

การดำรงอยู่ของผู้ผลิตยางพารารายย่อยในหมู่บ้านห้วยพลูหนึ่งจังหวัดกระบี่



นางสาว พรศิริ เจริญสืบสกุล

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE EXISTENCE OF THE SMALL RUBBER FARMER IN BANHUAYPLUNANG,
KRABI PROVINCE

Miss Pornsiri Charoenserbsakul



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Government
Department of Government
Faculty of Political Science
Chulalongkorn University
Academic Year 2008
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การดำรงอยู่ของผู้ผลิตยางพารารายย่อยในหมู่บ้านห้วยพลู
หนึ่งจังหวัดกระบี่

โดย

นางสาว พรศิริ เจริญสืบสกุล

สาขาวิชา

การปกครอง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ สุชาย ตวีรัตน์

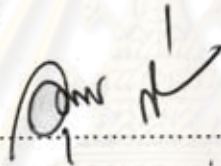
คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ



คณบดีคณะรัฐศาสตร์

(ศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์




ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลิมมณี)



อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ สุชาย ตวีรัตน์)



กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พรศิริ เจริญสืบสกุล : การดำรงอยู่ของผู้ผลิตยางพารารายย่อยในหมู่บ้านห้วยพลูหนึ่ง
จังหวัดกระบี่. (THE EXISTENCE OF THE SMALL RUBBER FARMER IN BAN
HUAYPLUNANG, KRABI PROVINCE) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ. สุชาย
ตรีรัตน์, 154 หน้า.

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การดำรงอยู่ชาวสวนยางพาราราย
ย่อยภายใต้กลไกของระบบทุนนิยมที่แทรกซึมอยู่ในกระบวนการผลิตยางพารา และวิเคราะห์
โครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อความคิดและชีวิตความเป็นอยู่ของ
ชาวสวนยางพารา โดยใช้ทฤษฎีมาร์กซิสต์เป็นหลักในการวิเคราะห์ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์และ
นำเสนอมาจากการศึกษากระบวนการผลิตยางพาราในหมู่บ้านห้วยพลูหนึ่ง รวมทั้งสังเกตการณ์
จากการสนทนาในวงสนทนาต่างๆของชาวบ้าน และใช้เอกสารที่เกี่ยวข้อง

เนื้อหาของงานประกอบด้วยเรื่องราวต่างๆจากวิถีการผลิตยางพารา ศึกษาลงลึกไปใน
กระบวนการผลิต ซึ่งเน้นไปที่การศึกษาการดำรงอยู่ของชาวสวนยางพารารายย่อยซึ่งพบว่า ผู้ผลิต
รายย่อยที่ทำงานเองและแรงงานรับจ้างในสวนยางพาราซึ่งเป็นผู้ผลิตที่แท้จริงถูกรอบงำโดยทุน
ในระดับเข้มข้นจนผู้ผลิตรายย่อยก็อยู่ในสถานะที่เป็นแรงงาน โดยที่ฝ่ายทุนเป็นผู้ได้เปรียบจาก
การที่ครอบครองปัจจัยการผลิตมากกว่าทำให้มีอำนาจบังคับควบคุม ให้ฝ่ายแรงงานต้องทำตาม
เพื่อกำไรของนายทุน และต้องหาทางออกจากความคับแค้นจากการถูกเอารัดเอาเปรียบจากฝ่าย
ทุนด้วยวิธีการต่อต้านเล็กๆน้อยๆหลายรูปแบบเพื่อตอบโต้ฝ่ายทุนที่จกฉวยผลประโยชน์
นอกจากนี้ยังชี้ได้ว่ารัฐและกลุ่มอำนาจท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และแม้รัฐจะมี
ความเป็นอิสระในการออกนโยบายเพื่อเป้าหมายของรัฐเองก็จริง แต่ก็พบกับวาทนโยบายของรัฐ
เหล่านั้นมักมีแนวโน้มที่จะช่วยให้นายทุนได้รับประโยชน์มากกว่ารายย่อยที่อยู่ในสถานะของผู้ใช้
แรงงาน ความพยายามควบคุมเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้ผลิตยางพารารายย่อยผ่านนโยบาย
โครงการ กฎหมาย และวิธีการต่างๆ เพื่อประโยชน์ของกลุ่มตน เป็นการซ้ำเติมความเป็นอยู่ของ
ผู้ผลิตรายย่อยให้มีสถานะของการเป็นผู้ใช้แรงงานชัดมากขึ้น

ภาควิชา..... การปกครอง.....
สาขาวิชา..... การปกครอง.....
ปีสาขาวิชา..... 2551.....

ลายมือชื่อนิสิตร..... พรศิริ เจริญสืบสกุล.....
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

4881140324 : MAJOR GOVERNMENT

KEYWORDS : THE EXISTENCE OF SMALL RUBBER FARMER / THE CAPITALIST /
THE STATES / ECONOMIC STRUCTURE / RELATIONS OF PRODUCTION

PORNSIRI CHAROENSERBSAKUL : THE EXISTENCE OF THE SMALL
RUBBER FARMERS IN BAN HUAYPLUNANG, KRABI PROVINCE.

ADVISOR : ASSOC.PROF. SUCHAI TREERAT,154 pp.

This research analyzes the existence of the small rubber farmers in Ban Huayplu Nang, a village of Krabi province under the influence of capitalism. The framework in use is that of the Marxist Political Economy for which it provides this study as a guideline. The information showing in the research were collected by interviewing small rubber farmers, workers and people who were relevant to the processes of rubber production.

The study finds that the small rubber farmers, as the majority of the village, are in disadvantageous positions to the local capitalists as merely its counter parts, i.e., labourers. The main reason-cum-empirical evidences shows that the small rubber farmers were subsumed or integrated into the capitalist circuits via its process of production through the uses of new technologies. The state, as a mediator, were not capable of improving the "labour" conditions of the small farmers simply due to its sharing benefits with the local capitalist.

Department : Government.....

Field of Study : Government.....

Academic Year : 2008.....

Student's Signature : 

Advisor's Signature : 

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดขึ้นได้ด้วย ความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลและความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์จาก เจ้าของสวนยางพารารายย่อย รายกลาง รายใหญ่ แรงงานรับจ้างในสวนยางพารา ผู้ใหญ่บ้านบ้านห้วยพลูหนึ่ง เจ้าหน้าที่กองทุนสวนยาง สมาชิก อบต. ทวายขาว ทุกท่านเหล่านี้ได้ให้ความร่วมมือแก่ข้าพเจ้าตลอดระยะเวลาของการทำวิทยานิพนธ์ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณบุคคลเหล่านี้ และถือว่าทุกท่านได้ร่วมสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ด้วย

นอกจากนี้ยังมีบุคคลสำคัญที่จะขาดไม่ได้ นั่นคือ รศ. สุขชาย ตริรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งให้ความกรุณา อดทนต่อความบกพร่องหลายครั้งของผู้เขียนและเอาใจใส่ในการให้ความรู้ทางทฤษฎี การวิเคราะห์ข้อมูล เสนอแนะและปรับปรุงวิธีการศึกษาและการนำเสนอข้อมูลได้อย่างดียิ่ง รวมถึงความเมตตาของ ศ.ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี และ ผศ.ดร. ประภาส ปิ่นตบแต่ง ซึ่งท่านทั้งสองได้ให้คำแนะนำ และข้อคิดที่สำคัญในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ด้วย

การทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จากสถาบันพระปกเกล้าในการให้ทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ของข้าพเจ้าได้เป็นอย่างดี

ท้ายที่สุด ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ บิดา มารดา และ พี่ชาย ของข้าพเจ้า ที่ให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณในทุกๆด้าน รวมทั้งเป็นกำลังใจ เป็นที่ปรึกษา เป็นผู้ช่วย ตลอดการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญของปัญหาและการทบทวนวรรณกรรม.....	1
1.2 สมมติฐาน.....	17
1.3 จุดประสงค์ในการวิจัย.....	17
1.4 ประเด็นที่จะศึกษา.....	18
1.5 กรอบทฤษฎี.....	18
1.6 ระเบียบวิธีการวิจัย.....	25
1.7 ขอบเขตการศึกษา.....	26
บทที่ 2 แนะนำหมู่บ้านและจัดระบบการแบ่งกลุ่มครัวเรือน.....	29
2.1 ที่ตั้งของหมู่บ้านและสภาพโดยทั่วไป.....	29
2.2 ภูมิหลังโดยย่อสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง.....	29
2.3 ครัวเรือนในหมู่บ้านและการแบ่งกลุ่มตามลักษณะการถือครองที่ดิน.....	33
2.4 การแบ่งกลุ่มตามเกณฑ์ระดับพอยยังชีพ.....	36
บทที่ 3 กระบวนการทำงานของชาวสวนยางพารา.....	54
3.1 กระบวนการผลิตยางพารา.....	57
3.2 กิจกรรมการใช้แรงงาน.....	66
3.3 การสร้างมูลค่า.....	83
บทที่ 4 ความสัมพันธ์ทางการผลิตในกระบวนการผลิตยางพารา.....	89
4.1 ลักษณะของการผลิตแบบทุนนิยม.....	90
4.2 การเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต.....	96
4.3 รูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ทางการผลิตบนกระบวนการผลิตยางพารา....	97

4.4 ปฏิบัติการต่อต้านของผู้ผลิตยางพารารายย่อยต่อรูปแบบโครงสร้างสร้าง ความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยม.....	104
บทที่ 5 บทบาทของรัฐและท้องถิ่นกับการดำรงอยู่ของชาวสวนยางพาราหรือผู้ผลิต ยางพารารายย่อย.....	111
5.1 บทบาทรัฐและท้องถิ่น.....	111
5.2 การดำรงอยู่ของผู้ผลิตยางพารารายย่อยหรือผู้ผลิตรายย่อย.....	120
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	128
รายการอ้างอิง.....	136
ภาคผนวก.....	143
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	154



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตาราง ที่		หน้า
1	ตารางแสดงจำนวนประชากรของหมู่ที่ 3.....	30
2	ตารางแสดงจำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา.....	34
3	ตารางแสดงกลุ่มของผู้ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา.....	35
4	ตารางค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปีจากครัวเรือนตัวอย่างของกลุ่มเจ้าของที่จ้าง ทำงานทั้งหมด.....	39
5	ตารางค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปีครัวเรือนตัวอย่างของกลุ่มเจ้าของที่ทำงานเอง ทั้งหมด.....	41
6	ตารางค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปีของครัวเรือนตัวอย่างที่เจ้าของออกรับจ้างด้วย...	42
7	ตารางค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปีของครัวเรือนตัวอย่างที่เจ้าของออกรับจ้างด้วย...	43
8	ตารางค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปีจากครัวเรือนตัวอย่างของกลุ่มแรงงานรับจ้าง....	45
9	ตารางแสดงรายได้ของชาวสวนยางพาราในแต่ละกลุ่ม.....	46
10	ตาราง ตัวอย่างต้นทุนการผลิตของเจ้าของสวนยางพารารายหนึ่ง.....	48
11	ตารางจัดแบ่งครัวเรือนตามระดับพอยังชีพ.....	51
12	ตารางราคาวัสดุอุปกรณ์และเครื่องจักร.....	65
13	ตารางการทำงานของชาวสวนยางที่ขายน้ำยางรายหนึ่ง.....	79
14	ตารางการทำงานของชาวสวนยางที่ขายยางแผ่นรายหนึ่ง.....	81
15	ตารางสรุปต้นทุนยอดขายและรายได้จากการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 1 ปีการผลิต ของครัวเรือนตัวอย่าง.....	85
16	ตารางแสดงต้นทุนปัจจัยการผลิตและต้นทุนค่าจ้างแรงงานในการทำสวน ยางพารา.....	86

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญของปัญหาและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

สำหรับหลายๆท่านอาจไม่ใช้สินค้าที่คุ้นเคยเท่ากับ ข้าว น้ำมัน หรือทองคำ แต่จะมีท่านใดทราบบ้างหรือไม่ว่า การผลิตยางพาราของประเทศไทยนั้น มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก เห็นได้จากการที่ประเทศไทยผลิตยางได้มากที่สุดในโลก คือ ประมาณปีละ 2.5 ล้านตัน คิดเป็นถึง 1 ใน 3 ของผลผลิตยางทั่วโลก¹ ในปี 2549 ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่สามารถทำรายได้ให้กับประเทศไทยได้สูงที่สุดในปัจจุบัน คือ 205,374 ล้านบาท และอยู่ในลำดับที่ 4 จากรายการสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทย 20 อันดับแรกที่ทำโดยกระทรวงพาณิชย์ ในขณะที่ข้าวซึ่งเคยเป็นสินค้าเกษตรอันดับหนึ่งหล่นลงมาเป็นสินค้าเกษตรที่ทำรายได้สูงเป็นอันดับสองของสินค้าเกษตรและอยู่ในลำดับที่ 16 ของสินค้าส่งออกของประเทศไทย² ทำให้ตอนนี้ยางพาราเป็นสินค้าเกษตรที่ทำรายได้เป็นอันดับหนึ่งของประเทศ

ข้อมูลในปี 2550 ยังแสดงให้เห็นอีกว่าประเทศไทยยังคงเป็นผู้ผลิตยางธรรมชาติอันดับ 1 โลก โดยผลิตยางพาราได้จำนวนประมาณ 3 ล้านตัน หรือ ประมาณ 30% ผลผลิตยางธรรมชาติของทั้งโลก ซึ่งยางพาราจำนวน 3 ล้านตันนี้ คิดเป็นมูลค่าตามราคาตลาดปัจจุบัน ประมาณ 3 แสนล้านบาท (หรือประมาณ 4% ของ GDP ของไทย) โดยมีผู้คนที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนยางประมาณ 6 ล้านคน³

ด้วยปริมาณผู้คนที่เกี่ยวข้องกับการทำยางพาราถึงประมาณ 6 ล้านคนนี้เองการศึกษาเรื่องของยางพาราจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาการดำรงอยู่ของผู้ผลิตยางพาราที่ย่อยและแรงงานรับจ้างที่ถือว่าเป็นกำลังหลักในการผลิตยางพารา เพราะคนกลุ่มนี้ถือได้ว่าเป็นคนส่วนใหญ่ที่สุดในกลุ่มคนที่ทำอาชีพนี้ การที่รัฐส่งเสริมให้มีการปลูกยางพาราในภาคอื่นๆ เช่น ภาคตะวันออก, ภาคเหนือ และภาคอีสาน ยิ่งทำให้ยางพารากลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญมากขึ้นไปอีก ผลกระทบใดๆที่เกิดขึ้นต่อกิจกรรมการเกษตรของยางพาราล้วนส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมากที่ประกอบอาชีพทำสวนยางพาราในสังคมไทยด้วยเช่นกัน

¹ สุธีระ ประเสริฐสรรพ, "รายงานพิเศษ: ปัญหา "ยางพารา" ไทยผลิตได้มากที่สุดในโลก มาเลเซียได้เงินมากกว่า," มติชนสุดสัปดาห์ 24,1234 (9 เมษายน พ.ศ. 2547), หน้า 101.

² สถาบันวิจัยยาง, รายงานประจำปี 2549 (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร, 2550), หน้า 5.

³ พีรพล ประเสริฐศรี, "ยุทธศาสตร์ยางพาราแห่งชาติ 'In Step with AFET Futures'," กรุงเทพธุรกิจ (31 กรกฎาคม 2551): 13.

ก่อนที่จะเข้าสู่ประเด็นหลักที่งานชิ้นนี้มุ่งศึกษา คือ เรื่องของผู้ผลิตรายย่อยในกระบวนการผลิตยางพารา จำเป็นต้องเข้าใจสภาพพื้นฐานของการผลิตยางพาราในประเทศไทยด้วย ในส่วนของความเป็นมาของยางพาราในประเทศไทยนี้จะอาศัยข้อมูลจากงานที่ได้มีการศึกษามาก่อนแล้ว หลายๆงานดังจะได้แสดงในส่วนต่อไป

จากงานเรื่อง “ทุนสังคโปร้ การผูกขาดตลาดยางพาราและดีบุก” ของ ภูวดล ทรงประเสริฐ ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงพัฒนาการและความเป็นมาของยางพาราไทย ที่ต้องขึ้นกับปัจจัยขับเคลื่อนจากภายนอกมาตั้งแต่เริ่มแรก โดยรัฐบาลอังกฤษเผยแพร่พันธุ์ยางให้เอกชนชาวอังกฤษในเปรูคตั้งแต่ พ.ศ. 2441 จนมีการจดทะเบียนบริษัททำสวนยาง และเริ่มเข้าไปลงทุนในพื้นที่ส่วนต่างๆ ของคาบสมุทรมลายู เมื่อพระยารัษฎานุประดิษฐ์ หรือ ขอมิมบี้ ณ ระนอง ซึ่งเป็นกลุ่มทุนเชื้อสายจีนที่มีอิทธิพลในด้านเศรษฐกิจของภาคใต้ฝั่งตะวันตกของไทย การนำเอายางพาราเข้ามาในประเทศไทยนี้รัฐบาลไทยยินดีส่งเสริมอย่างยิ่งและทำมาตลอดเพื่อสกัดกั้นการเข้ามาลงทุนของอังกฤษ⁴

การปลูกยางพาราในช่วงแรกๆ นั้น (พ.ศ. 2443 - 2503) เป็นพันธุ์พื้นเมือง ปลูกร่วมกับไม้ผลและพืชผักอื่นๆ ในบริเวณเชิงเขาและที่ราบเชิงเขา ซึ่งเรียกว่า “ป่ายาง” โดยเมล็ดพันธุ์จะนำมาจากประเทศมาเลเซีย ซึ่งขณะนั้น เป็นประเทศผู้ผลิตยางธรรมชาติเป็นอันดับ 1 ของโลก มีการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง และทำการปลูกทดแทนพันธุ์พื้นเมืองเดิมไปมาก ประเทศไทยจึงมีความพยายามพัฒนาการทำสวนยางพาราให้เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ โดยได้จัดตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนยางพารา เพื่อดำเนินการวิจัย ส่งเสริม และพัฒนา ทำให้พื้นที่ปลูกยางพาราขยายตัวอย่างต่อเนื่องจาก 7 ล้านไร่ ในปี 2503 เป็น 10 ล้านไร่ ในปี 2529 เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 1.3 ต่อปี โดยพื้นที่บางส่วนได้รับการส่งเสริมให้ปลูกยางพันธุ์ดีแทนยางพาราพันธุ์เก่าอายุ 25 ปีขึ้นไป โดยสงเคราะห์ให้เกษตรกรไร่ละ 6,800 ต่อปี เป็นระยะเวลา 6 ปี⁵

ช่วงปี 2529 – 2534 การทำสวนยางพารามีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจาก “ป่ายางหรือสวนสมรม” ไปเป็นพืชเชิงเดี่ยวที่มีเพียงต้นยางพาราอย่างเดียว โดยปลูกทดแทนพันธุ์พื้นเมืองเดิมด้วยยางพันธุ์ดีที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่าและมีการบำรุงรักษามากขึ้น ทำให้ผลผลิตยางพาราของไทยในช่วงเวลาดังกล่าว เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 0.94 ล้านตัน ในปี 2529 เป็น 1.5 ล้านตัน ในปี 2534 เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 9.7 ต่อปี ปัจจุบันสวนยางพาราประเทศไทยมีประมาณ 11.5 ล้านไร่ ซึ่งประมาณร้อยละ 93.01 ของสวนยางทั้งหมด เป็นสวนยางขนาดเล็กมีเนื้อที่ระหว่าง 2-50 ไร่ โดยมี

⁴ ภูวดล ทรงประเสริฐ, ทุนสังคโปร้การผูกขาดตลาดยางพาราและดีบุก (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 68-73.

⁵ แนวทางการพัฒนาทางพารา [ออนไลน์], (ม.ป.ป.), แหล่งที่มา: http://cdc_server.nesdb.go.th/datawarehouse/research_south/data13.doc. [12 มีนาคม 2550]

ขนาดของสวนเฉลี่ย 13 ไร่ และส่วนใหญ่เป็นการปลูกลักษณะเชิงเดี่ยว ทำให้เกิดความเสียหายที่ภาวะราคายางพาราตกต่ำ ประกอบกับประเทศคู่แข่งที่สำคัญคือ อินโดนีเซีย และเวียดนาม มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่า และมีแนวโน้มขยายพื้นที่การปลูกยางมากยิ่งขึ้น⁶

ด้วยความที่ยางพารานั้นเป็นพืชที่ผลิตเพื่อป้อนโรงงานอุตสาหกรรมล้วนๆ จึงมีความแตกต่างจากพืชเกษตรอื่นๆของไทยที่ส่วนใหญ่สามารถใช้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนได้ด้วย อย่างเช่น ข้าว ผลไม้ เพราะผลผลิตยางพาราไม่สามารถแปรรูปขึ้นใช้เองได้ในครัวเรือน ทำให้ยางพาราเป็นพืชในระบบทุนอย่างแท้จริง สำหรับในรายละเอียดนี้จะขอออกไปอธิบายในบทที่ 4 ต่อไปเพราะเป็นเรื่องใหญ่และมีความซับซ้อน

การขยายตัวของภาคการผลิตในธุรกิจยางพาราที่เกิดขึ้นในประเทศไทยหาได้มีแต่ภาพของความสวยงาม เพราะมีประเด็นปัญหาตามมาด้วยเช่นกัน เนื่องจากลักษณะตลาดยางพาราเป็นตลาดของผู้ซื้อ คือ มีผู้ซื้อจำนวนน้อยราย ขณะที่เกษตรกรหรือผู้ขายซึ่งมีจำนวนมากมาย และส่วนมากเป็นเจ้าของสวนยางขนาดเล็ก⁷ ดังนั้นผู้ผลิตรายย่อยจึงเป็นกลุ่มคนที่มากที่สุดของภาคการผลิตยางพารา เช่นเดียวกับปริมาณรายย่อยโดยรวมของผู้ผลิตรายย่อยในระดับประเทศ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยประกอบอาชีพเกษตรกร เราไม่อาจเพิกเฉยต่อคนกลุ่มนี้ได้ อย่างแน่นอน

ผู้ผลิตรายย่อยเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจชนบทในภาคกลางด้วยการหักล้างถางป่าและถางพงขยายเนื้อที่เพาะปลูกเพื่อการทำนา เพื่อเลี้ยงผู้คนทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นอันมาก จึงไม่น่าแปลกที่จะมีผู้สนใจให้รายละเอียดและทำการศึกษากการเป็นผู้ผลิตรายย่อยเป็นจำนวนมากทั้งในอดีตและปัจจุบัน

การทำสวนยางพารานั้นมีความแตกต่างจากการทำนา หรือพืชอื่นๆ เนื่องจากการผลิตเพื่อการขายล้วนๆ ไม่ใช่พืชที่สามารถนำมาบริโภคได้ ความอยู่รอดของชาวสวนยางจึงต้องขึ้นอยู่กับความไม่แน่นอนทั้งในส่วนของสภาพดินฟ้าอากาศที่ต้องดูกันวันต่อวัน รวมถึงราคายางในแต่ละวันที่ขึ้นลงตามราคาตลาดโลกโดยตรง ส่งผลให้ผู้ผลิตรายย่อยที่ยังมีสภาพเป็นรายย่อยขนาดเล็กที่มีปัจจัยการผลิตน้อยมากเท่าใดก็จะมีควมยากลำบากในการดำรงชีวิตมาก การออกหารายได้จากแหล่งอื่นนอกจากในที่ดินของตนเองแล้วจึงมีความจำเป็น⁸ ด้วยลักษณะอาชีพเป็นไปในรูปแบบนี้ยิ่งทำให้น่าสนใจว่า ชาวสวนยางรายย่อยดำรงอยู่กันอย่างไรภายใต้สภาวะที่ผันแปรได้ตลอดเวลา และแน่นอนว่าเมื่ออาชีพหลักมีความไม่แน่นอน แบบที่วันทำงานในปีหนึ่งทำได้

⁶ เรื่องเดียวกัน.

⁷ เรื่องเดียวกัน.

⁸ Laulence D. Stifel, "Rubber and Economy of Southern Siam", *Journal of The Siam Society*, Paper presented at the meeting of the siam society, Bangkok, 24 September 1970), pp. 7-8.

ประมาณ 120-150 วัน ชาวสวนยางจึงต้องหาอาชีพอื่นมาช่วยพยุงตัวอีกทางหนึ่ง เช่น รับจ้างทำนา ถางหญ้า ตัดตายาง พ่นยาฆ่าแมลง ไปเป็นกรรมกรชั่วคราวในเมือง ถึงกระนั้นก็ยังอยู่ในฐานะที่ยากจน หรือค่อนข้างยากจน⁹

ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องของผู้ผลิตรายย่อย ยังมีอีกประเด็นที่ต้องกล่าวถึงไว้พอสังเขปคือ เรื่องของตลาดโลกต่อผลผลิตยางพาราของไทย เนื่องจากกลไกตลาดโลกส่งผลกระทบต่อการค้าขายของผู้ผลิตรายย่อย แต่เนื่องจากไม่ใช่ประเด็นหลักของการศึกษาจึงจะหยิบยกมาเฉพาะส่วนที่ส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตรายย่อย

ยางพาราของไทยนั้นขึ้นกับตลาดโลกมากเพราะผลผลิตยางส่วนใหญ่ของไทยเกือบ 90% จะถูกส่งออกขายต่างประเทศในรูปของวัตถุดิบ เช่น ยางแผ่นรมควัน และอีกประมาณ 10% จะถูกนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมยางรถยนต์ จักรยานยนต์และจักรยาน ยางรัดของ หนังสือตี๊ก ยางยืด ถูมือยาง และถุงยางอนามัย นอกจากผลผลิตของยางพาราดังกล่าวแล้ว ไมยางพาราจากต้นยางพารา ก็ยังมีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้ของไทย ที่มีมูลค่าการส่งออกปีละประมาณ 2 หมื่นล้านบาท¹⁰ นั่นเท่ากับว่าการผลิตรายพาราของไทยต้องขึ้นกับสถานการณ์เศรษฐกิจโลกโดยตรง เพราะผลผลิตกว่าร้อยละ 90 ที่ถูกส่งออกนั้นจะได้ราคามากน้อยแค่ไหนยังขึ้นกับผู้ซื้อ อย่าง สหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่น ที่จะทำการเก็งกำไรผ่านตลาดสินค้าล่วงหน้า

ตลาดสินค้าล่วงหน้า (ต.ส.ล.) หรือ AFET คือ การเปิดให้มีการซื้อขายล่วงหน้า (Futures Trading) ยางแผ่นรมควันชั้น 3 (RSS3 Futures) ซึ่งขณะนี้ถือเป็นอันดับ 3 ของโลก (รองจากตลาดล่วงหน้าเซี่ยงไฮ้ และ ตลาดล่วงหน้าโตเกียว) ด้วยปริมาณการซื้อขายเท่ากับ 475 สัญญาต่อวัน หรือเป็นมูลค่าการซื้อขาย 244 ล้านบาทต่อวัน ราคายางแผ่นใน AFET เป็นราคาล่วงหน้าที่อ้างอิงสำหรับการซื้อขายยางพาราในตลาดโลก ชาวสวนยาง/สหกรณ์ชาวสวนยาง ใช้ราคายางล่วงหน้าของ AFET เป็นราคาอ้างอิงเพื่อต่อรองราคาขายยางพาราในท้องถิ่น ผู้ประกอบการยางของไทย (ผู้ส่งออกยาง และโรงงานแปรรูป) ได้เข้ามาใช้กลไก ต.ส.ล. ในการลดความเสี่ยงด้านราคายางของตนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ¹¹

ในแง่หนึ่งตลาดล่วงหน้าให้ผลดีดังที่จริง แต่ในทางกลับกันตลาดล่วงหน้านี้เองส่งผลร้ายแรงต่อชาวสวนยางพาราอย่างยิ่ง เพราะกลายเป็นที่ที่เหล่าประเทศผู้ซื้อยางพาราที่มักจะเป็นมหาอำนาจทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง อย่างเช่น จีน สหรัฐอเมริกา หรือกลุ่มประเทศในแถบยุโรป ใช้เป็นที่หากำไรจากการเก็งกำไรราคาขึ้นลงต่างๆที่ไม่ใช่ราคาของความต้องการใช้ยางพาราแท้จริง

⁹ กลุ่มการศึกษาปัญหาภาคใต้, วิกฤตการณ์ยางพาราไทย (กรุงเทพฯ: พันธมิตรบริษัทัน, 2525), หน้า 30-31.

¹⁰ สถานการณ์ยางพาราโลก [ออนไลน์], (ม.ป.ป.), แหล่งที่มา: <http://www.nidambe11.net> [12 มีนาคม 2550]

¹¹ เรื่องเดียวกัน.

ในตลาดล่วงหน้า และผลร้ายนี้ได้แสดงให้เห็นประจักษ์แล้วเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจระดับโลกที่ผ่านมาทันทีที่ราคาที่มีการเก็งกำไรในตลาดโลกดิ่งลง ชาวสวนยางพาราในประเทศไทยก็ต้องเผชิญกับสภาพที่สูญเสียรายได้ไปครั้งหนึ่งแบบไม่มีเวลาให้เตรียมตัวเตรียมใจกันล่วงหน้า และก็แสดงให้เห็นด้วยว่า รัฐไทย ไม่สามารถปกป้องผู้ผลิตยางพาราในประเทศได้มากนัก เพราะยางพาราเป็นภาคการผลิตที่เรียกได้ว่าเป็นการผลิตแบบทุนนิยมอย่างแท้จริงขึ้นตรงต่อระบบตลาดโลก ซึ่งเรื่องนี้มีความสำคัญมากจำเป็นต้องวิเคราะห์และขยายความโดยละเอียดในเนื้อหาของบทที่ 4 เรื่องความสัมพันธ์ทางการผลิตยางพาราต่อไป

ต่อไปนี้จะเข้าสู่เนื้อหาหลักที่ผู้วิจัยให้ความสนใจ นั่นก็คือ เรื่องของผู้ผลิตรายย่อย ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับผู้ผลิตรายย่อยและยางพาราที่ได้มีการศึกษามาก่อนหน้านี้ ผู้เขียนพบว่าม้งานที่เกี่ยวกับผู้ผลิตรายย่อยซึ่งสามารถจัดกลุ่มตามแนวคิดทฤษฎีในงานนั้นได้เป็น 3 แนวหลัก คือ แนวคิดกระแสหลักหรือกระแสทันสมัย แนวคิดกระแสรองแนววัฒนธรรมชุมชน และแนวคิดกระแสรองมาร์กซิสต์

1.1 แนวคิดกระแสหลักหรือกระแสทันสมัย

แนวคิดกระแสหลักหรือแนวคิดทันสมัย แนวคิดนี้เน้นในเรื่องการพัฒนาให้ทันสมัย ส่งเสริมให้ผู้ผลิตรายย่อยใช้เครื่องมือ เทคโนโลยีสมัยใหม่ควบคู่ไปกับการใช้พันธุ์เพาะปลูกที่ให้ผลผลิตสูงในช่วงเวลาสั้นๆ ให้ความสำคัญกับปัจเจกว่าเป็นหน่วยอิสระที่มีศักยภาพในการแข่งขันในตลาดได้อย่างดี แนวคิดในกลุ่มนี้เป็นแนวทางที่รัฐ(ทั้งในและต่างประเทศ) ใช้เพื่อพัฒนาประเทศ นักวิชาการในสายรัฐ อย่างกลุ่มของTDRi ก็มักจะมีแนวความคิดไปตามกระแสนี้

สังคมทุกแห่งเป็นสังคมแบบผสมระหว่างวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมกับแบบสมัยใหม่ แต่สำหรับประเทศด้อยพัฒนา ภาคการผลิตส่วนที่ก้าวหน้ายังไม่สามารถหยั่งลึกลงไป ในสังคม ทำให้เกิดลักษณะของระบบเศรษฐกิจแบบ “ทวิลักษณ์” (dual) ที่ภาคการผลิตส่วนที่ก้าวหน้าดำรงอยู่ควบคู่กับการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีบุพกาล¹²

เมื่อมุ่มมองนี้ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลโดยมองว่าการพัฒนาจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต้องขึ้นอยู่กับคน “ทุนมนุษย์” เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาชนบทได้ โดยอาศัยความสามารถจากทั้งทางสติปัญญาและร่างกาย, ทักษะ และความรู้ของประชากรในท้องถิ่น เพราะความรู้จะทำให้เกษตรกรเข้าใจ สามารถประเมินค่าใช้จ่ายและผลประโยชน์ และสามารถเลือกพืช

¹² นภาพร อติวานิชยพงศ์ และณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 1999 จุดเปลี่ยนแห่งยุคสมัย: จากโลกาภิวัตน์...สู่...ชุมชน

(กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 93.

พันธุ์ที่จะปลูกอย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถขายสินค้าในในตลาดโลกได้¹³ ดังนั้นการพัฒนาคนจะช่วยให้เข้าไปเร่งให้ชุมชนพัฒนาและสามารถแข่งขันในตลาดได้

งานของ อมรา พงศาพิชญ์ เรื่อง Socio-Cultural Change and Political Development in Central Thailand ได้แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในในภาคชนบท ที่ได้รับการส่งเสริมจากนโยบายรัฐที่เริ่มพัฒนาจากศูนย์กลางของประเทศอย่างกรุงเทพฯ ก่อนจะกระจายความเจริญเหล่านั้นไปสู่ชนบทและได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชนบทไปหลายอย่าง เช่น การขายที่ดินเพื่อแลกกับเงิน จากบรรยากาศที่กลายเป็นเมืองอุตสาหกรรมขึ้นทุกที่¹⁴ แม้งานชิ้นนี้จะให้ประโยชน์ในการแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงแต่ก็ละเลยที่จะตอบคำถามว่า ความทันสมัยนั้นเกิดจากการเอาเปรียบคนส่วนใหญ่ในสังคมที่เป็นผู้ลงมือสร้างลงมือทำตัวจริง แต่ได้รับประโยชน์น้อยกว่าคนที่ไม่ใช่ผู้ลงมือสร้าง

อัมมาร สยามวาลา ซึ่งถือเป็นนักวิชาการคนสำคัญของแนวคิดกระแสหลักก็มึงานที่น่าสนใจ เรื่อง Farmers and middlemen : Aspects of Agricultural Marketing in Thailand ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรกับพ่อค้าคนกลาง โดยมองว่าเกษตรกรถูกเอาเปรียบจากการที่ต้องขายสินค้าผ่านพ่อค้าคนกลาง และเน้นย้ำถึงความสำคัญของตลาดโลกและการค้าในตลาดโลกของสินค้าเกษตรที่เราส่งออกไปขาย มีต่อการกำหนดราคาสินค้าในประเทศ การเข้าแทรกแซงของรัฐในบางกรณีเช่น น้ำตาล ที่จะกตรราคาในประเทศให้ต่ำกว่าในตลาดโลก นอกจากงานชิ้นนี้ยังได้มีการศึกษาถึงกรณีตลาดการค้ายางพาราด้วย¹⁵ แม้งานจะแสดงความเปลี่ยนแปลงไปสู่การผลิตเพื่อค้า และเน้นย้ำให้เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และความสำคัญของพ่อค้าคนกลางในระบบ แต่การมองแต่เรื่องตลาด และการกำหนดราคาจากอิทธิพลในตลาดโลก ทำให้ขาดความเข้าใจในเรื่องของผู้ผลิตรายย่อยที่ถูกขูดรีดตั้งแต่ในขั้นตอนการผลิต

นอกจากนี้ยังมีงานของ Laurence D. Stifel ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับยางพาราในทางใต้ของประเทศไทยโดยเฉพาะ ที่มีชื่องานว่า Rubber and Economy of Southern Siam แม้จะดีมากที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการผลิตยางพารา แต่ไปเน้นถึงสภาพปัญหาของผลิตภัณฑ์ที่ยังด้อยคุณภาพ ให้ผลผลิตน้อย และความจำเป็นของเทคโนโลยีการเกษตรและปัญหาแนวทางการปลูกใหม่ที่รัฐแนะนำที่ไม่คุ้มค่างับผู้ผลิตรายย่อยที่มีฐานะยากจน เพื่อให้ชาวสวนได้ผลตอบแทนที่

¹³ ,Ammar Siamwalla, *The Evolving Roles of State, Private, and Local Actors in Rural Asia* (Hong Kong: Oxford University Press, 2001), pp. 271-272.

¹⁴ Amara Pongsapich, *Socio-Cultural Change and Political Development in Central Thailand* (Bangkok: Chulalongkorn University, 1993).

¹⁵ Ammar Siamwalla, *Farmers and middlemen : Aspects of Agricultural Marketing in Thailand* (Bangkok: U.N. Asian Development Institute, 1975), pp. 1-10.

สูงขึ้น มากกว่าจะดูความสัมพันธ์ทางการผลิตที่ส่งผลต่อความยากแค้นของผู้ผลิตรายย่อย¹⁶ ซึ่งทำให้การแก้ปัญหาในทางปฏิบัติเป็นไปได้ยาก เพราะ

คนจนย่อมไม่มีทุนในการที่จะนำไปซื้อเทคโนโลยีที่จะไปเพิ่มคุณภาพให้กับผลิตผลของตน เช่นที่คนที่มีเงินมากกว่าสามารถทำได้ การแข่งขันที่มองว่าปัจเจกจะแข่งขันกันได้อย่างเท่าเทียม ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ภายใต้ภาวะที่ไม่เท่าเทียม ทฤษฎีนี้ย่อมไม่สามารถอธิบายถึงสถานะของรายย่อยได้ เพราะภาพของรายย่อยในมุมมองแบบทันสมัยที่จะอยู่รอดได้ คือ ต้องสามารถปรับตัวให้มีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ เพื่อแข่งขันกับผู้อื่น การปรับตัวจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อมีกำลังความสามารถที่จะนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ได้ สำหรับรายย่อยที่จนก็หมดสิทธิ์ที่จะเขียนฐานะของตนได้

จากตัวอย่างงานและหลักการข้างต้นของแนวคิดทันสมัยที่มุ่งไปที่**ปัจเจกชน**และ**เทคโนโลยี**มากเกินไปจนทำให้มองข้ามการเอารอดเอาเปรียบกันที่เกิดขึ้นจากการเร่งพัฒนา เร่งเพิ่มผลิตผล ซึ่งล้วนแล้วแต่อยู่ในกระบวนการผลิตทั้งสิ้น การมองข้ามต้นตอของปัญหาทำให้ความเข้าใจต่อสภาพแท้จริงบิดเบี้ยวไปได้ แม้ว่าแนวคิดนี้จะมีปัญหาในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกจริง แต่แนวคิดนี้ก็สามารช่วยทำให้เราเห็นภาพของความได้เปรียบของผู้ที่ครอบครองปัจจัยในการผลิตและทุน และภาพความเสียเปรียบของผู้ที่มีทุนน้อยหรือต้องอยู่ในฐานะแรงงานรับจ้างได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2 แนวคิดกระแสรองแนววัฒนธรรมชุมชน

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเกิดขึ้นเพื่อตอบโต้แนวคิดกระแสหลักที่ส่งเสริมความเติบโตให้แก่ทุนนิยม หลักแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนอยู่ที่ความเชื่อมั่นและการส่งเสริมศักยภาพของชาวบ้าน ผู้รับผลของการพัฒนา ว่าสามารถที่จะฟื้นฟูดำรงอยู่และพัฒนาตนเองได้ด้วยพื้นฐานความเชื่อ ความสัมพันธ์ในชุมชน และภูมิปัญญา หรือที่รวมเรียกว่า วัฒนธรรมของตนเอง และมองว่าชาวบ้านจะพัฒนาได้โดยใช้จุดแข็งทางวัฒนธรรมของชาวบ้านเอง ด้วยวิธีนี้ชาวบ้านจึงจะสามารถตอบโต้แนวทางการพัฒนาโดยรัฐ และค้นหาทางเลือกให้แก่ตนเองได้ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน วิจาร์ณแนวทางรัฐผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ทำให้ชาวบ้านตกเป็นทาสของระบบทุนนิยมว่าทำให้ชาวบ้านต้องประสบความทุกข์ยาก¹⁷

ผู้ผลิตรายย่อยหรือชาวบ้าน ตามแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนถูกมองในแง่ของเศรษฐกิจที่นำมาหากินว่า เป็นการผลิตแบบเกษตรกรรม หัตถกรรมพื้นบ้าน ผลิตแบบพอยังชีพเป็นหลัก เมื่อ

¹⁶ Laulence D. Stifel, "Rubber and Economy of Southern Siam", Journal of The Siam Society," pp. 1-23.

¹⁷ ยุคติ มุกดาวิจิตร, อ่าน "วัฒนธรรมชุมชน": วาทศิลป์และการเมืองของชาติพันธุ์นิยมแนววัฒนธรรมชุมชน (กรุงเทพฯ: ฟาเดียกัน, 2548), หน้า 2.

เหลือจึงนำไปแลกเปลี่ยน จะใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีนิสัยไม่ฟุ่มเฟือย ประหยัด จึงทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจความสัมพันธ์ในชุมชนและระหว่างชุมชนเป็นความสัมพันธ์ฉันพี่น้อง รักใคร่ นับถือกัน มีลักษณะยึดหยุ่นสูง ไม่ตายตัว¹⁸

ผู้ผลิตรายย่อยตามแนวคิดนี้จึงมีลักษณะเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ สามารถที่จะจัดการทรัพยากรอย่างมีคุณค่า และใช้อย่างประหยัด หากแต่ที่หลายชุมชนไม่สามารถดำรงความเข้มแข็งได้เช่นนี้ เป็นเพราะความเลวร้ายของทุนนิยม กระแสทุนนิยมในปัจจุบันเป็นตัวบ่อนทำลายสิ่งดีงามที่มีอยู่ดั้งเดิม เช่น การสร้างนิสัยบริโภคนิยม ทำให้เกิดการบริโภคที่ไม่รู้จักพอดี ต้องจมอยู่ในกระแสทุนนิยม ซึ่งทำให้ชุมชนเสื่อมลงทุกวัน ทางเดียวที่จะรอดพ้นคือการหันกลับไปพึ่งตนเองให้มากที่สุด จะหวังพึ่งรัฐที่ใช้แนวทางส่งเสริมทุนนิยมรังแต่จะทำลายชุมชน ซึ่งก็เป็นลักษณะแนวคิดแบบอนุรักษนิยม ทฤษฎีอนุรักษนิยมเสนอว่า สังคมของชุมชนขนาดเล็กที่ปราศจากรัฐและการบังคับจะเป็นสังคมที่มีสันติสุขมีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐาน¹⁹ ซึ่งเราจะสามารถเห็นได้จากงานของฉัตรทิพย์ร่วมสมัยในทุกชิ้น แนวคิดแบบนี้ปฏิเสธรัฐและการแทรกแซงของรัฐ หรือแสดงให้เห็นถึงการต่อต้านรัฐและทุนอย่างแฝงเร้นหรือเปิดเผยก็ได้

นักวิชาการที่อยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ยศ สันตสมบัติ, พอพันธ์ อุยยานนท์, มณีมัย ทองอยู่ เป็นต้น

งานของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ในการศึกษาหมู่บ้านหลายชิ้นได้นำเสนอผลการศึกษามูลบ้านได้อย่างมีคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง **ทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชาวนา, วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย, ประวัติศาสตร์ความคิดไทยกับแนวคิดชุมชน** ฯลฯ หากแต่เป็นการมองข้ามกระบวนการทำงานในระดับไร่นา ทำให้ไม่สามารถมองเห็นร่องรอยความขัดแย้งในการผลิตระหว่างแรงงานและทุนที่อยู่ในชุมชนเดียวกันได้ รวมถึงข้อเสนอในการหันมาพึ่งตนเองโดยหลีกเลี่ยงจากรัฐก็เป็นปัญหาในการปฏิบัติจริงซึ่งมีเงื่อนไขจำเพาะให้ทำได้เฉพาะในบางพื้นที่

งานของยศ **พลวัตและความยืดหยุ่นของสังคมชาวนา : เศรษฐกิจชุมชนภาคเหนือและกระบวนการปรับกระบวนทัศน์ว่าด้วยชุมชนในประเทศโลกที่สาม** เป็นงานชิ้นหนึ่งที่ดีมากในการแสดงให้เห็นภาพของความสัมพันธ์ระหว่างทุนกับแรงงานได้ดีมาก แต่มีปัญหาตรงที่ ยศ เน้นความยืดหยุ่นสูงของชุมชนชาวนา ที่ปรับเปลี่ยนเลื่อนไหลได้ตลอดเวลา ดังเนื้อหาในงานชิ้นนี้

ในแง่ของการแทรกซึมของทุนนิยมมีอิทธิพลมากต่อชุมชนหมู่บ้านในประเทศไทย เพราะจากการที่รัฐไทยได้ยอมรับเอาแบบแผนของการพัฒนาประเทศ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ หรือ ธกส. ดังที่ปรากฏในงานของ ยศ สันตสมบัติ ที่ศึกษาบ้านแพด

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19-22.

¹⁹ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ, ทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชาวนา (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2541), หน้า 3.

อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่า จากที่เดิมชาวบ้านรู้จักแค่การกู้ยืมเฉพาะระหว่างชาวนารวย และชาวนาจนในหมู่บ้าน ชาวบ้านทั้งสองกลุ่มเริ่มหันไปพึ่งพาเงินจากภายนอกมากขึ้น และดูจะยิ่งมีเหตุผลมากขึ้นในการกู้ยืมเงินเพื่อซื้อรถไถ ซึ่งรถไถกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิธีการใช้แรงงานในการทำนา กล่าวคือ จากเดิมต้องใช้ควายไถนา ต้องใช้กำลังคนในครอบครัวไปนอนที่ห่างนาเป็นแรมเดือน เพื่อให้สามารถทำงานในวันใหม่ได้อย่างเต็มกำลัง เมื่อมีรถไถเข้ามาแทนที่ได้ช่วยย่นระยะเวลาในการทำงานให้เหลือเพียง 2-3 วัน เมื่อชาวนารายหนึ่งทำงานเสร็จเร็วย่อมส่งผลกระทบต่อชาวนารายอื่นข้างเคียงที่จะต้องระดมแรงงานเช่นกัน แรงงานแบบเก่าที่มีเฉพาะแบบเอามือเอาวันไม่เพียงพออีกต่อไป การจ้างแรงงานกลายเป็นสิ่งจำเป็นมากขึ้น ซึ่งนั่นหมายถึงต้นทุนที่ถูกคำนวณเป็นเม็ดเงิน²⁰

การได้รถไถมาโดยการกู้เงินจาก ธกส. นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงวิธีคิดเรื่องต้นทุน ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าในอดีตชาวนาไม่เคยคิดเรื่องต้นทุน หรือการเพิ่มผลผลิต แต่การสร้างระบบสินเชื่อของ ธกส. ทำให้ชาวนาต้องเริ่มคิดทุกอย่างเป็นเม็ดเงินมากขึ้น เพื่อหาเงินมาหมุนชำระดอกเบี้ยให้ทันตามเงื่อนไขของ ธกส. ชาวนาไม่สามารถเก็บข้าวไว้ในยุ้งและรอให้ได้ราคาข้าวตามที่ตนพอใจได้อีกแล้ว หากต้องรีบเปลี่ยนเป็นเม็ดเงินเพื่อมาชำระหนี้ได้ทันเวลา²¹

ต้นทุนในการทำนาที่กลายเป็นการต้องพึ่งพาเงินตรา ประกอบกับราคาข้าวที่ตกต่ำและไม่แน่นอน ประกอบกับภาวะหนี้สินที่พอกพูนเพิ่มขึ้นตามโครงการกู้ยืมสารพัดชนิดของรัฐทำให้ชาวนาจำนวนหนึ่งรู้สึกถึงภาวะตึงตัน และพยายามดิ้นรนระดับประคองชีวิตตามต้นทุนที่ตนมีอยู่ เช่น การออกไปเป็นแรงงานรับจ้างนอกหรือในหมู่บ้าน ต่างประเทศ หรือ การค้าขาย เป็นต้น อย่างไรก็ตามเจ้าของนาส่วนใหญ่ที่มีช่องทางอื่นในชีวิต ยังคงรักษาผืนนาไว้ และยกที่นาให้ชาวนาคนอื่นเช่า ขณะที่ชาวนาที่ไม่มีทางเลือกอื่นมากนักตัดสินใจทำนาต่อไป ด้วยเหตุผลในเรื่องหลักประกันพื้นฐานในการยังชีพให้กับตนเองและครอบครัว และดิ้นรนแสวงหาทางเลือกอื่นๆในชีวิตพร้อมกันไปด้วยการไปเป็นแรงงานรับจ้างนอกฤดูการทำนา²²

งานของพอพันธ์ ซึ่งทำร่วมในโครงการของ ฉัตรทิพย์ ก็ให้ภาพไปในแนวทางเดียวกับหลักการข้างต้น พอพันธ์ ได้พยายามแสดงให้เห็นในงาน **เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคกลาง** ข้าวเป็นที่มาของวัฒนธรรมและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของชุมชนและภูมิปัญญาอื่นๆ ด้วยลักษณะของการปลูกข้าวที่ต้องอาศัยน้ำในปริมาณมาก เพื่อให้ได้ผลผลิตดี จึงต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรงจากเพื่อนบ้านในการสร้างคูคลอง สระน้ำ เขื่อน ประตูระบายน้ำ เป็นต้น ดังนั้นจ

²⁰ ยศ สันตสมบัติ, พลวัตและความยืดหยุ่นของสังคมชาวนา: เศรษฐกิจชุมชนภาคเหนือและกระบวนการปรับกระบวนการทัศน์ว่าด้วยชุมชนในประเทศโลกที่สาม (เชียงใหม่: วิทอินดีโชน, 2546), หน้า 214-215.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 215.

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 216.

เป็นการยากที่ชาวนาเพียงคนเดียวหรือครอบครัวเดียวจะทำสำเร็จได้ การแลกเปลี่ยนแรงงานกัน จึงเป็นทางเลือกที่ดีเพราะจะได้แรงงานเข้ามาช่วยโดยมีการควบคุมจากชาวบ้านด้วยตนเอง หากใครไม่ช่วยก็จะถูกตำหนิจากชุมชนได้ ลักษณะเด่นของเศรษฐกิจหมู่บ้านจึงเป็นเศรษฐกิจการปลูกข้าวที่เน้นความร่วมมือในหมู่สมาชิก และลักษณะการผลิตเช่นนี้เองมีผลให้ลักษณะของชุมชนชาวนารายย่อยจึงคงอยู่ได้อย่างยาวนาน ดังนั้นแม้ว่า ทุนนิยม จะทะลุทะลวงเข้าสู่หมู่บ้านโดยผ่านเมืองกรุงเทพฯและเมืองรอบๆกรุงเทพฯ แต่ทว่าหมู่บ้านไทยยังคงเปลี่ยนแปลงน้อยมาก²³

สำหรับการอธิบายปัจจัยของเกษตรกรรายย่อยถูกมองว่า แรงงานส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในหมู่บ้าน การออกไปรับจ้างเป็นการออกไปรับจ้างเพียงชั่วคราวเพื่อหารายได้เสริมเป็นครั้งคราว ไม่ใช่แรงงานรับจ้างจริง²⁴ ตัวอย่างของความเป็นชุมชนอนาธิปไตยในประเทศไทยนั้น พบได้ในภาคใต้ เช่น สวนสมรม ตลาดนัด ระบบเกลอแซร์แรงงาน ในภาคเหนือ มีศาลผี สภาผู้เฒ่าของหมู่บ้าน ระบบครุบา ในภาคอีสานมี ผีปู่ตา และระบบเสี้ยว เป็นต้น ในทุกภาคมีระบบญาติมิตร และมีระบบวัฒนธรรมของแต่ละชนชาติดำรงอยู่ในชุมชน²⁵

งานของมณีมัยเองก็ยังคงให้ภาพที่สวຍงามของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเช่นกัน งานของมณีมัย ทองอยู่ เป็นการศึกษาศรษฐกิจอีสาน ซึ่งพบว่า ในลุ่มน้ำพองการเคลื่อนย้ายแรงงานในหมู่บ้านจนไม่ได้นำไปสู่การสูญเสียที่ดิน ชาวนาส่วนใหญ่ยังคงรักษาฐานที่มั่นในชนบทไว้ เพราะงานรับจ้างนอกรการเกษตรไม่สามารถให้ความมั่นคงแก่ผู้อพยพแรงงานและครอบครัวได้ แรงงานของครอบครัวบางส่วนเคลื่อนย้ายออกไปทำงานรับจ้างต่างถิ่น แต่ส่วนใหญ่มีลักษณะชั่วคราว มีการส่งเงินกลับบ้านและมีการนำเงินที่ส่งกลับมาลงทุนทางการเกษตรอยู่ทั่วไป สำหรับการเคลื่อนย้ายทุนในการศึกษารั้งนี้พบว่า นำไปสู่การรวมศูนย์ที่ดินและการรวมศูนย์ทุนไม่ได้เกิดขึ้นในกลุ่มชาวนารวย เพราะชาวนารวยสนใจในการส่งเสริมการศึกษาของลูก ซึ่งส่งผลให้ชาวนารวยมีความสนใจในการซื้อที่ดินน้อย และการส่งลูกไปไกลทำให้ชาวนารวยตระหนักในความจำเป็นของการพึ่งพิงเพื่อนบ้านมากขึ้น จึงยังคงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้านไว้²⁶ หากแต่ก็ปฏิเสธไม่ได้เช่นกันว่าแม้ชาวนารวยจะไม่ซื้อที่ดินเพิ่มเติม แต่การถือครองที่ดินของชาวนารวยก็ยังคงมีปริมาณมากอยู่และอาจถือได้ว่าเป็นการกระจุกตัวของที่ดินได้เช่นกัน เพราะคนส่วนน้อยเท่านั้นที่มีที่ดินมาก

²³ พงษ์พันธ์ อุทยานนท์, เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคกลาง (กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดีจำกัด, 2546), หน้า 42-44.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 100.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

²⁶ มณีมัย ทองอยู่, "เศรษฐกิจชาวนาอีสานและแนวคิดชุมชน," ใน ประวัติศาสตร์ความคิดไทยกับแนวคิดชุมชน,

งานของ ทิพวัลย์ สัจจันทร์ ที่ศึกษาในพื้นที่ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เสนอว่า ความแตกต่างระหว่างชนชั้นในสังคม ได้เกิดขึ้นพร้อมๆกับการเปลี่ยนแปลงของระบบชุมชนเกษตร ระบบการผลิตเพื่อการบริโภคที่พอเพียงเป็นระบบการผลิตหลักในพื้นที่ทุ่งลูกนก แต่เมื่อพื้นที่นี้ถูกผนวกเข้ากับระบบการค้า การสะสมทุนก็เกิดขึ้นในเกษตรกรบางกลุ่ม และก่อให้เกิดเกษตรกรนายทุนในพื้นที่ เกษตรกรที่ไม่ได้ครอบครองปัจจัยการผลิตก็ต้องประสบกับกระบวนการล้มละลาย หลายกรณีในธุรกิจการเกษตรอยู่ภายใต้การผูกขาดของพ่อค้าคนกลาง เกษตรกรมีความสัมพันธ์และมีพันธะสัญญาในการผลิตสินค้าทางการเกษตรในลักษณะโควตา²⁷

การเกษตรในภาพรวมของพื้นที่ทุ่งลูกนก ณ ปัจจุบันนี้พึ่งพาระบบการตลาดธุรกิจการเกษตรเป็นอย่างมาก ทั้งตลาดการค้าในประเทศและตลาดต่างประเทศซึ่งในกรณีนี้ภาคการเกษตรเป็นภาคที่อ่อนแอและถูกโจมตีได้ง่ายจากความเสียหายทางการตลาด และการใช้สิทธิพิเศษของนักลงทุน ทิพวัลย์มองว่าไม่มีหลักประกันใดๆ ถ้าหากว่าเราปล่อยให้พลังด้านการตลาดชี้นำการพัฒนาพื้นที่ทุ่งลูกนกแล้ว จะทำให้การเกษตรของพื้นที่นี้มีทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับประชากรในพื้นที่นี้ การพัฒนาควรเป็นไปในรูปแบบที่พัฒนาทั้งภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรที่ประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน ความเติบโตก้าวหน้าในระยะหนึ่งของการพัฒนาภาคใดก็ตามจะต้องส่งผลเชิงบวกต่อการพัฒนาอีกภาคหนึ่งในอีกระยะหนึ่ง²⁸

ในส่วนองงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของยางพาราในภาคใต้โดยตรงส่วนใหญ่การศึกษาก็จะอยู่ในกลุ่มของแนวคิดนี้เช่นกัน ได้แก่งานของ สงบ ส่งเมือง เรื่อง “เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคใต้ในรอบห้าทศวรรษที่ผ่านมา” ตีวงงานนำเสนอถึงภาพของความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งของหมู่บ้านในภาคใต้ที่ยังคงความเป็นท้องถิ่นข้ามผ่านระยะเวลามายาวนานได้ ในขณะที่หมู่บ้านในภาคอื่นๆนั้นต้องประสบปัญหาจากแนวคิดกระแสหลักที่ไปยึดเอาแนวทางการพัฒนาประเทศตามตัวแบบอย่างตะวันตก ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน²⁹

เมื่อพิจารณา แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมชุมชน ทำให้เกิดข้อข้องใจว่า หากเศรษฐกิจหมู่บ้านเข้มแข็งจริงตามทฤษฎี ชาวบ้านก็ไม่ควรต้องออกรับจ้าง แม้ว่าจะเป็นการรับจ้างชั่วคราวก็ไม่ควรเกิดขึ้น อีกส่วนที่น่าสนใจคือการมองว่าหมู่บ้านมีความเปลี่ยนแปลงน้อยมากจากการเข้ามาของทุนนิยมเป็นสิ่งต้องคิดให้ดี เพราะจากงานของสุวิทย์ ธีรศาสตร์และคณะ ที่ศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์เศรษฐกิจลุ่มแม่น้ำชี พบว่าชาวบ้านเปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจยังชีพมาเป็นเศรษฐกิจแบบการค้า พึ่งพาสังคมภายนอกมากขึ้น เปลี่ยนระบบความเชื่อแบบถือผีมาถือพุทธ

²⁷ ทิพวัลย์ สัจจันทร์, พลวัตการเกษตรและเศรษฐกิจชุมชนภาคกลาง (กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดีจำกัด, 2546), หน้า 87.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 88-91.

²⁹ สงบ ส่งเมือง, เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคใต้ในรอบห้าทศวรรษ (กรุงเทพฯ: สถาบันวิถีทรรศน์, 2546), หน้า 40.

มากขึ้น หมู่บ้านถูกดึงให้มาเข้ามาอยู่ใต้อำนาจรัฐมากขึ้น³⁰ การมองว่าเปลี่ยนแปลงน้อยมาอาจทำให้ภาพในความเป็นจริงบิดเบือนได้เช่นกัน

เมื่อพิจารณาตามหลักคิดข้างต้น ก็ให้เกิดข้อสงสัยว่า ผู้ผลิตรายย่อยในชุมชนมีลักษณะเช่นนี้จริงหรือ เพราะในภาคเกษตรกรรมที่ได้พบเห็นในความเป็นจริงหลายครั้งที่พบว่า หมู่บ้านไม่ได้อยู่อย่างโดดๆได้ การผลิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าว ในปัจจุบันไม่ได้ผลิตเพื่อยังชีพเช่นในอดีต หากแต่ผลิตเพื่อค้า

แนวคิดในกลุ่มนี้มีข้อดีคือ ช่วยให้เราเข้าใจสภาพของชุมชน และคนในชุมชนที่ต้องต่อสู้กับการเข้ามาของทุนมากมายแค่ไหน รวมทั้งให้ภาพของวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่นที่ทำให้ท้องถิ่นนั้นๆมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว หากแต่ก็มีข้อด้อยที่มีปัญหามากคือ การนำเสนอชุมชนมักเป็นไปในภาพของอุดมคติ คือให้ค่าของชุมชนว่าเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ โดยละเลยว่าความจริงแล้วทุนมีผลกระทบต่อชุมชน เพราะหมู่บ้านจะดำรงอยู่ได้จำเป็นต้องมีรายได้เลี้ยงตัว ต้องมีการพัฒนาธุรกิจ ในชุมชนโดยการระดมทุนจากภายนอกด้วยเช่นกันเพื่อพัฒนาศักยภาพในการอยู่รอด การสร้างภาพที่อยากให้เป็นมาอธิบายปรากฏการณ์ในความเป็นจริงก็ไม่สมเหตุสมผลแล้ว ยิ่งจะใช้ภาพที่สร้างนี้อธิบายเนื้อแท้อันเป็นที่มาของปรากฏการณ์นั้นย่อมเป็นไปได้

1.3 แนวคิดกระแสรองแนวคิดมาร์กซิสต์

กระบวนการผลิตเป็นเรื่องสำคัญที่สุดสำหรับแนวคิดมาร์กซิสต์ ในกระบวนการผลิตประกอบด้วยเรื่องของกระบวนการทำงานและกระบวนการสร้างมูลค่า ซึ่งทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยม มาร์กซิสต์จะไม่พิจารณาเพียงแค่ว่าภาพปรากฏภายนอก แต่จะพิจารณาแบบที่ต้องรู้เนื้อแท้ว่าสิ่งที่ปรากฏอยู่นั้น เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของปัจจัยตัวใดบ้าง ซึ่งแตกต่างจากหลักแนวคิดทันสมัยที่มุ่งพิจารณาแค่ปรากฏการณ์ในระบบตลาดหรือผลสัมฤทธิ์จากการสร้างกำไรให้มากที่สุด ดังนั้นการจะทำความเข้าใจกรอบวิเคราะห์มาร์กซิสต์ ผู้เขียนจะลงรายละเอียดของตัวทฤษฎีในส่วนของกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ เนื่องจากเนื้อหาในส่วนนี้เป็นเรื่องที่มีรายละเอียดมาก แต่ในเนื้อหาส่วนนี้จะแสดงให้เห็นงานที่ใช้แนวคิดมาร์กซิสต์ในการวิเคราะห์

งานในกลุ่มนี้ได้แก่ วิทยานิพนธ์ของ พัชณีย์ คำหนัก ที่ศึกษาเรื่องรูปแบบการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของกรรมกรไทยในโรงงานเหล็กเส้น ผลการศึกษาพบว่าขบวนการแรงงาน ไม่ได้อ่อนแอ หากพร้อมที่จะตอบโต้การเอารัดเอาเปรียบจากความไม่เป็นธรรม

งานของ พัชณีย์ ให้ข้อสรุปที่สำคัญมีอยู่ 3 ประเด็น³¹ คือ

³⁰ มณีมัย ทองอยู่, “เศรษฐกิจชาวนาอีสานและแนวคิดชุมชน,” ใน ประวัติศาสตร์ความคิดไทยกับแนวคิดชุมชน,

1. โครงสร้างทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นโครงสร้างที่เอารัดเอาเปรียบกรรมกรผู้ใช้แรงงานซึ่งอยู่บนฐานคิดว่า แรงงานเป็นปัจจัยการผลิต
2. ระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมภายในกระบวนการผลิตที่กำหนดโดยทุนนั้น เป็นความสัมพันธ์แบบชนชั้น มีความเหลื่อมล้ำทางอำนาจอยู่ภายใน และ
3. ความขัดแย้งและการต่อสู้ของแรงงานในชีวิตประจำวันเป็นความขัดแย้งและการต่อสู้ทางชนชั้นระหว่างนายทุนผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับแรงงานผู้ไร้ปัจจัยการผลิต

เมื่อเรื่องการต่อสู้ในงานชิ้นนี้ก็พบว่านอกจากการต่อสู้โดยการออกมาเคลื่อนไหวแล้ว ยังมีรูปแบบปฏิกริยาที่ต่อต้านในลักษณะอื่นๆด้วย เช่น การตดิฉินนินทา คู้งาน ซึ่งอาจมองได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่น่าพึงประสงค์ หรือ ใช้การต่อสู้แบบอำพรางที่หาช่องโหว่ของกฎระเบียบเพื่อต่อต้านความไม่เป็นธรรมที่นายทุนหยิบยื่นให้ และให้เกิดความเคารพในสิทธิมนุษยชนที่มนุษย์พึงกระทำต่อกัน

งานของ รวีวรรณ บุญศิริธรรมชัย ศึกษาการเมืองเรื่องช้าง : ศึกษากรณีหมู่บ้านตากกลาง โดยใช้แนวคิดมาร์กซิสต์³² ศึกษาผลกระทบที่ทุนทำต่อธุรกิจเลี้ยงช้าง ซึ่งพบว่านายทุนในธุรกิจนี้สามารถดึงส่วนเกินจากแรงงานได้มาก เพราะแรงงานต้องใช้เวลาในการเลี้ยงช้างตั้งแต่ช้างเกิดจนช้างล้ม ทำให้ต้องทุ่มเททุ่มฟักให้ช้างอยู่ในสภาพดี พร้อมแสดงได้ตลอด จากการที่เป็นธุรกิจทำกำไรให้นายทุนมากก็ส่งผลกระทบต่อกลับถึงการขูดรีดพลังแรงงานที่มากตามไปด้วย การที่ความทุกข์ตกอยู่ในสภาพที่ตกอยู่ได้ปกครองรู้สึกแปลกแยกและขัดแย้งที่นำมาสู่การต่อสู้ทางชนชั้น ทั้งแบบต่อสู้เปิดเผย และซ่อนเร้น เช่น การขโมยช้างไปใช้ การนำชิ้นส่วนของช้างมาขาย³³

งานชิ้นสำคัญคืองานของ สุชาย ตีร์รัตน์ ที่เสนอในโครงการยุทธศาสตร์และการเผชิญหน้ากับผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นโครงการร่วมระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านชนบทไทยภาคกลาง : กรณีศึกษาหมู่บ้านใน อ. อุ้มทอง จ. สุพรรณบุรี พ.ศ. 2546-2548 ที่ได้ศึกษา การทำนา การทำไร่ อ้อย การทอผ้า ซึ่งเป็นอาชีพหลักๆของคนในหมู่บ้านโดยอาศัยกรอบแนวคิดมาร์กซิสต์ในการ

³¹ พัทธณีย์ คำหนัก, “รูปแบบการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของกรรมกรไทย: ศึกษากรณีโรงงานในจังหวัดสมุทรปราการ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 104.

³² รวีวรรณ บุญศิริธรรมชัย, “การเมืองเรื่องช้าง: ศึกษากรณีหมู่บ้านตากกลาง ตำบล กะโพ อำเภอกำแพง จ.สุรินทร์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 159.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 161.

วิเคราะห์ การศึกษานี้ให้ข้อมูลการสำรวจตรวจสอบ และการประเมินการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ของหมู่บ้าน โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างกันของคนในหมู่บ้าน ที่มีทั้งผู้ผลิตรายย่อย รายกลาง และรายใหญ่ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าว มีข้อมูลโดยสรุปในด้านต่างๆดังนี้³⁴

ด้านเศรษฐกิจ ที่ทำการสำรวจตรวจสอบและประเมิน กระบวนการเพาะปลูกพืชผลอันประกอบด้วย กระบวนการใช้แรงงาน กับการเลือกใช้ปัจจัยการผลิต จำนวนวันทำงานในทุกขั้นตอนอย่างละเอียด ทั้งในส่วนที่ตัวเองและใช้แรงงานรับจ้าง ปริมาณการลงทุน ทั้งในค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับแรงงานและปัจจัยการผลิต บทบาทของแหล่งทุนสถาบันและแหล่งทุนปัจเจกชน

เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงในลักษณะการบริโภค อันเป็นผลกระทบของอิทธิพลในเรื่องทุนและตลาด(หรือการค้า) ที่มีต่อคนในหมู่บ้านในแง่ของการเป็นผู้ผลิต ที่ทำงานเต็มเวลา หรือเกือบเต็มเวลา ในกระบวนการผลิตเพื่อค้า จนไม่มีเวลาทำการผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเหมือนแต่ก่อน การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ได้ทำให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของการผลิตในภาคเกษตรไม่มีความแตกต่างเท่าใดนักกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของการผลิตในภาคอุตสาหกรรม

ด้านวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงระบบคิดบางส่วน ที่พบว่าเกิดการแปรสภาพของระบบอุปถัมภ์ การปรับเปลี่ยนสัจนิยมของจารีต ประเพณีบางอย่าง การเปลี่ยนจากรู้สึกแบบญาติพี่น้องไปสู่ความสัมพันธ์ที่เน้นเรื่องเศรษฐกิจมากขึ้น(เช่นเรื่องกำไร ขาดทุน เรื่องความมีค่าของเวลา) เรื่องการถูกเอารัดเอาเปรียบ

ทางด้านการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและการต่อสู้ในเรื่องผลประโยชน์ ความชอบธรรมและอำนาจปกครอง

แม้งานชิ้นนี้จะศึกษาในกลุ่มอาชีพที่แตกต่างกับงานของผู้เขียน แต่ด้วยแนวคิดทฤษฎีระเบียบวิธีวิจัย รวมถึงผลที่ได้จากการศึกษา ล้วนเป็นผู้นำทางที่ดีให้การทำวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ เพราะแสดงให้เห็นถึงรายละเอียด ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการทำงาน วันทำงาน การต่อสู้ของเกษตรกรในกระแสนิยม สภาพสังคมการเมือง ผู้เขียนจึงยึดแนวทางการศึกษาตามงานชิ้นนี้เป็นหลัก เพื่อปรับใช้กับการศึกษาในงานของข้าพเจ้าต่อไป

การศึกษางานในกลุ่มนี้มีการทำการศึกษาที่ละเอียด โดยไม่ได้ศึกษาแค่ภาพที่ปรากฏให้เห็นเพียงอย่างเดียว แต่ยังศึกษาที่ไปที่มาของเรื่องราวที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใต้สิ่งที่มองเห็นด้วยการศึกษาประเภทนี้มักศึกษาลึกซึ้งผ่านเรื่องของกระบวนการผลิต ที่แสดงข้อมูลความสัมพันธ์ทางการผลิต ที่แสดงภาพของความขัดแย้งระหว่างชนชั้นได้อย่างน่าสนใจ เพราะการไม่มองข้ามในรายละเอียด และไม่ได้มองปัญหาแค่จุดใดจุดหนึ่ง หากแต่หาความสัมพันธ์ของเรื่องราวที่ศึกษา

³⁴ สุขาย ตริรัตน์, "การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านชนบทไทยภาคกลาง: กรณีศึกษาหมู่บ้านใน อ. อุทอง จ. สุพรรณบุรี พ.ศ. 2546-2548," เอกสารในโครงการวิจัย "ยุทธศาสตร์ในการเผชิญผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ต่อสังคมไทย," จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, 5 ต.ค. 2549, หน้า 1-32.

ในบริบทนั้นๆด้วย จากเหตุผลดังกล่าวผู้เขียนมองว่าการศึกษิตตามแนวคิดมาร์กซิสต์เป็นแนวทางการศึกษาที่น่าสนใจ งานชิ้นนี้จึงใช้แนวคิดมาร์กซิสต์ในการวิเคราะห์

จากแนวคิดทั้งสามแนวข้างต้นและข้อสังเกตของผู้วิจัยสามารถสรุปลักษณะของผู้ผลิตรายย่อยตามแต่ละแนวได้ดังนี้

1. **ลักษณะผู้ผลิตรายย่อยตามแนวคิดกระแสหลัก** เป็นหน่วยย่อยทางการผลิตที่มีสามารถแข่งขันในกลไกตลาดได้อย่างอิสระ แต่ต้องประสบปัญหาจากการถูกเอาเปรียบจากระบบกลไกตลาดที่ไม่เป็นธรรม เช่นการที่ต้องขายผลผลิต ผ่านพ่อค้าคนกลางแล้วถูกเอารักเอาเปรียบ โดยสามารถแก้ไขปัญหาได้โดยการพัฒนาและเพิ่มผลิตภาพในด้านเทคโนโลยีให้ทันสมัย
2. **ลักษณะผู้ผลิตรายย่อยตามแนวกระแสรองวัฒนธรรมชุมชน** เน้นที่การเชื่อมั่นและส่งเสริมศักยภาพของชาวบ้านผู้รับผลของการพัฒนาว่าจะฟื้นฟูดำรงอยู่ และพัฒนาตนเองได้ ด้วยพื้นฐานทางความเชื่อ ความสัมพันธ์ในชุมชน ภูมิปัญญา วัฒนธรรมดั้งเดิมในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาตามแนวคิดกระแสหลัก ผู้ผลิตรายย่อยในหมู่บ้านชนบทที่นักวิชาการสายนี้ทำการศึกษ ถูกนำเสนอในแง่ที่สามารถพึ่งตนเองได้มาก
3. **ลักษณะผู้ผลิตรายย่อยตามแนวกระแสรองแบบมาร์กซิสต์** ให้ภาพรายย่อยที่ถูกครอบงำโดยทุนตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน ซึ่งทุนแทรกซึมไปในทุกระดับของระบบเศรษฐกิจ แต่การแทรกแซง หรือครอบงำของทุนจะมากหรือน้อยขึ้นกับลักษณะเฉพาะของกระบวนการผลิตสินค้าชนิดนั้นๆด้วย

ข้อสังเกตจากการทบทวนวรรณกรรม

จากที่ได้ทบทวนมาทั้งหมดพบว่า

1. การศึกษาลักษณะการดำรงอยู่ของผู้ผลิตรายย่อยในประเทศไทยส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรนั้น พบว่าผู้ผลิตรายย่อยยังไม่สามารถดำรงตนได้ในระดับที่มั่นคงนัก เราจะได้เห็นได้จากงานของพอพันธ์ ที่พบว่าในบางครั้งชาวนาก็ยังต้องออกรับจ้างเพื่อหารายได้เสริม แม้เขาจะยืนยันว่าไม่ใช้การรับจ้างแบบเป็นอาชีพที่แท้จริง³⁵ แต่ก็ยังเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งที่ชี้ถึงความไม่เสถียร (unstable) ของสถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้ผลิตรายย่อย ทั้งที่ภาคเกษตรเป็น “หลังอิง” ของผู้คนส่วนใหญ่ในประเทศ แต่ผู้คนในภาคเกษตรนี้ก็กลับต้อง

³⁵ พอพันธ์ อุยยานนท์, เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคกลาง (กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดีจำกัด, 2546), หน้า 100.

มีชีวิตแบบ “เจียมกิน เจียมห่ม” เพราะเมื่อมีรายได้อยู่ในระดับต่ำมากเมื่อเทียบกับรายได้ของเพื่อนร่วมแผ่นดินในภาคการผลิตอื่น³⁶

2. ผู้เขียนพิจารณาจากข้อมูลเบื้องต้น เมื่อการดำรงสถานะของผู้ผลิตรายย่อยไม่มั่นคงและมีการออกรับจ้าง เราคงไม่สามารถด่วนสรุปได้ว่าเป็นการออกรับจ้างเพียงชั่วคราว ในงานของฉัตรทิพย์ พบว่ามีชาวนาจำนวนมากที่ใช้เวลาของตนทำงานรับจ้างเพื่อนบ้านในไร่นา ชาวนาที่มารับจ้างนี้มีทั้งที่มีที่ดินและไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง เพราะแรงงานในแต่ละครอบครัวไม่พอ โดยพื้นฐานต้องผลัดกันมาทำเหมือนลงแขก เพียงแต่จ่ายค่าแรงเป็นเงิน ซึ่งพบตัวอย่าง คือชาวบ้านคลองชะอม ตำบลสีบัวทอง อำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง เป็นต้น³⁷

3. การพิจารณาแนวคิดที่มีหลักการแตกต่างกันทั้งสามแนวนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวิเคราะห์ เพราะแต่ละแนวคิดที่แตกต่างกัน มีข้อดีข้อด้อยที่ต่างกัน จากตัวอย่างงานต่างๆ ได้ให้ ประโยชน์ในแง่ข้อมูลหรือร่องรอยเท่านั้นที่จะสามารถนำไปเป็นองค์ประกอบในการพินิจวิเคราะห์ได้ แต่มิใช่เชิงทฤษฎีเพื่อแนวคิด และในเมื่อทั้งสามแนวคิดมีหลักคิดที่แตกต่างกันให้ข้อสรุปที่แตกต่างกัน เราคงจะไม่สามารถใช้ทั้งสามแนวคิดมาผสมปนเปกันได้ เพราะความแตกต่างเหล่านั้นมาจากฐานคิดที่ต่างกัน สำหรับงานชิ้นนี้ผู้เขียนเลือกแนวคิดมาร์กซิสต์เป็นแนวคิดหลักในการวิเคราะห์ เนื่องจากผู้เขียนมองว่าแนวคิดนี้สามารถอธิบายสภาพที่เกิดขึ้นในโลกจริงได้ดีกว่าแนวคิดอื่น

ข้อมูลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยเกิดข้อสงสัยในหลายประเด็น และนี่ก็คือปัญหาหลักของการวิจัยที่จะต้องมีการศึกษาเพื่อหาคำตอบให้กับ **ปัญหาหลักในการวิจัย** เหล่านี้ คือ

1. ในสภาวะการณ์ที่กระแสทุนบีบรัดมากขึ้นทุกที ผู้ผลิตรายย่อยซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่บ้านดำรงอยู่ได้อย่างไร
2. ปฏิกริยาของคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านซึ่งเป็นผู้ผลิตรายย่อย แสดงออกหรือมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการแผ่ขยายอิทธิพลของทุน เช่น ยอมรับ ต่อต้าน หรือจำยอม
3. ผลจากปฏิกริยาในการต่อสู้ของแรงงานมีนัยสำคัญเกี่ยวกับการต่อสู้ทางชนชั้นหรือไม่
4. โครงสร้างทางการเมืองและการปกครองและระบบความคิดของนายทุนมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้ผลิตรายย่อย หรือไม่ อย่างไร

³⁶ สมภพ มานะรังสรรค์, พัฒนาการของภาคเกษตรและผลกระทบต่อชาวไร่ในช่วงหลังสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2-พ.ศ. 2536 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 43.

³⁷ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา, วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: บริษัทเดือนตุลาการพิมพ์ จำกัด, 2541), หน้า 232.

2. จุดประสงค์ในการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษากลไกของระบบทุนนิยมในกระบวนการผลิตทางพาราในหมู่บ้าน

2.2 เพื่อศึกษาสถานะของผู้ผลิตรายย่อยที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันว่าสามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างไร มีสถานะเป็นรายย่อยที่อยู่ได้ด้วยการทำงานของตน หรือเป็นรายย่อยที่อยู่ในกระบวนการผลิตของทุนและต้องรับจ้างในสวนยางขนาดใหญ่

2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนและแรงงาน ที่มีปรากฏอยู่ในหมู่บ้านทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม และด้านการเมือง ซึ่งในความสัมพันธ์มีลักษณะของความขัดแย้งกันของทุนกับแรงงาน ภายใต้การครอบงำของทุนและการเป็นเจ้าของทุน และการต่อสู้เพื่อการดำรงอยู่ของผู้ผลิตรายย่อยในหมู่บ้าน รวมถึงการเข้าแทรกแซงของภาครัฐทั้งในส่วนของการให้ความช่วยเหลือและในส่วนของการแสดงบทบาทที่เป็นตนเองด้วย

2.4 เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐ กลุ่มทุน และชาวสวนยางรายย่อย

3. สมมติฐาน

3.1 กระบวนการผลิตทางพาราในระบบทุนนิยมภาคใต้เป็นกระบวนการที่มีผู้ผลิตรายย่อยเป็นจำนวนมาก ผู้ผลิตรายใหญ่มีจำนวนน้อย แม้กระนั้นกระบวนการผลิตทางพาราก็เป็นกระบวนการของทุน

3.2 รายย่อยไม่อาจควบคุมกระบวนการผลิตทำงานได้เพราะถูกแทรกแซงหรือเข้าครอบงำจากทุน จนกระทั่งส่วนผู้ผลิตรายย่อยส่วนหนึ่งต้องขายพลังแรงงานของตนเพื่อแลกกับค่าจ้างหรืออยู่ในสถานะแรงงานรับจ้างมากกว่าจะดำรงอยู่ได้จากผลตอบแทนของการเป็นผู้ผลิตรายย่อย ซึ่งเป็นลักษณะของการผนึกของทุน(real subsumption of labour under capital) ที่ทุนเข้าแทรกแซงในกระบวนการผลิตอย่างเข้มข้น ส่งผลให้รายย่อยต้องตกอยู่ในสภาพไม่ต่างจากการเป็นแรงงานรับจ้าง

3.3 ผลจากความขัดแย้งในการแย่งชิงความได้เปรียบระหว่างผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับแรงงานที่ไร้ปัจจัยการผลิต ซึ่งผู้ไร้ปัจจัยการผลิตมักจะเป็นฝ่ายแพ้เสมอ ส่งผลให้ผู้เสียเปรียบตอบโต้ผู้เอาเปรียบ ซึ่งการตอบโต้นี้มีลักษณะของการต่อสู้ทางชนชั้น และการต่อสู้แบบนี้ก็เป็นไปเช่นเดียวกันกับผู้ผลิตรายย่อยที่ต้องอยู่รอดในสภาวะที่ทุนบีบรัด เพื่อตอบโต้ความเสียหายจากนายทุน และการต่อสู้ดังกล่าวทำให้รัฐต้องเข้าแทรกแซงในกระบวนการผลิตและกระบวนการบรรลุค่า (realization of value into prices)

3.4 โครงสร้างทางการเมือง กฎหมาย และ ระบบประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งมีอิทธิพลกระบวนการคิดและวิถีชีวิตของชาวสวนยางพารารายย่อย ผ่านกระบวนการถ่ายทอดและควบคุมบางอย่าง เช่น การออกนโยบายที่เร่งเพิ่มผลิตผลในการผลิต โดยการจูงใจผ่านการให้ทุนสงเคราะห์ (ของ

กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง) แต่มีข้อตกลงในสัญญาให้เปลี่ยนไปปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการค้า (มีการยกเว้นให้ปลูกพืชอื่นแซมในร่องยางได้ แต่ต้องมีการทำเรื่องเป็นพิเศษ) มากกว่าส่งเสริมการปลูกพืชแบบผสมผสานที่ให้ผลผลิตหลากหลายเพื่อการยังชีพ เป็นต้น ซึ่งทำให้ชาวสวนยางพึ่งตัวเองได้น้อยลง นอกจากนี้บทบาทของท้องถิ่นซึ่งผู้ที่มีบทบาทมากในท้องถิ่นก็มักจะเป็นกลุ่มนายทุนท้องถิ่น กลุ่มผู้มีอิทธิพล มักใช้ประโยชน์จากการหยิบยืมอำนาจรัฐในการสะสมทุนจากการขูดรีดส่วนเกินจากชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตรายย่อย

4. ประเด็นที่ต้องการศึกษา

4.1 ท่ามกลางกระแสทุนนิยมโลกาภิวัตน์ผู้ผลิตรายย่อยในปัจจุบันไม่เป็นอิสระ หากต้องขึ้นต่อทุนในลักษณะใด

4.2 ศึกษาความสัมพันธ์ทางการผลิตซึ่งมีโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับผู้มีปัจจัยการผลิตน้อยหรือผู้ไร้ปัจจัยการผลิต มีลักษณะว่ามีความสัมพันธ์เชิงขูดรีดหรือขัดแย้งกันอย่างไรบ้าง

4.3 ปฏิกริยาของรายย่อยและรายใหญ่ที่มีต่อการถูกควบคุมโดยทุน และโครงสร้างทางการเมืองมีลักษณะอย่างไร

4.4 ศึกษาโครงสร้างทางการเมือง กฎหมาย และ ระบบประเพณีวัฒนธรรม ว่ามีอิทธิพลต่อกระบวนการคิดและวิถีชีวิตของชาวสวนยางพาราอย่างไร และบทบาทรัฐกับท้องถิ่นส่งผลต่อการดำรงอยู่ของชาวสวนยางพาราอย่างไรบ้าง

5. กรอบแนวคิดทฤษฎี

เนื่องด้วยวิทยานิพนธ์นี้ต้องการวิเคราะห์การดำรงอยู่ของผู้ผลิตยางพาราในระบทุนนิยม จึงต้องมีการศึกษาไปถึงกระบวนการผลิตและโครงสร้างความสัมพันธ์ทางการผลิตในระบบทุนนิยม เมื่อต้องการความชัดเจนในระบบทุนนิยม แนวคิดทฤษฎีที่สามารถนำมาอธิบายเรื่องของทุนนิยมได้ชัดเจนที่สุด ก็คือ ทฤษฎีเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองแนวมาร์กซิสต์ แต่ด้วยบริบทเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปจากยุคสมัยของมาร์กซ์ซึ่งในขณะนั้นให้ความสำคัญกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจมาก มองว่ารัฐในสังคมทุนนิยมตกเป็นเครื่องมือของชนชั้นนายทุนจนทำให้การจัดระเบียบส่วนต่างๆของสังคมให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของผู้ครองอำนาจ(rulling class)³⁸

แต่ในสังคมทุนนิยมปัจจุบันบทบาทของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและโครงสร้างทางความคิดที่มีความซับซ้อนขึ้น ทำให้โครงสร้างทั้งสองส่วนแสดงบทบาททั้งแบบแจ่งชักและแบบที่

³⁸ อนุสรณ์ ลิ้มมณี, รัฐ สังคม และการเปลี่ยนแปลง: การพิจารณาในเชิงอำนาจนโยบายและเครือข่ายความสัมพันธ์ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2542), หน้า 47-49.

จับต้องไม่ได้ด้วย ซึ่งแบบหลังนี้แนวคิดของGramsci เรื่อง “อำนาจครอบงำความคิด” (Hegemony) หรือ การครองความเป็นใหญ่ ช่วยชี้ให้เห็นได้ว่า อำนาจของชนชั้นในสังคม ไม่จำเป็นต้องแสดงออกมาในรูปของการครอบงำหรือการใช้กำลังบังคับโดยชัดแจ้งเพียงด้านเดียว

นอกจากนี้ยังใช้แนวคิดเรื่องบางส่วนของ James C.Scott จากหนังสือ Weapon of the weak และบางส่วนจากทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคมวิทยา อธิบายถึงการต่อสู้ขัดแย้งที่เกิดจากความสัมพันธ์ทางการผลิตทางพาราในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม และใช้แนวคิดเรื่องรัฐสมัยใหม่ตามตัวแบบนี้โอมาร์กซิสต์เพื่อใช้ในการวิเคราะห์บทบาทรัฐและท้องถิ่นกับการผลิตทางพารา

ซึ่งจะได้อธิบายแนวคิดทฤษฎีต่างๆ พอสังเขปดังนี้

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองแนวมาร์กซิสต์

ในทัศนะของมาร์กซ์³⁹ การทำความเข้าใจสังคมมนุษย์นั้น จำเป็นต้องทำความเข้าใจกระบวนการผลิต และเงื่อนไขต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนดกระบวนการผลิตของมนุษย์ในสังคม ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งของประวัติศาสตร์ที่มาร์กซ์เรียกว่า “วิถีการผลิต” (mode of production) วิถีการผลิตที่เกิดขึ้นนี้จะเป็นตัวกำหนดรูปแบบของวิถีของกระบวนการทำงานหรือวิถีการใช้แรงงานในกระบวนการผลิต

กระบวนการใช้แรงงานเป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้แรงงานกับโลกแห่งวัตถุ เพื่อทำการดัดแปลงโลกแห่งวัตถุตั้งแต่การนำวัตถุดิบเข้าสู่กระบวนการผลิตแต่ละขั้นตอน ทำการแปรรูปโดยเครื่องมือเครื่องมือนานาชนิด จนสำเร็จออกมาเป็นผลิตภัณฑ์

ในกระบวนการผลิตนี้เอง ในแต่ละขั้นตอนจะต้องมีแรงงานมนุษย์เข้าไปเป็นผู้กระทำอยู่ตลอด เพราะหากไม่มีแรงงานมนุษย์เข้าไป ทั้งวัตถุดิบและเครื่องมือต่างๆ ที่เรียกว่าปัจจัยการผลิตก็จะไม่สามารถทำงานได้ด้วยตัวเอง

องค์ประกอบของกระบวนการใช้แรงงานมีอยู่ 3 ประการ คือ

1. การกระทำ(ของแรงงาน)ที่มีเป้าหมาย
2. วัตถุดิบที่ถูกแรงงานเข้าไปกระทำหรือดัดแปลง(วัตถุดิบ) และ
3. เครื่องมือที่ใช้สำหรับทำงาน⁴⁰

องค์ประกอบที่2 และ 3. เป็นปัจจัยการผลิต ส่วน 1. นั้นเป็นแรงงานคนที่เข้าไปกระทำต่อปัจจัยการผลิต⁴¹

³⁹ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร์, รัฐศาสตร์แนววิพากษ์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 249.

⁴⁰ Marx Carl, Capital : a critique of political economy, vol.1 (England: Penguin Books, 1981), p. 284.

⁴¹ Ibid, p.287.

ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้น ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต มีการเอาัดเอาเปรียบในรูปของมูลค่าส่วนเกิน ผ่านการผลิตสินค้าและบริการ ชนชั้นแรงงานได้รับค่าตอบแทนน้อยกว่ามูลค่าแท้จริงที่ตัวเองผลิตได้ ส่วนต่างตรงนี้ก็กลายเป็นกำไรของชนชั้นนายทุน ที่จะนำไปลงทุนเพิ่มและสะสมทุนให้มากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งมาร์กซ์ชี้ว่ากระบวนการตรงนี้ชนชั้นนายทุนได้รับความช่วยเหลือจากรัฐเป็นอย่างมาก

ดังนั้นในระบบทุนนิยมจึงมีชนชั้นใหญ่ๆ อยู่ 2 ชนชั้น ที่ขัดแย้งกัน คือ ชนชั้นแรงงาน กับชนชั้นนายทุน โดยที่ชนชั้นแรงงานจะถูกเอาเปรียบและไม่อยู่ในฐานะเป็นมนุษย์อีกต่อไปภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เพราะไม่ได้ผลิตเพื่อความอยู่รอดของตน แต่กลับมีฐานะเป็นเพียงสินค้าแรงงานที่คอยขายให้กับชนชั้นนายทุนผู้เป็นเจ้าของหรือควบคุมปัจจัยการผลิตในสังคม ในระยะยาวชนชั้นนายทุนจะมั่งคั่งร่ำรวยขึ้นในขณะที่ชนชั้นแรงงานจะยากจนลงเรื่อยๆ เมื่อถึงที่สุดคนยากจนจำนวนมากก็จะลุกขึ้นมาปฏิวัติโค่นล้มชนชั้นนายทุนและทำการสร้างระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่ก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันมากกว่าเข้ามาแทนที่⁴²

คำอธิบายของมาร์กซ์มีคุณอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจระบบทุนนิยมอย่างยิ่ง แม้ระยะเวลาที่มาร์กซ์ให้คำตอบเหล่านั้นไว้ได้ผ่านมากกว่าศตวรรษ ความถูกต้องแม่นยำและความน่าเชื่อถือของทฤษฎีย่อมลดน้อยลงไป อย่างไรก็ตามในเมื่อระบบทุนนิยมยังคงอยู่ การอธิบายของมาร์กซ์ย่อมไม่ไร้ค่า ในทางตรงข้ามยิ่งระบบทุนนิยมพัฒนาซับซ้อนขึ้นเท่าใด คำอธิบายของมาร์กซ์ต่อระบบทุนนิยมกลับทวีความสำคัญมากขึ้นเท่านั้น⁴³ เพียงแต่ผู้ศึกษาจำเป็นต้องระมัดระวังการอธิบายมากขึ้น ศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องมากขึ้นเนื่องจากพัฒนาการของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปและซับซ้อนมากขึ้น การนำทฤษฎีมาใช้ในการอธิบายต้องมีการปรับใช้ให้เหมาะสมและต้องมีการวิพากษ์วิจารณ์ไปด้วยในขณะเดียวกัน

เกณฑ์ในการพิจารณาลักษณะของผู้ผลิตยางพาราขายอยู่ในกระบวนการผลิตแบบทุนนิยมว่ามีลักษณะที่ถูกครอบงำโดยทุนมากแค่ไหนนั้น ใช้หลักการพิจารณาจากงานของมาร์ก Capital 1 ได้มีการอธิบายลักษณะของการครอบงำหรือการแทรกของทุนที่

⁴² ไชรัตน์ เจริญสินโอฟาร์, รัฐศาสตร์แนววิพากษ์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 249.

⁴³ Terrell Carver, *Special introduction in Marx for the 21st Century*, Hiroshi Uchida (ed.) (New York: Routledge, 2006), p. 1.

มาร์กซ์ใช้เพื่ออธิบายกระบวนการผลิตแบบทุนนิยมในสังคม โดยสรุปเนื้อหาหลักๆได้เป็นสองลักษณะตามนิยามที่งานสุชายใช้อธิบาย⁴⁴ คือ

1. **กระบวนการผนวกของทุน** หรือ Formal Subsumption of labour under capital คือ ลักษณะที่ทุนเข้าไปเกี่ยวข้องกับผู้ผลิตรายย่อย ผู้ผลิตรายย่อยจะทำการผลิตในที่ดินได้ต้องอาศัยแหล่งเงินทุนล่วงหน้าเพื่อให้สามารถเริ่มกระบวนการผลิตของตนเองได้ โดยนำไปซื้อปัจจัยการผลิต อันได้แก่วัตถุดิบ และเครื่องมือเครื่องจักรอุปกรณ์

รายย่อยในกลุ่มที่ถูกผนวกโดยทุนนี้มีสภาพการทำงานไม่ต่างไปจากการทำงานรับจ้างในที่ดินของรายย่อยเอง ชูตรีตแรงงานตัวเองโดยไม่จ้างแรงงานอื่นเข้ามาช่วยทำงาน แต่ลักษณะของการเข้าแทรกของทุนแบบนี้จะไม่เข้ามาแทรกแซงหรือกำหนดว่าจะต้องทำงานอย่างไร เริ่มงานเวลาไหน เลิกงานเวลาไหน ต้องทำโดยใช้วิธีอะไร

แต่เมื่อได้ผลผลิตมาและขายไป ได้เงินมารายย่อยแบบที่ถูกทุนเข้ามาผนวกจะถูกกำหนดให้ต้องเอาเงินที่ยืมมาเพื่อลงทุนในการผลิต และต้องชำระค่าที่นำเงินไปใช้นี้เป็นดอกเบี้ยคือแก่แหล่งเงินทุนล่วงหน้า

2. **กระบวนการฉีกของทุน** หรือ Real Subsumption of labour under capital การฉีกของทุนเป็นลักษณะของทุนในสังคมสมัยใหม่ ซึ่งทุนได้เข้าไปมีบทบาทกำหนด แทรกแซง ในทุกส่วนของกระบวนการผลิตอย่างเข้มข้น ผ่านการใช้เทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นระยะๆและแรงงานต้องเข้าทำงานกับเทคโนโลยี

จากแนวคิดข้างต้นนี้ได้มีการทดสอบแล้วในงานของ สุชาย ตรีรัตน์ ซึ่งพบว่าในการผลิตอ้อยมีรายย่อยที่เป็นลักษณะที่ถูกครอบงำโดยการฉีกของทุนอยู่จริง จนมีลักษณะไม่ต่างจากแรงงานในภาคอุตสาหกรรมนัก กล่าวคือ มีการทำงานเป็นเวลา เช่น 8 โมงเช้าเริ่มทำงาน 4 โมงเย็นก็จะเลิกงาน หากต้องการให้ทำงานเกินกว่านี้ จะต้องมีการจ่ายค่าทำงานนอกเวลาด้วย

รายย่อยที่ทำการผลิตอ้อย ซึ่งที่ของตนเองเป็นที่ดินขนาดเล็กเมื่อทำงานในที่ดินของตนเองเสร็จก็สามารถใช้เวลาที่เหลือออกไปรับจ้างในที่ดินของรายใหญ่ หรือบางครั้งจ้างแรงงานรับจ้างเข้ามาทำงานในที่ดินของตนเองแทนเพราะการที่ไปออกรับจ้างทำให้มีรายได้มากกว่าทำงานในที่ดินของตนเอง เป็นการจ้างออกคือจ้างตัวเองออกไปทำงานในไร่อ้อยขนาดใหญ่ด้วย รวมทั้งยังมีบางส่วนที่มีลักษณะก้ำกึ่งด้วย การนำแนวคิดนี้มาใช้ช่วยให้สามารถแสดงลักษณะของผู้ผลิตรายย่อยในกระบวนการผลิตยางพาราแบบทุนนิยมได้ชัดเจน

⁴⁴ Marx, Karl. *Capital Volume 1: A critique of political economy*. trans Ben Fowkes, (New York: The Pelican

ส่วนในกรณีของข้าพเจ้า พบว่า ผู้ผลิตรายย่อยที่ทำงานเองและไม่ค่อยจ้างแรงงานรับจ้างมีลักษณะของการครอบงำโดยทุนแบบการผนวกของทุน ชูตรีตแรงงานตนเองอย่างหนัก ทำงานหามรุ่งหามค่ำ หรืออาจยืดวันเวลาทำงานของตนเองให้ยาวออกไปจนกระทั่งดึกดื่น (Lengthening the working-days) จนเข้าลักษณะที่ผู้ชายให้คำจำกัดความว่าเป็น “ปรากฏการณ์ฟุ่มพวง” หรือปรากฏการณ์ทำลายตนเอง เพราะรายย่อยนั้นๆ มักทำเพราะมีปัญหาประสบกับภัยธรรมชาติ มีภาระหนี้สินมาก หรือเร่งมือในช่วงที่ผลผลิตมีราคาสูง การเร่งหรือชูตรีตแรงงานตนเองจนมากเกินไปส่งผลให้รายย่อยเหล่านี้มีปัญหาสุขภาพร้ายแรงตามมาในเวลาไม่นานนัก⁴⁵

เมื่อนำมาใช้ตรวจสอบกับผู้ผลิตรายย่อยในกระบวนการผลิตยางพาราแบบทุนนิยมพบว่าผู้ผลิตยางพารารายย่อยส่วนใหญ่มีลักษณะที่ถูกทุนครอบงำในแบบเป็นการผนวกของทุน (Real Subsumption of labour under capital) เป็นส่วนใหญ่ แม้จะมีข้อจำกัดบางประการในกระบวนการผลิตยางพาราที่ทำให้รูปแบบของการผนวกกับทุนแตกต่างไปจากทฤษฎีบ้าง แต่ผู้วิจัยยังให้น้ำหนักกว่าทุนในหมู่บ้านห้วยพลูหนึ่งมีลักษณะของการครอบงำแบบการผนวกของทุน โดยเรื่องนี้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก อาจก่อให้เกิดข้อโต้แย้งได้ในหลายประเด็น ซึ่งผู้วิจัยจะได้แสดงอภิปรายความอย่างละเอียด

แนวคิดเรื่องความขัดแย้งทางสังคมวิทยา และแนวคิดเรื่องการต่อสู้ของ James C. Scott

ทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคมวิทยา เมื่อพูดถึงการขัดแย้ง หากมองตามทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) ทางสังคมวิทยาอย่างกว้างนั้น การขัดแย้ง หมายถึง การขัดกัน การขัดเคือง การข่มขู่กัน การกลางแครงใจกัน การมีปากมีเสียงกัน การโต้แย้งกัน การทะเลาะกัน การวิวาทบาดหมางกัน การเอาเปรียบกัน การชูตรีตกัน การรบราฆ่าฟันกัน การทำสงครามกัน การปกครอง การบริหารจัดการ เป็นต้น⁴⁶

การต่อสู้ของแรงงานนี้มีทั้งแบบเป็นกลุ่มและแบบปัจเจกบุคคล ซึ่งแม้ในหลายกรณีเป็นการกระทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวหรือของเฉพาะกลุ่ม แต่ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของและไม่เป็นเจ้าของในปัจจัยการผลิต ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการต่อสู้ทาง

⁴⁵ สุชาย ตริรัตน์, “การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านชนบทไทยภาคกลาง: กรณีศึกษาหมู่บ้านใน

อ. อุ้มทอง จ. สุพรรณบุรี พ.ศ. 2546-2548,” เอกสารการประชุมทางวิชาการ “ยุทธศาสตร์ในการเผชิญผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ต่อสังคมไทย,” จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, 5 ต.ค.2549 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่), หน้า 65-66.

⁴⁶ สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีทางสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวการไขประโยชน์เบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 13 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2551), หน้า 102-103.

ชนชั้น อีกทั้งการปกป้องผลประโยชน์ที่ไม่แค่เรื่องของผลประโยชน์ของตน แต่รวมถึงการต่อสู้เพื่อคุณค่า⁴⁷ หรือบรรทัดฐานของการมีชีวิตที่ดีด้วย

James C. Scott ผู้เขียนหนังสือเรื่อง “Weapons of the Weak”⁴⁸ ซึ่งใช้มุมมองการศึกษาชนชั้นมองการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของชาวนา และพบว่า การต่อสู้ทางชนชั้นไม่ใช่มีแต่การต่อสู้กับอำนาจโดยตรง แม้แต่เสียงบ่นหรือการนินทา การเสียดสีเยาะเย้ยก็เป็นการต่อสู้ของผู้ไร้อำนาจอีกแบบหนึ่ง ผู้ศึกษาจะนำมุมมองของ Scott มาช่วยในการมองการต่อสู้ของผู้ผลิตยางพารารายย่อย

นอกจากทุนแล้ว ทางด้านรัฐบาลหรือฝ่ายการเมืองการปกครองยังมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับการผลิตยางพารา มาโดยตลอด ยางพาราเคยถูกใช้เป็นเครื่องมือที่รัฐจะเข้าถึงคนในพื้นที่ภาคใต้ในอดีตเพื่อคงความเป็นรัฐไว้ให้ได้โดยอาศัยเรื่องของปากท้องเข้ามาดึงดูดประชาชนในพื้นที่สีแดงของภาคใต้ให้อยู่กับฝั่งเดียวกับรัฐ และส่งผลให้ชีวิตของชาวบ้านในภาคใต้จำนวนมากต้องขึ้นอยู่กับการผลิตยางพารา ซึ่งในเรื่องของบทบาทรัฐได้ใช้ทฤษฎีการครองความเป็นใหญ่ (Hegemony) ของกรัมซีในการวิเคราะห์

แนวคิดเกี่ยวกับรัฐ

รัฐมีบทบาทในกระบวนการผลิตยางพาราของไทย โดยแสดงหลายบทบาทซึ่งแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนและสำคัญของรัฐ และความซับซ้อนนี้เองมีความเชื่อมโยงกับการที่อำนาจท้องถิ่นเข้ามาอาศัยรัฐเป็นเครื่องมืออำนาจผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มตน

รัฐ ตามตัวแบบการวิเคราะห์รัฐแบบนีโอมาร์กซิสต์ พบว่ารัฐและนโยบายของรัฐในสังคมทุนนิยมมีข้อแตกต่างกันในความความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชนชั้นที่มีอำนาจในสังคมขึ้นอยู่กับว่าจะรับเอาแนวคิดของใครเป็นหลัก⁴⁹

รัฐแสดงทั้งบทบาทที่ตรงไปตรงมาและคลุมเครือ เพราะในแง่หนึ่งรัฐมีหน้าที่ที่จะต้องทำเพื่อรักษาความสงบและความมั่นคงของรัฐ จนต้องคงสถานะของตนไว้ให้อยู่เหนือ ทุกสถาบันต่างๆ ในรัฐนั้นๆ แต่ในอีกแง่หนึ่งก็ต้องหล่อเลี้ยงระบบที่รัฐใช้ในการรักษาความมั่นคงของรัฐนั้นให้อยู่รอดได้ด้วย รัฐจึงต้องมีเงินทุน ในการจัดการให้จุดประสงค์ที่รัฐต้องการบรรลุไปได้ ทำให้รัฐต้องกระโดดลงไปร่วมในหลายกิจกรรม

⁴⁷ James C. Scott, *Weapon of the weak: Everyday Forms of Peasant Resistance* (New York: Yale University, 1985), p. 1.

⁴⁸ Ibid, pp. 28-47.

⁴⁹ อนุสรณ์ ลิ้มมณี, รัฐ สังคม และการเปลี่ยนแปลง : การพิจารณาในเชิงอำนาจนโยบายและเครือข่ายความสัมพันธ์, หน้า 49-52.

แนวคิดการครองความเป็นใหญ่ (Hegemony)

กรัมซี ไม่เห็นด้วยกับนักทฤษฎีมาร์กซิสต์ในรุ่นแรกๆ ที่เสนอว่าโครงสร้างส่วนล่างเท่านั้นเป็นตัวกำหนดโครงสร้างส่วนบน (ที่เรียกว่า Economic Determinism) แต่เชื่อว่า มีหลาย ๆ กรณี ที่โครงสร้างส่วนบนจะทำงานไปอย่างอิสระ และอาจจะมีบางกรณีที่โครงสร้างส่วนบน เช่น เรื่องอุดมการณ์ วัฒนธรรม จะเข้าไปมีส่วนในการกำหนดโครงสร้างส่วนล่างด้วยเช่นกัน⁵⁰ ซึ่งในส่วนนี้ของถือเป็นการอุดช่องโหว่หรือข้อบกพร่องของการอธิบายโครงสร้างสังคมของมาร์กซ์ที่ไม่สามารถอธิบายกรณีหลายกรณีที่รัฐเข้าไปมีส่วนหรือแทรกแซงเรื่องของเศรษฐกิจ เช่น การเข้าไปควบคุมกลไกตลาด การให้สวัสดิการแก่สังคมอันเป็นให้ประชาชนยอมรับระบบที่เป็นอยู่ เป็นต้น⁵¹

ในโครงสร้างส่วนล่างนั้นจะมีความขัดแย้งทางชนชั้นกันอยู่ 2 ชนชั้นหลักๆ ซึ่งเป็นไปตามที่มาร์กซ์อธิบายเอาไว้ คือ ชนชั้นแรงงานผู้มีปัจจัยการผลิตน้อยหรือไร้ปัจจัยการผลิต กับชนชั้นนายทุนผู้กุมปัจจัยการผลิต เพียงแต่กรัมซีไม่เห็นด้วยกับคำอธิบายที่ว่าหากชนชั้นใดได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตก็จะได้ครอบครองจิตสำนึกและวัฒนธรรมไปโดยปริยาย⁵²

6. ระเบียบวิธีวิจัย

6.1 หมู่บ้านที่เข้าไปศึกษามีลักษณะที่อยู่กึ่งกลางระหว่างตลาดของตำบลทรายขาวพอประมาณและห่างจากทะเลประมาณ 13 กิโลเมตร ในหมู่บ้านห้วยพลูหนึ่งทีเลือกศึกษานี้จึงเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกยางพารามากกว่าสองหมู่บ้านที่ชนาบอยู่ นอกจากนี้หมู่บ้านนี้ยังเป็นพื้นที่ที่ทำการปลูกยาง (รวมถึงการเกษตรอื่นๆ) มากกว่า 150 ปี ทำให้เห็นถึงการปรับตัวของชุมชนมาเป็นระยะเวลานานเพื่อให้อยู่รอดในยุคทุนนิยม

6.2 เนื่องจากจำนวนครัวเรือนในหมู่บ้านที่จะทำการศึกษา มีถึง 347 ครัวเรือน การศึกษาข้อมูลจากทุกครัวเรือนโดยละเอียดในระยะเวลาอันจำกัดย่อมเป็นไปได้ การเก็บข้อมูลจึงแบ่ง

⁵⁰ กาญจนา แก้วเทพ, การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์: แนวคิดและตัวอย่างงานวิจัย (กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 83.

⁵¹ John Girling, *Capital and Power: Political Economy and Social Transformation* (New York: Croom Helm, 1987), p. 3.

⁵² กาญจนา แก้วเทพ, การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์: แนวคิดและตัวอย่างงานวิจัย, หน้า 83.

ขั้นตอนเพื่อให้ได้กรณีที่ทำการศึกษาเชิงลึกไม่มากจนเกินไป โดยแบ่งขั้นตอนการเก็บข้อมูลเป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 เก็บข้อมูลครัวเรือนโดยใช้แบบสอบถามเบื้องต้น (Benchmark) จากครัวเรือนในหมู่บ้าน ในแง่ของประวัติชีวิต เช่น ครอบครัว การศึกษา อาชีพ รายได้ การถือครองที่ดิน การย้ายถิ่นฐาน เป็นต้น โดยใช้เกณฑ์ของอาชีพที่ต้องเกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตยางพารา จึงคัดครัวเรือนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตยางพาราเหลือ 165 ครัวเรือน

จากนั้นได้ทำการประมวลผลการสำรวจแล้วจำแนกครัวเรือนตาม “หน่วยการดำรงชีพอยู่ได้ของครัวเรือน” หรือ ระดับพอยังชีพของครัวเรือน (Lowly Living Farm Units- LFUs) แล้วจัดกลุ่มใหม่โดยจำแนกเป็นกลุ่มใหม่ 5 กลุ่มที่มีระดับหน่วยการดำรงชีพตามลำดับความมากขึ้น ใช้เวลา 3 เดือน

ช่วงที่ 2 หลังจากที่ได้ ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำสวนยางแล้ว นำมา ลำดับขนาดของการถือครองที่ดินโดยแบ่งเป็น กลุ่มที่เป็นเจ้าของสวนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก และกลุ่มที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง แล้วสุ่มเลือกให้เหลือ ตัวแทนของกลุ่มที่ถูกล้มภาชณเชิงลึกอย่างละเอียด คิดเป็นร้อยละ 25% ของ จำนวนครัวเรือนในแต่ละกลุ่ม ในเรื่องกระบวนการผลิต ที่ประกอบด้วยเรื่องของ

1) ขั้นตอนการผลิต จำนวนวันทำงาน (Labour days) ที่ใช้ในขั้นตอนต่างๆ ทั้งในส่วนที่ใช้แรงงานในครอบครัว ในส่วนจ้างเข้ามา และในส่วนที่รับจ้างออกไป รวมถึงเรื่องค่าจ้างแรงงาน

2) การใช้เครื่องมือเครื่องจักร และวัสดุอุปกรณ์ ในขั้นตอนต่างๆ เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง สารเคมี น้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น รวมทั้งค่าใช้จ่ายในเรื่องเหล่านี้ด้วย

3) กระบวนการหาแหล่งเงินทุน

4) กระบวนการของการขายผลผลิตและรายได้

หลังจากได้ข้อมูลจะทำการถอดเทปและประมวลผลข้อมูลตามประเด็นทั้ง 4 ข้างต้น ในส่วนนี้น่าจะใช้เวลาในการสัมภาษณ์และประมวลผล ประมาณ 5 เดือน

ช่วงที่ 3 สัมภาษณ์กลุ่มที่สุ่มเลือกเหลือจำนวนประมาณ 15-20 ครัวเรือน เป็นชุดสุดท้ายเพื่อสอบถามชีวิตในด้านต่างๆในสังคมของหมู่บ้าน ใช้ระยะเวลา 2 เดือน

6.3 ประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์ตามกรอบทฤษฎี รวมทั้งหาความหมายแฝงที่แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งในหมู่บ้านที่คลุมทั้งเรื่องวัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ ซึ่งในส่วนของ การประมวลผลใช้เวลา 2 เดือน

6.4 ผู้ถูกสัมภาษณ์จะถูกปกปิดชื่อปกปิดตำแหน่ง เพื่อป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมาเมื่อมีการนำข้อเท็จจริงมาเสนอ เพราะไม่ว่าจะเป็นประเด็นการต่อสู้ หรือการกระทำใดๆอันเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ มักเป็นเรื่องที่อ่อนไหว ในการอ้างอิงจึงใช้หมายเลขกำกับตามลำดับแทนการเปิดเผยชื่อ

7. ขอบเขตการวิจัย

7.1 การศึกษาในครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่สถานะผู้ผลิตรายย่อยโดยอาศัยแนวคิดมาร์กซิสต์ในการวิเคราะห์ การศึกษาหาข้อมูลจึงมุ่งไปที่กระบวนการผลิตและการสร้างมูลค่า ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้ผลิตรายย่อยมากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจะไม่เน้นในเรื่องของการแข่งขันในระบบการตลาด แต่จำเป็นต้องศึกษาและอธิบายอิทธิพลจากตลาดราคาภายในและระหว่างประเทศ เนื่องจากยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่ผลิตเพื่อส่งออก จึงต้องพึงพิงกับราคาในตลาดโลกเกือบ 90% ชาวสวนยางรายย่อยจะอยู่ได้หรือไม่จึงขึ้นกับราคาในตลาดดลกอย่างมาก

7.2 การศึกษารายย่อยในงานชิ้นนี้ศึกษารายย่อยที่อยู่ในกระบวนการผลิตยางพารา โดยศึกษากิจการยางพาราในพื้นที่หมู่บ้านห้วยพลูหนึ่ง ต.ทรายขาว อ.คลองท่อม จ.กระบี่ ช่วงเวลาในการศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2549 -2550 เป็นช่วงที่แสดงการเปลี่ยนแปลงของการปลูกยางพาราในระบบทุนนิยม

นิยามคำศัพท์

1. **ผู้ผลิตรายย่อย** คือ ผู้ที่มีทุนขนาดเล็ก โดยใช้แรงงานภายในครัวเรือนทำงานเป็นหลัก⁵³ หรือครอบครองปัจจัยทางการผลิตในปริมาณน้อย และในงานชิ้นนี้จะขอรวม **แรงงานรับจ้าง**ซึ่งหมายถึง ทุกคนที่ไร้ปัจจัยการผลิตหรือขาดอำนาจในการควบคุมปัจจัยการผลิต⁵⁴ ไว้ในระดับ

⁵³ สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, แนวคิดมาร์กซิสต์กับการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงในสังคมชานาประเทศโลกที่สาม (กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2533), หน้า 19.

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

เดียวกับ คำว่า ผู้ผลิตรายย่อยด้วย เพราะมองจากแง่ที่คนทั้งสองกลุ่มเป็นผู้ใช้แรงงานตนเองผลิต สิ่งของขึ้นมา แรงงานของพวกเขาจึงถูกบรรจุอยู่ในสิ่งของนั้น นั่นถือได้ว่าเป็นผู้ผลิตอย่างแท้จริง

2. นายทุน คือ ผู้เป็นเจ้าของ หรือครอบครองปัจจัยการผลิต⁵⁵

3. รัฐ หมายถึง อำนาจที่ถูกสถาปนาไว้ในสังคมเพื่อทำหน้าที่จัดระเบียบสังคมเพื่อลดทอนความรุนแรงของการปะทะกัน และจัดการให้ปะทะกันได้อยู่ในระเบียบข้อบังคับ แต่ก็ได้จัดตัวเองไว้อยู่เหนือและห่างเหินจากสังคม อำนาจของรัฐจะมีการจัดตั้งที่มีความเข้มแข็งทวีขึ้นตามความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้น⁵⁶ ส่วนรูปธรรมที่เกี่ยวข้องในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการผลิตยางพาราและผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง, กำนัน, สมาชิกอบต., ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

การนำเสนองาน

ลักษณะการนำเสนองานชิ้นนี้มีดังนี้

เนื้อหาในบทที่ 1 แสดงถึงโครงสร้างของงานทั้งหมด ทั้งที่มาของงานรวมถึงทฤษฎีที่ใช้ และข้อสรุปที่ได้จากการลงพื้นที่ศึกษา

ในบทที่ 2 จะนำเสนอการแนะนำหมู่บ้าน เนื้อหาของบทมีเป้าหมายเพื่อให้ภาพทั่วไปของสภาพหมู่บ้านที่ทำการศึกษา เพื่อให้ทราบข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านห้วยพลูหนึ่งซึ่งกลุ่มที่ทำการศึกษา

จากนั้นในบทที่ 3 กล่าวถึงเรื่องกระบวนการผลิตยางพารา โดยแสดงข้อมูลในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตยางพารา ข้อมูลจากขั้นตอนต่างๆในกระบวนการผลิตยางพาราแสดงให้เห็นความสำคัญของแรงงานและอิทธิพลจากการถือครองปัจจัยการผลิตในกระบวนการผลิตยางพารา

เนื้อหาของบทที่ 4 นำเสนอการพิจารณาความสัมพันธ์ทางการผลิตในกระบวนการผลิตแบบทุนนิยมและการเข้าครอบงำของทุน โดยแสดงให้เห็นความสำคัญของการเป็นเจ้าของหรือไม่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตผ่าน โครงสร้างของความสัมพันธ์ทางการผลิตในกระบวนการผลิตยางพารา

⁵⁵ ใจ อึ๊งภากรณ์, อะไรนะลัทธิมาร์กซ์ เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: ชมรมหนังสือประชาธิปไตยแรงงาน, 2543), หน้า 54.

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 106.

จากนั้นในบทที่ 5 นำเสนอเรื่องของบทบาทรัฐและท้องถิ่นที่เข้ามามีบทบาทต่อการดำรงอยู่ของผู้ผลิตรายย่อยและวิเคราะห์สถานะของแรงงาน และบทสุดท้ายคือ

บทที่ 6 เป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะ ซึ่งได้ประมวลจากข้อมูลที่ค้นพบการศึกษาคั้งนี้ทั้งหมดและสรุปข้อค้นพบจากการทำวิจัย



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนะนำหมู่บ้านและการจัดระบบการแบ่งกลุ่มครัวเรือน

ในบทนี้เป็นส่วนของการนำเสนอปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของคนในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการแนะนำหมู่บ้านในเบื้องต้นเพื่อความเข้าใจถึงสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน โดยจัดแบ่งครัวเรือนตาม ลักษณะของการประกอบอาชีพ ขนาดของการถือครองที่ดิน การถือครองปัจจัยการผลิตอื่นๆ และการใช้จ่าย ซึ่งมาจากการสอบถามพูดคุยเบื้องต้นกับชาวบ้าน ข้อมูลส่วนนี้ น่าเชื่อถือในระดับหนึ่งและเป็นประโยชน์ในการคัดเลือกกลุ่มที่จะศึกษาเชิงลึก เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ กล่าวคือ เป็นการจัดระบบการแบ่งกลุ่มครัวเรือน ซึ่งจะช่วยให้สามารถจัดกลุ่มของชาวสวนยางพาราที่ทำการศึกษได้ อย่างเป็นระบบ และทำให้ทราบว่าใครคือชาวสวนยางพารารายย่อยซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษา รวมถึงจะทำให้ทราบว่าใครคือชาวสวนยางพารารายกลาง หรือรายใหญ่

ข้อมูลในบทนี้จะทำให้เห็นได้ว่าคนกลุ่มใดที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ซึ่งการเป็นเจ้าของหรือไม่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตจะส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางการผลิตที่จะกล่าวถึงในบทที่ 4 ต่อไปอีกด้วย

2.1 ที่ตั้งของหมู่บ้านและสภาพโดยทั่วไป

หมู่บ้านที่ทำการศึกษาคือ บ้านห้วยพลูหนึ่ง หมู่ที่ 3 ตำบลทรายขาว อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอคลองท่อม ไปทางทิศตะวันตกประมาณ 35 กิโลเมตร

อาณาเขตของหมู่บ้านทิศเหนือติดกับหมู่ที่ 2 ตำบลทรายขาว ทิศใต้ติดกับทะเลอันดามัน ทิศตะวันออกติดกับ หมู่ที่ 5 ตำบลทรายขาว และทิศตะวันตก ติดกับหมู่ที่ 4 ตำบลทรายขาว หมู่บ้านมีพื้นที่ประมาณ 17,350 ไร่ ใช้น้ำในการประกอบอาชีพทำสวนประมาณ 9,080 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 52.33 ของเนื้อที่ทั้งหมด โดยเป็นพื้นที่ปลูกยางพาราประมาณ 7,850 ไร่ จำนวน 197 ราย และ ปาล์มน้ำมันประมาณ 1,230 ไร่ จำนวน 89 ราย¹

2.2 ภูมิหลังโดยย่อสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

ในอดีตบ้านห้วยพลูหนึ่งนั้นอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลจากตัวอำเภอ ครัวเรือนในหมู่บ้านมักเป็นญาติใกล้ชิดกัน ส่วนใหญ่จะมีนามสกุลเดียวกันเป็นกลุ่มๆ เช่น กลุ่มชาวไทยพุทธ ได้แก่

¹ ผู้ใหญ่บ้าน, สถิติการปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมันของหมู่ที่ 3 ต.ทรายขาว อ.คลองท่อม จ.กระบี่, 1 กุมภาพันธ์ 2550, (ัดสำเนา).

ศรีสุข ศรีไทย เอ่งฉ้วน พุฒหนั่ง ลูกจันทร์ เป็นต้น กลุ่มที่เป็นชาวไทยมุสลิม ได้แก่ ใจแน่ จงรักษ์ มดคัน บ่อมะม่วง หมาดทิง เป็นต้น ซึ่งนามสกุลเหล่านี้เป็นนามสกุลของกลุ่มคนที่อยู่มากมายในพื้นที่มีความสัมพันธ์เกาะเกี่ยวกันเป็นญาติผ่านการแต่งงาน ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ค่อนข้างใกล้ชิดกัน ช่วยเหลือกันค่อนข้างดี ไม่ค่อยจะมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกันแบบรุนแรง ใช้กำลังหรือถึงขั้นเอาชีวิตกัน การกระทบกระทั่งกันส่วนใหญ่ก็จะปะทะคารมกัน ไม่พอใจกันก็เล็กยุ่งกัน และในบางครั้งถ้าไม่รุนแรงก็สามารถกลับมาติดต่อคบหากันใหม่ได้²

จำนวนประชากรของหมู่ 3 รวมกันทั้งสิ้น 1,407 คน จากครัวเรือนทั้งสิ้น 347 ครัวเรือน แยกเป็น ชาย 702 คน หญิง 705 คน³ เป็นเด็ก 396 คน และคนชราอีก 131 คน⁴

ตารางแสดงจำนวนประชากรของหมู่ที่ 3

ผู้อยู่ในวัยทำงานทั้งเพศหญิงและเพศชาย(คน)	ผู้พึ่งพิงทั้งเพศหญิงและเพศชาย	
	เด็ก(คน)	คนชรา(คน)
880	396	131

จากจำนวนประชากรที่อยู่ในวัยทำงานและจำนวนประชากรที่เป็นผู้พึ่งพิง พบว่าประชากรที่อยู่ในวัยทำงานจะต้องทำงานเพิ่มจากส่วนที่ต้องทำเพื่อเลี้ยงตัวเองอีก 0.6 ส่วนหรือ อีกกว่าครึ่งหนึ่งเพื่อเลี้ยงผู้พึ่งพิงในครอบครัว

เดิมที่นั้นชาวบ้านส่วนใหญ่ในพื้นที่หมู่ที่ 3 ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน และการเกษตรอื่นๆ มาเป็นระยะเวลาประมาณ 150 ปีแล้ว แต่เมื่อสักประมาณ 40 ปีก่อนได้เริ่มเกิดความเปลี่ยนแปลงกับการประกอบอาชีพของชาวบ้านจากการทำนา ทำสวนแบบผสมผสาน มาเป็นการปลูกพืชเศรษฐกิจที่เป็นลักษณะของการปลูกพืชเชิงเดี่ยว อย่างเช่น ยางพารา และปาล์มน้ำมันแทนการเปลี่ยนแปลงในช่วงนั้น เกิดขึ้นเมื่อเริ่มมีการทำสวนขนาดใหญ่แบบเป็นยาล้วนๆโดยกลุ่มคนที่พอจะมีทุน แล้วเริ่มขยายไปสู่ชาวบ้านกลุ่มอื่นๆซึ่งเห็นว่าเป็นลู่ทางในการสร้างรายได้ให้แก่พวกเขาได้ดีว่าการประกอบอาชีพของตนในขณะนั้น

² สัมภาษณ์ ชาวสวนยางพารารายย่อย 43/2, 26 ตุลาคม 2550.

³ องค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว, สภาทัวร์และข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบล, สิงหาคม 2549, (อัดสำเนา).

⁴ สำนักงานท้องถิ่นอำเภอคลองท่อ, แบบรายงานบัญชีคนในบ้าน หมู่ที่ 3 ต.ทรายขาว, 10 เมษายน 2550 (อัดสำเนา).

ปัจจุบันจึงพบว่าอาชีพของชาวบ้านส่วนใหญ่คือ การทำสวนยางพารา การทำสวนปาล์ม ค้าขาย เลี้ยงกุ้ง และประมงบางส่วน

การสำรวจการทำสวนยางในพื้นที่หมู่ 3 ไม่พบว่ามี การเช่าที่ดินเพื่อทำสวนยาง โดยจากการสอบถามพบว่าเคยมีอยู่แค่หนึ่งราย ที่ให้เช่าสวนยางและจ่ายค่าตอบแทนเป็นรายปีแต่ภายหลังก็เลิกไป เนื่องจากเจ้าของสวนเห็นว่าต้นยางได้รับความเสียหายจากการให้เช่าจึงไม่คุ้มที่จะให้เช่า

การขายผลผลิตจากการทำสวนยางพาราในปัจจุบันพบว่ามี การขายในรูปแบบของน้ำยางสดมากกว่าการขายเป็นยางแผ่นดิบ เพราะประหยัดเวลา และได้เงินเร็วคือได้แบบเป็นรายวัน แต่ในสวนขนาดกลางและใหญ่พบว่ายังคงนิยมขายเป็นยางแผ่นดิบมากกว่า เนื่องจากมีราคาที่สูงกว่าการขายน้ำยางซึ่งมีเปอร์เซ็นต์ที่ใช้คิดเป็นน้ำหนักของเนื้อยางแห้งไม่แน่นอนและราคาต่อกิโลกรัมถูกกว่าหลายบาท อย่างไรก็ตามความมั่งคั่งกระจุกตัวอยู่ในคนกลุ่มน้อยที่มีหน้ามีตาในหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ รวมถึงกลุ่มเศรษฐีจากอำเภอ نابอน จ.นครศรีธรรมราช ที่เข้ามากว้านซื้อที่ดินไปทำสวนยางและสวนปาล์มทั้งในพื้นที่หมู่ที่ 3 และพื้นที่ใกล้เคียง

ในหมู่บ้านนี้มีโรงแรมควนยางแผ่น 1 แห่ง เกิดจากเงินทุนที่กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางให้มาสร้างตัวโรงงานในปี 2538 จำนวน 3.8 ล้านบาท มีห้องรวมควนยางแผ่นดิบ 4 ห้อง หนึ่งห้องสามารถใช้อบยางได้ 2.5 ตัน (3,125 แผ่น) ส่วนการดำเนินการในการจัดซื้อน้ำยางเข้าโรงงานมีการบริหารในรูปแบบของสหกรณ์ โดยปัจจุบันมีผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 เป็นประธานกลุ่มสหกรณ์ และมีสมาชิกอยู่ประมาณ 85 คน ในอดีตสหกรณ์เคยประสบปัญหาขาดทุนเนื่องจากการดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง และเคยให้เช่าโรงแรมแต่ก็ถูกโกงค่าเช่า จนเมื่อประมาณ 2-3 ปีที่ผ่านมา มีการเข้ามาจัดการใหม่ทำให้สหกรณ์เริ่มตั้งตัวได้⁵ สหกรณ์แห่งนี้จะรับซื้อน้ำยางสดจากชาวบ้าน เพื่อมาทำยางแผ่นรมควันเอง ในหมู่บ้านก็มีพ่อค้าที่รับซื้อน้ำยางอยู่ประมาณ 4-5 ราย แต่ราคารับซื้ออาจจะต่ำกว่าของโรงมอยู่เล็กน้อย

อย่างไรก็ตาม พบว่าชาวบ้านหลายคน ไม่ค่อยพอใจและไว้ใจในสหกรณ์ เนื่องจากมองว่ามีการเล่นพรรคเล่นพวกกันในการให้ราคาเวลารับซื้อน้ำยางและการบริหารงานยังไม่ดี ในช่วงปีแรกๆ ทำให้สหกรณ์ขาดทุน สมาชิกไม่ได้รับเงินปันผล เมื่อสอบถามกับอดีตผู้จัดการโรงม (ซึ่งยังคงเข้ามาช่วยเหลือการทำงานของผู้จัดการคนปัจจุบันซึ่งก็คือผู้ใหญบ้านหมู่ 3) ได้รับคำตอบว่า

⁵ สัมภาษณ์ อดีตผู้จัดการโรงมยางพารา, 20 ตุลาคม 2550.

“ในช่วงแรก สหกรณ์โรงรมยังไม่มีเงินเพียงพอที่จะใช้หมุนเวียนซื้อน้ำยางมาทำยางแผ่นรมควัน จึงต้องยืมเงินจากผู้ถือหุ้นหลายคน(รวมถึงตัวเขาด้วย)มาใช้หมุนก่อน เมื่อได้เงินคืนมาในช่วงแรกจึงต้องคืนเงินให้กลุ่มคนเหล่านั้นก่อน”⁶

หากแต่ในปัจจุบันนับแต่มีการเปลี่ยนแปลงการบริหารที่แม้ว่ายังคงมีกลุ่มคนเดิมๆ บางคนที่เคยถูกมองว่า “โกง” เข้ามาบริหารอยู่ด้วย แต่ได้มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบมากขึ้น ทำให้ช่วงสองปีที่ผ่านมาเริ่มมีกำไร และสามารถปันผลคืนสมาชิกได้ ทำให้สมาชิกสหกรณ์เพิ่มปริมาณขึ้นมาหลายสิบคน⁷

จากการสังเกตพบว่ากลุ่มคนที่ได้ผลประโยชน์มากที่สุดจากการรวมตัวจัดตั้งสหกรณ์คือ กลุ่มของเจ้าของสวนยางพารารายใหญ่ ซึ่งสามารถซื้อหุ้นได้มาก(ราคาหุ้นละ 10 บาท) เวลาปันผลก็จะทำให้ได้ผลตอบแทนมากตามไปด้วย อีกทั้งเวลาส่งซื้อปุ๋ยจากสหกรณ์ก็จะได้ราคาถูกกว่าท้องตลาดประมาณ 70 บาท/กระสอบ เมื่อรายใหญ่ส่งซื้อในปริมาณหลายๆตัน ก็จะช่วยให้อัตราต้นทุนปุ๋ยลดลงได้มาก ในขณะที่รายย่อยที่มีขนาดสวนเล็ก ซื้อหุ้นไม่มากนัก ต้องการปุ๋ยในปริมาณไม่มากนักความแตกต่างในการซื้อจากร้านค้าในท้องถิ่นจึงไม่ค่อยส่งผลต่อต้นทุนมากนัก⁸

ทางด้านสภาพทางการเมือง พบว่าการต่อสู้กันในทางการเมืองไม่รุนแรง แม้จะอยู่กันคนละฝ่าย แต่ก็รู้จักเป็นเพื่อนเป็นญาติกันเสียเป็นส่วนใหญ่ ในหมู่บ้านมีคนที่ถือว่าเป็นผู้มั่งมีเป็นหัวคะแนนให้พรรคการเมืองเจ้าถิ่นในภาคใต้(ปัจจุบันหัวคะแนนคนนี้เสียชีวิตแล้ว ฆ่าตัวตายเพื่อหนีปัญหาธุรกิจผิดกฎหมาย) ไม่มีการแจกเงินซื้อเสียง แต่ว่ากันว่าหัวคะแนนจะเก็บเงินที่ได้จากพรรคไว้เอง จะมาถึงชาวบ้านก็ต่อเมื่อหลังเลือกตั้งจะมีการเลี้ยงฉลองให้ชาวบ้านมาตีหมากินกัน เพราะจะทราบกันดีว่าไม่ว่าใครลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคประชาธิปัตย์ ย่อมจะชนะอยู่แล้วทุกครั้ง และต่อให้มีพรรคอื่นๆมาแจกก็เชื่อว่าจะได้รับเลือก ชาวบ้านอาจจะเออออว่าจะเลือก เขาเข้าจริงก็ลงคะแนนให้คนที่ตนเองชอบอยู่ดี เนื่องจากพรรคการเมืองเจ้าถิ่นพรรคนี้อย่างเป็นผู้นับถือและอยู่เสมอสำหรับคนในพื้นที่

ชาวบ้านทั่วไปไม่ค่อยได้ใกล้ชิดกับผู้มีอำนาจทางการเมือง หรือข้าราชการมากนัก ผู้ได้ประโยชน์จากกลุ่มคนเหล่านั้นมักเป็นผู้มีอันจะกินในท้องถิ่น ซึ่งก็มักจะเป็นกลุ่มของผู้นำในชุมชน และพวกพ้อง เพราะคนพวกนี้มีเงินทุน มีธุรกิจ มีความรู้ ที่ต้องติดต่อกับผู้มีอำนาจทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัดเพื่อช่วยให้สามารถใช้ความสัมพันธ์มหาช่องทางในการสร้าง

⁶ เรื่องเดียวกัน.

⁷ สัมภาษณ์ ข้อสังเกตจากการสัมภาษณ์ชาวสวนยางพารารายใหญ่, 2 กุมภาพันธ์ 2551.

⁸ สัมภาษณ์กลุ่ม ชาวสวนรายย่อยและแรงงานรับจ้างลำดับ7, 26 ตุลาคม 2550.

ฐานะตนเองให้มั่งคั่งยิ่งขึ้นไปอีกได้ เช่น การเข้าไปร่วมในการรับช่วงต่อในงานสัมปทานทำถนน เป็นต้น

2.3 ครัวเรือนในหมู่บ้านและการแบ่งกลุ่มตามลักษณะการถือครองที่ดิน

จากครัวเรือนทั้งสิ้น 347 ครัวเรือน ได้คัดเลือกครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการทำสวนยางพารา มา โดยอาศัยเกณฑ์ดังต่อไปนี้ในการคัดเลือกให้เหลือกลุ่มที่ต้องการจะศึกษาดังนี้

1. หมู่บ้านนี้มีทั้งหมด 347 ครัวเรือน เลือกเฉพาะครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา จึงตัดครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น ประมง ทำนา ค้าขาย ทำสวนปาล์มเป็นหลัก เป็นต้น ออกไปทำให้เหลือ ครัวเรือนที่จะศึกษา 197 ครัวเรือน
2. ตัดครัวเรือนที่ไม่สามารถติดตามสัมภาษณ์ได้เนื่องจากไม่พบตัว อีก 14 ครัวเรือน จึงเหลือ 183 ครัวเรือน
3. ตัดชาวสวนยางพาราที่ทำสวนอยู่นอกพื้นที่หมู่ที่ 3 แม้จะอาศัยอยู่ในพื้นที่ด้วย แต่ใช้เวลาออกไปทำงานในพื้นที่อื่นหรือพื้นที่ใกล้เคียงหมู่บ้านมากกว่า อีก 6 ราย เหลือ 177 ครัวเรือน
4. ตัดครัวเรือนที่ไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลออกอีก 12 ครัวเรือน เหลือ 165 ครัวเรือน คำว่าไม่ให้ความร่วมมือในที่นี้มองในแง่ของความเต็มใจในการให้ข้อมูล และความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เมื่อทำการตรวจสอบกับครัวเรือนอื่นๆที่ให้ข้อมูลอย่างครบถ้วน ซึ่งพบความแตกต่างที่มากเกินไป หรือไม่จริง

ดังนั้นจึงเหลือครัวเรือนที่ใช้ทำการศึกษาทั้งสิ้น 165 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 83.76 ของกลุ่มครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำสวนยางพาราทั้งหมดในหมู่บ้าน โดยพบว่าในจำนวน 165 ราย พบว่าชาวสวนยางพาราในพื้นที่มีลักษณะทั่วไปดังนี้

- เป็นเจ้าของที่ดินที่จ้างทำงานทั้งหมด
- เจ้าของที่ดินที่ทำงานเองในที่ของตน
- เจ้าของสวนยางขนาดเล็กที่ทำงานในที่ของตนเองและออกรับจ้างด้วย และ
- กลุ่มสุดท้ายคือชาวสวนยางพาราที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองจึงต้องออกรับจ้างล้วนๆ

โดยในกลุ่มของชาวสวนยางรับจ้างนี้พบว่า 4 ครัวเรือนเป็นแรงงานรับจ้างไร้ที่ดินแบบรับจ้างรายวัน

เมื่อนำครัวเรือนที่คัดเลือกมาตรวจสอบเบื้องต้น พบว่า เกษตรกรที่ทำสวนยางพาราส่วนใหญ่จะถือครองที่ดินที่มีขนาดอยู่ในช่วง 1-19 ไร่มากถึง 67 รายจาก 101 ราย และในสมาชิกของช่วงชั้นนี้อีก 18 รายเป็นแรงงานรับจ้างไร่ที่ดินแต่รับจ้างกรีดแบบแบ่งเปอร์เซ็นต์ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับมีที่ดินในครอบครองด้วย ชาวสวนในช่วงชั้นที่ดินนี้จึงนับเป็นคนกลุ่มใหญ่ที่สุดในหมู่บ้าน ส่วนชาวสวนรายกลาง และรายใหญ่มีเพียงไม่กี่รายเท่านั้น ข้างต้นผู้วิจัยได้ทำการแบ่งช่วงชั้นที่ดินอย่างหยาบ ดังแสดงไว้ใน**ตารางแสดงจำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา** ในส่วนต่อไป

ตารางแสดงจำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา

ขนาดที่ดิน	จำนวนครัวเรือน
100 ไร่ขึ้นไป	2
90-99	-
80-89	-
70-79	-
60-69	-
50-59	4
40-49	6
30-39	8
20-29	28
10-19	63
1-9	54
รวม	165
รวมพื้นที่ที่เพาะปลูกยางพาราประมาณ 2378.5 ไร่	

เพื่อให้การศึกษามีความเป็นระบบยิ่งขึ้น การแบ่งกลุ่มชาวสวนยางพาราเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง จึงได้มีการจัดกลุ่มของผู้ประกอบอาชีพทำสวนยางพาราออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มของเจ้าของที่จ้างแรงงานรับจ้างทำงานแทนทั้งหมด, กลุ่มของเจ้าของที่ดินที่ทำงานเอง, กลุ่มของเจ้าของที่ดินที่ออกรับจ้างด้วย และกลุ่มแรงงานรับจ้าง โดยการแบ่งกลุ่มนี้อาศัยการถือครองที่ดินเป็นตัวตัดสินเพราะที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญมากสำหรับอาชีพเกษตรกรรม หากไร้อะไรซึ่งสิทธิในการครอบครองที่ดินหรือไร้อะไรซึ่งความสามารถที่จะเข้าถึงหรือดำเนินการใดๆกับที่ดินที่จะทำการเพาะปลูกได้แล้ว ย่อมไม่สามารถสร้างผลผลิตใดๆได้

การถือครองที่ดินจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ด้วยในระบบกฎหมายให้ความยอมรับในเรื่องของกรรมสิทธิ์ในที่ดินและทรัพย์สิน กฎหมายก็จะให้ความคุ้มครองกับผู้ถือครองกรรมสิทธิ์นั้นที่กฎหมายรับรอง เช่น โฉนด หรือ นส.3 ดังนั้นประโยชน์ใดๆอันเกิดแต่การใช้ที่ดินนั้นหากมีเรื่องขัดแย้งกันระหว่างผู้เป็นเจ้าของที่ดินตามกฎหมายกับผู้รับจ้างทำงานในที่ดินผืนนั้น ผู้เป็นเจ้าของที่ดินจะเป็นได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายในผลประโยชน์ที่นอกเงยจากการใช้ประโยชน์บนที่ดินผืนนั้น ในขณะที่ผู้เป็นแรงงานรับจ้างไม่สามารถอ้างสิทธิในการได้รับประโยชน์จากการใช้พลังแรงงานทำงานบนที่ดินของคนอื่น

ตารางแสดงกลุ่มของผู้ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา

กลุ่มของผู้ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา	จำนวนครัวเรือน	คิดเป็นร้อยละ
1. กลุ่มเจ้าของที่ดินที่จ้างทำงานทั้งหมด(รายใหญ่และรายกลาง)	15	9.09
2. กลุ่มเจ้าของที่ดินที่ทำงานเอง(รายย่อย)	77	46.67
3. กลุ่มเจ้าของที่ดินที่ออกจ้างด้วย(รายย่อย)	31	18.79
4. กลุ่มแรงงานรับจ้าง(ไร่ที่ดิน)	42	25.45
รวม	165	100

พิจารณาจากการจัดกลุ่มตามตารางข้างต้นแล้วพบว่า

กลุ่มที่ 1 เป็นเจ้าของที่ดินที่จ้างทำงานทั้งหมดหรือเป็นพวกเจ้าของสวนรายกลางและรายใหญ่ เป็นกลุ่มที่มีที่ดินขนาดใหญ่ หรือมีที่ดินหลายแปลง จัดเป็นเศรษฐกิจของหมู่บ้าน เป็นกลุ่มที่มีปริมาณน้อยที่สุด ชาวสวนกลุ่มนี้จะทำหน้าที่ควบคุมการทำงานของแรงงานรับจ้างเพียงอย่างเดียว ไม่ได้เข้าไปลงมือทำงานเอง และใช้วิธีการจ้างแรงงานมาทำงานในทุกขั้นตอน

กลุ่มที่ 2 เป็นเจ้าของที่ดินทำงานเองหรือเจ้าของสวนรายย่อยกลุ่มนี้ปริมาณมากที่สุด จากตัวอย่างที่สำรวจพบถึง 66 ราย พบว่า มีที่ดินที่ถือครองไม่มากนัก ไม่เกิน 24 ไร่ การทำงานเองจะมีทั้งทำเองทั้งหมดทุกขั้นตอนไม่จ้างเลย และอีกส่วนจะจ้างแรงงานรับจ้างเฉพาะในบางช่วงของการทำงาน เช่น จ้างรถมาไถที่ จ้างคนมาขุดหลุมปลูก จ้างคนมาฉีดยา

ฆ่าหญ้า เป็นต้น แต่ก็มักจะร่วมทำงานไปกับแรงงานรับจ้างที่จ้างมาทำงานด้วย เป็นไปในแบบของการทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กัน

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มของเจ้าของที่ดินที่ออกรับจ้างด้วย เป็นกลุ่มที่มีที่ดินในการทำสวนยางพาราไม่มากนัก จึงจำเป็นต้องออกรับจ้างด้วย เป็นการรับจ้างทั้งในแบบของการกรีดยางอย่างเดียว และ ในส่วนที่เป็นงาน ฉีดยาฆ่าหญ้า การตัดหญ้า ทำควบคู่กันไป และ บางส่วนอยู่ในช่วงที่สวนยางพาราของตนเองยังไม่ให้ผลผลิตจึงต้องออกรับจ้างเพื่อยังชีพไปก่อน เมื่อยางพาราของตนเองให้ผลผลิตได้เมื่อไรก็จะกลับมาทำเฉพาะสวนของตนเอง หรือยังคงรับจ้างอยู่บ้างแต่ลดปริมาณพื้นที่ลง

กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มของแรงงานรับจ้าง มีปริมาณลดลงมาจากกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยที่ทำงานเอง ไร่ที่ดินทำกิน แต่สามารถเข้าถึงที่ดินได้ใกล้เคียงกับการเป็นเจ้าของทำเอง เพราะการจ้างกรีดยางนั้นมีลักษณะเฉพาะในเรื่องของเวลาทำงาน เวลาขายผลผลิต ขั้นตอนการทำงาน ให้สิทธิในการตัดสินใจว่าจะกรีดยังไง เป็นต้น อีกทั้งผลตอบแทนค่อนข้างสูง ทำให้บางส่วนของแรงงานกลุ่มนี้มีสภาพความเป็นอยู่ไม่ค่อยแตกต่างจากชาวสวนยางพารารายย่อยที่มีที่ดินน้อย และมักอยู่ในระดับเดียวกับผู้ผลิตรายย่อยที่มีที่ดินตั้งแต่ระดับเท่ากับระดับพอยังชีพลงไป ซึ่งเราจะมาพิสูจน์กันในส่วนต่อไป คือ การแบ่งกลุ่มตามเกณฑ์ระดับพอยังชีพ

2.4 การแบ่งกลุ่มตามเกณฑ์ระดับพอยังชีพ

การแบ่งกลุ่มตามระดับพอยังชีพนี้ผู้เขียนได้นำแนวทางและวิธีการคิดมาจากงานวิจัยของ สุขชาย ตริรัตน์ เรื่อง “ การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านชนบทไทยภาคกลาง : กรณีศึกษาหมู่บ้านใน อ. อุทอง จ. สุพรรณบุรี พ.ศ. 2546-2548 ” โดยนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับงานวิจัยชิ้นนี้

การแบ่งกลุ่มตามระดับพอยังชีพ หรือหน่วยการเพาะปลูกขั้นต่ำสุดที่ครัวเรือนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ (Lowly Living Farm Unit หรือ LFU) จำเป็นอย่างยิ่งต่อการจำแนกครัวเรือนอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากระดับต่ำสุดของการดำรงอยู่ได้ว่ามีกี่ครัวเรือน ณ ระดับต่ำสุดนี้ค่าเท่ากับ 1 หน่วย จากนั้นใช้ระดับต่ำสุดนี้เทียบกับครัวเรือนต่างๆ เพื่อแบ่งเป็นชั้นๆ โดยเพื่ระดับการดำรงอยู่ได้เป็น 2, 3, 4 เท่า การแบ่งเป็นชั้นเช่นนี้จะทำให้เห็นๆกลุ่มครัวเรือนที่อยู่ระดับต่ำกว่าและสูงกว่าได้ตามลำดับ⁹

⁹ สุขชาย ตริรัตน์, “การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านชนบทไทยภาคกลาง: กรณีศึกษาหมู่บ้านใน

อ. อุทอง จ. สุพรรณบุรี พ.ศ. 2546-2548,” เอกสารการประชุมทางวิชาการ “ยุทธศาสตร์ในการเผชิญผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ต่อสังคมไทย,” (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).

ระดับพอยังชีพ หรือหน่วยการเพาะปลูกขั้นต่ำสุดที่ครัวเรือนสามารถดำรงอยู่ได้(LFU) หมายถึง ระดับที่ครัวเรือนสามารถดำรงชีวิตเพื่อทำการผลิตได้แบบปีต่อปี โดยไม่สามารถมีรายได้หรือส่วนเกินที่จะนำไปลงทุนขยายการผลิตด้วยตัวเองได้ แต่ต้องทำการกู้ยืมเงินจากแหล่งทุนต่างๆมาทำการผลิตในพื้นที่การผลิตของตนเองอยู่ทุกปี¹⁰

จากความหมายดังกล่าวมีประเด็นที่น่าสนใจอยู่ 3 ประการ¹¹

ประการแรก ระดับที่ครัวเรือนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้หมายถึง มูลค่าค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการผลิตซ้ำของครัวเรือน ที่มีสัดส่วนกำลังแรงงานต่อผู้พึ่งพิง ตามอัตราเฉลี่ยของหมู่บ้าน โดยค่าใช้จ่ายหรือค่าผลิตซ้ำนั้นแท้ที่จริงแล้วก็คือ ค่าการผลิตซ้ำของแรงงานในทุกขณะของการผลิต ซึ่งมีค่าเท่ากับรายได้จากการผลิต

ประการที่ 2 รายได้จากการผลิตได้มาจากราคาขายผลผลิตหักด้วยต้นทุนการผลิต แต่ขณะที่เรายังไม่ทราบขนาดที่ดินของการเพาะปลูกที่น้อยที่สุดสำหรับการดำรงชีพ สิ่งจำเป็น ณ ขั้นตอนนี้คือ การค้นหารายได้ต่อไร่ หรือราคาขายต่อไร่หักด้วยต้นทุนต่อไร่ ซึ่งอัตราเหล่านี้เป็นอัตราที่ผู้ทำการผลิตมีข้อสรุปอยู่บ้างแล้วและผู้วิจัยสามารถตรวจสอบข้อสรุปนั้นได้ เช่น โดยการสนทนาและสอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ รายได้ต่อไร่, ราคาขายต่อไร่, ต้นทุนต่อไร่ อัตราตลาดในประสบการณ์ของผู้ผลิต ถือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในยุคทุนนิยม ซึ่งเข้ากับแนวคิดทางทฤษฎีเรื่อง Rational Choice ทั้งนี้ผู้ผลิตดังกล่าวจะต้องเป็นผู้ผลิตที่สามารถจะถ่ายทอดข้อมูลเชิงลึกให้แก่ผู้วิจัยได้ เมื่อเรารู้รายได้ต่อไร่ก็จะสามารถหาจำนวนที่ดินที่จะสร้างรายได้ ณ ระดับพอยังชีพ และระดับอื่นๆได้ด้วย

ประการที่ 3 ขนาดของที่ดินทำการเพาะปลูกที่สามารถสร้างรายได้ในระดับพอยังชีพต่อครัวเรือนทุกครอบครัว

ระดับรายได้พอยังชีพของผู้ผลิตบางพาราบนที่ดินที่ได้มาแล้วตามข้อ 3 ข้างต้นสามารถทำการตรวจสอบได้กับรายได้ของผู้รับจ้างที่ไม่มีที่ดินทำกินผ่านอัตราค่าจ้างต่อวัน ในหลายขั้นตอนของกระบวนการผลิต

ในส่วนต่อไปจะเป็นการนำเสนอข้อมูลของการจัดแบ่งครัวเรือนเป็นกลุ่มๆ ตามแนวคิดระดับพอยังชีพที่เสนอไว้ข้างต้น และการนำเสนอข้อมูลดังกล่าวจะอยู่นอกฐานข้อมูลเบื้องต้น(benchmark) ไปอยู่ในฐานข้อมูลเชิงลึกที่ได้จากการสัมภาษณ์(in-depth interview) ผู้รู้และให้ข้อมูลน่าเชื่อถือ ภายหลังจากการสอบถามจากรายอื่นๆ(cross check)

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 23-24.

การจัดแบ่งครัวเรือนเป็นกลุ่มๆ ตามแนวคิดระดับพอยังชีพ

ขั้นตอนที่ 1

เริ่มจากการหาค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อหรือค่าการผลิตซ้ำที่ทำให้ครัวเรือนอยู่รอดได้ต่อปี จากการสัมภาษณ์ ซึ่งได้ทำการคัดเลือกครัวเรือนจากกลุ่มชาวสวนยางพาราทั้ง 4 กลุ่ม คือ

- 1.กลุ่มที่เป็นเจ้าของจ้างแรงงานรับจ้างทำงานแทนทั้งหมด
- 2.กลุ่มที่เป็นเจ้าของทำงานเอง
- 3.กลุ่มที่เป็นเจ้าของออกรับจ้าง
- 4.กลุ่มที่รับจ้างอย่างเดียวโดยไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต

เกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกตัวอย่างมาแสดงในแต่ละกลุ่มนั้นเลือกการให้ข้อมูลที่ละเอียด ตรวจสอบได้(จากการเทียบกับชาวสวนรายอื่นๆทั้งหมดในกลุ่มนั้น)

1.กลุ่มที่เป็นเจ้าของจ้างแรงงานรับจ้างทำงานแทนทั้งหมด

กลุ่มนี้มีปริมาณน้อยมากและมักจะมีรายได้จากหลายๆกิจการ และมีค่าใช้จ่ายการผลิตซ้ำสูงมากด้วยเมื่อเทียบกับอีกสามกลุ่มที่เหลือ

ครัวเรือนจากกลุ่มตัวอย่างนี้คือ ครัวเรือน ด. เป็นครัวเรือนที่ถือได้ว่ามีที่ดินที่ใช้ทำสวนยางพารามากที่สุด คือ 150 ไร่ สามารถให้ข้อมูลได้ชัดเจน น่าเชื่อถือ และละเอียดมากที่สุด เพราะมีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายไว้ และเป็นครัวเรือนที่ทำประกอบธุรกิจรับเหมาไถ ชุด เกลี่ย ที่ดินในการปลูกยางด้วย ราคาในการเตรียมพื้นที่ทำสวนยางก็อ้างอิงจากข้อมูล ครอบครัวนี้ประกอบด้วย สมาชิก 5 คน พ่อ แม่ และบุตรอีกสามคน โดยมีบุตร 1 คนที่ยังคงศึกษาอยู่ ส่วนที่บุตรที่เหลืออีกสองคนสามารถทำงานเลี้ยงตัวเองได้แล้ว ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนนี้ปรากฏตามตารางที่ 2.4 ด้านล่าง การทำงานของพ่อและแม่ เป็นลักษณะของการควบคุมดูแลการทำงานของแรงงานที่จ้างมากรีดยาง

จากการสัมภาษณ์พบว่าเจ้าของสวนยางรายนี้สามารถให้ข้อมูลได้อย่างละเอียดและน่าเชื่อถือเพราะมีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายอย่างเป็นระบบ โดยพบว่าพื้นที่ 1 ไร่ สามารถให้น้ำยางเพื่อผลิตยางแผ่นดิบได้ประมาณ 250 กิโลกรัม/ปี/ไร่ กิโลกรัมละประมาณ 72 บาท(ใช้ราคายางแผ่นดิบชั้น

สามเฉลี่ยทั้งปีของปี 2550)¹² สัดส่วนของรายได้ที่เจ้าของสวนแบ่งกับแรงงาน
รับจ้างอยู่ที่ 6:4 หรือคิดเป็นค่าจ้างแรงงาน 40%ของรายได้ทั้งหมด

คิดเป็นรายได้เท่ากับ $250 \times 72 \times 150 \times 60\% = 1,620,000$ บาท/ปี

เมื่อหารด้วย 12 คิดเป็นรายได้ 135,000 บาท/เดือน

หารด้วย 30 วันทำงานคิดเป็น 4,500 บาท/วัน

หารด้วย 2 แรงงานในการควบคุม คิดเป็น 2,250 บาท/คน/วัน

ตารางค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปีจากครัวเรือนตัวอย่างของกลุ่มเจ้าของที่จ้างทำงาน ทั้งหมด¹³

รายการค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน (บาท)/ปี
1. ค่าข้าวสาร อาหาร	60,000
2. ค่าน้ำค่าไฟ	24,000
3. ค่าเชื้อเพลิงหุงต้ม	1,200
4. ค่าน้ำมัน	180,000
5. ค่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม	5,000
6. ค่าภาษีสังคม เช่น งานศพ งานบวช งานแต่ง งานบุญ ฯลฯ	5,000
7. ค่าเหล้า บุหรี่ ยาสูบ ค่าหอย ค่าแซร์	1,000
8. ค่าสึกหรอเครื่องมือเครื่องใช้	200,000
บุตรที่กำลังศึกษาระดับอุดมศึกษา(1 คน)	
- ค่าใช้จ่ายรายเดือน	120,000
- ค่าเทอมและค่าอุปกรณ์การศึกษา เช่น หนังสือ สมุด	100,000
รวม	696,200 บาท

2. กลุ่มที่เป็นเจ้าของทำงานเอง

กลุ่มนี้มีจำนวนมากที่สุด มีค่าใช้จ่ายในการผลิตซ้ำต่ำกว่ากลุ่มแรก
มากกว่ากลุ่มที่สี่คือแรงงานรับจ้าง และกลุ่มที่สามคือเจ้าของที่ออกรับจ้าง
ขณะเดียวกันก็พบว่าชาวสวนยางพารากลุ่มนี้ที่ถือครองที่ดินขนาดเล็กเมื่อ

¹² สถาบันวิจัยยาง, ราคารายวันนี้ [ออนไลน์], 2551, แหล่งที่มา:

<http://www.rubberthai.com/price/today%20price/uss40-48.htm> [15 กุมภาพันธ์ 2551]

¹³ สัมภาษณ์ ชาวสวนยางพาราใหญ่ 14, 2 กุมภาพันธ์ 2551.

เทียบกับกลุ่มแรงงานรับจ้าง พบว่าในบางรายมีสถานะไม่ต่างจากแรงงานรับจ้าง และแยกว่าแรงงานรับจ้างบางรายที่รับจ้างกรีดยางในที่ดินที่มีขนาดใหญ่กว่าด้วย

ครัวเรือนหมายเลข 43/2 (เขียว) แรงงานในครัวเรือนมี 1 แรง คือ แม่ ลูกสองคนกำลังเรียนหนังสือเป็นผู้พึ่งพิง 2 คน มีที่ดินเป็นของตัวเอง 8 ไร่ ฆายน้ำยางเป็นหลัก ราคาน้ำยางสดเฉลี่ยปี 2550 = 68บาท/กก.¹⁴ ได้ผลผลิตยางต่อปีประมาณ 250 กิโลกรัม/ไร่ คิดเป็นรายได้ประมาณ 136,000 บาท/ปี และมีค่าการผลิตซ้ำทางการผลิตหรือค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปีอยู่ที่ 133,150 บาท

ตารางค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปีครัวเรือนตัวอย่างของกลุ่มเจ้าของที่ทำงานเองทั้งหมด¹⁵

รายการค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน(บาท)/ปี
1. ค่าข้าวสาร อาหาร	54,750
2. ค่าน้ำค่าไฟ	4,200
3. ค่าเชื้อเพลิงหุงต้ม	900
4. ค่าน้ำมัน	5,000
5. ค่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม	1,000
6. ค่าภาษีสังคม เช่น งานศพ งานบวช งานแต่ง งานบุญ ฯลฯ	1,000
7. ค่าแซร์	22,500
8. ค่าสีกรหรือเครื่องมือเครื่องใช้	1,500
บุตรที่กำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษา	
-ค่าชุดนักเรียน	1,000
-ค่าเทอมค่าอุปกรณ์การศึกษา เช่น หนังสือ สมุด	4,000
-ค่าใช้จ่ายรายเดือน	30,000
บุตรที่กำลังศึกษาระดับประถมศึกษา	
-ค่าชุดนักเรียน	1,000
-ค่าเทอมค่าอุปกรณ์การศึกษา เช่น หนังสือ สมุด	1,500

¹⁴ สถาบันวิจัยยาง, ราคายางวันนี้ [ออนไลน์], ม.ป.ป., แหล่งที่มา: <http://www.rubberthai.com> [15 กุมภาพันธ์

¹⁵ สัมภาษณ์ ชาวสวนยางพาราชายอายุ 43/2, 9 กรกฎาคม 2550.

-ค่าใช้จ่ายรายเดือน	4,800
รวม	133,150 บาท

3.กลุ่มที่เป็นเจ้าของออกรับจ้าง

จำนวนของกลุ่มเจ้าของที่ออกรับจ้างนี้มีจำนวนน้อย และแบ่งเป็นสองกลุ่มย่อยคือ

1.เป็นกลุ่มถาวร คือมีที่ดินน้อย และออกรับจ้างมากกว่าที่จะทำของตัวเอง และทำเช่นนี้อยู่ตลอด พบว่าการรับจ้างในหลายรายเป็นการรับจ้างระหว่างเครือญาติด้วยกันเอง แต่คิดอัตราการจ้างงานนั้นเท่ากับหรือใกล้เคียงกับการจ้างงานทั่วไปจากแรงงานรับจ้างที่ไม่ใช่ญาติใกล้ชิด

2.เป็นกลุ่มชั่วคราวคือ สวนยางพาราของตนเองยังไม่สามารถให้ผลผลิตได้ หรือให้ผลผลิตได้ไม่เพียงพอกับการยังชีพ จึงจำเป็นต้องออกรับจ้าง แต่เมื่อสวนยางพาราของตนเองสามารถให้ผลผลิตได้อย่างเต็มที่ก็จะกลับมาใช้แรงงานในที่ดินของตนเองเพียงอย่างเดียว เนื่องจากจะไม่มีเวลาและกำลังเหลือพอที่จะไปรับจ้างงานอื่นๆอีก

เพื่อที่จะทำให้เข้าใจสภาพความเป็นจริงของชาวสวนยางพารากลุ่มนี้มากที่สุด จึงได้คัดเลือกครัวเรือนที่สามารถให้ข้อมูลได้ชัดเจนที่สุดออกมาเป็นตัวแทนของกลุ่ม

ครัวเรือนหมายเลข 45/1 ซึ่งเป็นผู้ผลิตรายย่อยที่มีที่ดินเป็นของตนเอง 20 ไร่ แต่ยังไม่ให้ผลผลิต ต้องออกรับจ้างเป็นหลัก ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและตรวจสอบได้ดีที่สุดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของครัวเรือนผู้ทำการเพาะปลูกที่มีสมาชิก 4 คน คือ พ่อ แม่ และบุตร 3 คน ลูกชายคนโตเรียนจบแล้วและออกไปทำงานที่อื่น ลูกชายคนที่ 2 หารายได้ส่วนตัวของตัวเองจากการช่วยออกรับจ้างติดเหล็กตัดตามบ้านและรับจ้างตัดหญ้า ส่วนลูกชายคนเล็กเรียนอยู่ระดับประถมเป็นผู้พึ่งพิงเนื่องจากไม่สามารถช่วยทำงานได้ ครัวเรือนนี้มีค่าใช้จ่ายหมวดต่างๆตาม ตารางค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปีของครัวเรือนตัวอย่างที่เจ้าของออกรับจ้างด้วย ในหน้าถัดไป

ตารางค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปีของครัวเรือนตัวอย่างที่เจ้าของออกรับจ้างด้วย¹⁶

รายการค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน(บาท)/ปี
1. ค่าข้าวสาร อาหาร	72,000
2. ค่าน้ำค่าไฟ	4,800
3. ค่าเชื้อเพลิงหุงต้ม	900
4. ค่าน้ำมัน	9,600
5. ค่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม	1,000
6. ค่าภาษีสังคม เช่น งานศพ งานบวช งานแต่ง งานบุญ ฯลฯ	1,000
7. ค่าเหล้า บุหรี่ ยาสูบ ค่าหวย ค่าแซร์	-
8. ค่าสึกหรอเครื่องมือเครื่องใช้	1,000
บุตรที่กำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษา	
-ค่าชุดนักเรียน	1,000
-ค่าเดินทาง	4,800
-ค่าเทอม	4,000
-ค่าอุปกรณ์การศึกษา เช่น หนังสือ สมุด	3,000
-ค่าอาหารกลางวันและค่าขนม	8,000
บุตรที่กำลังศึกษาระดับประถมศึกษา	
-ค่าชุดนักเรียน	1,000
-ค่าอุปกรณ์การศึกษา เช่น สมุด หนังสือ	1,000
-ค่าอาหารกลางวันและค่าขนม	4,800
รวม	117,900 บาท

เมื่อออกรับจ้างแบบนี้จะมีสถานะเท่ากับแรงงานรับจ้าง โดยผลิตได้ 14 แผ่นต่อวัน หรือเท่ากับ 21 กิโลกรัม/วัน คิดเป็นรายได้ต่อปีจากยางพารา 90,720 บาท มีรายได้จากต้นลูกกอก 6 ต้น(ต้นไม้ทองถิ่น ให้ผลคล้ายเกาลัดขนาดเล็ก) ปีละ 20,000 บาท และมีปาล์ม 20 ต้น ให้ผลผลิตเดือนละ 2,000

¹⁶ สัมภาษณ์ ชาวสวนยางพารารายย่อยที่ออกรับจ้างด้วย 45/1, 28 ตุลาคม 2550.

บาท เป็นเวลาประมาณ 6 เดือน คิดเป็นรายได้ 12,000 บาท/ปี รวมรายได้ทั้งหมด 122,720 และมีรายจ่ายประมาณ 117,900 บาทต่อปี

อีกกรณี คือ กรณีที่ทำงานทั้งในสวนของตนเองและรับจ้างสวนอื่นด้วย ครุฑเรือนหมายเลข 45/9 มีสมาชิกในครอบครัว 4 คน พ่อแม่ และลูกอีกสองคน มีที่ดินของตนเอง 8 ไร่ ชายผลิตผลเป็นน้ำยางพาราสด และรับจ้างกรีในที่ดินของแม่ 10.5 ไร่ ชายผลิตผลเป็นยางแผ่นดิบ การแบ่งสัดส่วนรายได้ อยู่ที่อัตรา 6 : 4 (เจ้าของที่ดิน : แรงงานรับจ้าง)

ตารางค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปีของครัวเรือนตัวอย่างที่เจ้าของออกรับจ้างด้วย¹⁷

รายการค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน(บาท)/ปี
1. ค่าข้าวสาร อาหาร	72,000
2. ค่าน้ำค่าไฟ	4,800
3. ค่าเชื้อเพลิงหุงต้ม	900
4. ค่าน้ำมัน	18,250
5. ค่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม	2,000
6. ค่าภาษีสังคม เช่น งานศพ งานบวช งานแต่ง งานบุญ ฯลฯ	2,000
7. ค่าเหล้า บุหรี่ ยาสูบ ค่าหอย ค่าแซร์	48,000
8. ค่าสีกรหรือเครื่องมือเครื่องใช้	5,000
บุตรที่กำลังศึกษาระดับปวช.	1,500
-ค่าชุดนักเรียน	5,000
-ค่าเทอม	3,000
-ค่าอุปกรณ์การศึกษา เช่น หนังสือ สมุด	25,600
-ค่าใช้จ่ายรายเดือน	
บุตรที่กำลังศึกษาระดับประถมศึกษา	1,000
-ค่าชุดนักเรียน	1,000
-ค่าอุปกรณ์การศึกษา เช่น สมุด หนังสือ	7,200
-ค่าอาหารกลางวันและค่าขนม	
รวม	195,450 บาท

¹⁷ สัมภาษณ์ ชาวสวนยางพาราขายย่อยที่ออกรับจ้างด้วย 45/9, 14 กรกฎาคม 2550.

จากตารางครัวเรือนนี้มีค่าการผลิตซ้ำในครัวเรือนต่อปีอยู่ที่ 195,450 บาทต่อปี และมีรายได้จากการทำสวนของตนเอง คือ 12 กก./วัน ขายเป็นน้ํายางสด ได้กิโลกรัมละ 68 บาท คิดเป็นเงิน 876 บาทต่อวัน เท่ากับ 122,400 บาท/ปี และรายได้จากสวนของแม่ที่ขายเป็นยางแผ่นดิบ คือ 20 กิโลกรัมต่อวัน กิโลกรัมละ 72 บาท คิดเป็นเงิน 1,440 บาทต่อวัน ได้ส่วนแบ่ง 40% คิดเป็นเงิน 576 บาทต่อวัน เท่ากับ 86,400 บาท/ปี รวมรายได้เท่ากับ 208,800 บาท

การที่เจ้าของรายนี้ออกรับจ้างด้วยนั้น เธอให้เหตุผลว่า “ถ้าทำเฉพาะของตัวเอง มันไม่พอก็ต้องรับจ้างกรี๊ดด้วย”¹⁸

4. กลุ่มที่รับจ้างอย่างเดียวโดยไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต

กลุ่มนี้มีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่ำ กว่าสองกลุ่มแรก และใกล้เคียงกับกลุ่มที่3 แต่เนื่องจากไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตจึงจำเป็นต้องรับจ้างโดยส่วนใหญ่ของคนกลุ่มนี้ถ้าเป็นแรงงานรับจ้างที่ไม่รับจ้างกรี๊ดยางในปริมาณที่มากแล้ว จะออกรับจ้างในงานอื่นๆด้วย เช่น ถากหญ้า ใส่ปุ๋ย ฉีดยาฆ่าแมลง แทนปาล์ม(ตัดปาล์ม) หากแต่ก็พบว่าในกรณีที่แรงงานรับจ้างสามารถรับจ้างในพื้นที่มากเพียงพอก็อาจทำให้มีรายได้ใกล้เคียงรายย่อยที่ทำงานในสวนของตัวเองได้เลยทีเดียว

ครัวเรือนตัวอย่าง 11/4 (จันรัศมี) รับจ้างตัดยาง 19.7 ไร่ มีสมาชิกในครอบครัว 4 คน พ่อ แม่ และลูกชาย 2 คน แต่แยกไปทำงานแล้ว 1 คน ลูกคนเล็กเรียนอยู่ระดับมัธยมศึกษา และช่วยพ่อแม่ทำงานเบาๆด้วย

ในรายนี้รับจ้างกรี๊ดยางเพียงอย่างเดียว เนื่องจากรับจ้างทำในปริมาณมาก และขายเป็นยางแผ่นดิบ ซึ่งจะต้องใช้เวลาทำงานมากกว่าในรายที่ขายน้ำยางสด แต่จะมีรายได้มากกว่าการขายน้ำยางสด สัดส่วนในแบ่งรายได้ระหว่างเจ้าของสวนต่อแรงงานรับจ้าง อยู่ที่อัตรา 6:4

ยางแผ่นดิบที่ทำได้ต่อวันอยู่ที่ประมาณ 25 แผ่น หรือคิดเป็น 37.5 กิโลกรัม เมื่อคิดเป็นรายได้

¹⁸ เรื่องเดียวกัน.

* ชาวสวนส่วนใหญ่จะทำยางแผ่นที่มีน้ำหนักประมาณ 1.5 กิโลกรัม/แผ่น เพราะเพื่อนำหนักไว้สำหรับกรณีที่รวบยางแผ่นไว้ขายเป็นช่วงเวลา เช่น หนึ่งเดือน เมื่อเวลาผ่านไปน้ำที่อยู่ในยางแผ่นจะระเหยออกไปเรื่อยๆ น้ำหนักของยางแผ่นก็จะลดลงไป(ข้อมูลจากการสอบถามและสังเกตจากชาวสวนยางพาราในพื้นที่)

37.5 (กิโลกรัม)×72(บาท)×150(วันทำงาน)÷100×40 =162,000 บาท/ปี

หารด้วย 12 (เดือน) คิดเป็นรายได้ต่อเดือน 13,500 บาท

หารด้วย 30 (วันทำงาน) คิดเป็นรายวัน 450 บาท

หารด้วย 2 (แรง) คิดเป็นรายได้ต่อคนของผู้ใหญ่ 225 บาท

ตารางค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปีจากครัวเรือนตัวอย่างของกลุ่มแรงงานรับจ้าง

รายการค่าใช้จ่าย	จำนวนเงิน(บาท)/ปี
1. ค่าข้าวสาร อาหาร	91,250
2. ค่าน้ำค่าไฟ	3,600
3. ค่าเชื้อเพลิงหุงต้ม	900
4. ค่าน้ำมัน	12,000
5. ค่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม	1,000
6. ค่าภาษีสังคม เช่น งานศพ งานบวช งานแต่ง งานบุญ ฯลฯ	1,000
7. ค่าเช่า บุหรี่ ยาสูบ ค่าหอย ค่าแซร์	5,000
8. ค่าสึกหรอเครื่องมือเครื่องใช้	1,000
บุตรที่กำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษา	
-ค่าชุดนักเรียน	1,000
-ค่าเดินทาง	6,000
-ค่าเทอมและค่าอุปกรณ์การศึกษา เช่น หนังสือ สมุด	6,000
-ค่าอาหารกลางวันและค่าขนม	8,000
รวม	136,750 บาท

เมื่อเราคำนวณรายรับรายจ่ายของชาวสวนยาง(โดยยังไม่ได้หักต้นทุนในช่วงยังไม่เก็บเกี่ยวผลผลิต)และแรงงานรับจ้างพบว่าข้อมูลที่น่าสนใจ กลุ่มตัวอย่างที่นำมาแสดงไว้ข้างต้นนี้ถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่สามารถให้ข้อมูลที่ชัดเจนได้ดีที่สุดของกลุ่มของตนเมื่อเทียบกับครัวเรือนในกลุ่มเดียวกันแล้วพบว่าได้รับข้อมูลที่มีค่าเท่ากันหรือคล้ายกันอย่างมาก จึงได้ถือว่าตัวอย่างครัวเรือนที่นำมาเสนอนี้แสดงให้เห็นภาพรวมจากสภาพความเป็นอยู่ของชาวสวนยางพาราในความเป็นจริงได้ เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้นสามารถนำข้อมูลข้างต้นมาเปรียบเทียบเป็นตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางแสดงรายได้ของชาวสวนยางพาราในแต่ละกลุ่ม

กลุ่มของชาวสวนยางพารา	ค่าใช้จ่ายรายปีหรือค่าการผลิตซ้ำต่อปี	รายได้ต่อปี(บาท)	รายได้ต่อไร่ต่อปี(บาท)	รายได้ต่อเดือนต่อปี(บาท)	รายได้ต่อวัน(บาท)	รายได้ต่อคนต่อวัน(บาท)
1.เจ้าของจ้างทำทั้งหมด(2 แรงควบคุม)	696,200	1,620,000(150ไร่)	10,800	135,000	4,500	2,250
2.เจ้าของทำเอง(1 แรง)	133,150	136,000(8 ไร่)	17,000	11,333	378	378
3.เจ้าของออกรับจ้าง						
-กรณีที่มีสวนตนเองและออกรับจ้าง(2 แรง)	117,900	208,800(18.5 ไร่) 122,400(8ไร่ของ ตัวเอง)	23,528.5 15,300 8,228.5	17,400 10,200 7,200	580 340 240	290 170 120
-กรณีรายย่อยที่มีฐานะเป็นแรงงานรับจ้าง(2แรง)	195,450	86,400(10.5ไร่ รับจ้าง)	9,860	7,560	252	126
4.รับจ้างอย่างเดียว(2แรง)	136,750	162,000(19.7 ไร่)	8,223.35	13,500	450	225

จากตารางจะเห็นว่า เมื่อคิดเป็นรายได้ต่อไร่ เจ้าของสวนรายย่อยที่ทำงานเองจะมีรายได้มากที่สุด เพราะไม่ต้องจ่ายค่าจ้างแรงงานในการกรีดยาง แต่เมื่อคำนึงถึงเรื่องของการครอบครองที่ดินหรือขนาดที่ดินที่เป็นเจ้าของแล้ว จะพบว่า เจ้าของที่ดินรายใหญ่ที่จ้างทำงานทั้งหมดจะมีผลรวมรายได้มากกว่ากลุ่มอื่นๆมาก แม้จะต้องเสียค่าจ้างแรงงานและหักค่าเสื่อมราคาของเครื่องมือเครื่องจักรอุปกรณ์ออกไปจากรายรับทั้งหมดแล้วต่อปีซึ่งเป็นจำนวนเงินเกือบครึ่งหนึ่งของรายได้ทั้งหมดแล้ว ก็ยังคงมีรายรับมากมายอยู่ดี

กลุ่มของรายย่อย กลุ่มเจ้าของที่ออกรับจ้างและกลุ่มแรงงานรับจ้าง จะมีค่าใช้จ่ายในการผลิตซ้ำต่อปีหรือค่าใช้จ่ายต่อปีต่างกันไม่มากนัก และหากเมื่อใดที่ปัจจัยในการผลิตที่เป็นที่ดินมากพอ แรงงานรับจ้างก็จะมีสถานะใกล้เคียงกับเจ้าของสวนยางพารารายย่อย

ข้อมูลจากครัวเรือนหมายเลข 9²⁰ (น้ำจิต)ที่เป็นแรงงานรับจ้างแบบรายวัน พบว่า ค่าจ้างรายวันจะตกอยู่ที่ 150 บาท ต่อคนต่อวัน

ตัวอย่างเช่น ครัวเรือนที่มีกำลังแรงงาน 2 แรง(พ่อกับแม่) ทำงานวันละ 150 บาท/วัน ได้รายได้รวมกัน 2 คน เท่ากับ 300 บาท/วัน เมื่อคิดเป็นค่าแรงของแรงงานรับจ้าง หนึ่งปีจะมีรายได้อยู่ที่ประมาณ 108,000 บาท ต่อปี

เมื่อเทียบกับรายได้ของรายย่อยที่ทำงานเองอย่างครัวเรือนหมายเลข 43/2 ซึ่งมีรายได้อยู่ที่ 136,000 บาทต่อปี จะเห็นได้ว่าค่าการผลิตซ้ำของแรงงานรับจ้างมีค่าต่ำกว่าค่าใช้จ่ายในการผลิตซ้ำของครัวเรือน 43/2 อยู่เล็กน้อย ดังนั้นจึงสรุปว่า ค่าใช้จ่ายในการผลิตซ้ำของทั้งกรณีครัวเรือนหมายเลข 43/2 และกรณีแรงงานรับจ้าง อยู่ในระดับพอยังชีพ คือประมาณ 108,000-136,000 บาท/ปี

ขั้นตอนที่ 2 หารายได้ต่อปี

รายได้ต่อปีของเกษตรกรชาวสวนยางได้มาจากการลงทุนของครอบครัว ตัวอย่าง คือ ครอบครัวหมายเลข 14 มีที่ดินจำนวน 150 ไร่ โดยคิดต้นทุนเฉลี่ยจากการทำยางพารา 25 ปี

ในสวนยางพารา 1 ไร่ของสวนนี้ ใช้ระยะห่างในการปลูก 7×3 เมตร = 21 ตารางเมตร เมื่อนำมาหารพื้นที่ 1 ไร่ซึ่งมีขนาด = 1600 ตารางเมตร จะทำให้ได้จำนวนต้นยางพาราต่อไร่ประมาณ 76 ต้น ซึ่งตัวเลขจำนวนต้นยางต่อไร่จะเป็นประโยชน์ในการคิดต้นทุนการผลิตยางพารา ดังที่ได้แสดงผลต่างตารางต้นทุนการผลิตของครัวเรือนตัวอย่างต่อไปนี้

²⁰ สัมภาษณ์ แรงงานรับจ้างรายวันในสวนยางพารา 9, 12 กรกฎาคม 2550.

ตาราง ตัวอย่างต้นทุนการผลิตของเจ้าของสวนยางพารารายหนึ่ง

รายการ	บาท/หน่วยที่ต้องจ่าย	บาท/เนื้อที่ทั้งหมด	บาท/ไร่/ปี
		150 ไร่	
1. ต้นทุนในการเตรียมพื้นที่			
- ค่าดินพื้นที่	3,600/ไร่	540,000	144
- ค่าไถ	900/ไร่	135,000	36
- ค่าขุดหลุมและค่าปักกม็อบ(ทำแนวหลุม)	10บาท/ต้น	114,000	30.4
- ค่าปลูกและใส่ปุ๋ย	5 บาท/ต้น(380บาท/ไร่)	57,000	15.2
2. ต้นทุนการบำรุงรักษาช่วงยางยังไม่ให้ผลผลิต(ช่วงปีที่ 1-7)			
- ค่าพันธุ์ยาง	15บาท/ต้น(1,140บาท/ไร่)	171,000	45.6
- ค่าปุ๋ยบำรุง(40กก./ไร่/ปี กระสอบละ50กก.)	1,050บาท/กระสอบ(120กระสอบ)	126,000	840
- ค่าแรงงาน	2บาท/ต้น(152บาท/ไร่)	22,800	152
3. ต้นทุนการบำรุงรักษาช่วงที่ยางให้ผลผลิต			
ค่าปุ๋ยบำรุง(120กระสอบ)			
- ค่าแรงงานและค่ายาฆ่าหญ้า	1050บาท/กระสอบ(ไม่นำมาคิดรวม)	126,000(ไม่นำมาคิดรวม)	840(ไม่นำมาคิดรวม)
	ต้นละ 5 บาท(380บาท/ไร่)	57,000	380
4. ต้นทุนการกรีต การเก็บน้ำยาง และการทำแผ่น			
- ค่าอุปกรณ์เครื่องมือการเก็บน้ำยาง			
ถั่วรับน้ำยาง 3บาท	228/ไร่	34,200	12.6
ลวดรัดถั่ว 3.5บาท	266/ไร่	39,900	14.7
- ค่าแรงงานกรีต เก็บน้ำยางและทำแผ่น 40%จากรายได้ทั้งหมด	7,200บาท/ไร่	1,080,000	7,200
5. ค่าอุปกรณ์ทำยางแผ่น(คิดจากระยะการใช้งานเมื่อจะให้ผลผลิตประมาณ18 ปี)			
- ค่าโรงเรือน	150,000	150,000	55
- ตะกง(25แผ่น/ตะกง, ตะกงละ 6,000บาท)	6,000	12,000	240
- จักรชุด(จักรลั่น2ตัว จักรดอก1 ตัว)	60,000	60,000	333
- ค่าน้ำกรด(ถังละ 2,400บาท, ใช้ทำยางได้ 1,000 กิโลกรัม) สวนนี้ผลิตยางได้ 37.5 ต้น/ปี	2,400	90,000	600
6. ค่าที่ดิน(คิดตามระยะเวลาหนึ่งรอบการปลูกคือ 25 ปี)			
- ค่าใช้ที่ดิน(ซื้อมาไร่ละ200-600บาท)	เฉลี่ย 400 บาท/ไร่	60,000	18
ต้นทุนการผลิตยางแผ่นดิบ	รวม	2,748,900	10,116.5

จากตารางตาราง ตัวอย่างต้นทุนการผลิตของเจ้าของสวนยางพารา รายหนึ่ง อาจทำให้เกิดข้อสงสัยว่าข้อมูลจากชาวสวนเพียงรายเดียวไม่น่าจะเป็นข้อมูลมาตรฐานได้ แต่จากการสำรวจตรวจสอบจากข้อมูลรายอื่นๆ ทั้ง 165 รายพบว่าใกล้เคียงและเท่ากันในหลายข้อมูลกับข้อมูลของรายที่นำมาเป็นตัวอย่างนี้มากที่สุด และเนื่องด้วยครัวเรือนตัวอย่างนี้มีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายไว้ดีพอสมควรรวมถึงเป็นผู้ที่ให้บริการในการ ขุด ไถ สวนยางด้วยทำให้ทราบอัตราค่าจ้างที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงใช้ต้นทุนที่ได้จากครัวเรือนตัวอย่างนี้เป็นตัวเลขมาตรฐานที่จะใช้ในการคำนวณข้อมูลต่อไป

ยางพารา 1 ไร่ จะให้ผลผลิตประมาณ 250 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ราคาขาย กิโลกรัมละ 72 บาท ในหนึ่งปีจะให้รายได้ 18,000 บาทต่อไร่ต่อปี ยาง 150 ไร่ ให้รายได้รวม 2,700,000 บาทปี

ยาง 1 ไร่ให้ราคาขายผลผลิตประมาณ	18,000	บาท/ไร่/ปี
คิดเฉลี่ยเป็นต้นทุนต่อปีเท่ากับ	10,116.5	บาท/ไร่/ปี
คิดเป็นรายได้ต่อไร่เท่ากับ	18,000 - 10,116.5 =	7,883.5 บาท/ไร่/ปี

เจ้าของสวนรายนี้จึงมีรายได้หลังหักต้นทุนแล้ว

$$2,700,000 - 1,517,475 = 1,182,525 \quad \text{บาท/ปี}$$

แต่ในกรณีของเจ้าของสวนรายย่อยที่ทำงานเองและขายยางแผ่นดิบก็จะตัดค่าแรงงานรับจ้างออกไปได้ 7,200 บาท

ต้นทุนต่อไร่จะอยู่ที่ $10,116.5 - 7,200 = 2,916.5$ บาท/ไร่/ปี

คิดเป็นรายได้หลังหักต้นทุน $18,000 - 2,916.5 = 15,083.5$ บาท/ไร่/ปี

สวนรายย่อยที่ทำงานเองและขายน้ำยางสดที่มีรายได้ต่อไร่ $250 \times 68 = 17,000$ บาท(คิดจากราคาน้ำยางสดเฉลี่ยปี 2550 ซึ่งมีราคาเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 68 บาท/กิโลกรัม)

ต้นทุนจะยิ่งลดต่ำลงไปอีก เพราะตัดต้นทุนที่จะต้องซื้อเครื่องจักรแลอุปกรณ์ในการทำแผ่นออกไปได้ 8,455.3

ต้นทุนจะเหลืออยู่ที่ $10,116.5 - 8,455.3 = 1,661.2$ บาท/ไร่/ปี

คิดเป็นรายได้หลังหักต้นทุน $17,000 - 1,661.2 = 15,338.8$ บาท/ไร่/ปี

ขั้นตอนที่ 3 หาปัจจัยการผลิตที่สำคัญ คือ ที่ดิน

การหาปัจจัยการผลิต ว่าที่ดินขนาดเท่าไร เป็นขนาดที่ดินต่ำสุดที่เพียงพอต่อการยังชีพของครัวเรือน เมื่อให้ครัวเรือนมีระดับพอยังชีพ คืออยู่ในช่วง 108,000-136,000 บาท คิดจากราคาผลผลิตต่อไร่ของน้ำยางสด คือประมาณ 15,300 บาท/ไร่/ปี และราคาผลผลิตของยางแผ่นดิบ คือประมาณ 15,000 บาท/ไร่/ปี

- **กรณีขายน้ำยางสด**

รายได้ต่อไร่ต่ออยู่ที่ระดับ 15,300 บาท ถ้าจะทำให้ครัวเรือนอยู่ได้ 1 ปี ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในครัวเรือน 108,000-136,000

จะต้องมีที่ดินในการเพาะปลูกประมาณ 8 ไร่ ซึ่งรายได้เท่ากับ $15,300 \times 8 = 122,400$ บาท/ปี

- **กรณีขายยางแผ่นดิบ**

รายได้ต่อไร่ต่ออยู่ที่ระดับ 15,300 บาท ถ้าจะทำให้ครัวเรือนอยู่ได้ 1 ปี ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในครัวเรือน 108,000-136,000

จะต้องมีที่ดินในการเพาะปลูกประมาณ 8 ไร่ ซึ่งรายได้เท่ากับ $15,000 \times 8 = 120,000$ บาท/ปี

จากการหาค่าเฉลี่ยการผลิตซ้ำสรุปได้ว่า ตัวเลขต่ำสุดของขนาดที่ดินต่ำสุดที่ทำให้ครัวเรือนสามารถยังชีพอยู่ได้คือ 8 ไร่ จากทั้งสองกรณีคือ ทั้งที่ขายยางแผ่นดิบและน้ำยางสด ตัวเลขนี้จะนำไปใช้ในการแบ่งระดับพอยังชีพของครัวเรือนในหัวข้อต่อไป

การจัดแบ่งครุเวรียนตามขนาดที่ดินพอยังชีพ

การทำสวนยางพารา ระดับพอยังชีพอยู่ ณ ขนาดที่ดินต่ำสุด 8 ไร่ ให้ค่าของหน่วยระดับพอยังชีพ(LFUs) เท่ากับ 1 หมายความว่าครุเวรียนที่ปลูกยางพาราอย่างเดียว มีขนาดที่ดินต่ำกว่า 8 ไร่ลงไปจะมีรายได้ไม่พอกับการยังชีพ โดยจะใช้ 1LFUs ในการอธิบายต่อไป

ตารางจัดแบ่งครุเวรียนตามระดับพอยังชีพ

ขนาดที่ดิน(ไร่)	จำนวนครุเวรียน	LFUs	คิดเป็นร้อยละ/ครุเวรียนที่ทำการศึกษาทั้งหมด 165 ครุเวรียน
41ขึ้นไป	10	5	6.06
33-40	11		6.67
25-32	19	4	11.52
17-24	38	3	23.03
9-16	47(รับจ้าง11)	2	28.48
1-8	40 (รับจ้าง 22)	1	24.24
รวม	165	ร้อยละ	100

ครุเวรียนที่ปลูกยางพาราเกินกว่า 8 ไร่ขึ้นไป มีรายได้ต่อปีเกินกว่าระดับพอยังชีพ เช่น ถ้ามีขนาด 80ไร่ ถือได้ว่ามีรายได้เป็น 10 เท่า ของระดับพอยังชีพของชาวสวนที่มีที่ดิน 8 ไร่

เมื่อพิจารณาตามตารางจัดแบ่งครุเวรียนตามระดับพอยังชีพแล้วจะเห็นได้ว่ามีถึง 40 ครุเวรียนที่มีรายได้ระดับแค่พอยังชีพและต่ำกว่านั้น และในบรรดาชาวสวนยางพาราทั้งหมดที่ทำการศึกษา พบว่า115 ครุเวรียน หรือคิดเป็นร้อยละ 75.75 ของชาวสวนยางในพื้นที่บ้านห้วยพลูหนึ่งที่ทำการศึกษาทั้งหมดเป็นผู้ผลิตยางพาราขาย

ย่อย อีก 30 ครั้วเรือนคิดเป็นร้อยละ 24.25 ของกลุ่มที่ศึกษาเป็นผู้ผลิตยางพารา ขนาดกลาง และอีก 10 ครั้วเรือนถือว่าเป็นรายใหญ่สำหรับหมู่บ้านนี้^{*} การจัดระดับนี้ นับรวมแรงงานรับจ้างในสวนยางด้วย เพราะหากพิจารณาจากการทำงานใน กระบวนการผลิตก็ไม่พบว่ามีความแตกต่างจากเจ้าของสวนยางรายย่อยเท่าใดนัก ยกเว้นรายได้และความเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตคือไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน จึงถือว่า แรงงานรับจ้างในสวนยางพาราเป็นผู้ผลิตยางพารา โดยจะได้ลงในรายละเอียดใน เรื่องนี้ในบทที่ 4 เรื่องความสัมพันธ์ทางการผลิตในกระบวนการผลิตยางพาราต่อไป

การหาค่าLFUs มีประโยชน์อย่างน้อย 2 ประการ คือ

ประการที่ 1 LFU ช่วยในการจัดแบ่งครั้วเรือนต่างๆ ในหมู่บ้านอย่างเป็นระบบ และ ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากกว่าการจัดแบ่งตามแบบสำรวจเบื้องต้น(Benchmark) การ ประมวลข้อมูลในเรื่องค่าใช้จ่ายหรือค่าการผลิตซ้ำของครั้วเรือนเท่ากับข้อมูลเรื่องต้นทุนกา ผลิตของครั้วเรือน ซึ่งในที่สุดสามารถหาค่าความสัมพันธ์กับขนาดที่ดินที่น้อยที่สุดที่ครั้วเรือน สามารถยังชีพอยู่ได้และที่ดินขนาดต่างๆที่แสดงระดับความมั่งคั่งของครั้วเรือนบางกลุ่มของ หมู่บ้าน

ผลจากการจัดทำ LFUs พบว่าส่วนใหญ่ของผู้ผลิตเป็นรายย่อย และผู้ผลิตรายย่อย ส่วนใหญ่มีรายได้และคุณภาพชีวิตใกล้เคียงกับกลุ่มแรงงานรับจ้างของหมู่บ้านซึ่งก็คือ ผู้ไร้ ที่ดิน แต่มีเพียงส่วนน้อยที่มีสถานะตามระดับLFUs นิ่มเอียงไปใกล้กับผู้ผลิตรายกลางและ รายใหญ่ ซึ่งในกลุ่มครั้วเรือน 2 กรณีหลังถือว่าเป็นผู้มั่งคั่งของหมู่บ้าน จนเข้าข่ายเป็นนายทุน เกษตรกรที่ต้องอาศัยการจ้างงานเป็นหลัก

ประการที่ 2 LFUs ช่วยให้สามารถเลือกผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก ณ การผลิต ระดับต่างๆ ได้ ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดของกระบวนการผลิตซึ่งจะเห็นได้ ในบทที่ 3 และร่องรอยของชนชั้นภายในหมู่บ้านที่จะแสดงในบทที่ 4 และ 5

* การแบ่งขนาดสวนยางพาราในงานชิ้นนี้จะยึดเอาเกณฑ์การคำนวณจากพื้นที่ที่ทำการศึกษาเป็นหลัก เนื่องจาก การแบ่งขนาดการถือครองที่ดินของชาวสวนยางตามที่กฎหมายกำหนดนั้น มีขนาดใหญ่กว่าการถือครองที่ดินในความเป็นจริง ของชาวสวนในหมู่บ้านห้วยพูนหนึ่งมาก กล่าวคือ เจ้าของสวนยางใหญ่ของหมู่บ้านถ้าเทียบกับในพรบ.กองทุนสงเคราะห์การ ทำสวนยางแล้ว จะเป็นแค่สวนขนาดกลางเท่านั้น เพราะพ.ร.บ. กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง กำหนดให้สวนขนาดใหญ่มี เนื้อที่ตั้งแต่ 250 ไร่ขึ้นไป สวนขนาดกลางมีเนื้อที่เกิน 50 ไร่ แต่ไม่ถึง 250 ไร่ สวนขนาดเล็กหมายความว่า สวนยางที่มีเนื้อที่ไม่ เกิน 50 ไร่ และที่ดินที่จะเป็นสวนยางได้ต้องปลูกต้นยางไม่น้อยกว่าสองไร่ แต่ละไร่ปลูกต้นยางไม่น้อยกว่าสิบต้น ตามมาตรา 3 ของ พ.ร.บ.กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง พ.ศ.2503 แก้ไขโดย พ.ร.บ. พ.ศ. และ พ.ศ.2505 พ.ศ.2518 และ พ.ศ.2530.

(ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก หน้า 142-143)

สรุป

เนื้อหาในบทนี้แสดงให้เห็นภาพรวมของหมู่บ้าน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลเบื้องต้นที่แสดงให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของชาวสวนยางพารา ทั้งยังแสดงให้เห็นว่าชาวสวนยางพารานั้นมีอยู่ 4 กลุ่มหลักๆ คือ กลุ่มที่เป็นเจ้าของที่จ้างทำงานทั้งหมด, เจ้าของทำงานเอง, เจ้าของที่ออกรับจ้าง และกลุ่มของแรงงานรับจ้าง

กลุ่มของผู้ที่มีระดับพอยังชีพ LFUs 1 ถึง 3 นั้นยังถือเป็นรายย่อย เพราะแม้จะมีความแตกต่างกันทั้งสองระดับ แต่พบว่ามีความคาบเกี่ยวของลักษณะความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกันมาก ยกเว้นกรณีที่มีที่ดินตั้งแต่ 17-24 ไร่ขึ้นไป ที่พบว่ามักจะไม่ค่อยมีหนี้สิน และเลี้ยงตัวเองได้ดีในระดับที่ไม่ต้องมียานเสริมหรือออกรับจ้าง

การหาค่า LFUs พบว่าช่วยให้สามารถแบ่งกลุ่มของชาวสวนได้ชัดเจนและเป็นระบบมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบอีกว่าในกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดจากการจัดแบ่งตามค่าระดับพอยังชีพคือ กลุ่มที่อยู่ในระดับพอยังชีพตั้งแต่ 3 ลงไป ซึ่งมี 115 ครัวเรือน คิดเป็น 75.75% ของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพผลิตยางพาราที่ศึกษาทั้งหมด 165 ครัวเรือน ส่วนกลุ่มที่มีน้อยที่สุดแต่มีระดับพอยังชีพสูงกว่าชาวบ้านทั่วไปหลายเท่าตัว คือเจ้าของสวนขนาดกลางและขนาดใหญ่ที่จ้างทำงานทั้งหมด ซึ่งมี 40 ครัวเรือน คิดเป็น 24.25% ของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพผลิตยางพาราที่ศึกษาทั้งหมด เพราะถือครองปัจจัยการผลิตที่สำคัญ คือ **ที่ดิน** มากกว่าชาวบ้านส่วนใหญ่

ในบทที่ 3 ที่จะเสนอต่อไปเป็นเรื่องของกระบวนการผลิตยางพารา เพื่อจะช่วยให้เห็นภาพของการผลิตแบบทุนนิยมให้ชัดเจน การศึกษากระบวนการผลิตว่ามีองค์ประกอบในกระบวนการผลิตอะไรบ้าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ทางการผลิตในเนื้อหาของบทที่ 4 ต่อไปด้วย

บทที่ 3

กระบวนการผลิตยางพารา

เนื้อหาของบทนี้จะเป็นการนำเสนอข้อมูลในส่วนของกระบวนการผลิตยางพารา เหตุที่ต้องให้ความสำคัญต่อเรื่องของกระบวนการผลิตก็เพราะ กระบวนการผลิตจะแสดงให้เห็นว่าในผลผลิตหรือสินค้าชนิดหนึ่งๆนั้น ต้องอาศัยองค์ประกอบใดบ้างเพื่อจะสร้างผลผลิตชนิดหนึ่งขึ้นมา องค์ประกอบเหล่านั้นจะปรากฏในขั้นตอนต่างๆของกระบวนการทำงานและกระบวนการสร้างมูลค่าจะแสดงบทบาทของตนออกมาอย่างประจักษ์ว่า ใครหรืออะไร ทำหน้าที่อะไรบ้าง มีความสำคัญต่อกระบวนการผลิตมากน้อยแค่ไหน การผลิตแบบทุนนิยมเป็นการผลิตที่มีความก้าวหน้า กระบวนการผลิตแบบนี้จะผลิตเพื่อการค้าไม่ใช่เพื่อใช้เอง ปัจจัยการผลิตถูกผูกขาดอยู่ในมือชนชั้นนายทุนซึ่งเป็นคนส่วนน้อย และพลังงานกลายเป็นสินค้าชนิดหนึ่ง และยังมี ความหมายในตัวด้วยว่าเป็นระบบที่รับรองกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตและผลผลิตของแรงงาน เพราะถ้าไม่มีกรรมสิทธิ์ในของนั้นหรือของนั้นเป็นของส่วนรวมย่อมนำไปแลกกับผู้อื่นเพื่อประโยชน์ส่วนตนไม่ได้ การผลิตเพื่อการค้าไม่จำเป็นต้องเป็นระบบนายทุนเสมอไป เช่น ระบบเศรษฐกิจที่ผลิตเพื่อการค้าแบบที่ไม่มีนายทุน แต่ประกอบด้วยผู้ผลิตเล็กอิสระซึ่งต่างก็เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต โดยปัจจัยการผลิตนั้นกระจายกันอยู่ การเปลี่ยนจากระบบผู้ผลิตเล็กอิสระเป็นระบบนายทุนเกิดเมื่อมีการสะสมทุนหรือปัจจัยการผลิตถูกจำกัดอยู่ในมือคนจำนวนน้อย ขณะที่คนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านเป็นผู้ผลิตรายย่อยและแรงงานรับจ้างอิสระ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีปัจจัยการผลิตน้อยบางส่วนไร้ปัจจัยการผลิต ทำให้ผู้ผลิตรายย่อยเหล่านี้ส่วนหนึ่งกลเป็นกรรมกรผู้มีชีวิตอยู่กับค่าจ้างแรงงาน¹

ในกรณีของรายย่อยที่ศึกษาในงานชิ้นนี้นั้น พบว่าผู้ผลิตยางพารารายย่อยในบ้านห้วยพลู หนึ่งส่วนใหญ่นั้น คือ ครัวเรือน เป็นผู้ผลิตยางพารารายย่อยที่ถือครองปัจจัยการผลิตปริมาณน้อยและส่วนใหญ่มิได้สูญเสียปัจจัยการผลิตจนต้องออกรับจ้าง เพราะพื้นที่นี้เป็นชุมชนเก่าแก่และอยู่ห่างไกลจากตัวเมืองกว่า 70 กิโลเมตรทำให้สภาพที่ถูกบีบรัดจากสังคมการผลิตแบบทุนนิยมบรรเทาเบาบางไปพอสมควรในแง่ของความเป็นอยู่ ชาวบ้านจึงมีโอกาสในการสูญเสียปัจจัยการผลิตอย่างเช่น ที่ดิน ได้น้อย ซึ่งพบกรณีที่ดินสูญเสียที่ดินไป 2 กรณีซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของกระบวนการผลิตแต่เป็นปัญหาส่วนตัวเรื่องการพนัน

การผลิตแบบทุนนิยมสามารถเห็นได้จากกระบวนการทำงานหรือกระบวนการใช้แรงงาน กล่าวคือ การผลิตแบบดั้งเดิมมุ่งผลิตเพื่อกินเพื่อใช้แบบพอเพียงชีพ ในขณะที่การผลิตแบบทุนนิยม

¹ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541),

มุ่งแสวงหากำไรและการสะสมทุน โดยมีการแบ่งงานกันทำเพื่อให้สามารถแข่งกับนายทุนรายอื่นได้ ทุนจึงเป็นเป้าหมายสูงสุดของการผลิต และยังเป็นเครื่องมือในการผลิตในขณะเดียวกันด้วย นั่นคือเป็นทั้งเป้าหมายและเครื่องมือไปพร้อมๆกัน²

กระบวนการทำงาน(Labour process) คือ กระบวนการซึ่งแรงงานถูกทำให้เป็นรูปธรรม ในรูปของมูลค่าการใช้สอย แรงงาน(Labour) ในที่นี้ก็คือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ทำงาน และโลกแห่งวัตถุซึ่งองค์ประกอบต่างๆ ถูกเปลี่ยนแปลงโดยการกระทำที่มีจุดประสงค์ ดังนั้น องค์ประกอบของกระบวนการทำงานมองได้เป็น 3 ระดับ³ คือ

1. การทำงาน (Work) เป็นกิจกรรมทางการผลิตที่มีจุดประสงค์
2. วัตถุ (Objects) คือ สิ่งซึ่งกิจกรรมทางการผลิตเข้ากระทำด้วย
3. เครื่องมือต่างๆ (Instruments) คือ สิ่งที่ทำให้กระบวนการทำงานนั้นสะดวกขึ้น

กระบวนการผลิตยางพารา จึงเป็นกระบวนการที่ผู้ผลิต ซึ่งในที่นี้คือ ชาวสวนยางพารา ใช้แรงงานทำงานกับปัจจัยการผลิต ซึ่งแบ่งออกกว้างๆได้เป็น 3 ส่วน คือ วัตถุดิบ เครื่องมือเครื่องจักร และแหล่งที่ทำการผลิต เช่น ที่ดินเพาะปลูกและครุว์เรือน

กระบวนการทำงานนี้จะเปลี่ยนแปลงไปเมื่อพลังการผลิตซึ่งก็คือศักยภาพหรือพลังความสามารถในการผลิตของแรงงานเกิดการเปลี่ยนแปลง อันจะส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางการผลิตเปลี่ยนและในที่สุดก็จะส่งผลให้โครงสร้างส่วนบนของสังคมอันได้แก่ การเมือง วัฒนธรรม ความคิดความเชื่อต่างๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังนั้นเมื่อต้องการศึกษาความสัมพันธ์ทางการผลิตและโครงสร้างส่วนบนของประเด็นศึกษาหนึ่ง ก็จำเป็นต้องเริ่มศึกษาที่กระบวนการใช้แรงงานนี้เอง อีกทั้งการศึกษาระบบการใช้แรงงานทำให้สามารถชี้ชัดออกมาได้ว่า แรงงานเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดที่สามารถทำให้กระบวนการผลิตดำเนินไปได้และแรงงานนี้เองคือ ผู้สร้างงานที่แท้จริง

ปัจจัยการผลิตเหล่านี้ไม่สามารถทำงานเองได้โดยปราศจากมนุษย์ผู้ผลิตซึ่งเป็นผู้ใช้แรงงาน ในการจัดหา ควบคุมการใช้ หรือปรับเปลี่ยนให้สามารถทำงานได้ตามที่ต้องการ และใช้แรงงานทำกับปัจจัยการผลิตต่างๆดังกล่าว มนุษย์มักต้องเข้าทำงานกับผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมผ่านการจัดองค์การการทำงาน(working organization) ในลักษณะหนึ่งๆที่สามารถ

² พัทธนีย์ คำหนัก, “รูปแบบการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของกรรมกรไทย : ศึกษากรณีโรงงานในจังหวัดสมุทรปราการ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 27.

³ Tom Bottomore, *A Dictionary of Marxist Thought* (Oxford: Blackwell Reference, 1983), p. 267.

แสดงออกเป็นกระบวนการทำงานได้⁴ และการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นนี้เองก่อให้เกิดรูปแบบความสัมพันธ์ทางการผลิตในกระบวนการผลิตยางพาราขึ้น

ในรายละเอียดเรื่องความสัมพันธ์ทางการผลิตนั้นมีความสำคัญมากต่อการทำความเข้าใจว่าเหตุใดเรื่องราวของบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ในกระบวนการผลิตยางพาราจึงมีลักษณะเช่นที่เป็นอยู่เนื่องด้วยเรื่องของความสัมพันธ์ทางการผลิตในกระบวนการผลิตยางพารานั้นมีรายละเอียดและความสำคัญมากจึงจะนำไปอธิบายในบทที่ 4 ต่อไป เนื้อหาของบทนี้จะอธิบายให้เห็นเฉพาะกระบวนการผลิตในการผลิตยางพาราว่ามีองค์ประกอบอะไรบ้าง และมีบุคคลใดเกี่ยวข้องอยู่ในกระบวนการผลิตบ้าง เมื่อทราบองค์ประกอบต่างๆแล้วผู้อ่านจะได้ทำความเข้าใจและเชื่อมโยงความเข้าใจจากเรื่องกระบวนการการผลิตยางพาราไปสู่ความสัมพันธ์ทางการผลิตยางพาราที่จะแสดงให้เห็นว่าภาใต้ความสัมพันธ์ทางการผลิตกล่าวถึงในบทต่อไปได้ดียิ่งขึ้น

เพื่อให้เข้าใจถึงการผลิตแบบทุนนิยม เนื้อหา**ส่วนแรก**ของบทนี้จะแสดงถึง

3.1 กระบวนการผลิตยางพารา ที่ต้องนำเอาปัจจัยการผลิต ในที่นี้ก็คือ วัตถุดิบและเครื่องมือ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทุนคงที่(constant capital) ใน**ส่วนที่ 2**ที่จะนำเสนอ คือ

3.2 กิจกรรมการใช้แรงงาน เป็นการนำแรงงานมนุษย์เข้าไปแปรรูป ดัดแปลง บังคับควบคุม จนทำให้เกิดเป็นสินค้าขึ้น กิจกรรมการใช้แรงงานจะแสดงให้เห็นความสำคัญแรงงานมนุษย์ และจะแสดงให้เห็นด้วยว่าความพิเศษของแรงงานที่ถูกทำให้กลายเป็นสินค้าชนิดหนึ่งนี้มักถูกมองข้าม และกลายเป็นสินค้านำราคาถูกที่สามารถสร้างส่วนเกินได้มากกว่าที่นายทุนจ่ายเงินซื้อเข้ามา และเราเรียกการที่นายทุนดักตวงเอาส่วนที่แรงงานสร้างเกินกว่าค่าจ้างและต้นทุนทางการผลิตนั้นไปว่าการขูดรีด และ**ส่วนที่ 3** คือ

3.3 การสร้างมูลค่า (Value Process) ซึ่งเมื่อยางพาราเป็นผลิตผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทำงาน ผลิตผลนี้จะสนองความต้องการของมนุษย์ได้เมื่อเป็นสิ่งที่ผลิตมาเพื่อขาย การที่ผลิตผลมีประโยชน์ทำให้ผลิตผลมี **มูลค่าใช้สอย**(use value) แต่เมื่อนำไปซื้อขายแลกเปลี่ยนได้ ผลิตผลนี้จึงมีมูลค่าอีกแบบหนึ่ง คือ **มูลค่าแลกเปลี่ยน**(exchange value)

มูลค่าแลกเปลี่ยน(exchange value) แสดงความสัมพันธ์ทางปริมาณที่ปรากฏเมื่อนำสิ่งของที่มีมูลค่าการใช้สอยมาแลกเปลี่ยนกัน การที่ของต่างชนิดกันสามารถนำมาแลกเปลี่ยนกัน

⁴ สุชาย ตริรัตน์, "การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านชนบทไทยภาคกลาง: กรณีศึกษาหมู่บ้านใน

อ. อุทอง จ. สุพรรณบุรี พ.ศ. 2546-2548," เอกสารการประชุมทางวิชาการ "ยุทธศาสตร์ในการเผชิญผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ต่อสังคมไทย," หน้า 33 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).

ได้เพราะต่างเป็นผลิตผลของแรงงาน ต่างก็มีแรงงานบรรจุอยู่ แม้จะเป็นแรงงานต่างชนิดกันแต่ก็ถือได้ว่าเป็นแรงงานมนุษย์ทั่วไป(abstract labour)⁵

การผลิตสินค้าชนิดหนึ่งขึ้นมาต้องเกิดจากกระบวนการผลิต ในกระบวนการผลิตนี้เองจะแสดงองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ



3.1 กระบวนการผลิตยางพารา

ในการผลิตยางพาราเพื่อให้ได้ผลิตผลเป็นน้ำยางพาราที่จะนำไปสร้างมูลค่าในรูปแบบต่างๆ อันได้แก่ น้ำยางพาราสด ยางแผ่นดิบ และซียาง นั้น กระบวนการผลิตจะเกิดขึ้นได้ต้องม้ององค์ประกอบ ดังนี้

3.1.1 วัตถุดิบ

3.1.2 เครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์

3.1.3 แรงงาน

3.1.1 วัตถุดิบ

คือ สิ่งที่ถูกกระทำ เป็นปัจจัยการผลิตสิ้นเปลือง เมื่อใช้แล้วจะถูกตัดแปลง แปรสภาพ ไปเป็นส่วนหนึ่งของผลผลิตน้ำยางพารา เช่น พันธุ์ยางพารา ปุ๋ย ยากำจัดวัชพืช สารเคมีต่างๆ โดยการทำงานของผู้ใช้แรงงาน และใช้เครื่องมือเครื่องจักรเข้าช่วย

การจัดหาวัตถุดิบ

วัสดุทั่วไป เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยเคมี ยากำจัดวัชพืช สามารถหาซื้อได้จากร้านค้าในหมู่บ้าน ร้านค้าในตลาด ร้านค้าในอำเภอ และในบางรายจะซื้อมาจากจังหวัดตรังในปริมาณมากๆ เพราะราคาถูกกว่า แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่จะซื้อจากร้านค้าในหมู่บ้านซึ่งขายของเกือบครบทุกอย่างอยู่แล้ว โดยราคาจะสูงกว่าในตัวเมือง มีการจำหน่ายทั้งในรูปแบบซื้อและแบบเช่าโดยทำการสินค้าไว้แล้วชำระเป็นรายเดือน ราคาของปุ๋ยคอกอยู่ที่

⁵ จัตุรทิพย์ นาดสุภา, ลัทธิเศรษฐกิจศาสตร์การเมือง, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า

ประมาณ 550-650 บาท ปุ๋ยเคมีในปัจจุบันมีราคาอยู่ที่ประมาณ 1050 บาท(ราคาปรับขึ้นมาจากปี 2550 ค่อนข้างมาก จาก 750-780 บาท)

ส่วนวัตถุดิบหลัก ซึ่งคือ พันธุ์ยางพารา จะหาซื้อจากร้านค้าในหมู่บ้าน หรือในอำเภอหรือพื้นที่ใกล้เคียง ราคาต้นละ 15-17 บาท พันธุ์ยางที่ได้รับความนิยมได้แก่ RRIM600, RRIT251, PB235 เป็นต้น (ซึ่งชาวบ้านจะเรียกกันเฉพาะตัวเลขเท่านั้น) แต่พันธุ์ 235 ในปัจจุบันไม่ได้รับความนิยม เนื่องจากให้ผลผลิตน้อย แต่ที่มีหลงเหลืออยู่ส่วนใหญ่จะเป็นยางเก่า พันธุ์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดในปัจจุบันคือ 600 เนื่องจากให้ผลผลิตยางพาราในปริมาณมาก แต่จะดีสำหรับเกษตรกรที่ขยายยางแผ่นเพราะทำยางแผ่นดิบได้ปริมาณมาก หากเป็นเกษตรกรที่ขายน้ำยางสดจะให้เปอร์เซ็นต์น้ำยางต่ำ เวลาขายจะทำได้ราคาต่ำลงตามเปอร์เซ็นต์ที่น้อยลงไปด้วย

3.1.2 เครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์

เครื่องมือเครื่องจักรในการทำการเกษตรถือเป็นปัจจัยการผลิตที่มีความสำคัญในการสร้างผลผลิตยางพาราให้ทันกับความต้องการของตลาด ตัวอย่างเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตยางแผ่นดิบ ก็คือ เครื่องรีดแผ่น ซึ่งปัจจุบันนี้มีการพัฒนาจากระบบหมุนด้วยมือมาเป็นแบบใช้เครื่องยนต์หรือหมุนแทน และสามารถรีดแผ่นยางได้เป็นแผ่นที่ลวดอก(ลาย)เรียบร้อย โดยการใส่เข้าไปในเครื่องเพียงครั้งเดียว ไม่ต้องแยกรีดสองครั้งเหมือนเมื่อก่อนช่วยให้ประหยัดเวลาและแรงงานขึ้นมาก เครื่องจักรนี้สามารถหาซื้อได้จากร้านค้าใหญ่ในหมู่บ้าน และจากตัวอำเภอ ซึ่งพบว่าเครื่องรีดแผ่นนี้จะมีในชาวสวนบางราย เช่น รายกลางและรายใหญ่ที่ขายผลผลิตเป็นยางแผ่นดิบ เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจะขายผลผลิตในรูปแบบของน้ำยางพาราสดมากกว่าที่จะทำแผ่น เพื่อลดต้นทุนในเรื่องขอเครื่องมือเครื่องไม้ต่างๆ อีกทั้งจะต้องใช้ทั้งกำลังแรงงานและเวลาที่มากกว่า

อุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในสวนยางพารา เช่น ถ้วยรับน้ำยาง ลินยาง ตะกั่ว มีด ฯลฯ ดังจะแสดงไว้ในเนื้อหาด้านล่างนี้ สามารถหาซื้อได้จากร้านค้าในหมู่บ้านที่แม้จะมีราคาสูงกว่าการไปซื้อในตลาด แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่ชาวบ้านส่วนใหญ่จำเป็นต้องซื้อ เพราะสะดวกกว่าการเดินทางไปซื้อจากตัวเมือง

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำสวนยางพารา

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำสวนยางพารานั้นได้แก่ อุปกรณ์ที่ติดอยู่กับต้นยางพารา อุปกรณ์ที่ใช้ในการกรีดยาง อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บน้ำยาง เครื่องจักรแลอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำแผ่น และรวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในส่วนของ การดูแลรักษา

อุปกรณ์และเครื่องจักรต่างๆเหล่านี้ช่วยให้ชาวสวนยางสามารถทำงานและเก็บผลผลิตได้สะดวกและรวดเร็วเพื่อให้สนองต่อการเร่งอัตราการทำงานเพื่อให้ได้ผลผลิตได้มากพอต่อความต้องการอย่างดีที่สุด โดยได้แสดงภาพของอุปกรณ์และเครื่องจักรไว้ดังต่อไปนี้

-อุปกรณ์ที่ติดกับต้นยางพารา

1. ถ้วยรับน้ำยางพารา ลูกละ3บาท
2. ลวดรัดถ้วยและรัดต้น ชุดละ3.5บาท



3. ลินยาง กิโลกรัมละ 40 บาท(แบบหนา ถ้าแบบบาง กิโลกรัมละ 30 บาท)



-อุปกรณ์ในการกรีด

1. มีด อันละ 180 บาท ถ้าเอาเล่มเก่ามาแลกจะเหลือ 60 บาท
มีดสั่งทำ อันละ 150 บาท (อันที่ 2 และ 4 นับจากด้านบน)



2. หินลับมีด (แผ่นสีเหลี่ยมผืนผ้าทางซ้ายมือของรูปด้านบน) อันละ 30 บาท
3. ชุดไฟฉายและแบตเตอรี่ (รวมแท่นชาร์จไฟด้วย) 380 บาท



-อุปกรณ์ในการเก็บน้ำยาง

1. ถังเก็บน้ำยาง 40 บาท



2. ถังรวมน้ำยาง 300 บาท(ใช้ได้เป็น10ปี)



3. ตะแกรงพลาสติกกรองน้ำยาง 10 บาท



4. ไม้กวาดน้ำยางอันละ10บาท(ใช้ได้1เดือน)



-อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับน้ำยางสด

1. ถังใส่น้ำยาง 180 บาท



ศูนย์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

-เครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำยางแผ่น

1. ถาดพิมพ์ยางหรือตะกวด มีทั้งแบบที่เป็นถาด อันละ 70 บาท และแบบที่หล่อเป็นอ่างขึ้นมาแล้วใช้แผ่นเหล็กคั่น 6,000 บาท/ตะกวด(แบบ 25 แผ่น)



2. มอเตอร์หมุนจักร 3,000 บาท

3. ตัวจักรรีดแผ่นยางคู่(ทั้งจักรรีดและจักรดอก) 15,000 บาท



4. น้ำกรด(หรือน้ำส้มขาง หรือ น้ำฆ่า) แบบแกลลอน 2,400, แบบขวด 17 บาท



ตารางราคาวัสดุอุปกรณ์และเครื่องจักร

รายการ	ราคา
1. ถ้วยรับน้ำยาง	3 บาท/ ลูก
2. ลวดรัดถ้วยและตัวยาง	3.5 บาท/คู่
3. ลินยาง	40 บาท/กิโลกรัม
4. มีด	180 บาท/เล่ม
5. หินลับมีด	30 บาท/อัน
6. ชุดไฟฉาย	380 บาท/ชุด
7. ถังเก็บน้ำยาง	40 บาท/ใบ
8. ถังรวมน้ำยาง	300 บาท/ใบ
9. ที่กรองน้ำยาง	10 บาท/อัน
10. ไม้กวาดน้ำยาง	10 บาท/อัน
11. ถังใส่น้ำยางใบขาย	180 บาท/ใบ
13. ตะก	70 บาท/ใบ 6,000 บาท/ราง
14. มอเตอร์หมุนจักร	3,000 บาท/เครื่อง
15. ชุดจักรรีดแผ่นยาง	15,000 บาท/ชุด
16. น้ำส้มยาง(น้ำกรด, น้ำฆ่า)	17 บาท/ขวด 2,400 บาท/แกลลอน
17. ปุ๋ยเคมี	1,050 บาท/กระสอบ 50 กิโลกรัม
18. ปุ๋ยคอก	550 บาท/กระสอบ 50 กิโลกรัม

วัตถุดิบ เครื่องจักรอุปกรณ์ เหล่านี้หาได้จากร้านค้าในหมู่บ้านซึ่งมีอยู่ไม่กี่ร้าน ซึ่งมักเป็นนายทุนที่พร้อมจะออกเงินล่วงหน้าให้ รายย่อยที่ไม่พร้อมจะจ่ายเงินทั้งหมดจะทำบัญชีไว้และหาเงินมาชดเชยได้ในภายหลัง

ยางพาราในปัจจุบันเป็นที่ต้องการของตลาด มีราคาสูง ชาวสวนยางพาราจึงสามารถผลิตและขายผลผลิตได้ในหลายรูปแบบ หรืออาจพูดได้ว่ามีทางเลือกมากขึ้น ไม่

ว่าจะขายเป็นน้ำยางสด ยางแผ่นดิบ และซียาง และใน 3 รูปแบบนี้ การขายน้ำยางสด กำลังเป็นแบบที่ได้รับความนิยมสูงสุด เพราะลดต้นทุนในส่วนของการจักรอุปกรณ์ไปได้ ประหยัดเวลาแรงงาน และสามารถขายได้ทันทีทุกวัน ซึ่งจะแสดงให้เห็นในส่วนหัวข้อ แรงงานต่อไป

3.1.3 แรงงาน

แรงงาน(Labour) เป็นส่วนประกอบสำคัญที่อยู่ควบคู่กับทุน หากไม่มี แรงงานเป็นผู้ผลิต ทุนจะไม่ถูกนำไปใช้ คือ ตั้งอยู่นิ่งๆ นอกจากนายทุนจะซื้อหา ปัจจัยการผลิตในตลาดแล้ว ยังจัดหากำลังแรงงานในตลาดแรงงานด้วย กล่าวคือ ซื้อความรู้ความสามารถหรือศักยภาพในการทำงานของคน ซึ่งในทางทฤษฎี เรียกว่า “พลังแรงงาน” (Labour Power) โดยนายจ้างจ่ายค่าจ้างตอบแทนพลัง แรงงาน แต่มุ่งหวังกิจกรรมการใช้แรงงานของผู้ขายแรงงานซึ่งต้องสร้างมูลค่า (ยางพารา) สูงกว่ามูลค่าพลังแรงงาน(ค่าจ้าง) ของคนรวมกับค่าเสื่อมราคา ค่า บำรุงรักษาและความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยการผลิตต่าง⁶

ผู้ขายแรงงานนี้เรียกว่า ผู้ไร้ปัจจัยการผลิต และนายจ้าง คือ ผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ความแตกต่างในสถานะความเป็นเจ้าของและไม่เป็น เจ้าของนี้มีนัยถึงความแตกต่างทางอำนาจด้วย ซึ่งจะกล่าวต่อไปในบทที่ 4

เมื่อพูดถึงแรงงานในการทำสวนยางพารา กิจกรรมการผลิตจะต้องอาศัย แรงงานเป็นผู้สร้างผลผลิตออกมาในรูปของสินค้า คือ น้ำยางพารา ซึ่งสามารถ นำไปแปรรูปเป็นยางแผ่นดิบ ซียาง หรือเป็นสินค้าในรูปของน้ำยางสดได้เลย ซึ่ง ล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยการควบคุมของมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ การเตรียมพื้นที่ การปลูก การบำรุงรักษา การกรีด การเก็บ การผลิตเป็นน้ำยางสด ยางแผ่นดิบ และซียาง ซึ่ง การทำงานในขั้นตอนต่างๆนั้นจะต้องมีแรงงานมนุษย์เข้ากระทำด้วยดังจะเห็นได้ ในเนื้อหาส่วนต่อไป คือ เรื่องกิจกรรมการใช้แรงงาน

3.2 กิจกรรมการใช้แรงงาน

การทำงานของแรงงานกับวัตถุดิบและเครื่องมือในการผลิตขั้นตอนต่างๆ จะช่วยให้เราเห็นถึงความสำคัญของแรงงานในการทำสวนยางพาราได้เป็นอย่างดี ดังนั้น เนื้อหา

⁶ พัชณีย์ คำหนัก, “รูปแบบการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของกรรมกรไทย: ศึกษากรณีโรงงานในจังหวัดสมุทรปราการ,” หน้า

ที่จะนำเสนอต่อไปนี้จะเป็นเรื่องของขั้นตอนในการทำสวนยางพาราและการเก็บผลผลิต โดยแบ่ง เนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน คือ

3.2.1 การใช้แรงงานในช่วงยางพารายังไม่ให้ผลผลิต

3.2.2 การใช้แรงงานในช่วงที่ยางพาราให้ผลผลิต

3.2.1 การใช้แรงงานในช่วงยางพารายังไม่ให้ผลผลิต มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่1 การเตรียมพื้นที่

-ทำการไถดินพื้นที่ ไถพลิก และไถพรวนอย่างน้อย 2 ครั้ง พร้อม ทั้งเก็บตอไม้ เศษไม้ และเศษวัชพืชออกให้หมด เพื่อปรับสภาพพื้นที่ให้ เหมาะสมสำหรับการปลูกสร้างสวนยาง สำหรับพื้นที่ลาดเอียงมากกว่า 15 องศา จะต้องวางแผนปลูกตามขั้นบันได

-วางแผนปลูกตามแนวตะวันออก-ตะวันตก ระยะปลูก 2.5×8.0 เมตร หรือ 3.0×7.0 เมตร ในแหล่งปลูกยางเดิม และระยะปลูก 2.5×7.0 เมตร หรือ 3.0×7.0 เมตร หรือ 3.0×6.0 เมตร ในแหล่งปลูกยางใหม่

-ขุดหลุมปลูกโดยให้มีขนาดของหลุมกว้างยาวลึกประมาณ 50×50×50 เซนติเมตร รองก้นหลุมด้วยปุ๋ยหินฟอสเฟต หลุมละ 170 กรัม(แต่เวลาใส่จริงชาวสวนมักใส่ 200 กรัม) ในแหล่งปลูกยางใหม่จะใช้ ปุ๋ยอินทรีย์ 5 กิโลกรัมต่อต้นรองก้นหลุมร่วมกับหินฟอสเฟต แรงงาน 1 คนจะขุดหลุมได้ประมาณ 50 หลุม/วัน(ไม่ถึง 1 ไร่ 76 ต้น)

สำหรับที่ดินขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดย่อยบางส่วน ขั้นตอนต่างๆในส่วนของการเตรียมปลูกจะใช้การจ้างทำงานทั้งหมด ซึ่ง ในหมู่บ้านจะมีรถไถรับจ้างของผู้ใหญ่บ้านที่จะทำงานในส่วนของการไถ แบบต่างๆอย่างครบวงจร ส่วนการปักแนว การขุดหลุม มีแรงงานรับจ้าง ทั่วไปในหมู่บ้าน

ข้อสังเกตถ้าเป็นรายย่อยอาจจะจ้างเฉพาะขั้นตอนการไถ หรือไม่จ้างเลย โดยพยายามใช้แรงงานตนเองทำทุกขั้นตอน ซึ่งมีลักษณะ ของการทำงานที่แทนการจ้างงานด้วยแรงงานของตนเองและเป็นข้อมูลที่ เริ่มจะทำให้ภาพของผู้ผลิตรายย่อยไม่ต่างจากการเป็นแรงงานรับจ้าง แต่เป็นแรงงานรับจ้าง

ขั้นตอนที่ 2 การปลูก

การปลูกยางจะปลูกในช่วงต้นฤดูฝน โดยนำต้นยางชำถุงขนาด 1-2 ฉัตร(ชั้นใบ)ลงปลูก ใ้รอยต่อระหว่างรากกับตาอยู่ระดับปากหลุม ใช้มีดกรีดถุงต้นยางด้านข้างให้ขาดออก ยังไม่ถึงถุงออก นำไปวางในหลุมกลบดินลงหลุมจนเกือบเต็มหลุมแล้วจึงตั้งถุงพลาสติกออก กลบดินจนเสมopakหลุมและอัดดินให้แน่น โดยให้ดินบริเวณโคนต้นยางสูงกว่าเล็กน้อยเพื่อมิให้น้ำขังในหลุมปลูก

การปลูกยางในรายย่อยมักใช้แรงงานในครัวเรือนทำกันเอง ส่วนรายใหญ่และรายกลางบางส่วนจะจ้างทั้งหมด

3.2.2 การใช้แรงงานในช่วงที่ยางพาราให้ผลผลิต มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกรีด

การกรีดยางจะเปิดกรีดเมื่อต้นยางมีขนาดเส้นรอบต้นไม่ต่ำกว่า 50 เซนติเมตรที่ความสูง 150 เซนติเมตรจากพื้นดิน ใช้มีดกรีดลึกประมาณครึ่งเซนติเมตร หนาประมาณ 2-3 มิลลิเมตร รอยกรีดทำมุม 30 องศากับแนวระนาบและเอียงจากซ้ายบนลงมาขวาล่าง โดยจะใช้ระบบกรีดครั้งลำต้น เมื่อกรีดจนสุดระดับที่จะกรีดได้ของหนานั้นแล้วก็จะขึ้นหน้าใหม่

ข้อสังเกตในขั้นตอนการทำงานแรงงานจะต้องมีความชำนาญในการใช้มีดกรีด เนื่องจากการกรีดให้น้ำยางโดยไม่ทำให้เนื้อในลำต้นเป็แผลนั้นค่อนข้างยาก และหากกรีดไม่ชำนาญก็จะเกิดปัญหาตามมาอีก เช่น การกรีดลึกไปจะทำให้เนื้อไม้เป็นแผลจนเกิดผิวดตะปุ่มตะป่ำงอขึ้นมาจะทำให้กรีดยากและให้น้ำยางน้อยลงเมื่อทำการกรีดรอบสอง หรือถ้ากรีดตื้นไปน้ำยางก็จะไม่ออก



ขั้นตอนที่ 2 การเก็บ

ในการเก็บน้ำยางชาวสวนจะนำถังเล็กไปใส่น้ำยางที่ทิ้งไว้ให้ไหลในถ้วย โดยใช้ไม้สำหรับกวาดน้ำยางกวาดถ้วยให้เกลี้ยง ทั้งนี้น้ำยางบางส่วนอาจเริ่มแข็งตัวบ้างเล็กน้อย จึงต้องใช้ตะแกรงกรองน้ำยางพาร ส่วนที่แข็งตัวแล้วรวมกับเศษสกปรกต่างๆออกไปเมื่อนำไปใส่ในถังรวมน้ำยางสด สำหรับชาวสวนที่ขายน้ำยางสดก็จะนำน้ำยางที่กรองแล้วไปขายได้เลย ส่วนเศษยางที่กรองได้ก็จะรวมไว้เป็นก้อน เรียกว่า “ขี้ยาง” นำไปขายได้เช่นกันแต่จะมีราคาต่ำกว่าน้ำยางประมาณ ครึ่งหนึ่ง หรือที่ประมาณ 30 บาท/กิโลกรัม ขึ้นอยู่กับความชื้น ถ้าขี้ยางแห้งดีก็ได้ราคา ถ้าเปียกก็จะถูกพ่อค้าที่รับซื้อในหมู่บ้านหกราคา



ขั้นตอนที่ 3 การผลิต

การผลิตยางพารานั้นมีผลผลิต 3 แบบ คือ น้ำยางพาราสด ยาแผ่นดิบ ขี้ยาง ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1) การทำน้ำยางสด

หลังจากเก็บน้ำยางแล้ว เกษตรกรที่จะขายน้ำยางจะนำเอาน้ำมากรองลงในถังหรือถุง แล้วสามารถนำไปขายได้เลย ซึ่งการขายน้ำยาสดนี้กำลังเป็นที่นิยมมากที่สุด เพราะประหยัดเวลา ประหยัดแรงงาน และได้เงินเร็วกว่าการทำแผ่น

จากการสัมภาษณ์ชาวสวนยาง พบว่า การขายน้ำยาสดมีข้อเสียว่า เวลาขายจะมีการวัดเปอร์เซ็นต์เพื่อคิดคำนวณออกมาเป็นน้ำยางแห้ง ในขั้นตอนนี้จะมีโอกาสที่จะเสียเปรียบพ่อค้าที่รับซื้อ เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าการคือน้ำยางแห้งนี้คิดอย่างไร หรือไม่ทราบว่า แท้จริง

แล้วส่วนผสมน้ำที่ผสมกับน้ำยางสดควรมีสัดส่วนเท่าใด จากการสำรวจ ทำให้ทราบว่าวิธีการคิดเปอร์เซ็นต์น้ำยางแห้งว่ามีวิธีคิดอย่างไร โดยจะแสดงเนื้อหาในหน้าต่อไป

พ่อค้ารับซื้อน้ำยาง 4 รายในหมู่บ้าน จะใช้อุปกรณ์ในการวัดเปอร์เซ็นต์น้ำยางแห้งซึ่งประกอบไปด้วย ปรอท กระจกตวง 2 ขนาด (กระจก 1 ลิตรคือที่อยู่ในมือของแม่ค้ารับซื้อน้ำยางพาราในภาพขวามือล่าง และกระจกอันยาวที่บรรจุน้ำยางในภาพซ้ายมือล่าง) กระจวย 1 อัน (มีปริมาตร 1 ใน 3 ของกระจกตวงอันยาว) และปรอทวัด

ภาพอุปกรณ์วัดเปอร์เซ็นต์น้ำยางแห้ง



วิธีการคำนวณน้ำยางเป็นน้ำหนักยางแห้ง

วิธีคำนวณก็จะใช้กระจวยตักน้ำยางจากถังของชาวบ้านมาใส่ใ
กระจก 1 ลิตร จากนั้นใช้กระจวยตักน้ำใส่กระจก 1 ลิตรที่ใส่น้ำยางไว้แล้ว

1 ส่วน อีก 3 กระบวย เป็นอัตรา 1:3 (น้ำยาง : น้ำ) คนให้เข้ากัน แล้วเทลงในกระป๋องทรงกระบอก จากนั้นจะเป่าฟองออกแล้วใส่ปรอทลงไป รอจนปรอทลอยนิ่ง จากนั้นพอล้ำก็จะดูตัวเลข ที่อยู่ตรงกับผิวน้ำ ซึ่งมีเลดังต่อไปนี้ 50 = 20%, 100 = 30%, 150 = 40%, 200 = 50% ต้น

น้ำยางพาราจะมี % ไม่เกิน 50% ถ้าอยู่ที่ระดับ 40% ขึ้นไปถือว่ามีค่าดีและเมื่อใดที่ต่ำกว่า 26% จะถูกหักราคาลงมาอีกหลายบาท(มักเกิดจากการที่ชาวบ้านผสมน้ำมาในน้ำยางด้วย) ตัวอย่างเช่น รายย่อย A น้ำยางวัดเปอร์เซ็นต์ได้ 30% น้ำยางทั้งหมดขึ้นชั่งได้น้ำหนักรวม 37 กิโลกรัม นำเปอร์เซ็นต์คูณกับน้ำหนักน้ำยางทั้งหมดจะได้ น้ำยางแท้เท่ากับ $30\% \times 37 = 11.1$ กิโลกรัม ถ้าน้ำยางมีราคา 58 บาท ก็จะได้เงินทั้งหมดประมาณ 644 บาท

ชาวบ้านเองก็สงสัยว่าวิธีการที่ใช้อยู่นี้มันเป็นสูตรจริงที่ยุติธรรมหรือไม่ แต่การเข้าถึงข้อมูลนี้เป็นเรื่องยากสำหรับพวกเขา ผู้วิจัยจึงได้ไปสอบถามจากเจ้าหน้าที่กองทุนสวนยางถึงสูตรที่ถูกต้อง จึงพบว่าอัตราส่วนที่ใช้ในการคิดคำนวณที่ถูกต้องนั้น คือ น้ำยาง 1 ส่วน : น้ำ 2 ส่วน⁷ นั้นเท่ากับว่า ชาวสวนที่ขายน้ำยางให้พ่อค้าเหล่านี้จะต้องถูกเอเปรียบไปถึง 1 ส่วน แต่ชาวบ้านก็ไม่ได้ยอมจำนนต่อข้อเสียเปรียบอันนี้ ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ชาวสวนที่ขายน้ำยางมักจะผสมน้ำในน้ำยางด้วย เมื่อว่าจะค้กับเปอร์เซ็นต์น้ำยางที่ลดลงหรือ ค่าตอบที่ได้คือ ค้มน้ำหนักมากขึ้นให้ราคาดีกว่าน้ำยางที่เพิ่มขึ้น นับเป็นความพยายามในการต่อสู้ขอชาวสวนยางพาราและกลุ่มพ่อค้าคนกลาง ซึ่งรายละเอียดในส่วนนี้จะอธิบายในบทที่ 4 ต่อไป

2) การทำยางแผ่นดิบ

ชาวสวนจะเตรียมน้ำส้มยาง(น้ำข่า)ไว้ก่อนประมาณ 2-3 ชั่วโมง ซึ่งชาวสวนอาจเพิ่มส่วนผสมบางอย่างลงไปเช่น น้ำส้มยางด้วย เช่น เปลือกเงาะ ชี้ไก่แกลบ ใบห่อ เพื่อเวลานำไปใช้จะช่วยให้น้ำยางแข็งตัวเร็วขึ้น โดยใช้อัตราส่วนน้ำส้มยาง 1 ขวด/น้ำ 12 ลิตร ซึ่งจะใช้ผลิตยางได้ประมาณ 120 แผ่น

⁷ สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่กองทุนสวนยาง, 21 กุมภาพันธ์ 2551.

เมื่อได้น้ำยางที่เก็บรวบรวมมาแล้วก็จะนำน้ำส้มยางที่เตรียมไว้ผสมกับน้ำยางคนให้เข้ากัน จากนั้นเทน้ำยางที่ผสมแล้วลงในตะกวด (ถาด) รอบจนแข็งประมาณ 30 นาที น้ำยางที่แข็งตัวจะมีลักษณะคล้ายก้อนเต้าหู้ แต่จะนิ่มและยืดหยุ่นไม่แตกหรือฉีกขาดง่าย

จากนั้นนำก้อนยางมาวางซ้อนกัน 4-5 ก้อนโดยที่ระหว่างก้อนจะใช้กระดาษล่องจันผสมน้ำเล็กน้อยทาคั้นไว้เพื่อไม่ให้แผ่นยางติดกันเวเหี่ยยบ สำหรับชาวสวนที่ใช้ตะกวดแบบอ่างสี่เหลี่ยมจะไม่ต้องเหยียบ เพราะแผ่นคั้นจะทำให้ยางมีความหนาประมาณ 1/2 นิ้ว ต่อแผ่น ซึ่งสามารถนำเข้าไปเครื่องรีดแผ่นได้เลย

จักรรีดจะมี 2 ตัว คือ ตัวหนึ่งรีดให้เรียบ และอีกตัวหนึ่งจะลงดอกทำให้แผ่นยางมีลายเป็นเส้นขวางเล็กๆ มีทั้งแบบที่ใช้แรงคนหมุนและแบบที่ใช้มอเตอร์หมุน เมื่อรีดเสร็จก็จะนำไปตากแดดประมาณ 1 วัน จากนั้นจะนำไปตากในโรงเรือนต่อ

การขายยางแผ่นชาวสวนยางพารารายใหญ่มักจะทำการสะสมยางแผ่นดิบไว้ 15 วัน แล้วจึงนำไปขายครึ่งหนึ่ง สำหรับแรงงานรับจ้างอาจค่อนข้างลำบากเพราะจะต้องรอจนครบ 15 วันจึงจะได้ค่าตอบแทน และบางครั้งก็อาจจะต้องรอไปนานกว่านั้น ขึ้นกับเจ้าของสวนว่าจะขายเมื่อไร แรงงานรับจ้างไม่มีสิทธิตัดสินใจในเรื่องของวันขาย

3) การทำซียาง

สำหรับบางรายที่น้ำยางออกน้อยอาจเลือกทำซียางเป็นหลัก ก็จึ้นำน้ำส้มยางผสมน้ำยาง (น้ำข่า) 3 ขวด กับ น้ำ 20 ลิตร (1 แกลลอน) เวลามาใช้ก็จะนำไปเทใส่ในถ้วยรับน้ำยางเลย น้ำยางก็จะแข็งตัวรอในแห้ง (หรืออาจไม่รอจนแห้ง) ก็จะนำไปขาย มีชาวสวนไม่กี่รายที่ทำซียางขาย เพราะราคาขายจะต่ำมากเมื่อเทียบกับการขายแผ่นและขายน้ำยาสด



ขั้นตอนที่ 4 การดูแลรักษา

จะมีการใส่ปุ๋ยปีละ 1-2 ครั้ง ไร่ละประมาณ 40 กิโลกรัมในช่วงแรก และอาจใส่เพิ่มขึ้นในช่วงที่ต่อไปเฉลี่ยต้นละประมาณ 2 กิโลกรัมเมื่อโตเต็มที่

การตัดยางฆ่าหญ้าจะตัดในช่วง 1-7 ปีแรก ค่อนข้างบ่อย คือประมาณ 2-3 เดือน ครั้ง เมื่อต้นยางโตขึ้นเรื่อยๆ หญ้าในสวนยางจะไม่ค่อยมี เพราะแสงส่องไม่ถึงพื้นดินมากพอให้วัชพืชเจริญเติบโตได้ การตัดยางส่วนใหญ่จะใช้การจ้าง ถึงตัดหนึ่งราคา 100 บาท ส่วนการตายหญ้าถ้าเป็นการจ้าง ค่าจ้างจะอยู่ที่ประมาณ 150 บาทต่อวัน ถ้าตัดหญ้าใช้เครื่องค่าจ้างจะอยู่ที่ 300 บาท/วัน ไม่รวมค่าน้ำมันอีก 100 บาท/วัน การทำงานตัดหญ้าด้วยเครื่องจะสามารถทำได้ประมาณ 4 ไร่/คน/วัน

การจ้างงาน การออกรั้งจ้าง และ การทำงานเอง

รายย่อยส่วนใหญ่จะทำงานเอง ใช้แรงงานในครัวเรือนทำกันเอง เช่น พ่อแม่ กรีดยาง ลูกช่วยเก็บน้ำยาง การใช้แรงงานในครัวเรือนจะช่วยประหยัดต้นทุนในการจ้างได้มาก เพราะเป็นแรงงานฟรี แต่ถ้าเป็นชาวสวนขนาดกลาง และขนาดใหญ่จะใช้การจ้างทำงานในทุกขั้นตอน เจ้าของจะทำหน้าที่แค่ควบคุมการทำงาน

ของแรงงานรับจ้างอีกทีหนึ่ง มีการให้อิสระในการตัดสินใจในเรื่องของวิธีการทำงานตามความชำนาญของแรงงานอยู่พอสมควร เช่น จะกรี๊ดเวลาไหน จะใช้ส่วนผสมอย่างไรในการผสมน้ำส้มยาง เป็นต้น หากแต่การตัดสินใจในเรื่องสำคัญๆ เช่น ส่วนแบ่งรายได้ รูปแบบของผลผลิตที่จะนำไปขาย เจ้าของสวนจะเป็นผู้ตัดสินใจ

การจ้างงานในพื้นที่พบเห็นได้ในวงกว้าง โดยเจ้าของสวนจะจ้างคนที่ตนคุ้นเคยกันมาก่อนและไว้ใจได้ ถ้าสวนขนาดกลางและใหญ่จะจ้างหลายๆคน จากหลายครัวเรือน เพื่อให้ควบคุมตรวจสอบกันเอง เช่น ถ้าหยุดกรี๊ดไปนานๆ คนอื่นก็จะฟ้อง หรือถ้าโกงกันก็จะฟ้องเจ้าของสวน

การจ้างจะมี 3 รูปแบบ คือ จ้างกรี๊ดแบบแบ่งเปอร์เซ็นต์ จ้างกรี๊ดแบบรายวัน จ้างในสวนของการดูแลรักษา

การจ้างกรี๊ดแบบแบ่งเปอร์เซ็นต์ คือ การจ้างกรี๊ดแล้วจ่ายรายได้เป็นเปอร์เซ็นต์จากราคาขาย จากการสัมภาษณ์ พบว่ามีอัตราส่วนแบ่งระหว่างเจ้าของสวนและแรงงานรับจ้างดังนี้ 6:4, 5½:4½, 5:5 ทั้งนี้จะมากจะน้อยขึ้นอยู่กับการตกลงกันและความยากง่ายในการตัดด้วย เช่น ถ้าตัดบนเขา หรือต้นยางแก่หน้าตัดอยู่สูง และทำยางแผ่น ก็จะทำให้ส่วนแบ่งมากขึ้นเช่น อาจแบ่งเท่ากันหรือ 5½ : 4½ แต่ถ้าขายน้ำยางสด ก็จะแบ่ง 6:4 เพราะถือว่าไม่ต้องใช้แรงงานมากเพื่อทำแผ่น เป็นต้น การจ้างแบบนี้พบมากที่สุด แต่มีการบอกเล่าจากคนในพื้นที่ว่าในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างเช่นที่ อ.นาบอน มีอัตราส่วนแบ่งที่มีส่วนต่างถึง 7:3 ซึ่งถือว่าให้ส่วนแบ่งน้อยกว่ามาก เพราะพื้นที่แถบนั้นเป็นการจ้างจากเจ้าของสวนแบบโรงงาน คือ นายทุนเชื้อสายจีนที่นาบอนจะกว้านซื้อที่ดินไว้เป็นพื้นที่ และตั้งโรงงานแปรรูปเสริจสรรพ ฝ่ายโรงงานเป็นคนควบคุมและลงทุนทั้งหมด แรงงานรับจ้างแค่มีหน้าที่กรี๊ดและเก็บน้ำยางเท่านั้น หากต้องการส่วนแบ่งที่ดีกว่าก็ต้องหุ้บปุ๋ย หุ้บยาฆ่าหญ้าด้วย

การจ้างกรี๊ดแบบรายวัน คือ จ้างกรี๊ด และจ้างเก็บ เป็นรายวัน จ้างกรี๊ดจะให้ 100 บาท/คน จ้างเก็บอีกประมาณ 50 บาท/คน การจ้างแบบนี้ยังพบน้อยมาก เพราะถ้าเทียบรายได้แล้วจะน้อยกว่าการรับจ้างในแบบแรกอยู่ค่อนข้างมาก แรงงานที่หมดหนทางจริงๆจึงจะรับจ้างแบบนี้

การจ้างในส่วนของการดูแลรักษา การจ้างแบบนี้พบได้ทั่วไปซึ่งชาวสวนก็จะรู้ว่าใครรับจ้างบ้าง เช่น น้ำไข(รายย่อย)รับจ้างฉีดยาและตัดหญ้า เวลาจ้างก็จะไปหาที่บ้าน พบว่ามีรายย่อยหลายรายที่รับจ้างแบบนี้ เพราะมีเงินทุนที่จะซื้ออุปกรณ์ที่ใช้ทำงานประเภทนี้ได้ เช่น เครื่องตัดหญ้า เครื่องพ่นยาฆ่าหญ้า เป็นต้น ส่วนแรงงานรับจ้างที่ไม่มีอุปกรณ์ อย่างเครื่องตัดหญ้าหรือเครื่องพ่นยา ก็จะรับจ้างตายหญ้า ใสบู่ย เป็นต้น

แรงงานรับจ้างไร่ที่ดินมักจะรับจ้างกรีดยางแบบแบ่งเปอร์เซ็นต์มากที่สุด เพราะลงทุนน้อย การจ้างมักจะเป็นแบบปากเปล่าไม่ต้องมีสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร แต่อาศัยว่าคนในชุมชนรู้จักมักคุ้นกันอยู่ พอจะมั่นใจได้ในระดับหนึ่งว่ามีนิสัยใจคออย่างไร ผู้วิจัยพบว่าชาวสวนรายใหญ่รายหนึ่งใช้แรงงานอีสานมากกว่าแรงงานในพื้นที่ เพราะมองว่าตกลงกันได้ง่ายกว่า ไม่หวั่นเหมือนคนในท้องถิ่น เช่น ตกลงราคาการจ้างไร่ที่เท่าไรก็เท่านั้น แต่ถ้าเป็นคนพื้นที่อาจมีการมาต่อรองในภายหลังอีก แต่ก็พบว่าป็นรายเดียวที่จ้างแรงงานอีสาน เนื่องจากมีคนรู้จักกันจัดหามาให้ ซึ่งก็ต้องมีการชั่งปรัดกันค่อนข้างละเอียดเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาในภายหลัง

การจ้างดูแลรักษาในสวนขนาดใหญ่บางส่วนจะใช้การเหมาเป็นช่วงไปเลย เช่น จ้าง 5 คน 5 วัน ทำพื้นที่ทั้งหมด 100 ไร่ ให้ค่าจ้าง 5,000 บาท เป็นต้น และในอีกหลายสวนจะใช้แรงงานของคนที่รับจ้างกรีดยางโดยไม่ต้องเสียค่าจ้างเพิ่ม

การจ้างแรงงานรับจ้างกรีดยางในสวนยางพารา นั้น มีข้อสังเกตสำคัญอยู่ประการหนึ่งคือการจ้างกรีดยางจะเป็นสัญญาจ้าง(ปากเปล่า) แต่เป็นสัญญาจ้างระยะยาวที่ผูกพันคู่สัญญา คล้ายกับลักษณะสัญญาแบบการทำงานในรูปแบบโรงงาน

วันทำงาน

เรื่องของวันทำงานในกรณีของชาวสวนยางพารา นั้น มีเวลาค่อนข้างตายตัวนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคือ ในปีหนึ่งมักจะทำได้ไม่เกิน 150 วัน โดยได้เทียบกับงานจากหนังสือเรื่องวิกฤติยางไทย⁸ และ Rubber and Economy of Southern Siam⁹ ซึ่งเป็นข้อมูลตั้งแต่เมื่อ 25-30 ปีก่อนก็พบว่าตัวเลขจะใกล้เคียง

⁸ กลุ่มการศึกษาปัญหาภาคใต้.2525. วิกฤตการณ์ยางพาราไทย. กรุงเทพฯ : พันธมิตรปริทัศน์. หน้า 30.

⁹ Laulence D. Stifel, "Rubber and Economy of Southern Siam", Journal of The Siam Society," pp. 7-8.

กัน เนื่องจากปัจจัยสำคัญสองประการคือ ประการแรก ฤดูกาล ที่ในช่วงหน้าฝน จะทำงานได้เพียง 5-10 วันในหนึ่งเดือน(มีช่วงฤดูฝนประมาณ3-4เดือน) และ ประการที่สองคือ ต้นยางผลัดใบในหน้าแล้ง ซึ่งส่วนใหญ่จะทำให้ต้องหยุดกรีดยางไป1-2 เดือน

นอกจากนี้ ยางพารายังไม่สามารถให้น้ำยางได้ติดต่อกันหลายวันได้ จึงทำให้ชาวสวนส่วนใหญ่ต้องกรีดยาง 4 วัน แล้วหยุด 1 วัน หรือ 3 วัน หยุด 1 วัน เพื่อให้ต้นยางพัก ตัวชาวสวนก็ต้องพักด้วยเช่นกันเพราะการทำงานในตอนกลางคืน ติดต่อกันหลายวันก็ส่งผลต่อสุขภาพค่อนข้างมาก ในหนึ่งเดือนชาวสวนจึงทำงานได้ประมาณ 24-26 วันต่อเดือน

ในหนึ่งวันของชาวสวนที่กรีดยางเพื่อขายน้ำยางจะใช้เวลา ประมาณ 5-6 ชั่วโมง/วัน แต่ถ้าทำแผ่นจะใช้เวลาประมาณ 7-10 ชั่วโมง/วัน ทั้งนี้จะเร็วหรือช้า ขึ้นกับความชำนาญของคนกรีดยาง สภาพต้นยาง จำนวนต้นที่กรีดยาง และสภาพพื้นที่ของสวนยางด้วย

วันทำงานสำหรับชาวสวนรายย่อยที่ทำงานเองและใช้แรงงานในครัวเรือน 2 แรง และมีที่ดินไม่เกิน 2 LFUs โดยทำงานเองทั้งหมดในทุกชั้นตอน มักจะมีวันทำงานอยู่ที่ครัวเรือนละ 300 วัน/ปี หรือก็คือ 150วัน/คน/ปี

ส่วนรายกลางและรายใหญ่ ที่มีที่ดินเกินระดับ 6 LFUs หรือมีที่ดินเกิน 48 ไร่ ซึ่งมีอยู่ 9 รายจะเป็นวันทำงานที่เป็นรูปแบบของการควบคุมดูแลให้แรงงานรับจ้างที่จ้างมาทำงานแทนทั้งหมดสามารถทำงานได้ตามที่ต้องการ แต่จะไม่ได้เข้าไปทำงานเอง ช่วงเวลาของการทำงานจะทำในช่วงที่ยางให้ผลผลิตคือ 150วัน/คน/ปี เช่นเดียวกับชาวสวนรายย่อย เช่น ครัวเรือนหมายเลข 1/5 มีที่สวนยาง 50 ไร่ ทำงานควบคุมดูแลอย่างเดียว จ้างแรงงานกรีดยาง 6 คน¹⁰ รวมทั้งหมดมีวันทำงานประมาณ 900 วันต่อปี เป็นวันทำงานแบบควบคุมดูแลของเจ้าของสวน 150 วัน ที่เหลือคือการทำงาน 750 วันเป็นการจ้างแรงงานเข้ามาทำแทนทั้งสิ้น

ถ้าเป็นรายกลางที่มีที่ดินมากกว่าระดับพอยังชีพ 3 LFUs คือ มากกว่า 24 ไร่ตามที่ได้คิดคำนวณไว้ในบทที่สอง มีอยู่ มักจะมีการจ้างแรงงานเข้ามาช่วยทำงานด้วย แต่ก็เป็นในลักษณะะของการทำงานแบบเคียงบ่าเคียงไหล่กัน ทำทุกอย่างไปด้วยกัน ยกตัวอย่างเช่น ครัวเรือนหมายเลข 20/4 มียางสามแปลงรวม

¹⁰ สัมภาษณ์ ชาวสวนยางพารารายกลาง 1/5, 10 กรกฎาคม 2550.

เนื้อที่ประมาณ 41 ไร่ ทำขายทั้งยางแผ่นดิบและน้ำยาง จำรงแรงงานที่เข้ามากรี 2 คน และทำงานเอง 2 คน โดยให้ส่วนแบ่ง แรงงานในอัตรา 50:50 และ 4.5:5.5(ที่ดินสองแปลงแบ่งไม่เท่ากัน)¹¹ เท่ากับว่าคร้วเรือนนี้มีวันทำงานทั้งสิ้น ประมาณ 600 วัน เป็นวันทำงานของแรงงานรับจ้างที่จ้างเข้ามาทำงาน 300 วัน และต้องทำงานเอง 300 วัน

จากข้อมูลข้างต้นทำให้พอเห็นภาพรวมได้ว่าวันทำงานในกลุ่มชาวนวนมี ลักษณะแตกต่างกันไป

ชาวนวนรายใหญ่และรายกลางที่มีที่ดินเกิน 48 ไร่ ซึ่งเป็นคนส่วนน้อย คือ 9 รายจาก 165 คร้วเรือนที่ทำการศึกษามากจะจ้างแรงงานทำงานในทุก ขั้นตอนแทนทั้งหมด วันทำงานที่จ้างแรงงานจึงมากกว่าวันทำงานในการควบคุม ของชาวนวนกลุ่มนี้ ส่วนชาวนวนยางรายกลางที่มีที่ดินไม่เกิน 41 ไร่แต่ไม่น้อย กว่า 24 ไร่ ซึ่งมีอยู่ 39 รายจะมีการจ้างแรงงานเข้ามาช่วยกรีดหรือช่วยเก็บหรือ ช่วยดูแลรักษาบ้างในปริมาณที่ใกล้เคียงกับเจ้าของสวนทำงานเอง โดยเจ้าของ สวนจะร่วมทำงานในขั้นตอนต่างๆด้วย แต่อาจจะเว้นในบางขั้นตอนเช่นการดูแล รักษาและการเก็บน้ำยาง ส่วนชาวนวนที่มีที่ดินของตนเองและออกรับจ้างด้ว พบว่ามี 6 รายออกรับจ้างมากกว่าทำงานในที่ดินของตนเองหรือเรียกได้ว่า รับจ้าง เป็นหลัก โดยเครื่องมือเครื่องใช้ที่นำมารับจ้างจะค่อนข้างครบครันและทันสมัยทำ ให้ได้รับค่าจ้างสูงกว่าแรงงานรับจ้างทั่วไป และมีงานเกือบทั้งปี

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹¹ สัมภาษณ์ ชาวนวนยางพารารายกลาง 20/4, 9 กรกฎาคม 2550.

ตาราง การทำงานของชาวสวนยางที่ขายน้ำยางรายหนึ่ง¹²

ระยะเวลา	ภาระหน้าที่	หมายเหตุ
16.00-17.00	ตระเตรียมอุปกรณ์ในการกรีดยาง -ลับมีดกรีดยาง -เตรียมตะเกียง(เป็นตะเกียงที่ใช้ แบตเตอรี่แห้ง)	
03.00-06.00	ออกไปกรีดยาง ซึ่งพื้นที่ที่รายนี้กรีดยางมี ประมาณ 9 ไร่ใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง โดยใช้แรงงาน 2 คน หลังจากนั้นจะต้องรอประมาณ 2-3 ชั่วโมงเพื่อให้น้ำยางออกได้เต็มที่	เวลาที่ออกไปกรีดยางอาจไม่แน่นอน อาจออกกรีดยางตั้งแต่ช่วง 4 ทุ่มก็ได้ โดยเฉพาอย่างยิ่งในฤดูฝน ถ้า หากฝนตกก็จะกรีดยางไม่ได้ เพราะต้น ยางจะเปียกหากกรีดยางก็จะทำให้ต้น ยางเน่าได้ และน้ำยางก็จะไหลออกไป น้ำหมด(น้ำยางเบากว่าน้ำ) ชาวสวนก็ต้องแก้ปัญหาโดยดูว่า ช่วงเวลาใดจะกรีดยางได้ ถ้าต้นยาง แห้งเมื่อไรก็จะกรีดยางเมื่อนั้น
08.00-09.00	เก็บรวบรวมน้ำยาง ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง เสร็จแล้วก็นำน้ำยางไป ใส่ถังหรือถุงพลาสติกขนาดใหญ่เพื่อ นำไปขายยังร้านรับซื้อน้ำยาง	

จากตารางจะพบว่าแม้ชาวสวนจะใช้เวลาในการกรีดยางไม่นานนัก แต่ในช่วงที่รอเก็บน้ำยางชาวสวนส่วนใหญ่ก็ไม่ได้นอนพัก แต่จะตระเตรียมข้าวของต่างให้เข้าที่ทั้งส่วนของ การจัดเก็บเครื่องมือเครื่องไม้ต่างๆที่ใช้แล้ว อย่างเช่น ลับมีด ชาร์ตไฟฉาย เป็นต้น และจัดเตรียมอุปกรณ์ที่จะนำน้ำยางไปขาย เมื่อจัดการเสร็จก็จะออกไปเก็บน้ำยางและนำขาย ชาวสวนยางส่วนใหญ่จะนิยมขายผลผลิตเป็นน้ำยางสดมากที่สุด เพราะสามารถขนส่งตอนการทำงานไปได้มาก ได้เงินเร็ว เพราะขายปั๊บก็รับเงินปั๊บ เป็นรายได้แบบวันต่อวัน โดยไม่ต้องเหนื่อยมาก แต่พบว่าถ้าเป็นเจ้าของสวนรายใหญ่จะนิยมทำแผ่น หรือทำแผ่นส่วนหนึ่งและขายน้ำยางสดส่วนหนึ่ง เพราะการทำแผ่นลดความเสี่ยงจากการเสียเปรียบ

¹² สัมภาษณ์ ชาวสวนยางพาราหมายเลข 21/2, 8 กรกฎาคม 2550.

พอค่าเวลาคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ยางพาราแห้งและป้องกันกรโงงจากแรงงานรับจ้างได้ส่วน
หนึ่งเพราะเห็นผลผลิตเป็นขึ้นเป็นอันนับได้แน่นอนน ที่สำคัญการขายเป็นยางแผ่นดิบได้
ราคาดีกว่าการขายเป็นน้ำยางสดหลายบาทต่อกิโลกรัม



ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางการทำงานของชาวสวนยางที่ขายยางแผ่นรายหนึ่ง¹³

ระยะเวลา	ภาระหน้าที่	หมายเหตุ
17.00-18.00	เตรียมอุปกรณ์	
01.00-04.00	ออกไปกรีดยาง ซึ่งรายนี้ตัดในพื้นที่ประมาณ 14 ไร่(1,000 ต้น) และทำด้วยแรงงาน 2 คน	
06.00-08.00	เก็บน้ำยาง เพื่อเตรียมไว้สำหรับทำยางแผ่น	
08.30-11.30	ทำยางแผ่น โดยชาวสวนรายนี้สามารถผลิตยางได้ ประมาณ 30 แผ่นต่อวัน ขั้นตอนการทำยางแผ่น -นำน้ำส้มยางที่เตรียมไว้ผสมกับน้ำยากวนให้เข้ากัน รอประมาณ 30 นาที ยางที่เทใส่ถาดไว้จะแข็งตัวเหมือนก้อนเต้าหู้ -นำยางที่ได้ซึ่งมีลักษณะเป็นก้อนนุ่มเทออกจากถาด ใช้น้ำยาล้างจานผสมน้ำเทคั้นระหว่างก้อนยาง ช้อนกัน 5-6 ก้อนเพื่อเหยียบในครั้งเดียว -นำแผ่นยางที่เหยียบไว้แล้วมาใส่เครื่องรีดดอกแบบใช้มือหมุนประมาณ 1 ชั่วโมง -นำยางแผ่นที่ทำเสร็จแล้วออกไปตากแดด เมื่อแห้งจะเก็บเข้าไปตากในโรงตากต่อ	-นำน้ำส้มยาง 1 ขวด ผสมกับน้ำ 12 ลิตร น้ำส้มยางจะมีการผสมไว้ก่อน 2-3 ชั่วโมง เพื่อให้เย็นก่อนนำไปใช้(อัตราส่วนนี้จะทำยางแผ่นดิบได้ประมาณ 120 แผ่น) -ชาวบ้านจะเร่งระยะเวลาแข็งตัวของยางด้วยการใช้ขี้เถ้าแกลบ, ใบหล่อ, เปลือกเงาะ ผสมไว้ในน้ำส้ม -ในอดีตจะเหยียบยางทีละแผ่น เพราะยังไม่มีเทคนิคที่เอาน้ำยาล้างจานมาทาเพื่อไม่ให้ยางติดกันทำให้เสียเวลามากกว่าในปัจจุบันมาก

ข้อสังเกตที่ได้จากการสอบถามพบว่า แม้ชาวสวนยางรายย่อยส่วนใหญ่ในพื้นที่จะไม่ให้ความสำคัญที่จะคิดต้นทุนกำไรให้ออกมาเป็นตัวเลขเท่าไรนัก แต่ก็ตระหนักดีถึง

¹³ สัมภาษณ์ ชาวสวนยางพาราหมายเลข 16/4, 9 กรกฎาคม 2550.

เรื่องของความมีค่าของเวลา รู้ว่ายิ่งสามารถทำงานในสวนของตนเองได้เร็วเท่าไรยิ่งดีเท่านั้น บางรายที่มีลู่วางที่จะทำกินเพิ่มเช่นออกรับจ้างได้ก็จะออกรับจ้างด้วย แต่สำหรับชาวสวนยางพารารายย่อยที่ออกรับจ้างด้วยมักจะเป็นการออกรับจ้างในเครือญาติกันมากกว่า เช่น รับจ้างกรีดยางในที่ของ พ่อ แม่ พี่น้อง เป็นต้น ซึ่งในอดีตอาจจะไม่คิดค่าจ้างส่วนแบ่งมากมายนัก หากแต่ในปัจจุบันพบว่าใช้อัตราส่วนแบ่งเช่นเดียวกับแรงงานรับจ้างที่รับจ้างกรีดยางในสวนยางแบบแบ่งเปอร์เซ็นต์ ผลประโยชน์เป็นเรื่องที่ถูกคำนึงถึง และมีการตระหนักถึงเรื่องของการลดต้นทุนในการจ้างงานโดยการพยายามใช้แรงงานในครัวเรือนทำงานกันเอง เช่น มีการใช้แรงงานฟรีในครอบครัวของภรรยา(หรือสามี) หรือแม้แต่ลูกๆที่จะช่วยงานบางส่วนได้ แทนที่จะต้องจ้างแรงงานรับจ้างเข้ามากรีดยาง มาเก็บน้ำยาง หรือการดาหญ้า ใส่ปุ๋ย

พบว่ามียายย่อย 4 รายสามารถสะสมทุนพอที่จะซื้อเครื่องมือ เครื่องจักรอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงาน เช่น เครื่องตัดหญ้า เครื่องพ่นยาฆ่าหญ้า รถไถขนาดเล็ก เพื่อใช้ในการทำงานในสวนของตนเอง และยังสามารถออกรับจ้างในสวนอื่นๆ เป็นรายได้เสริมหรือในรายตัวอย่างนี้มีรายได้หลักมาจากการออกรับจ้างมากกว่าทำงานในที่ของตนเองหรือเรียกได้ว่ามีรายได้หลักจากการออกรับจ้าง นั่นก็คือกรณี ชาวสวนหมายเลข 3/1 ที่มีที่ดินของตนเองประมาณ 4 ไร่ ภรรยาจะเป็นคนกรีดยางในสวนของตนเองทำเป็นขี้ข้างขาย ส่วนสามีรับจ้างฉีดยาฆ่าหญ้า ตัดหญ้าเป็นหลัก โดยมีเครื่องมือเครื่องไม้เป็นของตนเอง¹⁴ โดยการออกรับจ้างของรายย่อยรายนี้จะอยู่ที่ประมาณ 300 วัน/ปี ส่วนภรรยาที่ทำงานของครัวเรือนคือทำสวนยางมีวันทำงาน 150 วัน/ปี รวมครัวเรือนนี้มีวันทำงาน 450 วัน/ปี ไม่มีการจ้างแรงงานอื่นเข้ามาทำงาน แต่จะถูกจ้างออกไปทำงานในสวนยางอื่นมากกว่าที่จะต้องทำงานในสวนของตนเอง

จากการสอบถามพบว่าในรายตัวอย่างนี้แม้จะสร้างรายได้ได้มากกว่ารายกลางบางรายด้วยซ้ำจากการรับฉีดยาฆ่าหญ้า แต่การหักโหมออกรับจ้างส่งผลให้ต้องผ่าตัดช่องท้องหลายครั้งเพราะได้รับผลกระทบจากการใช้ยาฆ่าหญ้าบ่อยครั้ง และได้ยินจากคำบอกเล่าว่าอีกหลายรายที่ทำงานในลักษณะเช่นเดียวกัน ถึงขั้นเสียชีวิตไป 2-3 คน ทำให้รายย่อยส่วนใหญ่ไม่นิยมออกรับจ้างในสวนของการดูแลสวนยางเพิ่มเติม เนื่องจากกลัวอันตรายจากสารเคมี

¹⁴ สัมภาษณ์ครั้งที่ 1 ชาวสวนพารายย่อยที่ออกรับจ้างด้วย 3/1, 11 กรกฎาคม 2550.

ความสำคัญของการบริหารจัดการการทำงาน

การผลิตแบบทุนนิยมเน้นการผลิตที่แสวงหากำไรและสะสมทุน จากการผลิตแบบดั้งเดิมที่ทำให้พออยู่พอกินได้ และแบ่งงานกันทำอย่างจำกัด เมื่อเปลี่ยนผ่านสู่การผลิตแบบทุนนิยมก็เกิดการแบ่งงานกันทำที่ซับซ้อนขึ้น เพื่อให้สามารถสู้กับนายทุนรายอื่นได้ เป้าหมายสูงสุดของการผลิตแบบนี้คือ “ทุน” เพราะเป็นทั้งเครื่องมือและเป้าหมายพร้อมๆกัน

ทุนกับการเร่งอัตราการทำงานเป็นองค์ประกอบคู่กันในกระบวนการผลิตแบบทุนนิยม เพราะทุนนั้น ในขั้นแรกจะทำหน้าที่สร้างผลผลิตโดยการจัดการปัจจัยการผลิตต่างๆ เข้ามาปฏิสัมพันธ์กัน เมื่อทุนในขั้นแรกนั้นให้ผลผลิตออกมาเป็นสินค้าแล้ว ก็ต้องนำสินค้านั้นไปขายเพื่อให้ได้เงินมากที่สุด เพื่อนำเงินทุนใหม่กลับมาทำการผลิตซ้ำอีก วนเวียนเป็นวัฏจักรเช่นนี้เรื่อยไป

ความสำคัญของมันอยู่ที่ว่าทุนนิยมไม่ได้ต้องการแค่ทุนเท่าเดิมกลับมา แต่แสวงหาส่วนเกินให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ทำกิจกรรมทางการผลิตใหญ่ขึ้นไปเรื่อยๆ เพราะยิ่งทำให้ผลผลิตมากส่วนเกินจะยิ่งมาก ฉะนั้นทุนที่ใช้เพื่อให้ได้ผลตอบแทนมากๆ ก็ต้องใช้ทุนมากด้วยเช่นกัน

เมื่อมองสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นก็พบว่า หากจะให้ยางออกในปริมาณมากๆ ก็ต้องใส่ปุ๋ยเพื่อบำรุงต้นยางมากขึ้นตามไปด้วย แต่ใส่ปุ๋ยอย่างเดียวก็ไม่สามารถให้น้ำยาได้หากไม่มีแรงงานมารีดให้น้ำยางจากต้นไหลออกมา และหากจะทำให้ได้ผลผลิตมากขึ้น แรงงานก็จำเป็นต้องทำงาน(กรีดยาง)ให้มากวันที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผลผลิตที่ได้มากก็ให้ผลตอบแทนเป็นทุนเพิ่มมากขึ้นไปด้วย

ปัจจุบันผลผลิตที่ได้จากยางสามารถขายไปเพื่อสร้างมูลค่าได้เร็วยิ่งขึ้น คือขายในรูปของน้ำยางสด เพราะการขายน้ำยางสด ไม่ต้องเสียเวลาทำแผ่นอีกกว่า 3-4 ชั่วโมง และต้องตากแดดให้แห้งอีก 2-3 วัน ซ้ำยังไม่ต้องลงทุนซื้ออุปกรณ์ เครื่องจักร เช่น เครื่องจักรที่จะมารีดทำแผ่น น้ำส้มยาง ตะกง ฯลฯ รวมทั้งการสร้างโรงเรือนอีกด้วย เมื่อเทียบกันแล้วแม้ว่าราคาน้ำยางสดจะต่ำกว่าราคายางแผ่นดิบ 4-6 บาท/กิโลกรัมก็เป็นเรื่องที่รับได้สำหรับชาวสวน เพราะประหยัดทั้งเงินทั้งเวลา

3.3 การสร้างมูลค่า (Value Process)

หลังจากอธิบายเรื่องกระบวนการทำงานของการทำสวนยางพาราไปแล้วข้างต้น เราจะเห็นได้ถึงความสำคัญของแรงงานทั้งที่เป็นผู้ผลิตรายย่อย และแรงงานรับจ้าง ที่เข้าทำงานกับปัจจัยการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิต ผลผลิตเหล่านี้เองที่จะกลายมาเป็น มูลค่าของผลผลิต เมื่อผ่าน

กระบวนการสร้างมูลค่า คือ ผลผลิตยางพารา นั้นได้ถูกนำไปขายเกิดเป็นมูลค่าการแลกเปลี่ยน (exchange value) และมูลค่าการแลกเปลี่ยนนี้แท้จริงแล้วควรเป็น ค่าจ้างที่แรงงานต้องได้รับ

มาร์กซ์ให้ความสนใจต่อมูลค่าการแลกเปลี่ยน เพราะมีพื้นฐานมาจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและระบุว่า มูลค่า(value) หมายถึงมูลค่าการแลกเปลี่ยนของสินค้าเท่ากับปริมาณแรงงานที่ใช้ทำสินค้านั้นขึ้นมาในระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้การเทียบค่าเป็นไปได้ง่ายขึ้น จะใช้เทียบกับมูลค่าของเงิน¹⁵ ประเด็นที่มาร์กซ์ใช้มองมูลค่าของสินค้าว่าเท่ากับปริมาณแรงงานที่ใช้ทำสินค้านั้นเองที่ทำให้เกิดมุมมองที่แย้งแนวคิดกระแสหลักที่ลดคุณค่าของความเป็นมนุษย์และตีค่าทุกสิ่งเป็นตัวเงิน จนละเลยความสำคัญของผู้ผลิตที่แท้จริงที่ใช้แรงงานสร้างสรรค์สินค้าต่างๆขึ้นมา

ภายใต้การผลิตแบบทุนนิยม เงิน(money) ถูกเปลี่ยนเป็นทุน(capital) ถูกใช้เพื่อสร้างมูลค่าส่วนเกิน(surplus value) นายทุนเอาเงินซื้อสินค้าบางชนิด(พลังแรงงาน) แล้วให้สินค้านั้นสร้างเงินที่มากกว่าเดิมให้ตน โดยเงินก้อนหลังมีมูลค่าสูงกว่าเงินก้อนแรก จุดประสงค์ของกระบวนการนี้คือกำไร ปัญหาอยู่ที่ว่าสินค้าใดเล่าที่ใช้ไปแล้วก่อให้เกิดมูลค่าเท่ากับมูลค่าของตัวเองและมีมูลค่าส่วนเกินเหลืออีกด้วย นายทุนต้องซื้อสินค้าชนิดนี้จึงจะได้กำไร สินค้าชนิดนี้ก็คือ **พลังแรงงาน**¹⁶

การที่จะให้มีพลังแรงงานในการทำงาน แรงงานจะต้องกินอาหาร มีเสื้อผ้า มีที่อยู่อาศัย ซึ่งนายทุนจะจ่ายค่าจ้างเพื่อซื้อพลังแรงงานมา โดยมูลค่าของพลังแรงงานนั้นอย่างน้อยที่สุดจะต้องมีค่าพอยังชีพให้แรงงานและครอบครัวได้พออยู่ได้ ถ้าต่ำกว่านั้นแรงงานก็จะตาย นายทุนจึงจะจ่ายให้ค่าจ้างนั้นมีเท่ากับมูลค่าของพลังแรงงาน แต่ราคาที่จ่ายให้นั้นนายทุนจะถือว่าซื้อพลังแรงงานนั้นมาทั้งหมดจึงใช้ได้ตามใจชอบ และใช้ให้ผลิตสินค้าออกมาจนมีมูลค่าเกินกว่ามูลค่าของพลังแรงงาน ความแตกต่างระหว่างมูลค่าของสินค้าและมูลค่าของพลังแรงงาน(ค่าจ้าง)ของแรงงานคือค่าส่วนเกิน(surplus value) ที่แรงงานผลิตเกินกว่าที่เขาต้องการเพื่อยังชีพเขานั่นเอง และนายทุนก็ได้ยึดเอาส่วนเกินนี้เป็นของตน นี่เองคือการขูดรีด(exploitation)¹⁷

ในกระบวนการผลิตยางพาราก็พบร่องรอยการขูดรีดที่แรงงานรับจ้างถูกนายทุนขูดรีดมูลค่าส่วนเกินนั้นมาเช่นกัน โดยจะเห็นได้จากตัวอย่างครัวเรือนในตารางสรุปต้นทุนยอดขายและรายได้จากการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 1 ปี และตารางแสดงต้นทุนปัจจัยการผลิตและค่าจ้างแรงงาน

¹⁵ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 171.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 171.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 171-175.

ตารางสรุปต้นทุนยอดขายและรายได้จากการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 1 ปีการผลิตของ
ครัวเรือนตัวอย่าง*

หมายเลข ครัวเรือน	ที่ดิน ปลูก ยาง	ต้นทุน ทั้งหมด/25 ปี	ยอดขาย/ ปี	รายได้/ปี	ต้นทุน เฉลี่ยต่อ ไร่/ปี	ยอดขาย เฉลี่ยต่อ ไร่/ปี	รายได้ เฉลี่ยต่อ ไร่/ปี
14(ขาย ยางแผ่น)	150	1,517,475	2,700,000	1,182,525	10,116.5	18,000	7,883.5
1/5(ขาย ยางแผ่น)	50	504,640	874,800	370,160	10,092.8	17,496	7,403.2
22(ขายนี้ ยาง)	14.5	33,000	306,000	273,000	2,275.86	21,103.44	18,827.58
20/8(ขาย น้ำยาง)	10.5	24,000	195,840	171,840	2,285.71	18,651.42	16,365.71
16/7(ขาย ยางแผ่น)	10	12,000	162,000	150,000	1,200	16,200	15,000
43/2(ขาย น้ำยาง)	8	10,000	136,000	126,000	1,250	17,000	15,750
1/7 (ขายซี ยาง)	6.5	6,000	120,000	114,000	923.07	17,538.46	16,615.39

จากตารางพบว่าในรายย่อยจะมีรายได้เฉลี่ยต่อไร่มากก็จริงอยู่ เพราะ

หนึ่ง รายย่อยสามารถดูแลสวนยางของตนเองได้ทั่วถึง และนั่นจะส่งผลให้น้ำยางออกได้มากกว่าการดูแลแบบสวนขนาดใหญ่ที่เวลาดูแลก็ต้องจ้างแรงงานเข้ามาทำ แรงงานรับจ้างก็จะทำไปแบบที่ไม่ใส่ใจมากนัก เช่น จ้างใส่ปุ๋ยร้อยละ แรงงานรับจ้างก็จะใส่แบบตามใจฉัน อาจจะดูดีในบริเวณที่เจ้าของสวนจะเดินตรวจได้ แต่ต้องลองนึกภาพการเดินตรวจงาน เจ้าของสวนไม่สามารถจะเดินตรวจได้อย่างทั่วถึงแน่นอน ทำให้การดูแลแบบสวนใหญ่ไม่ค่อยได้ผลในเรื่องของการเพิ่มผลผลิตต่อไร่

* มูลค่าที่ใช้คำนวณได้มาจากราคาผลผลิตยางพารา โดยใช้ราคาเฉลี่ยของปี 2550 จะมีราคาดังนี้ ราคายางแผ่นดิบจะอยู่ที่ประมาณ 72 บาท/กิโลกรัม และราคาน้ำยางสดจะอยู่ที่ประมาณ 68 บาท/กิโลกรัม.

สอง รายย่อยไม่ต้องเสียค่าจ้างในการกรี๊ดและดูแลรักษา ภาคการผลิตยางพารามีราคาสูงมาก และแตกต่างจากการจ้างงานในภาคเกษตรแบบอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกรี๊ด ที่แรงงานได้รับค่าตอบแทนเกือบจะเท่าหรือบางครั้งเท่ากับเจ้าของสวนเลยทีเดียว

สาม ลักษณะของผลผลิตที่ขายส่งผลต่อรายได้ของชาวสวน คือ ถ้าขายแผ่นจะได้ราคาดี แต่ถ้าเป็นรายใหญ่ก็ต้องเสียค่าจ้างแรงงานแพงขึ้นตามไปด้วย ส่วนกรณีที่ขายน้ำยางจะได้รายได้ลดลงมาประมาณ 3-5 บาทต่อกิโลกรัม

ทำให้ตัวเลขที่ออกมาอาจดูน่าขำว่าทำไมรายใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อไร่ต่ำกว่า ทั้งนี้เท่าที่สอบถามพบว่า ชาวสวนรายใหญ่ ต้องเสียเงินในการลงทุนมากกว่าเมื่อคิดหักต่อไร่ต่อปีจะทำให้รายรับของเจ้าของสวนขนาดใหญ่น้อยกว่ารายย่อยที่ทำงานเอง

จากตารางต้นทุนรายได้ ต้นทุนยังคงเป็นต้นทุนรวม เพื่อให้เห็นต้นทุนที่เป็นปัจจัยการผลิตและต้นทุนที่เป็นค่าจ้างแรงงานที่จะแสดงให้เห็นว่ามูลค่าหรือกำไรที่รายใหญ่ได้รับนั้นเป็นส่วนที่แรงงานต้องผลิตให้เกินจากค่าจ้างเท่าไร จึงได้แยกต้นทุนทั้งสองส่วนออกจากกันดังแสดงในตารางต้นทุนปัจจัยการผลิตและต้นทุนค่าจ้างแรงงานในการทำสวนยางพาราในส่วนต่อไป

ตารางแสดงต้นทุนปัจจัยการผลิตและต้นทุนค่าจ้างแรงงานในการทำสวนยางพารา

หมายเลขครัวเรือน	ต้นทุนส่วนปัจจัยการผลิต/ปี	ต้นทุนส่วนการจ้างแรงงานในการดูแลรักษา/ปี	ต้นทุนการจ้างแรงงานในการกรี๊ด/ปี	ต้นทุนรวม/ปี	ยอดขาย/ปี	รายได้/ปี
14(ขายแผ่น)	380,475	57,000	1,080,000	1,517,475	2,700,000	1,182,525
1/5(ขายแผ่น)	65,511	128,320	349,920	504,640	874,800	370,160
22(ขายน้ำ)	18,000	-	15,000	33,000	306,000	273,000
20/8(ขายน้ำ)	24,000	-	-	24,000	195,840	171,840
16/7(ขายแผ่น)	12,000	-	-	12,000	162,000	150,000
43/2(ขายน้ำ)	10,000	-	-	10,000	136,000	126,000
1/7(ขายซึยาง)	6,000	-	-	6,000	120,000	114,000
19/3(ขายน้ำ)	6,500	-	-	6,500	153,000	146,500

จากตาราง **ต้นทุนปัจจัยการผลิตและต้นทุนค่าจ้างแรงงานในการทำสวนยางพารา** พบว่าชาวสวน 2 รายแรกซึ่งถือว่าเป็นชาวสวนรายใหญ่จ้างแรงงานทั้งในส่วนของการกรีดยางและการดูแลรักษาทั้งหมด ดูได้จากหมายเลข 14 ซึ่งมีค่าจ้างแรงงานมากถึง 1,165,000 บาท แต่ที่น่าสนใจคือ แม้จะต้องเสียค่าจ้างแรงงานมากและหักต้นทุนตลอดอายุการใช้งานของสวนยางรวมถึงเครื่องมือเครื่องจักร อุปกรณ์ออกไปแล้วก็ยังคงมีรายได้เหลือมากถึง 1,182,525 บาท/ปี โดยไม่ต้องลงมือทำงานเองเลย ผลได้จากการจ้างงานที่ตกแก่เจ้าของสวนนี้เป็นถือเป็นส่วนเกินที่เกิดจากพลังแรงงานที่แรงงานรับจ้างได้สร้างขึ้นมา เท่ากับแรงงานรับจ้างเหล่านี้สร้างรายได้จำนวนมหาศาลมากกว่าที่ตนได้ถูกจ้างให้ทำกว่าเท่าตัว แต่ถูกเจ้าของสวนรายใหญ่เอาส่วนเกินที่แรงงานสร้างขึ้นนี้ไป นี่เองที่แสดงให้เห็น “การขูดรีด” ในโลกแห่งความเป็นจริง

นายจ้างมองว่าพลังแรงงานที่เขาใช้เงินซื้อมาแล้วนั้นเป็นของเขาและเล็งเห็นโดยอัตโนมัติว่าอัตราการแบ่งรายได้ระหว่างเจ้าของสวนและแรงงานรับจ้างไม่ว่าจะเป็น 6/4 หรือ 5/5 ก็ตาม ได้จ่ายไปเพื่อให้แรงงานทำงานมากกว่าแค่รายได้ที่นายจ้างหรือเจ้าของสวนรายใหญ่จ่ายไป แรงงานนั้นจะต้องสร้างมูลค่า(เงิน)เพื่อตอบแทนต้นทุนที่เจ้าของสวนต้องออกไปรวมถึงส่วนที่จะเป็นรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายในส่วนของต้นทุนออกไปแล้วด้วย รายได้ที่เหลือจากการหักค่าใช้จ่ายทั้งหมดแล้วนั้นคือ “มูลค่าส่วนเกิน”

เมื่อมาพิจารณาในส่วนของรายย่อยจะพบว่าแทบจะไม่มีใครจ้างแรงงานเข้ามาเพิ่มเติมในพื้นที่ของตนเลย ทั้งนี้เพื่อลดต้นทุนในส่วนการจ้างไป แล้วใช้พลังแรงงานของตนเองเข้าทำงานทดแทนในส่วนที่ต้องจ้าง เช่น การใส่ปุ๋ย การตัดหญ้า เป็นต้น แม้ไม่ถูกขูดรีดส่วนเกินในการทำงานแต่รายย่อยเหล่านี้ต้องขูดรีดแรงงานตนเองเพื่อให้สามารถทำงานได้มากพอที่จะมีรายได้ให้เพียงพอที่จะอยู่รอดได้ แม้จะมีรายได้ต่อไร่สูงกว่ารายใหญ่มาก แต่ด้วยรายย่อยมีที่ดินในปริมาณน้อยกว่ารายใหญ่เช่นกัน ทำให้เมื่อรวมรายได้ต่อไร่ทั้งหมดแล้ว ชาวสวนยางพารารายใหญ่จึงมีรายได้สูงมากเมื่อเทียบกับชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน

สรุป

จากการศึกษาองค์ประกอบในกระบวนการผลิตยางพารา อันได้แก่ วัตถุประสงค์ เครื่องจักร อุปกรณ์ และแรงงาน ทำให้เห็นภาพว่า วัตถุประสงค์และเครื่องจักรอุปกรณ์นั้นถือว่าเป็นปัจจัยการผลิตซึ่งรวมไปถึงเงินทุนที่จะใช้สรรหาปัจจัยการผลิตต่างๆเหล่านั้น ส่วนแรงงานเป็นพลังที่สร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดผลผลิต แม้จะมีวัตถุประสงค์และเครื่องจักรอุปกรณ์ไว้พร้อม แต่ขาดแรงงานที่จะเข้าไปควบคุม จัดการ เปลี่ยนแปลงกับวัตถุประสงค์และเครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตก็จะมีผลผลิต ดังนั้น แรงงานจึงเป็นส่วนสร้างสรรค์สำคัญ ไม่ใช่แค่วัตถุประสงค์ที่ใช้ซื้อขายกันได้เท่านั้น

จากข้อมูลในเรื่องของกระบวนการผลิตยางพาราแม้จะพบว่าขั้นตอนอาจไม่ซับซ้อนมาก แต่ชาวสวนหนึ่งคนจำเป็นต้องมีความรู้ในหลายขั้นตอนหลายแบบ และเรียนรู้ในการนำ วัตถุประสงค์ เครื่องจักร อุปกรณ์ มาใช้มาปฏิบัติตามเทคโนโลยีที่ทันสมัยในยุคปัจจุบัน เช่น เรียนรู้ที่จะต้องใส่ปุ๋ยเป็น 2 ช่วงในแต่ละปี ประมาณ 40 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี, รู้ว่าจะต้องใช้ส่วนผสมของน้ำส้มยางต่อปริมาณน้ำและน้ำยางเท่าไรจึงพอเหมาะ และรู้ว่ามีสารเร่งการแข็งตัวของยางพาราที่ทำแผ่นย่อยซีไถ่้าแกลบ, โบหล่อ และเปลือกเงาะ รวมถึงการเหยียบที่ใช้น้ำยาล้างจานมาช่วยให้สามารถเหยียบได้ครั้งละหลายๆแผ่น การที่มีการนำเอาเทคโนโลยีหรือวิธีการใหม่ๆที่ทันสมัยขึ้นเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตยางพาราก็เพื่อผลกำไรที่มากขึ้น

การทำงานหรือการใช้แรงงานของทั้งผู้ผลิตรายย่อยและแรงงานรับจ้างคือ ปัจจัย (element) สำคัญในการเข้าทำงานกับปัจจัยการผลิต (means of production) จนกล่าวได้ว่าแรงงานของคนทั้งสองกลุ่มเป็นผู้ที่สร้างมูลค่าของผลผลิต ให้กับเศรษฐกิจของหมู่บ้าน อย่างไรก็ตาม มูลค่าของผลผลิตส่วนใหญ่ของคนในหมู่บ้านไม่ได้ตกอยู่กับผู้ผลิตรายย่อยและแรงงานรับจ้างซึ่งเป็นผู้สร้าง แต่กลับตกไปเป็นของนายทุนเกษตรกรและเจ้าหนี้เงินกู้ในหมู่บ้าน และอีกบางส่วนตกไปเป็นของธนาคารที่ให้สินเชื่อ และแม้รัฐพยายามให้ความช่วยเหลือชาวสวนยางพารา รายย่อยผ่านหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องต่างๆ ก็พบว่าการให้ความช่วยเหลือเหล่านั้นไม่ได้ประโยชน์แก่ชาวสวนยางพารารายย่อยเท่าที่ควร ซึ่งเนื้อหาในส่วนนี้จะได้กล่าวถึงในบทที่ 4 ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ความสัมพันธ์ทางการผลิตในกระบวนการผลิตยางพารา

สืบเนื่องจากเนื้อหาในบทที่ 3 เป็นการนำเสนอถึงกระบวนการผลิตยางพาราซึ่งแสดงให้เห็นถึงขั้นตอนต่างๆในกระบวนการผลิต ทำให้เห็นว่าแรงงานมีความสำคัญมากในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิต นั่นน่าจะทำให้แรงงานควรที่จะมีความสามารถในการที่จะควบคุมต่อรองในความสัมพันธ์ทางการผลิตได้มาก แต่ในความเป็นจริงจากพื้นที่ที่ทำการศึกษากลับพบว่าผู้ผลิตรายย่อยและแรงงานรับจ้างซึ่งเป็นผู้ใช้แรงงานตนเองในการผลิตและเป็นคนส่วนใหญ่ที่สุดในบรรดาผู้ผลิตยางพาราทั้งหมด ไม่สามารถควบคุมจัดการในกระบวนการผลิต(ทั้งในกระบวนการทำงานและกระบวนการค้า)ได้มากนักเพราะต้องขึ้นกับแหล่งทุนที่มักจะมีเงื่อนไขบางอย่างให้ต้องปฏิบัติตาม ส่งผลให้มูลค่าของผลผลิตส่วนใหญ่ในหมู่บ้านไม่ได้ตกอยู่กับกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยและแรงงานรับจ้าง แต่กลับไปตกอยู่กับกลุ่มนายทุนเกษตรกร นายทุนเงินกู้ พ่อค้าที่ขายวัตถุดิบและอุปกรณ์ต่างๆ และเจ้าหนี้เงินกู้ ซึ่งรวมถึงเจ้าหนี้ในภาคธนาคารด้วย ซึ่งในบทนี้จะได้อธิบายว่าเหตุใดผู้เป็นเจ้าของแรงงานที่แท้จริงจึงไม่ใช่ผู้มีอำนาจตัดสินใจในการดำเนินการต่างๆในกระบวนการผลิตได้ และจะได้ทราบว่าระบบการผลิตแบบทุนนิยมมีกระบวนการจัดการเช่นไรที่ทำให้ฝ่ายนายทุนเป็นผู้ได้เปรียบอยู่ตลอดเวลา รวมถึงจะได้เห็นปฏิกริยาต่างๆจากฝ่ายที่เสียเปรียบภายใต้การครอบงำของระบบทุนนิยมด้วย เนื้อหาในบทนี้จึงประกอบด้วย 4 ส่วนด้วยกันคือ

ส่วนที่ 1 อธิบายและวิเคราะห์ลักษณะของการผลิตแบบทุนนิยมในประเทศไทยกับกระบวนการผลิตยางพารา และพิจารณาระดับความเข้มข้นของระดับการครอบงำของทุน ว่าแท้จริงแล้วผู้ผลิตยางพารารายย่อยถูกทุนครอบงำในระดับที่เป็นแบบทุนนิยมแท้จริงแล้ว หรือเป็นแค่ระดับการควบคุมแบบหลวมๆเท่านั้น โดยอาศัยเกณฑ์การพิจารณาและวิเคราะห์ของทฤษฎีมาร์กซิสต์ เรื่อง กระบวนการผนวกของทุนและกระบวนการหนีของทุน

ส่วนที่ 2 อธิบายความสำคัญของการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต

ส่วนที่ 3 อธิบายรูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ทางการผลิตยางพารา เพื่อดูว่าภายใต้โครงสร้างของความสัมพันธ์ทางการผลิตที่ฝ่ายควบคุมปัจจัยการผลิตได้คือผู้มีอำนาจเหนือกว่า ยิ่งมีอำนาจเหนือกว่ายิ่งสามารถในการสะสมทุนได้มากขึ้นไปเรื่อยๆ ในขณะที่ฝ่ายไร้ปัจจัยการผลิตหรือมีปัจจัยการผลิตน้อยจะถูกนายทุนยึดเอาส่วนเกินที่เกิดจากน้ำพักน้ำแรงขแรงงานไป และเหลือจ่ายค่าจ้างให้แรงงานแต่เพียงมูลค่าส่วนหนึ่งจากมูลค่าจริงที่แรงงานทำได้เท่านั้น

และส่วนที่ 4 วิเคราะห์ปฏิกริยาของผู้ผลิตยางพารารายย่อยต่อรูปแบบโครงสร้างสร้างความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยม ซึ่งมีลักษณะของการต่อต้านอยู่ 2 รูปแบบ คือ 1.

การต่อต้านของแรงงานรับจ้างต่อเจ้าของสวนยางพารารายใหญ่ และ 2. การต่อต้านของผู้ยางพารารายย่อยต่อแหล่งเงินทุนล่วงหน้า

4.1 ลักษณะของการผลิตแบบทุนนิยม

การทำความเข้าใจโครงสร้างความสัมพันธ์ทางการผลิตในกระบวนการผลิตยางพาราแบบทุนนิยมนั้นต้องอาศัยหลักเกณฑ์บางประการเพื่อตรวจสอบให้แน่ชัดว่ากระบวนการผลิตนั้นเป็นกระบวนการผลิตแบบทุนนิยม ซึ่งจะได้อภิปรายกันในเนื้อหาส่วนแรกของบทนี้ จากนั้นจะได้อภิปรายในส่วนของคุณสมบัติความสัมพันธ์ทางการผลิตยางพารา

ลักษณะของทุนนิยมที่เกิดขึ้นไม่สามารถมองได้จากแค่สภาพภายนอกที่พบเห็นได้ทันทีทันใดแล้วสามารถสรุปได้โดยไวว่าเกิดการเข้าครอบงำจากระบบทุนนิยมในกระบวนการผลิตยางพารา แต่จำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์ที่ถี่ถ้วนจากตัวชี้วัดถึงการเป็นทุนนิยมที่ชัดเจน ทุนนิยมจะเกิดขึ้นได้เมื่อ¹

1. มีแรงงานเสรีในตลาดเสรี แรงงานเหล่านี้ไม่มีปัจจัยการผลิตเป็นของตนเอง มีเพียงแค่แรงงานที่จะนำออกขายเพื่อแลกกับค่าแรง
2. มีบุคคลซึ่งถือครองปัจจัยการผลิตและครอบครองเงินทุนที่สามารถนำไปซื้อวัตถุดิบและกำลังแรงงานเพื่อทำการผลิตสินค้าออกจำหน่าย
3. ผู้ทำงานออกแรงผลิตผลิตภัณฑ์ขึ้นมาภายใต้การควบคุมและเงื่อนไขการทำงานที่กำหนดโดยนายทุน ค่าแรงที่ผู้ทำงานได้รับจะน้อยกว่ามูลค่าจริงของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นเสมอ ส่วนต่างนี้จะเป็นมูลค่าส่วนเกินหรือกำไรที่นายทุนจะเก็บไว้เป็นของตน

หากใช้หลักการข้างต้นพิจารณาว่าสังคมการผลิตแบบทุนนิยมของประเทศไทยเกิดขึ้นเมื่อไหร่ จากการนำเสนอของนักวิชาการหลายคน เช่น ว่าเป็นช่วง 2475 ที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง บ้างเสนอว่าเป็นช่วงของรัฐบาลสฤษดิ์ ที่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ แม้ส่วนใหญ่ยอมรับตรงกันว่ามีรูปแบบการผลิตเพื่อการค้าจริงๆ ในไทยเมื่อการเปิดประเทศของไทยเริ่มต้นขึ้นคือ ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2394-2453 ถึงสิ้นรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นช่วงที่ไทยต้องเปิดประเทศหลังจากทำสนธิสัญญาเบาริง ในปี พ.ศ. 2398² แต่เราก็คงทราบกันดีว่าการผลิตเพื่อการค้าไม่ได้หมายความว่านั่นคือระบบเศรษฐกิจแบบเป็นทุนนิยม แต่ต้องพิจารณาด้วยในการผลิตเพื่อการค้านั้นบุคคลที่ครอบครองปัจจัยการผลิตและเงินทุนที่นำไปซื้อแรงงานเพื่อผลิตสินค้านั้นอยู่ที่ใคร และมูลค่าอันเกิดจากการทำงานของแรงงาน นั้นตกอยู่ในมือใคร หากแรงงานได้รับค่าตอบแทนต่ำกว่า

¹ Marx, Carl, *Capital: a critique of political economy*, vol.1, pp. 975-1018

² จักรทิพย์ นารตสุภา และ สุธี ประศาสตร์เศรษฐ, “ระบบเศรษฐกิจไทย ค.ศ. 1851-1910,” ใน *วิวัฒนาการทุนนิยมไทย*, จักรทิพย์ นารตสุภา, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: สารศึกษการพิมพ์, 2523), หน้า 1-3.

มูลค่าจริงของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นเสมอ โดยนายทุนเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขในการทำงาน และสะสมทุนจากการกดขี่เอาส่วนเกินไว้เป็นของตนเอง นั่นแหละคือระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

การเป็นทุนนิยมในสังคมไทยน่าจะเชื่อได้ว่ามีความเก่าแก่มากกว่าที่ทราบกันทั่วไป แต่ถ้าจะเอาให้ชัดเจนว่าเป็นทุนนิยมนั้น มีนักวิชาการท่านหนึ่งที่ฟันธงว่า คือ สมัยรัชกาลที่ 5 นั่นก็คือ ใจ อึ๊งภากรณ์ และข้อเสนอของใจยังไม่มีผู้ขึ้นมาโต้แย้ง ช่วงเวลานั้นคือช่วงที่ประกาศเลิกทาส หมายถึงเกิดแรงงานเสรีจริงๆ ขึ้น ตัวอย่างในขณะนั้นได้แก่ กรณีการขูดคลองรังสิตความต้องการแรงงานขุดคลอง ที่ใช้แรงงานรับจ้าง โดยการร่วมทุนกันของเชื้อพระวงศ์เพื่อขูดคลองรังสิต เป็นลักษณะที่มีแรงงานเสรีและ ฝ่ายเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตใช้เงินทุนซื้อแรงงานเสรีนั้นมา³

เมื่อเทียบกับการผลิตยางพาราในประเทศไทยกับช่วงระยะเวลาที่เกิดทุนนิยมขึ้นในประเทศไทย ก็พบว่า เป็นช่วงเวลาเดียวกับที่เกิดการทำสวนยางพาราเกิดขึ้นในประเทศไทย พ.ศ. 2443-2453 นั้นหมายความว่า กระบวนการผลิตยางพาราถูกนำเข้ามาเพื่อการผลิตในรูปแบบของทุนนิยม และความเป็นกระบวนการผลิตแบบทุนนิยมนี้จะแจ่มชัดยิ่งขึ้นในเนื้อหาของบทนี้ โดยจะได้อ่านการวิเคราะห์ต่อไป

นอกจากนี้ระดับการเข้าครอบงำของทุนต่อกระบวนการทำงานในกระบวนการผลิตแบบทุนนิยมยังมีความแตกต่างกัน มาร์กซ์แบ่งระดับการเข้าครอบงำของทุนในกระบวนการผลิตยางพาราไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. การครอบงำของทุนในระดับการผนวก(The Formal Subsumption of Labour under Capital)
2. การครอบงำของทุนในระดับการฉีกฉีก(The real Subsumption of Labour under Capital or The specific Mode of Capitalist Production)⁴

1. ลักษณะที่ทุนเข้าไปผนวกกับกระบวนการทำงาน(The Formal Subsumption of Labour under Capital)⁵

คือลักษณะที่ทุนเข้าไปเกี่ยวข้องกับผู้ผลิตรายย่อย ผู้ผลิตรายย่อยจะทำการผลิตในที่ดินได้ ต้องอาศัยแหล่งเงินทุนล่วงหน้าเพื่อให้สามารถเริ่มกระบวนการผลิตของตนเองได้ โดยนำไปซื้อปัจจัยการผลิต อันได้แก่ วัตถุดิบ และเครื่องมือเครื่องจักรอุปกรณ์

³ ใจ อึ๊งภากรณ์, ซาลิสสา สร้อยจินดา และศิริชัย สิงห์ทิศ, ระบบศักดินาไทย, ประชาธิปไตยแรงงาน, 3,1(มกราคม 2552), หน้า 5-6.

⁴ Marx, Karl. Capital Volume 1: A critique of political economy. trans Ben Fowkes, pp.1019-1084.

⁵ Ibid, pp.1019-1038.

รายย่อยในกลุ่มที่ถูกผนวกโดยทุนนี้มีสภาพการทำงานไม่ต่างไปจากการทำงานรับจ้างในที่ดินของรายย่อยเอง ขูดรีดแรงงานตัวเองโดยไม่จ้างแรงงานอื่นเข้ามาช่วยทำงาน แต่ลักษณะของการเข้าแทรกของทุนแบบนี้จะไม่เข้ามาแทรกแซงหรือกำหนดว่าจะต้องทำงานอย่างไร เริ่มงานเวลาไหน เลิกงานเวลาไหน ต้องทำโดยใช้วิธีอะไร

แต่เมื่อได้ผลผลิตมาและขายไป ได้เงินมารายย่อยแบบที่ถูกทุนเข้ามาผนวกจะถูกกำหนดให้ต้องเอาเงินที่ยืมมาเพื่อลงทุนในการผลิต และต้องชำระค่าที่นำเงินไปใช้นี้เป็นดอกเบี้ยคือแก่แหล่งเงินทุนล่วงหน้า

2. ลักษณะที่ทุนเข้าไปผนวก(The real Subsumption of Labour under Capital or The specific Mode of Capitalist Production)⁶ พิจารณาตามหลักการได้ว่า

1. การผนวกของทุนนั้นเป็นขั้นสูงกว่าของระดับการครอบงำแบบผนวก หรือเรียกว่าเป็นการผลิตแบบทุนนิยมแท้จริง ความแตกต่างสำคัญที่สุดของการครอบงำของทุนแบบผนวกกับการครอบงำของทุนแบบการผนวก คือ การเข้าไปมีส่วนควบคุมของนายทุนหรือเจ้าของปัจจัยการผลิตต่อกระบวนการทำงานของแรงงานโดยการเปลี่ยนเทคโนโลยีการผลิตเพื่อเพิ่มพลังการผลิตของแรงงาน กล่าวคือ หากเกิดระบบทุนนิยมขึ้นตามตัวชี้วัดข้างต้น แต่นายทุนไม่ได้เข้าไปทำการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มพลังการผลิต หรือเข้าไป กำหนด ควบคุมการทำงานของแรงงาน ระดับการครอบงำของทุนจะเป็นระดับของการครอบงำโดยทุนแบบหลวมๆหรือที่เรียกว่าเป็นการผนวกของทุน

2. การเพิ่มมูลค่าส่วนเกินในระดับการครอบงำแบบทั่วไปทำได้โดยให้แรงงานทำงานหนักและยาวนานขึ้นแต่จ่ายค่าจ้างเท่าเดิมหรือพยายามกดค่าจ้างลงซึ่งเป็นวิธีที่มองเห็นได้ชัดเจน แต่ในระดับจำเพาะเจาะจงจะทำได้โดยการเพิ่มอัตราส่วนของพลังการผลิต คือทำให้แรงงานผลิตงานได้มากขึ้นในเวลาเท่าเดิมหรือน้อยลงโดยการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีให้ดีขึ้น วิธีการนี้อาจทำให้ดูเหมือนว่าแรงงานทำงานน้อยลงและอาจจะได้ค่าจ้างเพิ่มขึ้น แต่เมื่อเทียบอัตราส่วนระหว่างมูลค่าที่ผลิตได้กับค่าจ้างจะมีส่วนต่างกันมากขึ้น นายทุนก็จะยิ่งได้กำไรมากขึ้น

3. มีการขยายเวลาการทำงานอย่างเข้มข้น และเร่งอัตราการผลิตโดยที่ให้แรงงานทำงานได้เท่าเดิมหรือน้อยลงแต่ได้ปริมาณงานเท่าเดิมหรือเพิ่มขึ้น ตามกฎของการผลิตแบบทุนนิยมที่ว่า

“Productivity of labour in general = The maximum of profit with the minimum of work”

คือ การผลิตแบบทุนนิยมมีที่ต้องการสภาพให้เกิดผลผลิตสูง ในขณะที่การกระทำแบบนี้จำเป็นต้องให้ผลตอบแทนเป็น ผลกำไรมากที่สุดด้วยวิธีการทำงานน้อยที่สุด

⁶ Ibid, pp.1019-1038

จากหลักเกณฑ์ระดับการครองชีพของทุนข้างต้นนั้นให้ผลกับการวิเคราะห์ของผู้วิจัยว่า ผู้ผลิตยางพารารายย่อยนั้น ถูกคลุมครอบไว้ด้วยทุนในระดับการผูก โดยจะได้อธิบายดังนี้

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีของการผลิตยางพาราที่ทันสมัยกับรูปแบบการผลิตและการทำงานของผู้ผลิตยางพารารายย่อย

กล่าวคือ ในอดีต ยางพาราจะถูกผลิตในลักษณะของยางแผ่นดิบมากที่สุด ป้อนโรงงานแปรรูปยางแผ่นดิบ เนื่องจากในอดีตยังไม่มีโรงงานแปรรูปน้ำยางพารามากนัก เพราะเทคโนโลยีในการทำน้ำยางยังไม่แพร่หลาย แต่ในปัจจุบันโรงงานผลิตน้ำยางพารามีมากขึ้น โรงงานเหล่านั้นต้องการวัตถุดิบ คือน้ำยางพารา แม้ว่ารูปแบบผู้ผลิตรายย่อยและแรงงานรับจ้าง จะไม่เปลี่ยนแปลงไปมาก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าไม่ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี แต่ถ้าพิจารณาในหลักการของการผลิตแบบที่ทุนผูกกับกระบวนการผลิตอย่างเหนียวแน่นหรือเป็นทุนนิยมแท้จริงให้ดี พบว่าเข้าหลักเกณฑ์

วิธีการที่นายทุนใช้เปลี่ยนรูปแบบการผลิตเมื่อเทคโนโลยีการผลิตเปลี่ยนนั้นขอ ยกตัวอย่าง ในกรณีของโรงงานผลิตน้ำยางพารา โรงงานผลิตน้ำยางพารามีวิธีการเปลี่ยนให้ชาวไร่ผลิตวัตถุดิบด้วยการส่งรถไปรับซื้อน้ำยางสดจากสวนเองก่อนเลยในระยะแรก จากนั้นเมื่อได้รู้จักกับพวกพ่อค้าในหมู่บ้านก็จะให้เปอร์เซ็นต์ นายทุนระดับหมู่บ้านเปลี่ยนเป็นผู้ทำหน้าที่รับซื้อแทนโรงงาน

เมื่อมีผู้รับซื้อน้ำยางผู้ขายก็พร้อมจะเปลี่ยนจากการขายยางแผ่นดิบไปเป็นน้ำยาง เพราะการทำน้ำยางนั้นใช้เวลาน้อยและได้ราคาต่ำกว่าการผลิตยางแผ่นดิบเล็กน้อย คือไม่เกิน 5 บาท ซึ่งสำหรับผู้ผลิตรายย่อยนั้นเป็นทางเลือกที่ดีเพราะจะลดเวลาการทำงานลง คือ

ถ้าจะผลิตยางแผ่นเฉลี่ยหนึ่งคนต้องใช้เวลาทั้งหมด 10-12 ชั่วโมง

ถ้าจะผลิตน้ำยางสดจะใช้เวลาในการทำงาน 5-6 ชั่วโมง

ถ้าจะผลิตขี้ยางจะใช้เวลาทำ 2-3 ชั่วโมง แต่ได้ราคาต่ำ

สิ่งที่น่าสนใจกับ ขายน้ำยางพาราก็ส่งผลให้นอกจากแรงงานจะประหยัดเวลาในการทำงานแล้วตัวโรงงานเองสามารถลดขั้นตอนการผลิตลงไปด้วยเนื่องจาก โรงงานที่ผลิตน้ำยางนั้นสามารถขายเป็นน้ำยางพาราชั้นซึ่งมีราคาสูงแต่ไม่ต้องลงทุนจ้างแรงงานมากนักเพราะน้ำยางพาราชั้นจะฝั เครื่องจักรและการเติมสารเคมีก็สามารถส่งขายได้เลย

รูปแบบการทำงานที่เข้มข้น ยางพารามีเวลาค่อนข้างตายตัวในการทำงาน เพราะการผลิตยางพารานั้นจำเป็นต้องกรีดยางในเวลาที่เหมาะสม พื้นที่ภาคใต้จะมีเวลาที่อากาศเย็นก็เฉพาะเวลากลางคือเท่านั้น ดังนั้นชาวสวนยางพาราทุกคนก็ต้องกรีดยางในเวลากลางคืนเหมือนกันหมด แม้จะสามารถเริ่มในเวลาที่แตกต่างกันได้ก็จริง

ถ้าเทียบกับโรงงานอุตสาหกรรมก็จะมีลักษณะใกล้เคียงกัน เพราะทุกคนไม่ว่าจะเป็นรายย่อยหรือแรงงานรับจ้างจะทำงานเสร็จในที่ดินของตนก็เฉลี่ยคือใกล้สว่าง เพราะอากาศจะเริ่มเย็นพอเหมาะที่จะกรีดยางได้ก็ประมาณหลังสี่ทุ่มเป็นต้นไป เท่ากับว่าทุกคนในพื้นที่ที่มีโอกาสทำงานได้ในวันนั้นไม่เกิน 8 ชั่วโมง เป็นต้นไปจนถึง 6 โมงเช้า กว่าทำงานเสร็จและไปทำงานในพื้นที่อื่นเพิ่มเติมได้ก็จะเลยเวลาที่ยางพาราสามารถให้ผลผลิตได้ ทำให้ไม่เกิดการออกรับจ้างของผู้ผลิตรายย่อยมากนัก ในประเด็นนี้ช่วยตอบคำถามได้ว่ากรณีที่ไมเกิดการออกรับจ้างในหมู่บ้านห้วยพลูหนึ่งไม่ได้ทำให้รูปแบบการผลิตในหมู่บ้านมีระดับความเข้มข้นของการครอบงำโดยทุนลดลง

ข้อสังเกตต่อการเข้าครอบงำของทุนในกระบวนการผลิตยางพารา

แม้ในรูปลักษณะที่พิจารณาจากหลักเกณฑ์ของการครอบงำของทุนอย่างแท้จริงหรือการผนึกของทุนนั้น ลักษณะของชาวสวนยางพาราจะแสดงว่าทุนไม่ได้เข้าไปแทรกแซงในกระบวนการผลิตแบบเข้มข้น และชาวสวนยางพารารายย่อยไม่ได้ออกรับจ้างอย่างที่เป็นกรณีอ้อยของสุชาย

ผู้ผลิตรายย่อยและแรงงานรับจ้างมีลักษณะที่ทุนครอบงำเต็มที่โดยทุนโดยไม่ต้องเข้ามากำหนดจัดการในทุกเรื่อง เพราะคนเหล่านี้ถูกกำหนดให้ต้องทำตามระบบของทุนแบบเต็มตัวจนสามารถทำไปได้โดยไร้การก่กเกณฑ์ เพราะในท้ายที่สุดแม้ไม่ต้องแสดงให้เห็นว่าทุนลงมาทำการก่กเกณฑ์ในส่วนต่างๆ ก็ได้ผลเท่ากับที่ทุนลงไปกำกับเวลางาน การผนึกของทุนนี้ทำให้ผู้ผลิตรายย่อยจนรู้สึกคุ้นชินกับระบบการทำงาน และกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของผู้ผลิตยางพารารายย่อยเหล่านี้ไปแล้ว โดยเป็นการทำงานแบบที่มีกรอบกำหนดไว้ให้โดยไม่รู้ตัว

ถ้าพิจารณาให้ดีจะพบว่าทุกขั้นตอนการทำงานในกระบวนการผลิตยางพารา มี**ชุดรูปแบบสำเร็จรูปที่รวมทั้งความคิดและแนวทางการปฏิบัติ**ของกระบวนการผลิตแบบทุนนิยมไว้พร้อมอยู่แล้วตั้งแต่เริ่มต้นของการกำเนิดการผลิตยางพารา โดยทุนกำหนดไว้รูปแบบทั้งหมดไว้แล้วว่าจะต้องทำงานอย่างไร มีขั้นตอนอะไรบ้าง ทำงานได้เวลาไหน จะขายผลผลิตให้ใคร ลักษณะของผลผลิตที่จะขายได้มีกี่อย่าง แต่ละอย่างให้ผลตอบแทนอย่างไรต่อผู้ผลิต

ทุนนิยมในการผลิตยางพาราจึงเป็นทุนนิยมที่ผู้วิจัยมองว่ามันเข้มข้นจนดูเหมือนว่าไร้รูปที่จับต้องเป็นรูปธรรมได้ไปแล้ว เมื่อรูปแบบการผลิตยางพารามีสภาพที่ทุนกลมกลืนไปกับวิถีชีวิตกลายเป็นรูปแบบจริงแท้

การพัฒนากระบวนการทำงานที่ใช้เทคโนโลยีอย่างเข้มข้น อาศัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตสมัยนั้นไม่จำเป็นต้องทำให้เกิดความซับซ้อนยุ่งยากก็ได้ การพัฒนาที่ยังสามารถทำให้ง่ายและประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่ายทุกประเภทในกระบวนการผลิตได้ แต่ให้ผลผลิตสูง น่าจะต้องผ่านกระบวนการคิดและทดสอบไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความซับซ้อนที่ปรากฏในรูปแบบเทคโนโลยีของเครื่องมือเครื่องจักรอุปกรณ์เท่านั้น

ความไม่ซับซ้อนของรูปแบบการทำงานที่ทำให้ชาวสวนมีรายได้สูงในขณะที่ทำงานในเวลา ที่ลดลง และไม่ต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายที่ทันสมัยเป็นรูปของเครื่องมือเครื่องจักร น่าที่จะเป็นรูปแบบการ ผลิตในพื้นที่ของเหล่านายทุนในระบบทุนนิยมอย่างยิ่ง เพราะสนองตอบต่อระบบทุนนิยมที่ช่วยให้ได้ ประโยชน์จากการที่ต้องเสียต้นทุนค่าจ้างแรงงานลงแต่ได้ทั้งผลผลิตและกำไรเพิ่มขึ้น

ลักษณะความเป็นอยู่ของผู้ผลิตยางพารารายย่อยซึ่งถ้าไม่นับข้อยกเว้นบางประการของ กระบวนการทำงานในการผลิตยางพาราที่ทำให้รายย่อยที่ไม่ออกรับจ้างแล้วดังที่ได้แสดงไว้แล้ว พบว่าผู้ผลิตรายย่อยและแรงงานรับจ้างมีลักษณะคล้ายกับว่าอยู่ในสภาพที่เป็นทุนนิยมเต็มที่ได้ โดย ทุนไม่ต้องเข้ามากำหนดจัดการในทุกเรื่อง เพราะคนเหล่านี้ถูกกำหนดให้ต้องทำตามระบบของทุน แบบเต็มตัวจนสามารถทำได้โดยไร้การกะเกณฑ์ เพราะในท้ายที่สุดแม้ไม่ทำการกะเกณฑ์ก็ ได้ผลเท่ากับที่ทุนลงไปกำกับเวลางาน ในการทำอ้อย ข้าว กล่าวคือ ผู้ผลิตรายย่อยจนรู้สึกคุ้นชิน กับระบบการทำงาน และกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของผู้ผลิตยางพารารายย่อยเหล่านี้ไปแล้ว

ผู้วิจัยรู้สึกว่าการขึ้นตอนการทำงานในกระบวนการผลิตยางพารา มีชุดรูปแบบของขั้นตอน การผลิตที่สำเร็จรูปพร้อมอยู่ตั้งแต่เริ่มต้นการผลิตยางพาราในประเทศไหนแบบจริงจัง โดยระบบ ทุนกำหนดไว้ล่วงหน้าตั้งแต่แรกว่า จะต้องทำงานอย่างไร มีขั้นตอนอะไรบ้าง ทำงานได้เวลาไหน เวลาไหน ที่มองเป็นเช่นนี้เพราะ **รายย่อยและแรงงานรับจ้างมีรูปแบบของการทำงานและ ความเป็นอยู่คล้ายคลึงกันมาก** ดังจะได้ยกตัวอย่างดังนี้

- ผู้ผลิตยางพารารายย่อยมีเวลาเริ่มงาน ใกล้เคียงกัน เวลาเลิกงานใกล้เคียงกัน เวลาขาย ผลผลิตใกล้เคียงกัน

- เวลาทำงาน แม้รายย่อยจะเลือกได้ว่าจะทำงานเวลาไหน ขายเวลาไหน แต่มันมีกรอบ เวลาอยู่ว่าจะขายน้ำยางได้ตอนเช้าถึงสายเท่านั้น นั่นหมายความว่าเวลาทำงานถูกล็อกไว้คือ เวลากรีด ทำได้ตั้งแต่ 22.00 น. ถึง 06.00 น. และไปขายได้ไม่เกิน 10.00 น. เพราะถ้าเกินกว่านี้จะไม่ สามารถนำผลผลิตไปขายให้พ่อค้าได้ทัน เพราะน้ำยางพาราต้องขายแบบวันต่อวัน เพื่อให้เขา ผลผลิตได้ทันเวลาที่ร้านรับซื้อจะปิด

- รายย่อยก็ถูกกำหนดไว้จากรูปแบบการทำงานดั้งเดิมที่ทำมาตั้งแต่เริ่มแรก คือเริ่มกรีดใน ตอนกลางคืน แน่แน่นอนว่าแต่ละคนเลือกได้ว่าจะกรีด เทียงคืน ตี2 ตี3 ก็จริง แต่ถามว่าแล้วทำไม ต้องกรีดกลางคืน กรีด ตอนเช้า ได้หรือไม่ พบว่าทำไม่ได้ เพราะทางสถาบันวิจัยยาง เพิ่งจะมีการ แนะนำให้ชาวสวนยางพาราในสามจังหวัดชายแดน แล้วทำไมทุกคนต้องตื่นมาทำตอนกลางคืน เป็นไปได้หรือไม่ว่า เพราะชุดสำเร็จรูปในการทำงานที่ระบบทุนกำหนดมาตั้งแต่เริ่มต้นนั้นแหละ ทำให้มีช่วงเวลามากำหนดเอาไว้ แม้จะให้ชาวสวนเลือกได้ แต่ก็เหมือนกับไม่เปิดโอกาสให้เลือก เพราะข้อจำกัดเหล่านั้น

-ผลผลิตที่นำมาขาย รายย่อยเลือกได้ว่าจะขายอะไรก็จริง แต่ทูกำหนดไว้ให้แล้วว่าจะขายได้แค่ 3 รูปแบบเท่านั้น คือ ยางแผ่นดิบ น้ำยางสด ชี้อย่าง และกำหนดไว้ให้ด้วยว่า ถ้าคุณอยากได้ราคาของสินค้าดี คุณต้องขายในรูปแบบของผลผลิตที่มีลักษณะเช่นไร ถ้าการผลิตยางพารายังเป็นแค่ระดับของการผนวกจะไม่สามารถตรวจสอบได้ถึงระดับของการกำหนดระยะเวลาการทำงานและความเข้มข้นควบคุมเป็นระบบดังที่ได้วิเคราะห์ข้างต้น

การครอบงำของทุนในการผลิตยางพาราของบ้านห้วยพลูหนึ่งจึงเป็นการครอบงำโดยทุนแบบฉับ และยืนยันสมมติฐานการวิจัยว่าทั้งแรงงานรับจ้างและผู้ผลิตรายย่อยมีวิถีชีวิตไม่ต่างกัน ในกระบวนการผลิตยางพารา **ดังนั้น ผู้ผลิตรายย่อยจึงมีสถานะเป็นผู้ใช้แรงงาน**

4.2 การเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต

ความสัมพันธ์ทางการผลิตในกระบวนการผลิตยางพาราเป็นความสัมพันธ์แบบทุนนิยมที่ฝ่ายทุนซึ่งก็คือผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต มีอำนาจในการใช้บังคับ มีกฎเกณฑ์เงื่อนไขต่างๆ ตลอดกระบวนการผลิตและบางส่วนของกระบวนการค้า(สร้างมูลค่า) เหนือฝ่ายผู้ผลิตรายย่อยที่มีปัจจัยการผลิตน้อยและแรงงานรับจ้างซึ่งไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยมจึงเป็นความสัมพันธ์ทางอำนาจ และการมีอำนาจคือ ความสามารถที่จะชี้้นำควบคุม บงการ ชูเชิญ กดดัน บังคับ ให้บุคคลอื่นต้องกระทำ ดำเนินการไปตามที่ฝ่ายที่มีอำนาจต้องการ

ความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยมที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตยางพาราเป็นความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับผู้ผลิตที่แท้จริงที่ใช้แรงงาน กำลังความสามารถของเขาเองสร้างผลิตผลแต่กลับไม่ใช่ผู้มีสิทธิขาดในการเป็นเจ้าของ “**สิ่งของ**” ที่พวกเขาใช้พลังแรงงานของตนเองสร้างขึ้นมา

สถานะของผู้ผลิตรายย่อยที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันดำรงตนอยู่ได้ แต่ลักษณะการดำรงอยู่ได้นี้พบว่าส่วนหนึ่งสามารถมีสถานะเป็นรายย่อยที่อยู่ได้ด้ด้วยการทำงานของตนเองในที่ดินของตนเอง โดยไม่ออกรับจ้างอย่างอื่น และอีกส่วนหนึ่งเป็นรายย่อยที่อยู่ในกระบวนการผลิตของทุนและต้องรับจ้างในสวนยางขนาดใหญ่ หากเทียบสองกลุ่มนี้แน่นอนว่าผู้ผลิตรายย่อยที่มีปัจจัยการผลิตเป็นของตนเองย่อมจะอยู่ในสถานะที่ดีกว่าผู้ที่ไม่ใช่ปัจจัยการผลิตเป็นของตนเองและต้องออกรับจ้างเพื่อเลี้ยงชีพ

แต่เมื่อพิจารณากลุ่มที่มีที่ดินเป็นของตนเองในระดับพอเลี้ยงชีพกับผู้ผลิตที่เป็นแรงงานรับจ้างซึ่งรับจ้างกรีดยางในปริมาณมาก(มากกว่ากลุ่มที่มีที่ดินของตนเองประมาณหนึ่งเท่าตัว) พบว่าไม่ได้มีสถานะความเป็นอยู่แตกต่างกันมากนัก คือพออยู่ได้และไม่เหลือเก็บมากนักหรืออีกกรณีหนึ่งคือรายรับพอดีกับรายจ่ายของค่าการผลิตซ้ำทางการผลิต แต่สำหรับแรงงานรับจ้างที่จ

อยู่ให้ได้ในระดับที่เท่าเทียมกับคนเหล่านั้นก็ ต้องทำงานมากกว่าผู้ที่มีที่ดินระดับพอยังชีพอีกหนึ่งเท่าตัว

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในกระบวนการผลิตยางพารา แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ทางการผลิตของกระบวนการผลิตยางพาราว่ามีความเหลื่อมล้ำกันในแง่ของความสามารถที่จะชั่งชั่งและสะสมทุนจากการสร้างมูลค่าการแลกเปลี่ยนให้แก่ผลผลิต ซึ่งความได้เปรียบเสียเปรียบนี้ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งไม่ลงรอยกันระหว่างผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและแรงงานรับจ้างได้

4.3 รูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ทางการผลิตฝนกระบวนการผลิตยางพารา

ภายในกระบวนการผลิตนั้นมืองค์ประกอบที่มีความสำคัญอยู่ 3 ประการคือ แรงงาน วัตถุดิบและเครื่องมือเครื่องจักรอุปกรณ์ หรือแยกได้เป็นแรงงานกับวัตถุ เมื่อผู้ผลิตยางพาราย่อยต้องการที่จะเริ่มต้นการผลิตผู้ผลิตรายย่อยเหล่านั้นจำเป็นต้องจัดหาองค์ประกอบทางการผลิตเหล่านั้นมาให้ครบ

แรงงานและทุนสัมพันธ์กันด้วยเหตุที่ว่า กระบวนการผลิตจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีแรงงานเข้าทำงานกับปัจจัยการผลิตซึ่งก็คือ วัตถุดิบ เครื่องมือเครื่องจักร ผู้ผลิตจึงจะต้องจัดหาองค์ประกอบเหล่านี้ให้ครบ คือ จะต้อง มี แรงงาน วัตถุดิบ เครื่องมือเครื่องจักร และแหล่งที่ทำการผลิต จึงจะสามารถผลิตสินค้าของตนออกมาได้ แต่การจะได้มาซึ่งปัจจัยการผลิตดังกล่าวนี้ ผู้ผลิตต้องใช้จ่ายเงินในการซื้อหาปัจจัยการผลิต

กรณีที่เป็นชาวสวนยางพาราย่อยก็อาจสามารถจะตัดรายจ่ายของการจ้างแรงงานเข้ามาทำงานในขั้นตอนการกรีดการเก็บไปได้ แต่ก็ต้องใช้จ่ายเงินซื้อหาเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆในการผลิตยางพารา

ส่วนในชาวสวนยางพารารายใหญ่จะต้องจ้างแรงงานทำแทนตนเองโดยทั้งหมด ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ของคนสองกลุ่มคือ กลุ่มหนึ่งเป็นผู้จ้างหรือก็คือผู้ที่จ่ายเงินเพื่อซื้อแรงงานเข้ามาทำงานแทนในขั้นตอนต่างๆของกระบวนการทำงานของการผลิตยางพารา และอีกฝ่ายคือผู้ที่ขายแรงงานของตนให้แก่ผู้ว่าจ้างนั่นก็คือเจ้าของสวนรายใหญ่ การขายแรงงานที่ว่านี้ผู้ว่าจ้างในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจะมองว่าแรงงานที่พวกเขาซื้อมานั้นเป็นสิทธิขาด

การทำสวนยางพาราจำเป็นต้องใช้ทุนมากและต้องรอเวลาในการให้ผลผลิตนาน 5-7 ปี ซึ่งถือว่านานมาก หากไม่มีกำลังเพียงพอที่จะเลี้ยงประคองตัวในช่วงที่ยางพารายังไม่ให้ผลผลิตชาวสวนยางก็จำเป็นต้องกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการอย่างธนาคาร และแม้จะมีเงินสงเคราะห์ในการทำสวนยาง เงินตรงนี้ก็ไม่ได้ช่วยให้เต็มจำนวนกับที่ชาวสวนต้องใช้จริง ชาวสวนต้องไปหาจากแหล่งเงินทุนล่วงหน้า

4.3.1 รูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตยางพารารายย่อยกับแหล่งเงินทุน
ล่วงหน้าทุน

4.3.2 รูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของสวนยางพาราที่จ้างแรงงานทำงาน
แทน

4.3.1 รูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตยางพารารายย่อยกับแหล่ง เงินทุนล่วงหน้าทุน

ความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานกับทุนเริ่มขึ้นเมื่อผู้ผลิตยางพาราต้องไปพึ่งพาอาศัย
แหล่งเงินทุนล่วงหน้า กลไกของการแทรกแซงโดยทุนจึงเริ่มขึ้นทันทีที่ผู้ผลิตยางพาราตก
ลงจะรับเงินทุนล่วงหน้าจากแหล่งเงินทุนเหล่านี้คือ

1. ธนาคาร สถาบันการเงิน
2. เจ้าของสวนขนาดใหญ่
3. นายทุนเงินกู้ในหมู่บ้าน
4. การเล่นแชร์

1. **ธนาคาร สถาบันการเงิน** เป็นแหล่งเงินทุนล่วงหน้าสำหรับชาวสวน
ยางพาราที่มีที่ดินขนาดกลางๆ ไปจนถึงขนาดใหญ่ๆ เพราะแหล่งเงินทุนล่วงหน้าที่เป็น
ทางการนี้ต้องใช้หลักทรัพย์ เช่น ที่ดิน เป็นหลักประกัน ชาวสวนรายย่อยที่มีที่ดินเล็กมากๆ
ก็จะไม่ค่อยไปกู้เงินจากแหล่งเงินทุนล่วงหน้าประเภทนี้เพราะยุ่งยากและก็ได้เงินไม่มาก
เพราะมีปัจจัยที่จะไปค้ำประกันน้อย ส่วนชาวสวนยางที่เป็นแรงงานรับจ้างก็จะมีสิทธิใช้
บริการเงินทุนล่วงหน้าจากสถาบันการเงินที่เป็นทางการเลย ชาวสวนสองกลุ่มหลังจึงต้อง
หันไปพึ่งการเล่นแชร์หรือเจ้าหนี้เงินกู้ในหมู่บ้านซึ่งมีอยู่หลายสิบเจ้าแทน

2. **เจ้าของสวนขนาดใหญ่** เจ้าของสวนรายใหญ่ในหมู่บ้านมีจำนวนน้อยมาก
ในบ้านห้วยพลูหนึ่งก็มีเพียง 2 รายที่ถือครองที่ดินเกิน 100 ไร่ เช่น สวนหมายเลข 14 มีสวน
ยางขนาด 150 ไร่ ม สวนว.มีสวนยางขนาด 150 ไร่ นอกจากนี้ยังได้ทราบอีกว่า เจ้าของ
สวนหมายเลข 14 ยังเป็นเจ้าของสวนปาล์มอีก 250 ไร่ และมีรถแทร็คเตอร์

เจ้าของสวนยางรายใหญ่มีลักษณะเป็นนายทุนในหมู่บ้านในลักษณะหนึ่ง เพราะ
ไม่ได้ลงมือทำงานเองเลย ใช้การจ้างแรงงานเข้ามาทำในทุกขั้นตอน แรงงานในสังกัดของ
เจ้าของสวนขนาดใหญ่มักจะเข้าไปอาศัยในบริเวณสวนยาง เพื่ออำนวยความสะดวกการทำงาน การ
เข้าไปอยู่ในสวนยางจะได้รับบ้านพัก และอาจจะได้ข้าวปลาอาหารบางส่วนจากเจ้าของ
สวนด้วย และเมื่อเดือดร้อนเรื่องเงินก็จะสามารถขอเบิกเงินล่วงหน้าจากเจ้าของสวนได้

และจะชดใช้คืนเมื่อมีการขายยางและจ่ายค่าแรง เจ้าของสวนก็จะหักเงินออกจากค่าจ้าง ทั้งที่ความเป็นจริงแรงงานรับจ้างเหล่านี้สร้างมูลค่าส่วนเกินมากมายให้แก่เจ้าของสวนที่ ถึงแม้จะหักค่าใช้จ่ายทั้งหมดออกไปแล้วก็ยังมีส่วนเกินเหลืออยู่มากมายอยู่ดี แต่มูลค่าส่วนเกินนี้กลับตกอยู่กับเจ้าของสวน

การที่ให้แรงงานเข้าไปอยู่ในสวนยาง ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณกันได้เช่นกัน เพราะแรงงานรู้สึกว่าจะต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากเจ้าของสวน ซึ่งลดแรงต้านจากความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันไปได้พอสมควร นอกจากการเบิกเงินล่วงหน้าจากเจ้าของสวนได้ เจ้าของสวนอาจไปตกลงกับร้านค้าในหมู่บ้านให้คนงานสามารถไปเอาข้าวสาร อาหารแห้งมาได้โดยการทำรายการไว้ภายใต้ชื่อของสวน แต่การให้เหล่านี้ก็ต้องแลกกับการทำงานหนัก และอัตราส่วนแบ่งรายได้ที่ลดลงไป หรือแลกด้วยการที่ต้องดูแลตัดหญ้า ไล่ปุยโดยที่เจ้าของสวนไม่ต้องเสียเงินจ้างเพิ่มอีก ถึงอย่างไรเจ้าของสวนก็เป็นผู้ได้เปรียบอยู่เสมอ

3. นายทุนเงินกู้ในหมู่บ้าน กลุ่มนายทุนเงินกู้มักจะเป็นชาวสวนรายย่อยขนาดกลางๆกับเจ้าของสวนขนาดใหญ่ที่สามารถสะสมทุนได้ในระดับหนึ่งจนสามารถนำมาปล่อยกู้ได้ นายทุนเงินกู้เป็นที่กลายเป็นพึ่งของกับเจ้าของสวนรายย่อยและแรงงานรับจ้างเพราะคนกลุ่มนี้ไม่มีทุนที่จะไปใช้เป็นหลักฐานกู้ยืมเงิน นายทุนเงินกู้ในหมู่บ้านจึงเป็นทางเลือกและแม้จะถูกเอาเปรียบขูดรีดด้วยดอกเบี้ยที่แสนโหด ผู้ผลิตรายย่อยเหล่านั้นก็ต้องจำยอมเพราะไม่มีทางเลือก นายทุนเงินกู้ในหมู่บ้านจึงไม่ได้มีรูปแบบตายตัวนัก ใครที่พอมีเงินให้กู้ได้ก็จะปล่อยกู้ ผู้ผลิตรายย่อยส่วนใหญ่ถ้าไม่เดือดร้อนจริงๆ จะเล่นแชร์มากกว่า เพราะถ้าพึ่งนายทุนเงินกู้กว่าจะใช้เงินต้นหมดต้องใช้เวลาหลายปีหน้าซ้ำดอกเบี้ยที่จ่ายไปยิ่งมากกว่าเงินต้นที่กู้มาเสียอีก

มีตัวอย่างจากชาวสวนยางพารารายย่อยที่ทำการศึกษา คือ ศรัทธาเรือนหมายเลข 45/1 ในช่วงหนึ่งครอบครัวนี้จำเป็นต้องกู้เงินเพื่อส่งลูกเรียนหนังสือจากนายทุนเงินกู้สามรายเป็นเงินทั้งสิ้น 120,000 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 20 และได้กู้ธนาคารอาคารสงเคราะห์มาทำบ้าน 230,000 บาท ผ่อนส่งเดือนละ 17,000 บาท ภายหลังเริ่มจะผ่อนส่งหนี้ของนายทุนเงินกู้ไม่ค่อยไหวจึงตัดสินใจตัดต้นยางพาราเพื่อชำระหนี้ของนายทุนเงินกู้

“เค้า(นายทุนเงินกู้) คิดดอกเบี้ยแพงมาก เป็นหนี้หัวแตก แต่เราก็ไม่มีทางเลือกเพราะตอนนั้นต้องจ่ายเงิน เลยตัดสินใจขายไม้ยาง ขายได้ 125,000 บาท ใช้หนี้หมด ตอนนี้อยู่รับจ้างอยู่เงินที่ได้มันก็พออยู่ได้ แต่ก็ไม่ได้เหลือเก็บ”⁷

⁷ สัมภาษณ์ ชาวสวนยางพารารายย่อยที่ออกรับจ้างด้วย 45/1, 9 กรกฎาคม 2550.

ผลจากการขายต้นยางทำให้ช่วงนี้ต้องออกรับจ้างตัดยางในสวนป่าแซม ทั้งที่ครอบครัวนี้มีที่ดินอยู่ถึง 20 ไร่ แต่ยังไม่สามารถกรีดยางได้เพราะต้องรอให้ครบอายุของยางที่ปลูกรอบใหม่เสียก่อน

4. การเล่นเกมแชร์ แชร์เป็นระบบการเงินที่น่าสนใจมากสำหรับในหมู่บ้านห้วยพลูหนึ่ง เนื่องจากในการสัมภาษณ์ชาวบ้านพบว่าผู้ให้ข้อมูลแทบแทบทุกรายเล่นเกมแชร์ ถือเป็นแหล่งเงินทุนล่วงหน้าที่น่าสนใจและจะมองข้ามไม่ได้

แชร์ในหมู่บ้านนั้นในส่วนของชาวบ้านมุสลิมจะไม่มีดอกเบี้ยเพราะเป็นข้อห้ามทางศาสนา ในกลุ่มนี้จะใช้วิธีการจับฉลากลำดับในการเปย์แชร์ ส่วนในกลุ่มชาวบ้านที่นับถือศาสนาพุทธจะเป็นระบบประมวลดอกเบี้ย ใครให้ดอกเบี้ยสูงสุดในแต่ละครั้งก็จะได้เงินจำนวนที่แชร์กันนั้นไปใช้ก่อนและจะต้องชำระดอกเบี้ยคืนตามที่ประมวลชนะไป เมื่อสอบถามว่าทำไมไม่เอาเงินไปฝากธนาคาร ก็ได้รับคำตอบว่า ธนาคารอยู่ไกลจะฝากจะถอนเป็นเรื่องยุ่งยากต้องเดินทางไกล แถมยังได้ดอกเบี้ยนิดเดียวผู้เล่นแชร์ไม่ได้ และเมื่อถามถึงความเสี่ยงก็พบว่า เคยมีการโกงแชร์ในหมู่บ้านบ้างแต่คนที่โกงก็ถือได้ว่าเป็นญาติกัน หนีไปสักพักก็กลับมาอยู่ในหมู่บ้านได้ใหม่ เพราะก็ญาติกันเสียทั้งนั้น “ก็เหง่าเดียวกัน”⁸

แชร์ในหมู่บ้านนั้นพบว่ามียุทธศาสตร์ และหลายอัตรา มีทั้ง แชร์รายวัน แชร์รายสัปดาห์ แชร์รายอาทิตย์ แชร์รายเดือน เล่นกันตั้งแต่มีออละ 200, 500, 1,000, 1,500 ไปจนถึง 2,000 บาท

ตัวอย่างกลุ่มแชร์ กลุ่ม พี น. 70,000 มี 31 มือ(ผู้ร่วมลงแชร์) เมื่อเป็นเงินก้อนแบบนี้การเปย์เงินไปใช้จะเป็นสัญญาเงินกู้ จากการสอบถามพบว่าส่วนใหญ่ใช้ไปในการผลิตข้าวทางการผลิตคือ ใช้ไปในส่วนของการกินการอยู่ ส่งลูกเรียน ผ่อนรถมอเตอร์ไซด์(จำเป็นอย่างยิ่งต่อผู้ผลิตยางพาราขายย่อย)⁹

แชร์ให้ผลดีแก่กลุ่มผู้ผลิตรายย่อยขนาดกลางไปจนขนาดใหญ่ เพราะใครมีเงินมากก็ไม่ต้องเสียดอกเบี้ยเพราะไม่เปย์แชร์ แต่รอกินดอกเบี้ยจากพวกที่เปย์แชร์ ในมือแรกๆ ก่อน และสำหรับรายย่อยที่ร่อนเงิน การส่งเงินค่าแชร์ทุกเดือนพร้อมดอกเบี้ยก็ยังดีกว่าการกู้เงินนอกระบบ

การเล่นเกมแชร์เป็นเครดิตแบบชาวบ้าน ซึ่งในครั้งแรกผู้วิจัยเองก็ไม่คิดว่าจะมีความสำคัญมากนัก แต่เมื่อสัมภาษณ์ก็กลับพบว่าชาวสวนแทบทุกรายทุกระดับต่างก็ใช้

⁸ สัมภาษณ์ (อัตเทป) ชาวบ้านวงสนทนา(ด้า3), 28 มิถุนายน 2551.

⁹ สัมภาษณ์ (อัตเทป) ชาวบ้านวงสนทนา(ด้า3), 28 มิถุนายน 2551.

บริการเครดิตชาวบ้านเช่นนี้ การเล่นแชร์ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มผู้ผลิตรายย่อยมักจะเป็นกลุ่มที่เป็ยแชร์เป็นมือแรกๆ และกลุ่มที่มีเงินก็จะคอยตัดดวงดอกเป็ยจากคนที่ลำบากกว่าเหล่านั้น

ในกระบวนการผลิตยางพาราก็พบว่าร่องรอยการชู้ดรีดที่แรงงานรับจ้างถูกนายทุนชู้ดรีดมูลค่าส่วนเกินนั้นมาเช่นกัน โดยจะเห็นได้จากตัวอย่างครัวเรือนในตารางสรุปต้นทุนยอดขายและรายได้จากการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 1 ปี และตารางแสดงต้นทุนปัจจัยการผลิตและค่าจ้างแรงงานในบทที่ 2

นายทุนคิดโดยอัตโนมัติเมื่อมีการจ้างแรงงานรับจ้างเข้ามาทำงานในที่ดินของตน ว่าค่าจ้างที่นายทุนจะจ่ายให้กับแรงงานรับจ้างนั้นจะต้องน้อยกว่าผลได้จากราคาขายผลิตที่หักต้นทุนทั้งหมดในการผลิตออกไปแล้ว ดังนั้น เมื่อตกลงกันว่าจะจ้าง สมมติว่าที่อัตราส่วนแบ่ง 5/5 ห้าส่วนที่นายทุนต้องจ่ายนั้นแม้จะดูว่ามีปริมาณมาก แต่ก็ต้องมองด้วยว่าห้าส่วนที่นายทุนได้รับนั้น คือห้าส่วนที่นายทุนได้มาโดยไม่ต้องลงมือทำงานเลย และต้นทุนในแต่ละปีที่หักออกไปแล้วจนครบอายุการใช้งานของต้นยางรวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆแล้วก็ยังได้มากกว่าผลรวมของค่าจ้างแรงงาน (หลายคน) รวมกันเสียอีก การชู้ดส่วนเกินหรือมูลค่าส่วนเกิน นั่นคือ การที่ผลได้จากจ้างแรงงานหรือใช้แรงงานของผู้ผลิตรายย่อย ซึ่งปรากฏในรูปของราคาผลผลิตที่ให้กำไรหลังหักต้นทุนค่าวัสดุอุปกรณ์และค่าสึกหรอเครื่องจักร รวมถึงหักค่าจ้างแรงงานหรือค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตของผู้ผลิต

ผลจากการที่ผู้ผลิตรายย่อยต้องใช้เงินทุนล่วงหน้าตัวเองที่เป็นช่องทางให้กลุ่มนายทุนใช้เป็นช่องทางตัดดวงผลประโยชน์จากการทำงานของชาวสวนยางพาราที่ต้องพึ่งพาอาศัยเงินทุนจากเหล่านายทุน ทันทึที่ผลผลิตถูกขายผู้ผลิตรายย่อยที่พึ่งพาแหล่งเงินทุนล่วงหน้า

- **การจ่ายดอกเป็ยให้แก่แหล่งเงินทุนล่วงหน้า** เมื่อมีแหล่งเงินทุนล่วงหน้า ก็ต้องมีการใช้คืนเงินต้นนั้นกลับไปสู่แหล่งเงินทุนล่วงหน้า การต้องชำระดอกเป็ยนั้นจึงนับเป็นการถูกชู้ดรีดได้อีกรูปแบบหนึ่ง เมื่ออย่างให้ผลผลิตแก่ชาวสวนแล้ว รายได้ที่ได้รับมานั้นส่วนหนึ่งหรือเกือบทั้งหมดก็ต้องถูกนำไปชู้ดใช้หนี้สินที่กู้ยืมมาจากแหล่งเงินทุนล่วงหน้า ผลประโยชน์ก็จะตกแก่นายทุน

กรณีตัวอย่างหมายเลข 43/3 ให้ข้อมูลว่ากั้นายทุนเงินกู้ในหมู่บ้าน “ต้องกู้ดอกแพง ดอกร้อยละ 10 ร้อยละ 20”¹⁰ เช่นเดียวกับกับครัวเรือนหมายเลข 45/1 ต้องเสียดอกร้อยละ 20¹¹

- **ค่าจ้างกับรายได้หรือส่วนเกินจากการผลิตในสวนของผู้จ้าง**

¹⁰ สัมภาษณ์ แรงงานรับจ้างแบบแบ่งรายได้เป็นสัดส่วนหมายเลข 43/3, 9 กรกฎาคม 2550.

¹¹ สัมภาษณ์ ชาวสวนยางพารา รายย่อย 45/1, 10 กรกฎาคม 2551

ตัวอย่างในเรื่องนี้ได้แก่ชาวสวนรายใหญ่จ้างแรงงานทั้งในส่วนของการกรีดยและการดูแลรักษาทั้งหมด ดูได้จากหมายเลข 14 ซึ่งมีค่าจ้างแรงงานมากถึง 1,165,000 บาท แต่ที่น่าสนใจคือ แม้จะต้องเสียค่าจ้างแรงงานรวมทั้งหักต้นทุนของค่าเสื่อมราคาของอุปกรณ์ทั้งหมดออกไปแล้ว แต่ก็ยังมีรายได้เหลือ อีก 1,182,525 บาท¹² ซึ่งเป็นถือเป็นส่วนเกินที่เกิดจากพลังแรงงานที่แรงงานรับจ้างได้สร้างขึ้นมา เท่ากับแรงงานรับจ้างเหล่านี้สร้างรายได้จำนวนมหาศาลมากกว่าที่ตนได้ถูกจ้างให้ทำกว่าเท่าตัว แต่ถูกเจ้าของสวนรายใหญ่เอาส่วนเกินที่แรงงานสร้างขึ้นไป นี่เองที่แสดงให้เห็น “การขูดรีด” ในโลกแห่งความเป็นจริง

- **พ่อค้าคนกลางที่รับซื้อยางในหมู่บ้าน** เป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่สามารถสะสมทุนได้ คนกลุ่มนี้ได้ขูดรีดส่วนเกินจากชาวสวนรายย่อยผ่านกระบวนการซื้อขายผลผลิตที่ไม่เป็นธรรมเพราะพ่อค้าเหล่านี้นอกจากจะไม่ต้องลงทุนลงแรงในการทำงานกับปัจจัยการผลิตใดๆเลย แต่กลับมีอำนาจเป็นผู้กำหนดราคาที่จะรับซื้อในหมู่บ้าน โดยกดให้ต่ำกว่าที่ราคากลางประกาศ โดยชาวบ้านทราบกันว่าเป็นค่าขนส่ง นอกจากนี้ยังได้ส่วนต่างพิเศษจากการตกลงกับโรงงานรับซื้อ ที่แม้ในการสัมภาษณ์ผู้รับซื้อยางดั้งเดิมจะบอกว่าได้กำไรจากการค้าขายไม่มากนัก แต่สังเกตจากสภาพความเป็นอยู่ที่ดีก็เห็นได้ชัดว่า สามารถสะสมทุนจากการรับซื้อยางพาราได้มากมายทีเดียว เพราะเท่าที่สังเกตจากความเป็นอยู่พบว่ามีความเป็นอยู่ที่ดีมาก กล่าวคือ

- ตัวบ้านเป็นอาคารสองชั้น ชั้นล่างเปิดขายของชำ เป็นร้านขนาดใหญ่ และครึ่งหนึ่งเป็นที่รับซื้อยางแผ่นดิบ โดยมีโกดังเก็บยางอยู่ด้านในสุดของพื้นที่ชั้นหนึ่ง เครื่องอำนวยความสะดวกพร้อม

- ได้เล่าให้ฟังว่าจะตรวจสอบและคาดคะเนราคาจาก internet ของที่บ้านแสดงว่ามีคอมพิวเตอร์ (เนื่องจากในพื้นที่มีเพียงไม่กี่หลังที่จะมีทั้งคอมพิวเตอร์และinternet เพื่อใช้ส่วนตัวถือเป็นเครื่องบ่งบอกฐานะได้อย่างหนึ่ง)

- มีรถหลายคันเพื่อใช้ขนส่งยางไปยังโรงงาน

4.3.2 รูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของสวนยางพาราที่จ้างแรงงานทำงานแทน

โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของสวนยางพาราที่จ้างแรงงานทำงานแทน สะท้อนภาพของความได้เปรียบที่ผู้มีปัจจัยการผลิต(ที่ดิน) มีต่อผู้ผลิตยางพารารายย่อยหรือแรงงานรับจ้างซึ่งจ้างมาทำงานแทนทั้งหมดได้เป็นอย่างดี จากการเก็บข้อมูลพบว่ามีวิธีการบางอย่างที่น่าสนใจในการครองสถานะของความเหนือกว่าไว้และทำให้ความเสียเปรียบที่แรงงานรับจ้างได้รับ

¹² สัมภาษณ์ ชาวสวนยางพารา รายใหญ่ 14 , 2 กุมภาพันธ์ 2551.

ไม่กลายเป็นปัญหาใหญ่ที่จะก่อให้เกิดการต่อสู้กันแบบรุนแรงขึ้น ซึ่งดูได้จากกรณีตัวอย่างดังต่อไปนี้

กรณีตัวอย่าง รูปแบบการควบคุมดูแลแรงงานของเจ้าของสวนยางพารารายใหญ่

เจ้าของสวนยางพารารายใหญ่จะควบคุมแรงงานโดยการออกคำสั่งและติดตามการผลิตด้วยตัวเอง หรือในบางรายจะมีหัวหน้าคนงาน หรือผู้จัดการสวนเป็นผู้รับคำสั่งเพื่อส่งต่อไปกับแรงงานรับจ้างอีกทอดหนึ่งเพื่อติดตามตรวจสอบคำสั่งจากเจ้าของสวน “นายหัว”

การเลือกผู้ที่มาควบคุมกิจการนั้นบางครั้งจะเป็นการตั้งจากคนเก่าคนแก่ที่ร่วมงานกันมานาน ซึ่งเปิดโอกาสให้สามารถเลือกปฏิบัติ ผู้จัดการสวนที่ตั้งขึ้นมาทำหน้าที่จะได้รับอิสระในการใช้อำนาจแทนพอสมควร เล่นพรรคเล่นพวกจนก่อให้เกิดความขัดแย้งกัน วิธีการแต่งตั้งแบบนี้ทำให้แรงงานรับจ้างแตกแยกกันเอง จับจ้องระแวงกันเอง และช่วยลดทอดความสามารถที่จะรวมตัวมาเรียกร้องกับเจ้าของสวนได้ ซึ่งการจ้างคนงานจากหลายๆครัวเรือน บางครั้งก็เจ้าของสวนก็ตั้งใจเลือกครัวเรือนที่รู้ว่ามีเรื่องขัดเคืองกันมาทำงานในสวนเดียวกัน เพื่อให้มีการจับตาดูกันและกันและมาฟ้องเจ้าของสวนหากพบว่ามีอีกฝ่ายทำอะไรผิด ในทางกลับกันในบางสวนแรงงานก็พร้อมใจกันตอบโต้ด้วยการร่วมมือกันขโมยไปขายอย่างเงียบโดยช่วยกันปิดบังให้กันและกันด้วย

การบริหารกิจการสวนยางพารานั้นประกอบด้วยการตั้งเงื่อนไขการจ้าง กฎเกณฑ์เพื่อครอบคลุมวิธีการทำงานของแรงงาน ไม่ว่าจะเป็นสัดส่วนของเงินรายได้ที่จะแบ่งสรรกัน วันทำงาน การหยุด การลา วินัยและการลงโทษ และการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง แต่การควบคุมเหล่านี้จะไม่เข้มข้นเหมือนลักษณะของโรงงาน หรือบริษัท ส่วนใหญ่จะไม่มีข้อกำหนดเป็นรายลักษณะอักษร ยกเว้นสวนขนาดใหญ่บางสวน ส่วนการควบคุมการผลิตจะเป็นการควบคุมโดยเจ้าของหรือตัวแทนเจ้าของ บังคับ จูงใจ และขอความร่วมมือจากแรงงานรับจ้าง ใช้การพูดจาให้แรงงานร่วมมือเพราะมีผลประโยชน์ร่วมกัน ถ้าทำงานได้ตามเป้าประสงค์ ต่างฝ่ายต่างก็ได้รับผลประโยชน์

ผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเป็นผู้กำหนดเรื่องสำคัญๆในกระบวนการผลิตยางพารา เช่นการกำหนดว่าจะต้องตัดกี่วัน หยุดกี่วันในช่วงที่ยางให้ผลผลิตต่อเนื่อง เป็นผู้กำหนดว่าจะขายผลผลิตเป็นลักษณะอย่างไร เช่น ขายยางแผ่นดิบ ขายน้ำยาง ขายชี้อย่าง และเป็นผู้กำหนดอัตราส่วนแบ่งรายได้ เช่น 5/5, 6/4, 5.5/4.5 เป็นต้น แรงงานรับจ้างต้องตัดสินใจว่าจะยอมรับอัตราส่วนแบ่งที่เจ้าของปัจจัยการผลิตตั้งไว้หรือไม่

แรงงานรับจ้างหรือผู้ไร้ปัจจัยการผลิตจึงอยู่ในสถานะที่ไม่มั่นคง มีโอกาสตกงานได้ทุเมื่อที่เจ้าของสวนบอกเลิก ไม่มีกฎหมายมารองรับในกรณีของการเลิกจ้างโดยกะทันหันที่ไม่ได้มีสาเหตุมาจากแรงงานรับจ้างและไม่มีสวัสดิการอย่างอื่นที่จะมาช่วยเหลือแบบแรงงานในภาคอุตสาหกรรมด้วย

ความไม่มั่นคงก็ได้แก่ กรณีที่เจ้าของสวนจะขายไม้ยาง แรงงานรับจ้างกรีดยังจะตกงานทันที ยกตัวอย่างเช่น คริวเรือนหมายเลข21/2 แรกเริ่มนั้นเป็นแรงงานรับจ้างในสวนยางรายใหญ่ ว. แต่เมื่อเจ้าของสวนยางพารารายใหญ่ ว. ตัดสินใจจะโค่นไม้ยางพาราขาย คริวเรือนนี้ และรวมถึงแรงงานรับจ้างกรีดยังอีกกว่า 10 คริวเรือนก็ต้องตกงานและต้องไปหาสวนอื่นเพื่อรับจ้างกรีดยังต่อ¹³

ดังนั้นรูปแบบการจ้างงานจึงแสดงให้เห็นว่า

4.4 ปฏิกริยาต่อต้านของผู้ผลิตยางพาราย่อยต่อรูปแบบโครงสร้างสร้างความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยม

เมื่อความสัมพันธ์ทางการผลิตในกระบวนการผลิตยางพารา ที่ไม่เป็นธรรมแสดงออกมาในรูปของการต่อสู้ขัดแย้ง ซึ่งจะได้นำเอาทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคมวิทยา และแนวคิดจาก James C. Scott ผู้เขียนหนังสือเรื่อง “Weapons of the Weak ที่ได้แจกแจงการต่อสู้ทางชนชั้น(Class Struggle) ว่ามองได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกในหลายระดับ

การขัดแย้ง หากมองตามทฤษฎีความขัดแย้ง(Conflict Theory)ทางสังคมวิทยาอย่างกว้างนั้น การขัดแย้ง หมายถึง การขัดกัน การขัดเคือง การข่มขู่กัน การกลางแคลงใจกัน การมีปากมีเสียงกัน การโต้แย้งกัน การทะเลาะกัน การวิวาทบาดหมางกัน การเอาเปรียบกัน การขูดรีดกัน การบราฆ่าฟันกัน การทำสงครามกัน การปกครอง การบริหารจัดการ เป็นต้น¹⁴

การต่อสู้ของแรงงานนี้มีทั้งแบบเป็นกลุ่มและแบบปัจเจกบุคคล ซึ่งแม้ในหลายกรณีเป็นการกระทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวหรือของเฉพาะกลุ่ม แต่ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของและไม่เป็นเจ้าของในปัจจัยการผลิต ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการต่อสู้ทางชนชั้น อีกทั้งการปกป้องผลประโยชน์ที่ไม่แค่เรื่องของผลประโยชน์ของตน แต่รวมถึงการต่อสู้เพื่อคุณค่า¹⁵ หรือบรรทัดฐานของการมีชีวิตที่ดีด้วย

¹³ สัมภาษณ์ แรงงานรับจ้างหมายเลข21/2, 8 กรกฎาคม 2550.

¹⁴ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีทางสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวการไขประโยชน์เบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 13 (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 102-103.

¹⁵ James C. Scott, *Weapon of the weak: Everyday Forms of Peasant Resistance*, p. 1.

James C. Scott ผู้เขียนหนังสือเรื่อง “Weapons of the Weak”¹⁶ โดยมองว่าการต่อสู้ทางชนชั้น(Class Struggle) สามารถแสดงออกมาได้เป็นหลายลักษณะมิได้หมายความว่าเพียงแคการจัดตั้งเป็นกลุ่ม มีอุดมการณ์หรือรับชัดเจนเท่านั้น¹⁷ แต่ยังคงมองไปในเรื่องของความขัดแย้งในชีวิตประจำวันที่มีการขัดแย้งไม่ว่าเรื่องใดๆ เช่น การอุ้งงาน ละทิ้งหน้าที่ บ่น ประชด ด่า ชู ปล่อยให้งานเสียชกต่อย การลักขโมย ล้วงแต่แสดงให้เห็นร่องรอยของการต่อสู้ทางชนชั้นได้ทั้งสิ้น¹⁸

รูปแบบของการต่อสู้ของชาวสวนยางพารารายย่อย และแรงงานรับจ้าง พบว่ามีลักษณะดังนี้คือ 4.4.1 การต่อต้านของผู้ยางพารารายย่อยต่อแหล่งเงินทุนล่วงหน้า 4.4.2 การต่อต้านของแรงงานรับจ้างต่อเจ้าของสวนยางพารารายใหญ่

4.4.1 การต่อต้านของผู้ยางพารารายย่อยต่อแหล่งเงินทุนล่วงหน้า

เนื่องจากกลุ่มของนายทุนในหมู่บ้านก็มักจะเป็นกลุ่มเดียวกับพวกพ่อค้ารับซื้อยาง การต่อต้านแหล่งเงินทุนล่วงหน้าจึงเกิดในส่วนของกระบวนการสร้างมูลค่า ที่ชาวสวนยางพารารายย่อยและแรงงานรับจ้างนำผลผลิตไปขายนั่นเอง โดยแบ่งการต่อต้านไปตามรูปแบบผลผลิตที่ขาย คือ การขายน้ำยาง การขายยางแผ่นดิบ และการขายขี้ยางซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

การขายน้ำยาง การคิดคำนวณเปอร์เซ็นต์ยางแห้งจากน้ำยางสดที่เอามาขายพบว่าสูตรที่พ่อค้ารับซื้อใช้นั้นไม่ใช่สูตรจริงๆ ที่ควรจะเป็น คือมีการเพิ่มน้ำเข้าไปอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งจำทำให้เปอร์เซ็นต์ยางที่วัดได้ต่ำลงไปอีก แม้ชาวบ้านจะไม่ทราบว่าสูตรที่คิดนี้เป็นอย่างไรร แต่ก็พอจะคาดการณได้ว่ามีการเล่นตุกติกในการคำนวณ

ชาวบ้านไม่ได้ยอมจำนนต่อข้อเสียเปรียบอันนี้ ผู้วิจัยพบว่า ชาวสวนที่ขายน้ำยามักจะ**ผสมน้ำในน้ำยาง**เพื่อเพิ่มน้ำหนักยางด้วย จนมีเรื่องเล่าติดตลกกันว่าเวลาตักน้ำยารขึ้นมาบางครั้งก็จะได้ลูกปลาถูกกบติดมาด้วย และบางครั้งก็ลูกกบกระโดดออกมาเลยทีเดียว เรื่องนี้ไม่เกินความจริงเลยเพราะผู้วิจัยประสบด้วยตัวเองระหว่างเดินทางไปเก็บข้อมูลที่สหกรณ์โรงรมของหมู่บ้าน ก็พบชาวสวนยางกำลังตักน้ำจากทางส่งน้ำชลประทไสล่งไปในน้ำยางอยู่พอดี ซึ่งทางส่งน้ำก็มีถ้ำารกสองข้างทางหากจะมีลูกกบลูกปลาหลงไปบ้างก็ไม่น่าแปลก

ชาวสวนบางรายจะ**เติมน้ำร้อน**เพื่อให้ปรอทขึ้นสูงและบางครั้งก็เติมน้ำร้อนมากไป ปรอทวัดถึงขั้นแตกเลยทีเดียว บางรายจึงใช้วิธีการผสมน้ำลงไปแล้ววางน้ำยางตากแตอนเช้าทิ้งไว้และจะไปขายในช่วงสายหน่อย จะทำให้ได้ทั้งน้ำหนักและเปอร์เซ็นต์ดีขึ้น โด

¹⁶ Ibid, pp. 28-47.

¹⁷ Ibid, p. 292

¹⁸ พัชนีย์ คำหนัก. “รูปแบบการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของกรรมกรไทย: ศึกษากรณีโรงงานในจังหวัดสมุทรปราการ.”

ไม่มีอะไรผิดสังเกตมากนัก นอกจากนี้ยังอาจใช้วิธีการโยนถั่ง หรือถั่งน้ำยางลงบนตราชั่งแรงๆด้วย¹⁹

เมื่อสอบถามชาวสวนที่ผสมน้ำจะค้กับเปอร์เซ็นต์น้ำยางที่ลดลงหรือ คาคตอบที่ไคือ ค้ค้ น้ำหนักมากขึ้นให้ราคาดีกว่าเปอร์เซ็นต์น้ำยางที่เพิ่มขึ้น นับเป็นความพยายามการต่อสู้ของชาวสวนยางพาราและกลุ่มพ่อค้าคนกลาง ต่างฝ่ายต่างก็รู้ทันซึ่งกันและกัน ความพยายามเหล่านี้ดูจะได้ผลดีที่เดียวกับการขายน้ำยางเนื่องจากพบว่าพ่อค้ารับซื้อน้ยางต้องเลิกกิจการกันไปหลายรายด้วยวิธีการเหล่านี้ของชาวสวน แต่ถึงอย่างไรนายทุนหรือพ่อค้าที่รับซื้อน้ำยางก็ยังคงได้เปรียบเพราะราคาที่รับซื้อกันในหมู่บ้านที่แม้จะไม่สามารถผูกขาดและกตราคาตามความต้องการได้ดังเช่นในอดีต พ่อค้าเหล่านี้ก็จะรับซื้อน้ำยางต่ำกว่าในราคากลางประมาณกิโลกรัมละสามบาท ซึ่งอาจจะดูว่าไม่ใช่จำนวนมากนัก แต่หากเทียบคิดเป็นน้ำหนักทั้งหมด หลายพันกิโลกรัม พ่อค้าเหล่านี้ก็จะผู้ได้รู้ผลประโยชน์มาก

การต่อสู้เหล่านี้จะเห็นได้ว่าต่างฝ่ายก็ต่างรู้ทันกัน แม้ชาวสวนยางพารารายย่อยจะหาวิธีการเพื่อไม่ให้นายทุนท้องถิ่นเอาเปรียบได้มากเช่นในอดีต แต่การต่อสู้นี้ก็ยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของรายย่อยให้ดีขึ้นอย่างแน่นอนได้ เพราะรายย่อยเหล่านี้ยังไม่สามารถสะสมทุนได้มากพอเพื่อสร้างทั้งอำนาจทางสังคมและเศรษฐกิจดังเช่นที่ฝ่ายทุนเดิมยังคงรักษาอำนาจการนำในการเจ้าของปัจจัยการผลิตได้

การขายยางแผ่นดิบ จะเป็นความได้เปรียบของพ่อค้าต่อชาวสวนยางพารารายย่อย เพราะเครื่องชั่งถูกต้งน้ำหนักได้ แต่ในการซื้อของเจ้าของสวนรายใหญ่ พ่อค้าจะเข้าไปรับซื้อที่สวนเลยเนื่องจากสวนใหญ่จะขายในปริมาณมากๆ เพราะจะรวมไว้ขายเดือนละครั้งหรือเดือนละสองครั้ง สวนขนาดใหญ่จะมีเครื่องชั่งใหญ่ไว้เอง เรียกได้ว่าเอามาชั่งเทียบกันเลย พ่อค้าคนกลางก็จะไม่กล้าโกงเจ้าของสวนรายใหญ่เท่าใดนัก นี่เป็นตัวอย่างอีกส่วนหนึ่งที่เห็นได้ว่าการมีทุนมากทำให้มีอำนาจที่จะต่อรองได้มากขึ้น ในแง่ที่จะต่อสู้โดยการโกงในยางแผ่นดิบจึงลำบาก เพราะมาในลักษณะที่แห้ง และเป็นแผ่นบางไม่สามารถสอดแทรกน้ำหนักเพิ่มไปได้ แถมราคาก็ต้องเป็นไปตามที่พ่อค้าจะรับซื้อ รายย่อยจึงไม่มีโอกาสตอบโต้มากนัก

การขายขี้ยาง เรื่องของปริมาณน้ำในเนื้อยางเข้ามาตัดสินด้วยเช่นเดียวกับน้ำยา แต่ปัญหาคือ ไม่มีเครื่องวัดความเปียกของขี้ยาง การให้ราคาจะใช้การคาดคะเนจากสภาพของก้อนขี้ยางว่าเปียกแค่ไหน มีเศษปนเปื้อนจะได้ราคาเท่าไร เป็นสิทธิขาดของ

¹⁹ สัมภาษณ์ แม่ค้ารับซื้อน้ำยางพารา ค., 9 กรกฎาคม 2550

ผู้รับซื้อที่จะกำหนด ชาวสวนก็ใช้วิธีการพิเศษเปลือกยางเข้าไปในซี่ยางมากๆ เพื่อเพิ่มน้ำหนัก เนื่องจากซี่ยางนั้นมีแม้จะปนเปื้อนด้วยเศษดินเศษไม้ได้บ้างก็ยังขายได้

ทั้งหมดนี้เป็นประสบการณ์ในการต่อต้านซึ่งผู้วิจัยได้พบในรูปแบบที่รายย่อยใช้ต่อต้านพ่อค้าคนกลาง หรือชนชั้นนายทุน ผู้ผลิตรายย่อยและแรงงานรับจ้างมีความพยายามหาวิธีการที่จะมาต่อต้านฝ่ายทุนอยู่ตลอดเวลา หากแต่การต่อต้านก็ยังตกอยู่ภายใต้แบบแผนความสัมพันธ์ที่อยู่ในฐานอำนาจของกลุ่มทุนและกลไกรัฐ

4.4.2 การต่อต้านของแรงงานรับจ้างต่อเจ้าของสวนยางพารารายใหญ่

แรงงานมีความสำคัญยิ่งในกระบวนการผลิตยางพารา นายทุนจำเป็นต้องอาศัยแรงงาน ดังนั้นภายใต้ความขัดแย้งและการต่อสู้ นั้น นายทุนจึงจำต้องใช้วิธีการประนีประนอมและยืดหยุ่นพอสมควรในการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่มีกับแรงงานรับจ้าง เพราะนายทุนเองเข้าใจความจำเป็นของแรงงานในการผลิตยาง หากไม่มีการประนีประนอมเลยก็จะมีคนทำงานให้เช่นกัน หรือยังทำงานให้แต่ก็จะคอยหาช่องทางเล่นงานอยู่ตลอดเวลา พฤติกรรมที่ผู้เขียนเรียกว่าการต่อต้านนี้เป็นพฤติกรรมที่นายจ้างหรือเจ้าของสวนไม่พึงประสงค์ มีดังนี้ คือ

การต่อต้านในขั้นตอนการปลูก

การขุดหลุมปลูก เป็นงานหนัก บ่อยครั้งพบว่าลูกจ้างขุดหลุมได้ไม่ลึกพอ หรือบางครั้งก็ไม่ขุดแต่เอาดินมาพอกโคนต้นไว้เฉยๆ เพื่อให้งานเสร็จเร็วๆ เพราะการจ้างงานแบบเหมานั้นถูกกว่าการจ้างงานรายวัน ลูกจ้างจะต้องทำงานหนักขึ้นเพื่อแข่งกับเวลา ซึ่งมองได้ว่าพฤติกรรมนี้เป็นการต่อสู้กับการจ้างงานแบบเหมาขั้นที่ให้ค่าจ้างถูกลงแล้กว่าการใช้แรงงานที่หนักขึ้น

การต่อต้านในขั้นตอนการดูแล

- การตายหญ้า พบว่าจะตายไม่เรียบร้อย เพราะสวนที่จ้างส่วนใหญ่จะเป็นสวนที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ ไม่สามารถตรวจตราได้อย่างละเอียด
- การฉีดยาฆ่าหญ้า พบว่า มีพฤติกรรมที่ผสมยาฆ่าหญ้าให้อ่อนเกินไป ทำให้หญ้าไม่ตาย หรือตายแต่หญ้าก็งอกกลับมาอย่างรวดเร็ว และบางรายก็ขโมยยาไปใช้รับจ้างในสวนอื่นต่อด้วย
- การใส่ปุ๋ย สิ่งที่ลูกจ้างทำคือ ใส่มากไปในแต่ละต้นเพื่อให้เสร็จเร็วๆ หรือต้นที่อยู่ไกลหูไกลตาเจ้าของสวนก็ไม่ใส่ ถ้าไม่เดินตรวจก็จะไม่ทราบเลย

4.4.3 การต่อต้านในขั้นตอนการกรีด

- การใช้น้ำยาเร่ง น้ำยาเร่งนั้นในทางวิชาการแนะนำให้ใช้ได้ปริมาณที่เหมาะสม แต่เป็นที่ทราบกันดีว่า การใช้น้ำยาเร่งน้ำยางจะให้ผลเสียในระยะยาวกับต้นยางพารา เจ้าของสวนยางจะไม่ใช้น้ำยาเร่งเพื่อถนอมต้นยางให้มีอายุการใช้งานนานที่สุด แต่สำหรับแรงงานที่เข้ามารับจ้างแล้วหากมีเรื่องไม่พอใจกับเจ้าของสวน หรือยางที่ตนเองรับจ้างกรีดยื่นมีอายุมาก ก็มักจะลักลอบใช้น้ำยาเร่งกับต้นยาง

- การใช้น้ำยาเร่งน้ำยางไปป้ายมิตตอนกรีต จะทำให้น้ำยางไหลได้นานขึ้น โดยมีแบบหลักๆคือ แบบที่ทำให้ไหลในปริมาณมากๆและหยุดในเวลาสั้น และอีกแบบคือน้ำยางออกเรื่อยๆแต่ไม่หยุด ซึ่งปกติจะต้องหยุดไหลภายในเวลา 45 นาที หรือหนึ่งชั่วโมง

- การใช้น้ำยาเร่งจะทำให้ได้น้ำยางในปริมาณมากขึ้นก็จริง แต่ผลเสียคือจะทำให้ต้นยางมีอายุการใช้งานที่สั้นลง ดังนั้นในสวนยางพาราส่วนใหญ่เจ้าของสวนจะมีคำสั่งห้ามใช้น้ำยาเร่งโดยเด็ดขาด การที่แรงงานรับจ้างใช้น้ำยาเร่งจึงเป็นการทำทายนานาจซึ่งหากถูกจับได้ก็อาจถูกไล่ออกได้ถ้าห้ามแล้วไม่ทำตาม แต่ด้วยต้องการมีรายได้ให้มากขึ้นจากการทำงานหนักของตน

- การ บ่น นินทา ด่า พบได้ทั่วไป ทั้งต่อหน้า และลับหลัง เพราะคนในพื้นที่สวนใหญ่จะนับญาติกันได้ หรือรู้จักกันมายาวนาน การบ่น นินทา ด่า จึงแสดงออกกันทั่วไป หากเกิดความไม่พอใจกัน

- การแกลังกรีตให้ต้นยางเป็นแผล หรือกรีตรอบต้น เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างเจ้าของสวนและแรงงานรับจ้าง การต่อต้านหรือเอาคืน กรีตให้เป็นแผลนั้นไม่เป็นไรมาก แต่ถ้ากรีตรอบต้นเมื่อไหร่ ยางจะตายเพราะท่อน้ำเลี้ยงจะถูกตัดหมด สร้างความเสียหายให้แก่เจ้าของสวน

- การกรีตยางในช่วงยางผลัดใบ เป็นที่ทราบกันดีว่าช่วงที่ยางผลัดใบนั้นห้ามกรีต เพราะยางจะทิ้งใบทั้งหมดลง ไม่สามารถสร้างอาหารได้ หากกรีตยางในช่วงผลัดใบยางอาจตายได้ แต่สำหรับการหยุดยาวถึงสองเดือน ก็สร้างความลำบากให้ลูกจ้างตัดยางมาก จึงมักพยายามกรีตไปให้นานที่สุด จนยางใบสุดท้ายร่วงเลยทีเดียว ซึ่งที่จริงควรหยุดตั้งแต่วางเริ่มร่วงแล้ว เมื่อยางแตกยอดควรต้องรอจนกว่าใบยางออกเต็มที่ แต่ลูกจ้างตัดยางมักจะเริ่มตั้งแต่อ่อนๆเริ่มผลิ

- การหยุดกรีตยางโดยอ้างว่าฝนตกหรือโกหกว่าไม่กรีตแต่กรีต มักเกิดในสวนที่เจ้าของสวนไม่ได้อยู่ในพื้นที่ เมื่อโทรศัพท์มาถามไถ่ก็จะบอกว่าฝนตกไม่ได้กรีต แล้วตัวลูกจ้างอาจจะหยุดไปทำอย่างอื่น หรือทำธุระส่วนตัว หรืออาจบอกว่าฝนตก ไม่ได้กรีต แต่จริงๆแล้วกรีต และเอาส่วนนั้นไปขายเป็นของตนเอง

- การลัก ขโมย เรื่องลักขโมยนี้พบได้ทั่วไป แต่ถ้าเอาไม่มากเท่าไรหากถูกจับได้ก็พอจะคุยกันได้ แต่ถ้ามากไปก็ต้องถูกไล่ออก

ยกตัวอย่างเช่น เจ้าของสวน ก. เป็นคนขี้เหนียว กับลูกน้องแทบจะไม่มีในเรื่องของรางวัลเลย และหากทราบว่าลูกน้องได้เงินพิเศษจากลูกค้าที่มาจ้างให้ไปทำงานให้ลูกน้องจะต้องแบ่งเงินรางวัลนั้นกับตนด้วย นอกจากนี้คนงานที่รับจ้างในสวนยางนี้ยังเคยโดนเจ้าของสวนรายใหญ่เจ้านี้โกงยางแผ่นที่ทำไว้ไปหลายสิบแผ่น โดยอ้างว่ามีคนขโมยไป แต่คนเดียวที่ถือกุญแจโกดังไว้ก็คือเจ้าของสวน แรงงานรับจ้างในสวนนี้ตอบโต้ด้วยการขโมยยางไปขาย และแม้เจ้าของสวนจะพยายามตรวจตราด้วยการไปเฝ้าตอนกรีดด้วย แต่คนงานก็ลัดเลาะเอาน้ำยางออกทางสวนข้างๆไปได้ และสวนข้างบางสวน²⁰ ก็ไม่บอกว่าจะพบเห็นใครขโมยยางออกมา เนื่องจากอุปนิสัยที่ตระหนี่

แม้จะพบว่ามีความพยายามผู้ผลิตรายย่อยและแรงงานรับจ้างจะตอบโต้ฝ่ายทุน แต่ด้วยความเสียเปรียบในการเป็นเจ้าของปัจจัยทางการผลิต ทำให้รายย่อยมีสถานะความเป็นอยู่ไม่ดีนักคือ

1. ผู้ผลิตรายย่อยทำการผลิต ทำการรับจ้าง ซ้ำๆด้วยความจำใจไม่มีทางเลือกอื่น ไม่สามารถเลิกทำสวนแล้วย้ายหรือเปลี่ยนไปไปทำงานประเภทอื่นได้ เพราะขาดทั้งทุน ความรู้ที่จะไปตั้งต้นใหม่

2. ผู้ผลิตรายย่อยยังคงต้องวนเวียนอยู่ในวงจรหนี้อยู่ตลอดเวลา เรียกได้ว่าทำมาได้เท่าไร ก็ต้องเอาไปหมุนใช้หนี้เสียเกือบทั้งหมด เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปเรื่อยๆ

3. ผู้ผลิตรายย่อยที่มีความกล้าที่จะเห็นคัดค้านกลุ่มทุนแบบต่อหน้าและลับหลัง ในพื้นที่บ้านห้วยพลูหนึ่งมักเป็นฝ่ายที่ต้องถอยออกมาจากกิจกรรมบางอย่างที่ตน ตอบโต้คัดค้าน เช่น กรณีของชาวสวนยางพารารายย่อยรายหนึ่งเคยเป็น กรรมการของสหกรณ์โรงรม ได้แย้งการจัดการบริการของผู้ใหญ่และพรรคพวกในที่ประชุมว่าทำไมถูกตัดที่จุดการกันอยู่เพียงพรรคพวกของผู้ใหญ่ มีการโต้เถียงกันต่อว่ากันในที่ประชุม รายย่อยที่คัดค้าน เห็นว่าค้านไปก็ไม่มีประโยชน์ฝ่ายผู้ใหญ่ก็ยังคงทำตามใจตนเองอยู่ จึงลาออกจากคณะกรรมการ และถอนหุ้นสหกรณ์ออก เช่นเดียวกับชาวสวนอีกรายที่เห็นว่าการดำเนินการสหกรณ์ไม่ชอบธรรม ทวงถามเงินปันผลก็ได้รับคำตอบว่าต้องคืนให้สมาชิกที่ช่วยเหลือเงินในการตั้งสหกรณ์ยุคแรกก่อน รายย่อยท่านนี้จึงถอนหุ้นสหกรณ์ออกเช่นกัน

คนกลุ่มที่กล้าแสดงความคิดเห็นเหล่านี้พยายามแยกตัวออกมาจากกลุ่มทุนเหล่านี้ ส่วนกลุ่มที่ไม่ค่อยกล้าแสดงออกต่อหน้า ก็จะใช้การสนทนาลับหลังเป็นที่ระบาย

²⁰ สัมภาษณ์ ชาวสวนยางพารารายใหญ่ ว., 4 กุมภาพันธ์ 2551

ความรู้สึกไม่พอใจ มีการแสดงออกเมื่อผู้วิจัยถามถึงการเอาเปรียบจากกลุ่มนายทุนพบว่า ชาวบ้านก็หลายรายจะตอบว่า “เดี๋ยวมันก็ตายเองแหละ” พร้อมตามมาด้วยเรื่องราวไม่ดี ของกลุ่มทุนให้ได้ฟังอีกมากมาย การวิพากษ์วิจารณ์พบเห็นได้เกือบทุกคนที่เข้าไป สอบถาม อาจหลีกเลี่ยงที่จะพูดต่อหน้า แต่ก็ไม่ได้กลัวหลงจนไม่กล้าตัดสินใจเลย พบว่า ชาวบ้านทุกคนค่อนข้างกล้าพูดในทุกเรื่อง แต่กลุ่มของนายทุนด้วยกันเองจะค่อนข้าง เกรงใจกลุ่มทุนอื่นๆอยู่ จะไม่มีการพาดพิงในทางเสียหายกับนายทุนด้วยกัน

4. ผู้ผลิตรายย่อยในการผลิตยางพาราจะออกรับจ้างน้อยกว่าทำงานในที่ดินของตนเอง เพราะยางพาราเป็นพืชที่มีลักษณะการทำงานที่ตายตัว คือต้องกรีดในช่วงดึกหรือ เช้าตรู่ การออกรับจ้างในรายย่อยเล็กน้อยทำได้ในกรณีที่ที่ดินที่ไปใช้แรงงานนั้นอยู่ในพื้นที่ ไกลเคียง เพราะมิฉะนั้นจะไม่สามารถไปกรีดยางในหลายพื้นที่ได้ทันเวลา เพราะหากเกิน ช่วงเวลาที่อากาศเย็นและชื้นพอเหมาะไปแล้วน้ำยางจะไหลน้อย เป็นข้อจำกัดที่จะออก รับจ้างในงานกรีดมาก แต่ในงานดูแลรักษาพบว่ามีรายย่อยออกรับจ้างในสวนการดูแล รักษามาก แต่แม้ไม่ได้ออกรับจ้าง ก็ไม่ได้หมายความว่ารายย่อยจะมีชีวิตที่ดีกว่า แรงงานรับจ้างไรที่ดินมากนัก เพราะก็ต้องกระเบียดกระเสียนในการกินการใช้ไม่ ต่างจากกลุ่มแรงงานรับจ้างไรที่ดินมากนัก จะดูดีกว่าก็ตรงได้ชื่อว่ามีที่ดินเป็นของ ตนเองแม้จะติดจำนองอยู่การมีมรดกที่ดินเรื่องนี้ยังคงรุนแรง

สรุป

ความสัมพันธ์ทางการผลิตยางพาราที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ กล่าวคือ มีฝ่ายที่เหนือกว่าคอยโน้มน้ำว ควบคุม บังคับ และฝ่ายที่ด้อยกว่าที่ทำตาม จำยอม ถูก บังคับ อยู่ในทุกระดับของความสัมพันธ์ การที่คนโดนกด โดนควบคุม โดนจับตามอง โดนบังคับ อยู่ตลอดย่อมทำให้เกิดความไม่ลงรอยกันระหว่างคนที่มอำนาจและคนไม่มีอำนาจซึ่งอยู่ในสถานะ ที่ต่ำกว่า การถูกเอาเปรียบทำให้ต้องลุกขึ้นสู้ ในรูปแบบที่จะพอกระทำได้ของสภาพควา เป็นอยู่ที่มีปัจจัยเอื้อหนุนตามที่ได้ชี้แจงให้เห็นมาแล้ว

กระบวนการผลิตและสร้างมูลค่าในหมู่บ้านจึงอยู่ภายใต้แบบแผนความสัมพันธ์ทางการ ผลิตที่มีนายทุนเป็นผู้กำหนดโดยมีความชอบธรรมตามกฎหมายรองรับในการเป็นเจ้าของปัจจัย การผลิต แหล่งเงินทุนล่วงหน้าเองก็เข้าครองผลผลิตโดยวิธีการชู้ตริตต่างๆที่สร้างความขัดแย้งกับ ผู้สร้างสรรค้มูลค่าตัวจริง ให้เราให้เห็นเป็นพฤติกรรมการต่อสู้ต่อต้านที่กระจัดกระจายทั้งแบบ โฉ้งแจ้ง หรือแบบแฝงเร้น ภายใต้การครอบงำของทุน

บทที่ 5

บทบาทของรัฐและท้องถิ่นกับการดำรงอยู่ของชาวสวนยางพารา หรือผู้ผลิตยางพารารายย่อย

นอกจากความสัมพันธ์ทางการผลิตในกระบวนการผลิตยางพาราที่ได้แสดงให้เห็นแล้วในบทที่ 4 ว่า ฝ่ายทุนเป็นฝ่ายได้เปรียบผู้ผลิตรายย่อย ยังมีรูปแบบความสัมพันธ์อีกแบบหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตของผู้ผลิตยางพารารายย่อย นั่นก็คือ **บทบาทรัฐและท้องถิ่น**

ชาวสวนยางพารารายย่อยไม่ได้มีชีวิตอยู่แบบโดดเดี่ยวจากรัฐและสังคม เพราะชาวสวนยางพารามีฐานะเป็นสมาชิกของรัฐและสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่

เหตุที่ผู้วิจัยแยกบทบาทรัฐจากรวมความสัมพันธ์ทางการผลิตเพราะ ข้อมูลที่ผู้วิจัยมีและนำมาวิเคราะห์การแสดงบทบาทของรัฐ พบว่ารัฐมีบทบาทแตกต่างจากความเป็นทุนที่มุ่งหวังผลกำไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ามองเฉพาะในส่วนในพื้นที่บ้านห้วยพลูหนึ่งแล้ว ไม่สามารถเห็นบทบาทรัฐในลักษณะของการเป็นทุนได้ แต่ไม่ได้หมายความว่ารัฐไม่ได้แสดงบทบาทของทุนในกระบวนการผลิตยางพาราเลย แต่รัฐมีลักษณะที่จะเอื้อต่อชนชั้นนายทุนหรือมี คือ

ส่วนแรก เป็นเรื่องของ **บทบาทของรัฐและท้องถิ่น** ที่มีผลกระทบต่อชาวสวนยางพารารายย่อย เพื่อแสดงให้เห็นว่ารัฐมีบทบาทแค่ไหนต่อผู้ผลิตยางพารารายย่อย ช่วยเหลือรายย่อยหรือกลายเป็นแค่เครื่องมือของกลุ่มทุน ตามนิยามที่ว่าด้วยรัฐตามตัวและใน

ส่วนที่สอง เป็นการวิเคราะห์ **การดำรงอยู่ของชาวสวนยางพาราหรือผู้ผลิตรายย่อย** จากการเชื่อมโยงทั้งรูปแบบความสัมพันธ์ทางการผลิตในกระบวนการผลิตยางพาราที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 4 และบทบาทรัฐรวมถึงท้องถิ่นที่ส่งผลกระทบต่อ การดำรงอยู่ของชาวสวนยางพาราหรือผู้ผลิตรายย่อย จนทำให้ผู้ผลิตรายย่อยมีสถานะไม่แตกต่างจากการเป็นแรงงานรับจ้าง

5.1 บทบาทรัฐและท้องถิ่น

รัฐ เป็นแนวความคิดหรือมโนทัศน์ที่ย่อลงมาจากการเมือง (Politics) ในลักษณะที่รัฐเป็นสถาบันที่เกิดขึ้นจากการจัดระเบียบและการสร้างแบบแผน อย่างเป็นทางการของการเคลื่อนไหวหรือพลวัตของการเมือง โดยที่รัฐประกอบไปด้วยประชากรและสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ สถาบัน และกระบวนการยุติธรรม หลักการและอำนาจ ซึ่งเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์แบบโครงสร้าง ส่วนในมโนทัศน์อย่างแคบ รัฐหมายถึง รัฐบาลที่ทุกรัฐจะต้องมีเป็นของตนเอง รวมทั้งมีอำนาจหน้าที่ในการปกครองในนามของรัฐ¹

¹ Leslie Lipson, The Great Issues of Politics: An Introduction to Political Science (New Jersey: Prentice-Hall, 2002), p. 46.

อำนาจที่ถูกสถาปนาไว้ของรัฐในสังคมที่ทำหน้าที่จัดระเบียบสังคมนั้นเมื่อมองเป็นรูปธรรมที่เกี่ยวข้องในการศึกษาคั้งนี้ก็คือ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการผลิตยางพาราและผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง, กำนัน, สมาชิกอบต., ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมโดยทั่วไปมักจะเป็นความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจอยู่เสมอ โดยในรัฐสมัยใหม่ความสัมพันธ์ดังกล่าวมักจะแสดงออกมาในรูปของอำนาจด้านนโยบาย นั่นคือด้านหนึ่งรัฐจะอ้างอำนาจตามกฎหมายผูกขาดการกำหนดและบังคับใช้นโยบายที่มีผลกระทบต่อสังคม ในขณะที่อีกด้านหนึ่ง ประชาชนแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มในสังคมก็พยายามที่จะอาศัยสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม เครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีระหว่างกัน รวมถึงสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของตนเป็นพลังอำนาจในการผลักดันหรือต่อรองกับรัฐ ให้ดำเนินนโยบายให้สอดคล้องหรือตอบสนองผลประโยชน์ของตน²

เมื่อพิจารณาถึงสังคมทุนนิยมในยุคปัจจุบัน พบว่าสังคมมีความเป็นอิสระจากรัฐได้ค่อนข้างมาก ลักษณะสังคมยังถูกกำหนดให้สอดคล้องกับผลประโยชน์และกิจกรรมของชนชั้นนายทุนอีกด้วย เพราะชนชั้นนายทุนเหล่านี้มีพลังอำนาจทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่าคนกลุ่มอื่นทุกกลุ่มเปิดโอกาสให้นายทุนทั้งหลายสามารถครอบงำกิจการทางสังคมได้อย่างกว้างขวางและกลายเป็นผู้กำหนดความเป็นไปของสังคม³

ตัวแบบรัฐนี้ไอมาร์กซิสต์พัฒนากันเป็นลำดับมาจากแนวคิดของ Marx, Engels และ Gramsci รัฐในสังคมทุนนิยมตามตัวแบบนี้ไอมาร์กซิสต์แสดงมุมมองต่อรัฐที่ต่างกันดังนี้คือ⁴

แบบที่ 1. รัฐถูกครอบงำโดยชนชั้นนายทุนได้โดยสิ้นเชิง ทั้งนี้เพราะรัฐตกเป็นเครื่องมือของทุนหรือรัฐกับชนชั้นนายทุนมักเป็นคนกลุ่มเดียวกัน ทิศทางและนโยบายของรัฐจะขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของชนชั้นนายทุนทั้งสิ้น

แบบที่ 2. รัฐมีอิสระของตัวเองในการกำหนดนโยบายไม่น้อย เมื่อเทียบกับสถาบันหรือองค์กรอื่นๆ ในสังคมทุนนิยม แต่ก็ไม่ได้เป็นอิสระจากรัฐครอบงำของชนชั้นนายทุนโดยสิ้นเชิง เพราะรัฐไม่ได้มีบทบาทในกระบวนการผลิตแบบทุนนิยม และไม่ได้เป็นคู่กรณีในความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นกรรมาชีพหรือชนชั้นอื่นโดยตรง และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของกลุ่มอำนาจย่อยๆ ภายในชนชั้นนายทุน ทำให้รัฐปลอดจากการครอบงำของชนชั้นนี้ในระดับหนึ่ง

² อนุสรณ์ ลิมมณี. รัฐ สังคม และการเปลี่ยนแปลง: การพิจารณาในเชิงอำนาจนโยบายและเครือข่ายความสัมพันธ์, หน้า 9.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 47-79.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50-52.

แบบที่ 3. รัฐในสังคมทุนนิยมยังมีจากฝ่ายนายทุนอยู่บ้างในการที่จะกำหนด เลือกด้านนโยบายเพื่อแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของนายทุน เพราะรัฐในตัวเองไม่ได้เป็นเครื่องมือหรือสถาบันที่ฝ่ายทุนจัดตั้งขึ้น แต่ที่รัฐจะต้องสนับสนุนให้กระบวนการของทุนดำเนินอยู่ต่อไปได้ เพราะคนในชนชั้นอื่นต้องพึ่งพาหรือขึ้นกับระบบทุนนิยม การแก้ปัญหาหรือพัฒนาระบบทุนนิยมที่แม้จะให้ประโยชน์แก่นายทุนเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังเป็นผลดีต่อคนส่วนอื่นในสังคมเช่นกัน

แบบที่ 4. รัฐมีความเป็นอิสระในตัวเองค่อนข้างมาก จนมีฐานะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือเป็นคนกลางอิสระ เพราะชนชั้นนายทุนและกรรมกรไม่สามารถรวมตัวกันจนเข้มแข็งได้จนมีอำนาจครอบงำรัฐได้ ทำให้รัฐไม่ได้กลายเป็นเครื่องมือของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง

จากแนวคิดทั้งสี่แบบในตัวเองนี้โธมัส ฮิลล์ ได้สรุปได้ว่าส่วนใหญ่ยอมรับในอำนาจอิสระของรัฐในการกำหนดนโยบาย แม้จะเป็นในเชิงเปรียบเทียบก็ตาม จากแนวคิดข้างต้นเมื่อพิจารณาถึงสภาพในปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยการพิจารณาการข้ามผ่านของบริบทเวลาที่ทำให้สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น รัฐเองก็ต้องปรับบทบาทเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ บทบาทรัฐในปัจจุบันจึงมีแนวโน้มที่จะมีลักษณะตายตัวในการแสดงบทบาทลักษณะใดลักษณะหนึ่ง รัฐไม่ได้มีฐานะเป็นเครื่องมือของชนชั้นนายทุนอย่างตรงไปตรงมาแต่รัฐมีแนวโน้มหรือจำเป็นต้องสนองผลประโยชน์ของชนชั้นนายทุนมากกว่าชนชั้นอื่น อาจเป็นเพราะอำนาจที่ชนชั้นนายทุนมีมากกว่าชนชั้นอื่น หรือจากปัจจัยที่รัฐเองก็ต้องพึ่งพิงระบบทุนนิยมด้วยก็ตาม

ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมากในประเทศ ทำให้ทำให้เราต้องมองบทบาทรัฐที่มีความซับซ้อนคือ รัฐต้องแสดงทั้งบทบาทตรงไปตรงมา และแสดงบทบาทในลักษณะที่ซ่อนเร้น ข้อสังเกตหนึ่งที่ต้องพึงระลึกถึงในการวิเคราะห์บทบาทรัฐ จากตัวแบบของรัฐแบบทุนนิยม คือการตระหนักว่ารัฐแสดงบทบาทได้หลายแบบและความซับซ้อน จึงต้องมองบทบาทรัฐให้ลึกกว่าภาพที่มองเห็นตรงหน้า หรือสิ่งที่จับต้องได้

สาเหตุสำคัญที่ทำให้รัฐต้องเข้ามาบีบบทบาทในภาคการผลิตยางพาราดำรงอยู่ต่อนั้น คือยางพาราเป็นพืชสามารถให้ประโยชน์แก่รัฐได้มาก เพราะยางพาราสร้างรายได้ให้ทั้งรัฐจากการเก็บภาษีทั้งให้ประเทศ ทั้งในรูป ภาษีจากการใช้จ่ายของผู้ผลิตยางพารา เมื่อเขามีรายได้เลี้ยงตัวจากการผลิตยางพาราภาษีส่งออกจากภาคเอกชน ทำให้รัฐมีรายได้เลี้ยงตัว แม้จะไม่เห็นตัวเลขในส่วนที่รัฐได้รับจากการให้การสนับสนุนชาวสวนยางพารา แต่อนุมานได้ว่าต้องเป็นผลผลิตมหาศาล คิดง่ายๆว่า ชาวสวนยางพารา ได้รับรายได้จากการขายผลผลิตรัฐจะได้รับผลตอบแทนจากการที่คนในภาคการผลิตนี้จ่ายเงินไปใช้จ่ายบริโภคอุปโภคซึ่งเป็นรายได้ของรัฐโดยจัดเก็บภาษีจากการใช้จ่ายเหล่านั้น การให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าดูเหมือนจะช่วยปิดบังอำพรางได้ว่ารัฐได้รับผลประโยชน์จากการเลี้ยงระบบการผลิตยางพาราให้ดำรงอยู่ไปได้ด้วย

เมื่อใดที่รัฐมีความเป็นอิสระจากชนชั้นนายทุนค่อนข้างมาก การกำหนดทางเลือกทางนโยบายที่จะแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการจะเป็นเพื่อเป้าหมายของรัฐเอง แต่เมื่อรัฐเป็นรัฐทุนนิยม รัฐและคนในรัฐต้องอาศัยระบบทุนนิยม รัฐและนายทุนในรัฐทุนนิยมจึงมีลักษณะของเป้าหมายที่ดำเนินไปในทิศทางเดียวกันและเป็นมักการเอื้อประโยชน์ให้แก่กันระหว่างรัฐและชนชั้นนายทุน

เราสามารถพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างรัฐและชนชั้นนายทุนได้จากตัวแบบรัฐทุนนิยมข้างต้นซึ่งพบว่าบทบาทของรัฐในพื้นที่ศึกษาพบว่ารัฐมีแสดงบทบาทดังนี้ **รัฐแสดงบทบาทเป็นผู้เอื้อประโยชน์ให้แก่ชนชั้นนายทุน** ก็ไม่ได้เป็นมีลักษณะที่ถูกควบคุมจากนายทุน แต่ผลสุดท้ายของการดำเนินการของรัฐมักเอื้อประโยชน์แก่ชนชั้นนายทุน

โดยจะยกตัวอย่างบทบาทรัฐที่มีลักษณะนี้แสดงออกให้เห็นได้ชัดดังนี้

1. การออกนโยบายแทรกแซงราคายางพารา

เมื่อใดที่ราคาผลผลิตยางพาราในตลาดมีราคาตกต่ำมาก จนชาวสวนยางพาราเดือดร้อนรัฐบาลจะมีการแทรกแซงราคายางพาราเพื่อแก้ไขปัญหาราคายางพาราตกต่ำ โดยมอบหมายให้สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง(ส.ก.ย.) และองค์การสวนยาง(อ.ส.ย.) ดำเนินการแทรกแซงตลาดยางพาราในช่วงที่ราคายางในตลาดตกต่ำ โดยรับซื้อยางจากเกษตรกรด้วยวิธีเปิดตลาดประมูลยางระดับท้องถิ่นกระจายในพื้นที่ที่มีการปลูกยาง(จุดแทรกแซง) และกำหนดราคาแทรกแซงรับซื้อยางแผ่นดิบคุณภาพ 1, 2, 3, และ 4 ให้สอดคล้องกับราคายางในตลาด การกำหนดราคาแทรกแซงจะใช้ราคาเฉลี่ยยางแผ่นดิบคุณภาพ 3 ของตลาดสิงคโปร์ ตลาดญี่ปุ่น และตลาดกลางหาดใหญ่ นำมาแปลงเป็นราคายางแผ่นดิบ⁵

รัฐจะแสดงข้อมูลให้คนทั่วไปเห็นว่า รัฐเป็นผู้รับภาระขาดทุนจากการขายออกไปในราคาเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของพ่อแม่พี่น้องเกษตรกรชาวสวนยางพารา เช่นหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องจะมีข้อมูลแสดง เผยแพร่ตลอดเวลาว่ารัฐให้รัฐมีภาพลักษณ์ที่ดี เช่น ข้อมูลที่นำเสนอทางเว็บไซต์ต่างๆขององค์การสวนยาง ว่ารัฐโครงการแทรกแซงตลาดยางพาราได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2535 จนถึงปี 2545 โดยแบ่งเป็น 6 ระยะเวลา และใช้งบประมาณเพื่อการแทรกแซงราคายางเป็นปริมาณยางที่แทรกแซงทั้งหมด 1,351,539.9 ตัน มูลค่า 32,361.3 ผลของมาตรการการ

⁵ อภินันท์ สมบุญตนนท์, "ทิศทางยางพาราไทย...หลังไร้ INROW," รายงานเศรษฐกิจรายเดือนธนาคารแห่งประเทศไทย, ฉบับเดือนมีนาคม ปีที่ 40 เล่มที่ 3 (กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2543), หน้า 38.

แทรกแซงราคาที่รัฐบาลเข้ารับซื้ออย่างจากเกษตรกรโดยตรงนั้นสามารถช่วยให้เกษตรกรขายยางพาราได้ราคาดีกว่าราคาตลาด⁶

วิเคราะห์ได้ว่า การที่รัฐเข้าแทรกแซงในกลไกตลาดเพื่อ รัฐ กำลังทำเพื่อผลประโยชน์ของรัฐในแง่ภาพลักษณ์และลดภาวะตั้งเครียดให้สังคมชาวสวนยาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกขายย่อยและแรงงานรับจ้างที่ต้องรับผลกระทบมาก เพราะมีรายได้น้อย หากรัฐปล่อยให้ไปไปตามกลไกตลาด ความวุ่นวายจะเกิดได้ง่าย กระทบต่อความมั่นคงต่อรัฐ การเข้าแทรกแซงราคาข้างนั้นเป็นแค่การให้ความช่วยเหลือได้ในระยะสั้น และไม่อาจช่วยเหลือผู้ผลิตยางพารารายย่อยได้จริง เนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้

ความช่วยเหลือจากรัฐนี้จะแปลงสภาพไปเป็นประโยชน์ของชนชั้นนายทุนอยู่ดี เพราะ การแทรกแซงราคาขายพาราไม่สามารถให้ความช่วยเหลือเกษตรกรที่ทำสวนยางได้โดยตรง เวลาขายรายย่อยไม่ได้เอาไปขายให้กับทางกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางโดยตรง แต่นำไปขายให้กับพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้าน แม้การประกันราคาจะทำให้ราคาขายไม่ต่ำไปกว่านั้น แต่ก็เชื่อว่าผู้ผลิตยางพารารายย่อยจะได้ประโยชน์อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เนื่องจากจะถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้านลงมาอีก เป็นลักษณะเช่นเดิมกับที่การขายได้ในภาวะปกติก็ต้องถูกกดราคาลงมาอีกนิดหน่อย บาทหรือสองบาทต่อกิโลกรัม แน่แน่นอนว่าไม่ใช่ปริมาณที่มากมาย แต่ถ้าคิดจากรายย่อยหลายๆรายรวมกัน จะเป็นปริมาณมากทีเดียว

ยกตัวอย่างเช่น ร้านค้ายางในหมู่บ้าน รับซื้อน้ำยางจากชาวสวน เฉลี่ยทุกวันมีชาวสวนยางพารารายย่อยมาขายน้ำยางราวให้ 20 ราย ขายวันคนละ 20 กิโลกรัม(คิดเป็นน้ำหนักยางแห้ง) ราคา กิโลกรัมละ 50 บาทในช่วงตกต่ำ(ราคาท้องถิ่นที่ตกลงมาแล้วสองบาท) พ่อค้าจะหักส่วนต่างในการเดินทางออกประมาณ 3.5 บาทต่อกิโลกรัมก็จะได้ $800\text{kg} \times 3\text{บาท} = 2400\text{บาท/วัน}$ ชาวสวนรายย่อยก็ต้องยอมเพราะการขนไปขายให้ได้ราคาที่รัฐรับประกัน ณ จุดรับซื้อกลางนั้นไม่สะดวก นั่นก็เท่ากับว่า เงินที่รัฐจะช่วยเหลือผู้ผลิตรายย่อยก็ถูกฉกไปไว้ในกระเป๋านายทุนหมู่บ้าน

รัฐจึงมีบทบาทหน้าฉากเพื่อประโยชน์รัฐและชนชั้นล่าง แต่สุดท้ายก็กลายเป็นการเอื้อประโยชน์แก่นายทุน

⁶ องค์การสวนยาง, ประวัติและอำนาจหน้าที่ [ออนไลน์], (ม.ป.ป.), แหล่งที่มา: <http://www.reothai.co.th/P2.htm> [25

2. การให้ทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง

บทบาทหน้าที่ของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง มีวัตถุประสงค์ เพื่อดำเนินกิจการ ให้การสงเคราะห์การทำสวนยาง และการสงเคราะห์ปลูกแทนด้วยไม้ยืนต้นชนิดอื่นที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ⁷ หรือเข้าใจได้ว่าเป็นหน่วยงานที่รัฐใช้เพื่อแทรกแซงกระบวนการผลิตยาง เนื่องจากยางเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญและทำรายได้ให้กับรัฐได้อย่างดีในอนาคต หน้าที่ของกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจึงเป็นการสนับสนุนส่งเสริมชาวสวนยางให้ปลูกยางพันธุ์ดีที่ให้ผลผลิตมาก และยังให้ทุนแก่ชาวสวนในการทำสวนใหม่ เพื่อประกันได้ว่าจะยังคงมีการทำสวนยางพาราเพื่อสร้างรายได้ให้กับรัฐต่อไป และยังใช้หน่วยงานนี้เพื่อถ่ายทอดความรู้ในการทำสวนยางแบบสมัยใหม่ให้กับชาวสวนยางด้วย

การจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางได้มีการกู้ยืมเงินจากธนาคารโลก และจากบริษัทพัฒนาแห่งเครือจักรภพ (CDC) มาถึงสามครั้ง⁸ ส่งผลให้การดำเนินการของกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางมีแนวทางไปในทิศทางเดียวกับเจ้าของเงินทุนนั้นด้วย คือ การเน้นเพิ่มผลผลิต โดยพยายามเปลี่ยนเป็นพืชเชิงเดี่ยวให้มากที่สุด คือ เปลี่ยนจากสวนผสมที่ชาวบ้านของไทยมักทำกัน ไปปลูกพืชชนิดใดชนิดหนึ่งแทน กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจึงมีการกำหนดเงื่อนไขที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาว

วัตถุประสงค์ของกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง คือ การส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกยางพันธุ์ดีหรือไม้ยืนต้นทดแทนยางเก่า และส่งเสริมให้เกษตรกร ที่ไม่มียางมาก่อน ได้ปลูกสร้างสวนยางพันธุ์ดี โดยให้ทุนสงเคราะห์รวมทั้งคำแนะนำทางวิชาการ เพื่อให้มีผลผลิตและรายได้เพิ่มขึ้น พัฒนาคุณภาพผลผลิตให้เป็นที่ยอมรับของตลาด โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม พัฒนาระบบและกลไกตลาดให้เกษตรกรชาวสวนยางได้รับความเป็นธรรมในด้านราคา จัดตั้งและพัฒนาองค์กรเกษตรกรชาวสวนยาง ให้เข้มแข็งมีศักยภาพในการพัฒนาและอำนาจต่อรองที่สูงขึ้น⁹

ในส่วนของ การส่งเสริมให้ปลูกยางพันธุ์ดี เจ้าหน้าที่กองทุนสวนยาง ได้ให้ข้อมูลว่า การดำเนินนโยบายในเรื่องของการเปลี่ยนพันธุ์ยางนั้นได้ผลดี เพราะปัจจุบันพันธุ์ยางที่ชาวสวนปลูกส่วนใหญ่เป็นยางพันธุ์ดีเกือบหมดซึ่งให้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับยางพันธุ์เก่า แต่ผลดีตรงนี้กำลังสร้างปัญหาใหญ่ในอนาคตอันใกล้ เนื่องด้วยพันธุ์ยางที่กลายเป็นพันธุ์ใหม่เกือบหมด ยางพาราพื้นเมืองที่จะนำมาใช้เป็นต้นกล้าสำหรับเสียบยอดยางพันธุ์ดีหาได้ยากมาก จนมีบางรายนำยางพันธุ์สมัยใหม่ชนิดเดียวกันมาเสียบยอดกันเอง ยางที่ได้จะหาอาหารไม่เก่ง 7-8 ปีก็จะเกิด

⁷ สำนักงานสงเคราะห์การทำสวนยาง, อำนาจหน้าที่กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง [ออนไลน์], (ม.ป.ป.), แหล่งที่มา: <http://www.rubber.co.th> [25 มีนาคม 2550]

⁸ เรื่องเดียวกัน

⁹ เรื่องเดียวกัน.

รากเน่าตายยกสวนกันเลยทีเดียว การทำตามนโยบายรัฐที่มุ่งพัฒนาด้านปริมาณการผลิตตามระบบทุนนิยมมากจนเกินไป กลับเริ่มส่งผลร้ายต่อเกษตรกรในที่สุด¹⁰

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กองทุนสวนยาง ยังได้รับข้อมูลอีกว่า ทางกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางได้พยายามแนะนำให้ผู้ผลิตยางพาราที่มีที่ดินขนาดใหญ่ สร้างโรงรมควันยางพาราขนาดเล็กเองเพื่อให้ สามารถทำการผลิตยางได้อย่างครบวงจร และเป็นการเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ยางพาราได้ด้วย เพราะ ยางแผ่นรมควันชั้นสามนั้นมีราคาดีกว่ายางแผ่นดิบที่ผลิตกันทั่วไป กิโลกรัมละหลายบาท (ประมาณ 2-3 บาท) ซึ่งสำหรับเจ้าของสวนยางพาราขนาดใหญ่ เช่น ประมาณ 150 ไร่ นั้นจะสามารถผลิตยางแผ่นดิบได้อย่างน้อยๆ เดือนละ 2 ตัน หรือ 2000 กิโลกรัม ถ้าผลิตเป็นยางแผ่นลมควันชั้นสาม ที่ได้มากกว่ายางแผ่นดิบทั่วไป 3 บาท ต่อ กิโลกรัม นั้นเท่ากับว่า จะเพิ่มรายได้ให้แก่เจ้าของสวนยางใหญ่ได้อีก 6000 บาท/เดือน ปัญหามันอยู่ที่ว่า การลงทุนทำโรงรมควันยางพาราขนาดเล็กนั้น ต้องใช้เงินประมาณ บาท ซึ่งรายย่อยแทบจะหมดโอกาสในการลงทุนทำเองเลย เพราะต้นทุนขนาดนั้นไม่ใช่จำนวนน้อยๆ และครั้งจะหวังพึ่งสหกรณ์โรงรมของหมู่บ้านก็เป็นปัญหาอย่างที่กล่าวไปแล้ว ผู้ผลิตรายย่อยจึงได้ประโยชน์น้อยมากจากหลายโครงการที่จัดทำเพื่อให้ความช่วยเหลือโดยรัฐ

ชาวสวนยางรายใหญ่และรายกลางนั้นมีทางเลือกมากกว่าชาวสวนยางพารารายย่อยอย่างมาก เพราะชาวสวนยางใหญ่สามารถเลือกที่จะไม่รับทุนได้เพื่อหลีกเลี่ยงจากข้อกำหนดของการขอทุน เช่น การต้องปลูกแค่อย่างอย่างเดียวเป็นปลูกยางและไม้ผลอื่นแซมในปริมาณเท่าๆกันได้ แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถที่จะขอทุนจากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางเพื่อลดต้นทุนบางส่วนที่จะต้องออกเงินเองทั้งหมดได้เช่นกัน หรือพูดง่ายกว่าได้ทั้งขึ้นทั้งล่องอยู่ดี ตัวอย่างเช่น สวน ว. มีขนาดที่ดินทำสวนยางประมาณ 150 ไร่ ยื่นขอรับทุนเพื่อประหยัดต้นทุนที่จะต้องลงเองทั้งหมด แต่ก็สามารถออกเงินในส่วนที่ต้องใช้จ่ายอย่างอื่นโดยที่ไม่รวมอยู่ในทุนที่ได้รับได้ เช่น ค่าฉีดยาฆ่าหญ้า ค่าตัดหญ้า ค่าใส่ปุ๋ย¹¹

ในขณะที่ชาวสวนยางพารารายย่อยไม่สามารถทำเช่นเดียวกันได้ เพราะไม่มีเงินทุนสะสมที่จะสำรองจ่ายไปก่อนที่เงินจากกองทุนจะออก เพราะการทำเกษตรกรรมนั้นไม่สามารถรอเวลาได้ เพราะ หนึ่งถ้ายางเพิ่งจะปลูกปล่อยหญ้าให้รกไม่ได้เพราะจะทำให้ยางไม่โต อีกทั้งเจ้าของสวนยางพาราขนาดใหญ่มักจะรู้จักเส้นสายในกองทุนมากกว่าชาวสวนยางพารารายย่อยทั่วไปอยู่แล้ว

¹⁰ เรื่องเดียวกัน.

¹¹ สัมภาษณ์ ชาวสวนยางพาราใหญ่ ว., 3 มีนาคม 2550.

เงื่อนไขบางข้อ เช่นการตัดต้นไม้ยืนต้นประเภทอื่นออกให้เหลือไม่เกินสิบห้าต้นต่อไร่ จึงอาจได้การอนุโลมมากกว่ารายย่อยทั่วไปด้วย¹²

ทุนสงเคราะห์ก็ผลประโยชน์เสริมให้ช่วยรายย่อย แต่ขณะเดียวกันชนชั้นนายทุนที่เข้าขอรับทุนก็จะยังสามารถลดต้นทุนที่จะต้องออกไปเองได้ และยังช่วยให้ผู้ผลิตรายใหญ่สะสมทุนได้มากขึ้นไปอีก เท่ากับว่ารัฐแสดงบทบาทช่วยชนชั้นอื่นที่ไม่ใช่ชนชั้นนายทุน แต่ก็เปิดช่องโหว่ให้เจ้าของสวนยางพารารายใหญ่ซึ่งเป็นชนชั้นนายทุนที่ครอบครองปัจจัยการผลิตมากอยู่แล้วได้เปรียบ

3. บทบาทรัฐในความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างท้องถิ่น

อำนาจท้องถิ่นนั้นมีความสำคัญและบทบาทต่อวิถีชีวิตของผู้ผลิตรายย่อยที่ใกล้ชิดกับประสบการณ์และความสำนึกของชาวชนบทที่ยากจน ทั้งในมิติการเมือง อุดมการณ์และเศรษฐกิจ และในความเป็นจริงโครงสร้างความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นนั้นทราบกันดีว่ามีความสำคัญ แต่กลับ “ไม่มีตัวตน” งานทางวิชาการส่วนใหญ่¹³ แต่พบการนำเสนอแนวคิดของกรัมซีในด้านการสร้างการนำจากงานของ Andrew Turton ซึ่งการวิเคราะห์ถึงบทบาทของท้องถิ่นของไทยที่นำเสนอได้น่าสนใจถึงแนวความคิด การสร้างอำนาจนำ จากกรัมซี¹⁴ ซึ่งช่วยให้เราเห็นสภาพสังคมท้องถิ่น มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกับรัฐโดยตรงด้วย

รัฐใช้อำนาจอิทธิพลเข้าแทรกแซงควบคุมคนผ่านองค์กรและตัวแทนอำนาจในท้องถิ่น เช่น ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. เป็นต้น ในส่วนของตัวแทนอำนาจรัฐในทางปกครองอย่างผู้ใหญ่บ้าน ก็จะใช้ความชอบธรรมในอำนาจหน้าที่ที่ตนได้รับ เพื่อมาพัฒนาท้องถิ่นเลือกปฏิบัติเล่นพรรคเล่นพวก และกลายเป็นกลุ่มที่ดักตวงผลประโยชน์ได้มากที่สุดกลุ่มหนึ่งในหมู่บ้าน เพราะคนกลุ่มนี้เข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็วกว่าชาวบ้านโดยทั่วไป และความชำนาญความเข้าใจจากการทำงานกับหน่วยงานรัฐมานานทำให้สามารถเล็งเห็นช่องทางในการดักตวงผลประโยชน์ได้ และพบว่าแทบทุกคนก่อนที่จะมีตำแหน่งหน้าที่ไม่ได้มีฐานะเดิมที่มั่งมีหรือสุขสบายมาก่อน

อำนาจหน้าที่ที่รัฐมอบให้ตัวแทนเข้ามาจัดการ ทำให้ตัวแทนอำนาจรัฐในระดับท้องถิ่นสามารถรับทราบข่าวสารต่างๆได้ก่อนชาวบ้าน และในบางครั้งบทบาทหน้าที่ที่ตรงนี้ยังช่วยให้ตัวแทนอำนาจรัฐในระดับท้องถิ่นเข้าไปมีบทบาทเป็นผู้นำหรือผู้จัดการในโครงการต่างๆที่ทางภาครัฐสร้างให้ชาวบ้านได้ ดังที่พบในกรณีของบ้านห้วยพลูหนึ่ง ผู้ใหญ่และพรรคพวกสามารถเข้า

¹² สัมภาษณ์ ชาวสวนยางพารารายใหญ่ ว, 3 มีนาคม 2550.

¹³ อุททอง ประศาสน์วินิจฉัย. การครอบงำและความหวาดกลัวในสังคมไทย แปลจาก Limits of Ideological Domination and the Formation of social Consciousness by Andrew Turton (กรุงเทพฯ : คอมแพ็คท์ปริ้นท์, 2551), หน้า 23-29.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

ไปจัดการในกิจการสำคัญของหมู่บ้านได้และด้วยประสบการณ์ในการทำงานกับภาครัฐมาก่อน ทำให้เข้าใจระบบงานต่างๆดีกว่าชาวบ้านทั่วไป ข้อได้เปรียบนี้ทำให้โครงการที่รัฐจะนำมาใช้ช่วยเหลือชาวบ้านตกไปอยู่ในหมู่บ้านแทนอำนาจในระดับท้องถิ่นได้ง่ายขึ้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดของการที่รัฐมีส่วนส่งเสริมผลประโยชน์ให้ตกไปอยู่ในกำมือของชนชั้นนายทุนท้องถิ่นที่มักมีบทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐพ่วงไปด้วยนั้นได้แก่ กรณีของการให้ทุนสร้าง**สหกรณ์โรงรม**

สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางยังให้การส่งเสริมการก่อตั้งสหกรณ์โรงรม เพื่อให้ชาวสวนยางพาราทุกคนในหมู่บ้านได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน สหกรณ์โรงรมควั่นยางแผ่นที่ตั้งขึ้นนั้นรัฐหวังว่าจะได้เอาไว้เป็นเพื่อให้เป็นศูนย์รวมรับซื้อน้ำยางจากชาวสวน และแปรรูปผลิต

จากการสำรวจในหมู่บ้านห้วยพลูหนึ่งพบว่า มีโรงผลิตยางรมควั่น หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “โรงรม” อยู่ 1 แห่งซึ่งได้รับเงินทุนจากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางมา 3.8 ล้านบาท¹⁵ โดย ยืมที่ดินจากป่าแหมซึ่งถือเป็นคนมั่งมีคนหนึ่ง ป่าแหมให้ข้อมูลว่าเดิมที่ทางกองทุนขอยืมที่ดินจาก ผู้ใหญ่บ้านแต่ผู้ใหญ่ปฏิเสธจึงมาขอป่าแหม¹⁶ เมื่อสอบถามจากเจ้าหน้าที่กองทุนสวนยางพบว่า การขอใช้พื้นที่นี้หากมีความล้มเหลวในการดำเนินการโรงรมจะตกเป็นเจ้าของที่ดินที่ให้เช่า แต่ทางกองทุนจะพยายามไม่ให้เจ้าของที่รู้เพราะกลัวจะเกิดความพยายามในการทำให้เกิดความล้มเหลวในการดำเนินการ¹⁷

จากการศึกษา พบว่าการดำเนินการของสหกรณ์โรงรมในหมู่บ้านเริ่มตั้งตัวได้ คือ เริ่มมี กำไรมาเลี้ยงตัวสหกรณ์และมีเงินปันผลคืนให้แก่สมาชิก แต่ก็มีปัญหาเรื่องความโปร่งใสตั้งที่ได้ให้ รายละเอียดไปในเนื้อหาส่วนขอตัวของตัวแทนรัฐแล้ว ถ้าสามารถจัดการปัญหาตรงนี้ได้สหกรณ์จะเป็น ทางออกที่ดีในการแก้ปัญหาเกษตรกร ความเชื่อมั่น ความน่าเชื่อถือ ความไว้เนื้อเชื่อใจกันได้ จะ ทำให้การรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนที่เข้มแข็งในหมู่ชาวสวนยางเป็นไปได้ง่ายขึ้น ทำให้มีอำนาจ ต่อรองและพึ่งตนเองได้มากขึ้นตามไปด้วย แต่นั่นไม่ใช่เรื่องง่ายยังคงต้องอาศัยเวลาในการปลูกฝัง ความคิดความเข้าใจในระบบสหกรณ์แก่ชาวสวนในท้องถิ่น

จากตัวอย่างบทบาทรัฐที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่ารัฐไม่ได้เป็นเครื่องมือชนชั้น เสียทีเดียว แต่รัฐมีผลประโยชน์ของตัวเองที่แยกออกมาด้วยการจัดการในการวางนโยบาย ในหลายด้าน แต่ก็พบว่าผลประโยชน์และนโยบายหลายๆอย่างของรัฐเอื้อผลประโยชน์ต่อของชน ชั้นนายทุนในที่สุด ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เพราะด้วยการที่ทุกชนชั้น และตัวรัฐต้องพึ่งระบบทุนนิยม

¹⁵ สัมภาษณ์ อดีตผู้จัดการโรงรมยางพาราบ้านห้วยพลูหนึ่ง, 20 ตุลาคม 2550.

¹⁶ สัมภาษณ์ (อัตเทป) ชาวสวนยางพาราชายกลาง, 8 เมษายน 2551.

¹⁷ สัมภาษณ์ (อัตเทป) เจ้าหน้าที่กองทุนสวนยาง, 21 กุมภาพันธ์ 2551.

เพื่อการอยู่รอด ทำให้บ่อยครั้งที่รัฐและชนชั้นนายทุนมีเป้าหมายและรับประโยชน์ร่วมกัน และทำให้รัฐมีภาพที่เอื้อต่อชนชั้นนายทุน

5.2 การดำรงอยู่ของชาวสวนยางพาราหรือผู้ผลิตรายย่อย

จากทั้งการครอบงำของทุนในบทที่ 4 และบทบาทของรัฐและท้องถิ่นส่งผลให้ผู้ผลิตยางพารา รายย่อยในบ้านห้วยพลูหนึ่ง ปฏิบัติของรายย่อยและรายใหญ่ที่มีต่อการถูกควบคุมโดยทุน และโครงสร้างทางการเมืองมีลักษณะดังนี้

การดำรงอยู่ของผู้ผลิตยางพารารายย่อยในหมู่บ้านห้วยพลูหนึ่งพบว่า ส่วนใหญ่ไม่ได้มีฐานะสุขสบายมากนัก หากในช่วงที่ผ่านมาราคายางพาราเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากจึงทำให้สภาพภายนอกที่ปรากฏแก่คนทั่วไปนั้น ชาวสวนยางน่าจะมีความดี ซึ่งก็จริงสำหรับบางส่วน แต่เมื่อสังเกตในกลุ่มที่เป็นรายย่อยจริงๆ ในงานชิ้นนี้กำหนดเอาเกณฑ์การถือครองที่ดินตั้งแต่ 8 ไร่ลงมาว่าเป็นรายย่อย พบว่ารายรับและรายจ่ายของชาวสวนยางรายย่อยเหล่านี้แทบจะเท่ากับกลุ่มแรงงานรับจ้าง หรืออีกนัยหนึ่งคือไม่ต่างจากแรงงานรับจ้าง

การถือครองปัจจัยทางการผลิตโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่ดิน สำหรับในภาคการเกษตรของไทยนั้นพบได้ทั่วไป ดังที่ได้ยืนยันข้อมูลในส่วนแรกของงานชิ้นนี้แล้วว่า มีเพียงคนกลุ่มน้อยมาก ๆ เท่านั้นที่สามารถเป็นเจ้าของที่ดินขนาดใหญ่หรือมีที่ดินหลายๆแปลงได้ ในขณะที่คนส่วนใหญ่คือคนที่ถือครองที่ดินขนาดเล็กหรือไม่สามารถเป็นเจ้าของที่ดินได้เลยด้วยซ้ำ

ความไม่เท่าเทียมกันอย่างมากของการถือครองที่ดินในประเทศไทยนั้นเป็นปัญหาอย่างยิ่งต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นแหล่งรายได้หลักของประเทศไทย

ผลจากทั้งระบบทุนนิยมในโลกปัจจุบันที่รัฐส่วนใหญ่ยึดถือเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ ผู้ที่มีเงินมากก็สามารถที่จะซื้อหาที่ดินมาครอบครองได้เป็นปริมาณมากๆ โดยที่แทบจะไม่ได้ใช้ประโยชน์ในที่ดินเหล่านั้นเองอย่างแท้จริงก็พบเห็นได้อย่างมากมาย อาทิเช่นตัวอย่างจากหมู่บ้านที่ศึกษา นาย อ. เป็นเศรษฐีของหมู่บ้าน(คนมีที่ดินมากที่สุดในหมู่บ้าน) ก็ซื้อที่ดินเก็บไว้หลายร้อยไร่ ทำทั้งสวนยางและสวนปาล์ม นาย อ. ได้รับรายได้จากการจ้างแรงงานเข้ามาทำงานแทนทั้งหมดมากกว่า ที่นาย อ. จ่ายค่าจ้างนั้นให้แรงงานทุกคนในรอบหนึ่งปีเท่ากับครึ่งหนึ่งของรายได้ทั้งหมด แต่รายรับของนาย อ. คือผลรวมของรายรับที่เหลือครึ่งหนึ่งของการใช้แรงงานรับจ้างทำงานแทน 15 คน นั่นหมายความว่า นาย อ. ยึดเอาประโยชน์จากการทำงานของคน 15 คน มาเป็นของตนโดยไม่ต้องลงแรงในการทำงานเลย นี่คือการขูดรีดในโลกแห่งความเป็นจริง

1. ตกเป็นฐานอำนาจภายใต้กลุ่มทุนที่แข่งขันช่วงชิงกัน

การตกเป็นฐานอำนาจภายใต้กลุ่มทุนนี้เกิดจากการที่กลุ่มของนายทุนสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านทั่วไปในหลายรูปแบบ เช่น การให้ประโยชน์จนทำให้รู้สึกเป็นหนี้บุญคุณ การให้ความ

ช่วยเหลือแก่ส่วนรวมจนเป็นที่ชื่นชมแก่ชาวบ้าน เพื่อสร้างความมั่นคงทางสังคมให้กับตนเองและพวกพ้อง

กรณี **ผู้มีอิทธิพลและนักการเมืองท้องถิ่น** เมื่อแรกเริ่มที่ผู้วิจัยสอบถามเกี่ยวกับผู้มีอิทธิพลในหมู่บ้านว่ามีบ้างหรือไม่ คำตอบที่ได้คือ ไม่มี แต่เมื่อเปลี่ยนคำถามเป็น ในหมู่บ้านนี้คนที่ชาวบ้านนับหน้าถือตา และนับถือกันมากๆคือใคร และเป็นกลุ่มเดียวกับกลุ่มที่มีอำนาจทางการเมืองบ้างหรือไม่ คำตอบจึงค่อยเผยออกมาว่า คนที่ชาวบ้านนับถือ นั้นเป็นคนรวยรายหนึ่งในหมู่บ้านที่มีคนนับถือมาก ซึ่งเป็นคนละกลุ่มกับผู้ใหญ่บ้าน หรือนักการเมืองท้องถิ่นอย่าง สมาชิก อบต.

ผู้ให้ข้อมูลบอกว่า คนที่ชาวบ้านนับถือ นั้นคือ น้ำเอ(นามสมมติ) โดยน้ำเอถือเป็นคนรวยในหมู่บ้าน แต่น้ำเอได้เสียชีวิตไปแล้วเพราะฆ่าตัวตาย สาเหตุที่พูดกันคือ เพราะน้ำเอค้ายาบ้าและมีการกดดันบางอย่างให้ต้องฆ่าตัวตายเพื่อไม่ให้ลูกเมียลำบาก ชาวบ้านส่วนใหญ่ทราบที่น้ำเอทำธุรกิจผิดกฎหมายจนร่ำรวย(ตอนนี้รุ่นลูกก็รับช่วงทำต่อเพราะยังมีข่าวว่ามีการขนยามาใหม่เรื่อยๆ) แต่ไม่ได้ค้ามายาวนานเพิ่งเริ่มไม่นานนัก เมื่อถามว่ามีความเป็นไปได้หรือไม่ที่ความร่ำรวยนี้มาจากการทำสวนยางและสวนปาล์มที่มีอยู่(สวนยาง 50 ไร่ และสวนปาล์ม 40 ไร่) คำตอบที่ได้คือ ไม่ เพราะก่อนหน้านี้ น้ำเอไม่ได้ร่ำรวยฟูฟ่าแบบนี้ เป็นคนที่พอมีทรัพย์สินบ้างแต่ไม่มากขนาดนี้ ก่อนเสียชีวิตไม่นานยังเคยประกาศขายที่ดินอยู่เลย แต่หลังจากเสียชีวิตลูกเมียก็ซื้อที่ดินเพิ่มหลายแปลงเป็นเงินหลายล้านบาท ซื้อ รถไถ รถแทรกเตอร์ รถบรรทุกหกล้อ โดยจ่ายทั้งหมดเป็นเงินสด ผู้ให้ข้อมูลยังเคยได้ยินการสนทนาทางโทรศัพท์ของลูกชายว่าพ่อบอลคู่ละเป็นล้าน ไม่มีทางเป็นไปได้ที่จะเป็นเงินจากการทำยางและปาล์มอย่างเดียว

ด้วยอุปนิสัยใจคอที่ดีของน้ำเอ กอปรกับเป็นลูกของอดีตผู้ใหญ่บ้าน จึงเป็นบุคคลที่คนอื่น “เกรง” และนับถือ นอกจากนี้ยังเป็นหัวหน้าของพรรคประชาธิปไตยมานานแล้วเงินที่จะใช้ในการหาเสียงน้ำเอจะเป็นผู้รับไว้ แต่จะไม่ถึงชาวบ้านในรูปของเงินเท่าไร จะเป็นรูปแบบของการเลี้ยงหลังการเลือกตั้งมากกว่า เพราะหัวหน้าพรรคอยู่แล้วชาวบ้านจะต้องเลือกคนของพรรคประชาธิปไตย

ในความรู้สึกของชาวบ้าน แม่น้ำเอจะทำธุรกิจผิดกฎหมาย แต่ไม่ได้ทำให้พวกเขาบ้านเดือดร้อน ข้าเวลามีงานมีการขอให้ช่วยกิจกรรมส่วนรวมก็ไม่เคยปฏิเสธ พบปะกับชาวบ้านก็พูดจาดี มีอัธยาศัยดีมากไม่ถือตัวว่าเป็นคนร่ำรวย รวมถึงรุ่นลูกของน้ำเอก็มอัธยาศัยดีเช่นเดียวกัน มีบางครั้งก็ยืมเงินชาวบ้านบางคน เช่น น้ำปี(นามสมมติ)บังเอิญ

เจอกับลูกน้ำเอที่งานศพ ซึ่งบอกว่าเขาเล่นได้มา 20,000 ก็ให้เงินมา 1,000 บาทบอกว่าให้นำไปเอาไว้ใช้ เป็นต้น น้ำเอจึงมี “หน้าฉาก” ดีมาก ด้วยความสัมพันธ์แบบนี้ที่ชาวบ้านมองว่าไม่สร้างความเดือดร้อนให้พวกเขา และชาวบ้านเองก็เกรงว่าจะเดือดร้อนหากเข้าไปยุ่งในธุรกิจที่อันตรายนี้ การอยู่แบบเงียบๆ น่าจะดีกว่าการลุกขึ้นมาโวยวาย

ส่วนอิทธิพลจากนักการเมืองท้องถิ่นค่อนข้างส่งผลต่อการพัฒนาส่วนต่างๆ ของพื้นที่ เช่น ถ้าคนในหมู่บ้านไหนได้เป็นสมาชิก อบต. ก็จะพยายามดึงงบประมาณพัฒนาท้องถิ่นของตนเป็นพิเศษเพื่อรักษาฐานคะแนนของตนไว้ แม้จะมีเสียงบ่นจากชาวบ้านว่าไม่ค่อยได้เรื่องและมีการคอร์รัปชันกันในทุกยุคทุกสมัยของนักการเมืองท้องถิ่น แต่ก็ไม่มีทางเลือกมากนัก บางคนถึงกับกล่าวว่า

“ถ้าไม่เอามันก็ไม่รู้จะเอาใคร เพราะคนอื่นดีกว่ามันไม่มี แรงไปเหลยหลาว(แยกว่านี่อีก)ไม่พอใจผลงานก็ตำหนิได้ แต่ไม่ค่อยมีผล แต่เราก็ได้สะใจ มันเองก็ไม่ถือเพราะถึงเราด่าแต่เราก็ลงคะแนนให้”¹⁸

การต่อสู้ทางการเมืองในระดับท้องถิ่นพบว่าไม่รุนแรงเท่าไรนัก เพราะมักจะมีสังกัดเดียวกันคือ พรรคประชาธิปัตย์ แต่เมื่อใดที่เป็นการแข่งขันลงสมัครรับเลือกตั้งที่มีผู้แข่งขันหลายคนจากพรรคการเมืองเดียวกัน ก็จะเข้มข้นมากขึ้น มีวิธีการซื้อเสียงในรูปแบบของการเลี้ยง เช่น บอกชาวบ้านว่าไปเติมน้ำมันฟรีได้ที่ปั๊ม ไปกินขนมจีน กินข้าว กินน้ำชาฟรีได้ที่ร้าน...นะ ถ้าจะแจกเงินก็จะแจกเฉพาะคนที่เชื่อได้ว่าจะไม่เอาเรื่องที่ทำให้เงินไปกระจายข่าว เช่น หัวคะแนนโทรศัพท์ไปถามนาย C ซึ่งรู้จักกันว่าที่บ้านมีกี่เสียง จะเอาสักเท่าไร ยกตัวอย่างว่ามี 5 คน เอา 2,500 บาทก็จะให้ไปเอาเงินที่บ้านหัวคะแนน เป็นต้น แต่ผลจะได้ไม่ได้เป็นอีกเรื่องหนึ่งการแจกเงินหรือเลี้ยงไม่ใช่ปัจจัยตัดสินเพราะชาวบ้านในพื้นที่นี้ค่อนข้างมีความเป็นตัวของตัวเองในเรื่องของการใช้สิทธิเลือกตั้ง ตัวตัดสินส่วนใหญ่ คือ ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน ชอบพอ หรือ ความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันมากกว่า

กลุ่มทุนใหญ่ในหมู่บ้านมีสามกลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มหัวคะแนนพรรคประชาธิปัตย์ กลุ่มเศรษฐกิจของตำบล สามกลุ่มนี้วิธีการให้ความร่วมมือกับกิจกรรมของชุมชนค่อนข้างดีเพื่อให้ตนเองอยู่ได้โดยที่ไม่ต้องระมัดระวังตัวว่าจะมีคนเอาเรื่องไม่ดีไปเผยแพร่ เช่น ผู้ใหญ่แม้จะขึ้นชื่อเรื่องความซื่อสัตย์ แต่ถ้าชาวบ้านหรือส่วนรวมเดือดร้อนฉุกเฉินเรื่องที่ต้องใช้รถแมคโคร ร่ำรวยจากการรับทำสัมปทานและถนน ก็ยินดีส่งไปช่วยเหลือ กลุ่มหัวคะแนนพรรค

* งานศพในพื้นที่นี้และพื้นที่ใกล้เคียงจะมีการเล่นการพนันกันมากและมีการนำของมาขายกึ่งงานวัดย่อยๆ กันเลยทีเดียว จะจัดงานศพข้างหน้าเป็นระยะเวลาาน เพื่อเปิดให้มีการเล่นพนันได้ จะมีคนมาติดต่อบ้านเจ้าของงานศพเพื่อตั้งบ่อนโดยให้เงินบางส่วนกับเจ้าของบ้านที่จัดงานศพ

¹⁸ สัมภาษณ์ (อัตตปะ) ชาวบ้าน 1. 5 เมษายน 2551.

ประชาธิปไตยมีส่วนโยงใยในธุรกิจผิดกฎหมาย แต่อาศัยว่ามีอุปนิสัยที่ดี และให้การช่วยเหลือคนที่เดือดร้อนในหมู่บ้านตลอดมา

ชาวบ้านจึงพยายามทำลิ้มๆ ไปเสียในเรื่องธุรกิจผิดกฎหมาย แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็รู้ว่าเขาทำอะไร ส่วนกลุ่มเศรษฐีในตำบลทรายขาว เป็นเจ้ามือห่วยรายใหญ่ ซึ่งทำรายได้แทบทุกวันจากการเปิดรับแทงหวยหุ้นที่ชาวบ้านนิยมเล่นกัน รายนี้ก็จะให้ความร่วมมือในกิจการของส่วนรวมมาก กิจกรรมส่วนรวมใดที่ขาดเงินสนับสนุน ให้ไปหาคนคนนี้ได้เลย ชาวบ้านจำนวนมากยังคงนิยมในคนเหล่านี้ แม้จะรู้ว่าคนเหล่านี้มีเบื้องหลังไม่ดีนัก แต่ความช่วยเหลือที่ได้รับจากคนเหล่านี้ก็ทำให้พูดไม่ออก กลุ่มที่กำลังมาแรงในตอนนี้เป็นคือ กลุ่มของหัวคะแนนพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งแม้ว่าคนพ้อที่เป็นที่นับหน้าถือตาจะเสียชีวิตไปแล้ว ลูกที่รับช่วงต่อก็สามารถเข้าถึงใจคนในชุมชนได้ดี

นอกจากนี้พบว่านโยบายประชานิยมต่างๆ ในสายตาชาวบ้านก็ดีอยู่ แต่ไม่ได้มีลักษณะเทิดทูนและติดอกติดใจ เพราะชาวบ้านจะได้ใช้ก็ในกรณีที่ถูกเงิน จำเป็น เช่น การเจ็บป่วยมากจึงจะให้ใช้สามสิบบาทรักษาทุกโรค

เงินกองทุนหมู่บ้านก็ไม่ใช่ทุกคนที่จะเข้าไปกู้ ราคาขายที่สูงขึ้นทำให้ชีวิตดีขึ้นก็จริง แต่ราคาข้าวของต่างๆ ก็ดีดตัวตามไปด้วย ชาวสวนจึงไม่รู้สึกว่ามันจะดีขึ้นจนผิดหูผิดตา กอปรกับตัวแทนทางการเมืองในพื้นที่ที่เป็นคนของพรรคไทยรักไทย ไม่ได้เป็นที่ชาวบ้านให้การยอมรับมากนักและผู้สมัครถ้าจะลงแข่งก็มักจะเป็นคนของพรรคประชาธิปัตย์ ชาวบ้านจึงยังคงนิยมในพรรคประชาธิปัตย์ เพราะรู้สึกว่ายังไงก็ยังเป็นพรรคของคนบ้านเรา ทั้งที่จริงแล้วนักการเมืองระดับชาติก็ไม่ได้ลงมาปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้าน แต่เลือกเพราะพรรคนี้อยู่กับคนได้ก้นมานาน ซึ่งความนึกคิดตรงนี้คล้ายกับข้อมูลส่วนหนึ่งในงานวิจัยของ จิราภรณ์ คำจันทร์ เรื่อง ความนิยมของพรรคประชาธิปัตย์ในภาคใต้¹⁹

นโยบายของพรรคไทยรักไทยจึงไม่อาจดึงชาวบ้านให้หันไปสนับสนุนได้ พื้นที่ทางการเมืองทุกระดับในบ้านห้วยพลูหนึ่งจึงยังคงเป็นพื้นที่ของพรรคประชาธิปัตย์

2 ยึดติด “มายาคติ” ของระบบความคิดที่ว่าทุนครองความเป็นใหญ่

ระบบความคิด (Ideology) ในแง่ที่เป็นเรื่องของจิตสำนึก (consciousness) ที่ผูกติดอยู่กับความเคยชินของชีวิตประจำวันในแง่มุมมองต่างๆ ทั้งส่วนที่เป็นเหตุเป็นผล เป็นอารมณ์ความรู้สึก ความเชื่อ ซึ่งอาจมีปัญหาที่วิพากษ์วิจารณ์ได้ว่าเป็น “มายาคติ” เพราะละเลย/บดบังความจริงบาง

¹⁹ จิราภรณ์ คำจันทร์. ความนิยมของพรรคประชาธิปัตย์ในภาคใต้: ศึกษากรณีเขตเลือกตั้งที่ 1 และ 10 จังหวัด

ด้านที่มีความสำคัญมากกว่า ซึ่งได้ประมวลข้อมูลของมายาคติของความเป็นใหญ่ของทุนในทัศนะของรายย่อยไว้ดังนี้²⁰

ยึดติดกับการเป็นเจ้าของที่ดิน

การได้เป็นเจ้าของที่ดินเป็นสิ่งสำคัญ เจ้าของรายย่อย ส่วนหนึ่งจะเป็นจะเป็นรายย่อยที่เป็นเจ้าของที่จริงๆ คือไม่มีหนี้สินที่ต้องเอาที่ไปจำนองไว้ และอีกส่วนหนึ่งจะรายย่อยมีลักษณะที่เป็น Formal Subsumption of Labour under Capital²¹ คือเป็นเจ้าของแต่เพียงในนาม เพราะที่ดินที่มีชื่อเป็นเจ้าของนั้น เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันอยู่กับธนาคารหรือสถาบันการเงิน รายได้ที่เกิดขึ้นจากการทำงานจะถูกนำไปชดใช้ในส่วนของหนี้สินที่กู้ยืมมาจากแหล่งเงินทุนล่วงหน้า เท่ากับว่าถูกขูดรีดแรงงานของตนไปให้แก่ผู้ออกทุนล่วงหน้า ชาวสวนยางรายย่อยยังยึดติดการมายาภาพว่าที่ดินมีชื่อตนเป็นเจ้าของที่นั้นยังเป็นของตนอยู่ทำให้ไม่รู้สึกรู้ว่าถูกขูดรีด

ชาวสวนที่เอาโฉนดเข้าธนาคารไว้จะคิดว่าแม้โฉนด จะอยู่ในธนาคาร ก็ยังคงเป็นที่ดินของตนอยู่ ทั้งที่ไม่มีอำนาจที่แท้จริงในการใช้ประโยชน์ เช่นเดียวกับการขอทุนสงเคราะห์การทำสวนยางที่แม้จะเป็นทุนให้เปล่าแต่ก็มีข้อกำหนดให้ต้องทำตาม ซึ่งจะทำให้ขาดอิสระในการที่จะทำตามความต้องการของตนเองได้ เช่น ไม่สามารถลงพืชชนิดอื่นแซมในร่องยางเป็นปริมาณมากๆ ได้ ทำให้ไม่สามารถหารายได้เพิ่มเติมจากที่ดินของตนเองได้ เป็นต้น

มีมายาคติญาติและชุมชน

ชาวบ้านห่วยพหูหนึ่งส่วนใหญ่ยังคงตกอยู่ในมายาคติความเข้มแข็งของเครือญาติและชุมชน แต่ก็ไม่ได้ถึงขนาดหลับหูหลับตา พวกเขารับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในเครือญาติเดียวกันเองอาจมีการทะเลาะเบาะแว้งกัน แต่หากญาติโดนรังแกจากคนภายนอกชุมชนก็พร้อมจะเข้าไปช่วยหนุนญาติของตนก่อน ความสัมพันธ์ในเชิงช่วยเหลือเกื้อกูลกันในปัจจุบันถ้าไม่มีการตอบแทนเป็นเงินก็แทบจะไม่เกิดขึ้น

ยึดติดกับระบบความเป็นเครือญาติกันค่อนข้างมาก และโดยส่วนใหญ่ชาวบ้านในหมู่นี้ก็มักจะเป็นญาติกัน หรือนับญาติกันได้ คำว่า “ญาติ” จึงมีผลต่อความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านมากในอดีตที่ผ่านมา มีตัวอย่างของเรื่องนี้อยู่ คือ ในสมัยหนึ่งที่คนนามสกุลใหญ่ในหมู่บ้านได้เป็นผู้ใหญ่ เกิดน้ำท่วมขึ้น ทางการให้นำของมาแจกให้ชาวบ้านที่ได้รับ

²⁰ สุขาย ตีร์รัตน์, เอกสารรายงานการวิจัย เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านชนบทไทยภาคกลาง : กรณีศึกษาหมู่บ้านใน อ. อุทอง จ. สุพรรณบุรี พ.ศ. 2546-2548,” 2549, หน้า 99

²¹ Marx, Karl. *Capital Volume 1: A critique of political economy.*

ความเดือดร้อน ปรากฏว่า ของแจกส่วนใหญ่ตกอยู่ในหมู่เครือญาติของผู้ใหญ่ในสมัยนั้น จนมีชาวบ้านบางคนพูดว่า

“ภูน่าจะต้องเปลี่ยนไปใช้นามสกุล...แล้วละมัง”²²

แต่ในความเป็นญาติเป็นชุมชนที่ดูว่ามีความเข้มแข็งเหนียวแน่น ก็พบว่าในเรื่องของ “ผลประโยชน์” หรือ “เงิน” กลายเป็นตัวกลางที่สร้างอุปสรรคให้ความสัมพันธ์เหล่านั้นในปัจจุบัน

การ “ขอขอ” หรือการช่วยเหลือกันในลักษณะใกล้เคียงกับการลงแขกในภาคกลางหายไปหมดแล้ว ชาวสวนบอกว่า “เดี๋ยวนี้การออกปากว่าขอช่วยให้ไปทำอันโนอันนี้ นะ ก็ต้องเสียเงิน”

แม้ความเป็นเครือญาติกันจะยังคงมีความสำคัญ แต่ความสัมพันธ์ก็ไม่ได้แน่นแฟ้นเช่นในอดีต ถ้ามีเรื่องของเงินของผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง ความสัมพันธ์ก็จะกลายเป็นแบบที่เป็นธุรกิจมากขึ้น เช่น

กรณี 45/9²³ มีที่ดินทำสวนยางของตัวเองและทำให้แม่ด้วย โดยผลิตเป็นยางแผ่นอัตราที่แบ่งกับแม่ก็คือ 6/4 ซึ่งเท่ากับอัตราแบ่งที่ใช้กันทั่วไปกับการจ้างแรงงานเข้ามาทำ หรืออาจน้อยกว่าการจ้างแรงงานรับจ้างในสวนใหญ่บางสวนเล็กน้อย คือถ้าทำยางแผ่น อาจจะต้องแบ่งครึ่ง หรือ 5.5/4.5 และก็ยังมีการอื่นอีกในแบบที่ทำให้ พี่ให้น้อง หรือญาติกันก็จะใช้อัตราการปันส่วนรายได้แบบเดียวกับที่ใช้กับแรงงานรับจ้าง ส่วนนี้ก็แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันนั้นเบาบางลงจากในอดีต เพียงแต่การเป็นญาติกันทำให้รู้สึกไว้วางใจได้มากกว่าการไปจ้างคนอื่นมาทำงาน หากในบางกรณีก็พบว่า การให้ญาติช่วยดูแลแทนก็มีปัญหา เช่น สวนขนาดกลาง ท. มีเนื้อที่ 40 ไร่²⁴ แต่เจ้าของไม่ได้อยู่ที่ ต.ทรายขาว เจ้าของสวนรายนี้จัดอยู่ในกลุ่มเศรษฐกิจของอ.กันตังจังหวัดตรัง แต่รุ่นพ่อรุ่นแม่มาทำเตาถ่าน(สมัยที่มีการให้สัมปทานเมื่อหลายสิบปีก่อน) ตัวเจ้าของเองก็ซื้อที่ดินเพื่อทำสวนยางไว้อีกหลายที่และมีปริมาณมากด้วย เมื่อไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง ที่ดินในส่วนที่อยู่ในบ้านห้วยพลูหนึ่งจึงปล่อยให้ญาติซึ่งดองกันโดยการแต่งงานกับลูกพี่ลูกน้องดูแล และญาติที่ดูแลให้ก็จัดการแบ่งปันปันส่วนเข้ากระเป๋าตัวเองไม่น้อย

²² สัมภาษณ์ (อืดเทพ) ชาวบ้าน 1, 5 เมษายน 2551.

²³ สัมภาษณ์ ชาวสวนยางพารารายย่อย 45/9, 9 กรกฎาคม 2550.

²⁴ สัมภาษณ์ผู้จัดการสวน เจ้าของสวนขนาดกลาง ท., 8 กรกฎาคม 2550.

จากโครงสร้างความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยมและบทบาทรัฐและท้องถิ่นที่เกื้อหนุนประโยชน์ชนชั้นนายทุนมากกว่าชนชั้นอื่นในสังคม ช่วยชี้ให้เห็นว่าผู้ผลิตรายย่อยและแรงงานรับจ้างเหล่านี้ต้องดำรงชีวิตอยู่อย่างยากลำบาก แต่มี**ปัจจัยที่เสริม**ที่ทำให้ผู้ผลิตรายย่อยสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้และลดทอนความขัดแย้งกับชนชั้นนายทุนลงได้ทั้งที่มีปัจจัยการผลิตน้อยและถูกเอาเปรียบจากนายทุน มีสาเหตุดังนี้

1. ผู้ผลิตรายย่อยสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆได้ค่อนข้างดี ไม่ว่าจะเกิดเศรษฐกิจตกต่ำ ราคายางตกต่ำ ก็จะพยายามแก้ปัญหาด้วยตัวเองให้มากที่สุดก่อน รายย่อยส่วนใหญ่จะพยายามประหยัดรายจ่ายของครัวเรือนของตนให้มากที่สุดเป็นอันดับแรก ชาวบ้านมักบอกว่า “ไม่พอก็ต้องอยู่ให้พอ”

ผู้วิจัยพบว่าอุปนิสัยของคนในพื้นที่ที่ศึกษาจะนิยมพึ่งตนเอง มีความหยิ่งในศักดิ์ศรีมากพอสมควร เมื่อลำบากก็จะหาทางดิ้นรนให้ตนเองอยู่รอดได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง เช่น อดรับจ้างตัดหญ้าในสวนยาง หรือ ไปรวมกลุ่มรับจ้างแทง(ตัด)ปาล์ม ถ้าไม่ถึงที่สุดจริงๆจะไม่กู้เงินหรือร้องขอความช่วยเหลือจากใคร การที่จะไปหวังพึ่งรัฐไม่ใช่ทางเลือกแรกๆของผู้ผลิตรายย่อยเพราะล่าช้า แก้ปัญหาไม่ตรงจุด ด้วยประสบการณ์ที่ผ่านมาของพวกเขารัฐมักพึ่งไม่ได้

2. ด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของพื้นที่ที่ทำการศึกษาค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ ทำให้ผู้ผลิตรายย่อยที่มีฐานะยากจน มีทางออกในการเลี้ยงชีพ จากพืชและสัตว์ตามธรรมชาติ เช่น พบว่าเมื่อชาวบ้านไม่มีเงินจ่ายซื้อกับข้าว ก็จะออกมา กุ้ง หอย ปู ปลา ตามลำคลองซึ่งเชื่อมต่อกับทะเล หรือออกทะเลไปเลย เพราะอยู่ในพื้นที่ที่ติดทะเล นอกจากนี้ยังสามารถดักจับสัตว์ที่เป็นอาหารได้ในพื้นที่มาเป็นอาหารประทังชีวิตได้ เช่น จับนกคุ้ม, จับแลน(ตะกวด) มาเป็นอาหาร

แต่ก็ไม่ใช่ว่าการพึ่งตนเองและธรรมชาติจะสามารถทำให้อยู่ได้อย่างดี ผู้ผลิตรายย่อยเหล่านี้ก็ต้องอยู่ไปแบบ “ต้องทน ต้องทำ”

สรุป

การดำรงอยู่ของผู้ผลิตรายย่อย มีลักษณะที่ถูกบีบคั้นอยู่ตลอดเวลา ความพยายามในการคลุมครอบจากโครงสร้างส่วนบน(Superstructure) ไม่ว่าจะเป็นระบบกฎหมาย ระบบการเมือง วัฒนธรรม และระบบความคิด ล้วนแต่บีบบังคับให้ชาวสวนต้องรับเอาความเป็นทุนนิยมเข้ามาในชีวิตไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง รวมถึงกีดกันที่จะให้ความช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อยจริงๆที่มีที่ดินน้อยมาก ซึ่งเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง ดังที่ได้มีการยกตัวอย่างไปแล้ว แม้รัฐจะพยายามเข้ามาพัฒนาช่วยเหลือชาวสวนด้วยวิธีการสมัยใหม่ต่างๆตาม

ผู้ผลิตรายย่อยในกระบวนการผลิตยางพาราในพื้นที่บ้านห้วยพลูหนึ่งได้แสดงให้เห็นว่ารายย่อยไม่ได้มีสถานะของรายย่อยเช่นการศึกษาทั้งแนวกระแสหลักและแนววัฒนธรรมชุมชน แต่

ได้ยืนยันผลการศึกษาคงงานของสุชายอีกครั้งหนึ่งว่า ทุนนิยมในปัจจุบันของไทยกินลึกเกินกว่าจะมองเห็นได้แค่ปรากฏการณ์ผิวเผินเท่านั้น

ปฏิกริยาจากโครงสร้างส่วนล่าง พยายามหลีกเลี่ยงจากโครงสร้างส่วนบน ชาวสวนยางพาราโดยเฉพาะชาวสวนยางรายย่อยและแรงงานรับจ้างต้องเผชิญกับสถานะที่ไม่แน่นอนและยุ่งยากจากทั้งรัฐและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในชุมชน แต่พวกเขาก็มิได้ยอมจำนนในทุกเรื่อง หากบ่อยครั้งการต่อสู้กับทุนไม่ใช่เรื่องง่ายและแทบจะเป็นไปไม่ได้ เพราะอำนาจรัฐและทุนนั้นสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และสองส่วนนี้ก็มีพลังมากจนสามารถแทรกซึมเข้าไปสู่ส่วนต่างๆ ของประเทศได้และเป็นการแทรกซึมมาอย่างยาวนาน ผู้คนรับเอาแนวคิดมาทั้งโดยที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ เรียกได้ว่าชาวบ้านต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ หนีรัฐก็เจอทุน หนีทุนก็เจอรัฐ อยู่แทบตลอดเวลา

การดำรงชีวิตภายใต้สังคมทุนนิยมเป็นเรื่องยากสำหรับผู้มีปัจจัยการผลิตน้อย เพราะไม่สามารถสร้างสรรค์ผลผลิตแข่งกับนายทุนซึ่งมีปัจจัยการผลิตพร้อมกว่าชาวสวนยางพาราไม่สามารถหนีอำนาจครอบงำนั้นพ้นจึงต้องเผชิญกับความยุ่งยากที่เกิดจากอำนาจรัฐและทุนที่แทรกซึมเข้าสู่ชนบทมานานแล้วได้ เพราะมันได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของชาวสวนยางไปแล้ว ไม่ว่าจะหันไปทางใดก็ต้องเผชิญหน้ากับแรงกดดันจนทำให้ไม่สามารถเป็นตัวของตัวเองได้

แม้รัฐจะพยายามเข้ามาให้ความช่วยเหลือแต่ก็พบว่าบทบาทของรัฐในการให้ความช่วยเหลือนั้นไม่ค่อยจะมีประสิทธิภาพหรือไม่สามารถแก้ปัญหาให้กับผู้ผลิตยางพารารายย่อยได้อย่างแท้จริง และในหลายกรณีก็กลับกลายเป็นตัวสร้างปัญหาให้กับผู้ผลิตยางพารารายย่อยเองเสียด้วย

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สถานะของชาวสวนยางพารารายย่อย ภายใต้กลไกของระบบทุนนิยมที่แทรกซึมอยู่ในกระบวนการผลิตยางพารา และวิเคราะห์โครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อความคิดและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวสวนยางพารา โดยศึกษาว่ากระบวนการผลิตมีลักษณะความสัมพันธ์ในลักษณะเช่นไร

ความสัมพันธ์ทางกระบวนการผลิตนั้นเป็นความสัมพันธ์ทางอำนาจโดยจะมีทั้งฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่าและฝ่ายที่มีอำนาจต่ำกว่า และผลจากความไม่เท่าเทียมกันนี้ได้ก่อให้เกิดการต่อสู้ขัดแย้งกันในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ฝ่ายตนได้รับผลประโยชน์สูงสุด

เมื่อการศึกษานี้เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของคนที่มีเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ จึงหนีไม่พ้นความเป็นการเมือง เพราะการเมืองไม่ได้มีคำจำกัดความแค่เรื่องของการเลือกตั้ง หรือรัฐบาล แต่การเมืองคือระบบความสัมพันธ์กันทางสังคมของมนุษย์ ที่เกี่ยวกับการจัดการกับกิจกรรมของมนุษย์ ซึ่งสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด อำนาจ ความชอบธรรม นโยบาย การแบ่ง/การจัดสรรผลประโยชน์ ความขัดแย้งและการประนีประนอม ภายใต้บริบทของเวลาและสถานการณ์

ในส่วนของบทสรุปนี้ ผู้เขียนได้พยายามเรียบเรียงผลที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์ในงานวิจัยครั้งนี้ โดยจะนำเสนอประเด็นหลักๆ ที่งานวิจัยชิ้นนี้ต้องการหาคำตอบคือ

1 ผู้ผลิตย่อยในกระบวนการผลิตยางพาราในปัจจุบันไม่เป็นอิสระอย่างแท้จริง ต้องขึ้นต่อทุนในลักษณะเช่นไร

2 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตรายย่อยกับนายทุน (เช่น เจ้าของสวนรายใหญ่, ธนาคารต่างๆ นายทุนเงินกู้ในหมู่บ้าน) มีลักษณะว่ามีความสัมพันธ์เชิงขูดรีดและขัดแย้งกันอย่างไรบ้าง

3 โครงสร้างทางการเมือง กฎหมาย และ ระบบประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งมีอิทธิพลต่อกระบวนการคิดและวิถีชีวิตของชาวสวนยางพารารายย่อยอย่างไร

4 ปฏิกริยาของรายย่อยและรายใหญ่ที่มีต่อการถูกควบคุมโดยทุน และโครงสร้างทางการเมืองมีลักษณะอย่างไร

ซึ่งได้ค้นพบคำตอบและประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. ผู้ผลิตรายย่อย

กระบวนการผลิตยางพาราในระบบทุนนิยมเป็นกระบวนการที่มีผู้ผลิตรายย่อยเป็นจำนวนมาก ผู้ผลิตรายใหญ่มีจำนวนน้อย รายย่อยไม่อาจควบคุมกระบวนการผลิตทำงานได้ จนกระทั่งสวนใหญ่ต้องขายพลังแรงงานของตนเพื่อแลกกับค่าจ้าง และมีลักษณะที่ถูกฉกโดยทุน(real

subsumption of labour under capital) **อยู่ในสถานะแรงงานรับจ้างมากกว่าจะดำรงอยู่ได้จากผลตอบแทนของการเป็นผู้ผลิตรายย่อย**

กระแสทุนนิยมโลกในปัจจุบัน ผู้ผลิตยางพารารายย่อยไม่เป็นอิสระอย่างแท้จริง ต้องขึ้นต่อทุนในลักษณะของการเป็นลูกหนี้ของแหล่งเงินทุนล่วงหน้า พบว่า มีทั้งที่เป็นทางการ เช่น ธนาคาร ต่างๆ และแบบที่ไม่เป็นทางการคือการกู้เงินนอกระบบจากนายทุนเงินกู้ในหมู่บ้าน

ในอีกลักษณะหนึ่งเป็นผู้ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข จากแหล่งเงินทุนล่วงหน้า เช่น กรณีการขอรับทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง แม้ไม่ต้องขอใช้เงินพร้อมดอกเบี้ยคืนรัฐ แต่ก็มีข้อกำหนดที่ทำให้ขาดอำนาจการตัดสินใจในที่ดินของตนเอง ชาวสวนยางพารานั้นมีอยู่ 4 กลุ่มหลักๆ คือ กลุ่มที่เป็นเจ้าของที่จ้างทำงานทั้งหมด, เจ้าของทำงานเอง, เจ้าของที่ออกรับจ้าง และกลุ่มของแรงงานรับจ้าง เมื่อนำมาหาค่า LFUs พบว่าช่วยให้สามารถแบ่งกลุ่มของชาวสวนได้ชัดเจนและเป็นระบบมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบอีกว่าในกลุ่มที่มีจำนวนชาวสวนมากที่สุดจากการจัดแบ่งคือ กลุ่มที่อยู่ในระดับพอยังชีพ 3 ลงไป ส่วนกลุ่มที่มีน้อยที่สุดแต่มีระดับพอยังชีพสูงกว่าชาวบ้านทั่วไปหลายเท่าตัว คือเจ้าของสวนยางพาราขนาดกลางและใหญ่ที่จ้างทำงานทั้งหมด เพราะถือครองปัจจัยการผลิตที่สำคัญ คือ **ที่ดิน** มากกว่าชาวบ้านส่วนใหญ่หลายเท่า

กลุ่มทุนใหญ่ในหมู่บ้านมีสามกลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มหัวคะแนนพรรคประชาธิปัตย์ กลุ่มเศรษฐกิจของตำบล สามกลุ่มนี้วิธีการให้ความร่วมมือกับกิจกรรมของชุมชนค่อนข้างดีเพื่อให้ตนเองอยู่ได้โดยไม่ต้องระมัดระวังตัวว่าจะมีคนเอาเรื่องไม่ได้ไปเผยแพร่ เช่น ผู้ใหญ่แม้จะขึ้นชื่อเรื่องความซื่อสัตย์ แต่ถ้าชาวบ้านหรือส่วนรวมเดือดร้อนฉุกเฉินเรื่องที่ต้องใช้รถแมคโคร ร่ำรวยจากการรับทำสัมปทานและถนน ก็ยินดีส่งไปช่วยเหลือ กลุ่มหัวคะแนนพรรคประชาธิปัตย์มีส่วนโยงใยในธุรกิจผิดกฎหมาย แต่อาศัยอุปนิสัยที่ดี และให้การช่วยเหลือคนที่เดือดร้อนในหมู่บ้านตลอดมา ชาวบ้านจึงพยายามทำลิ้มๆ ไปเสียในเรื่องธุรกิจผิดกฎหมาย แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็รู้ว่าเขาทำอะไร ส่วนกลุ่มเศรษฐกิจในตำบลทวายขาว เป็นเจ้ามือห่วยรายใหญ่ ซึ่งทำรายได้แทบทุกวันจากการเปิดรับแทงหวยหุ้น รายนี้จะให้ความร่วมมือในกิจการของส่วนรวมมาก กิจกรรมส่วนรวมใดที่ขาดเงินสนับสนุน ให้ไปหาคนคนนี้ได้เลย ชาวบ้านจำนวนมากยังคงนิยมในคนเหล่านี้ แม้จะรู้ว่าคนเหล่านี้มีเบื้องหลังไม่ดีนัก แต่ความช่วยเหลือที่ได้รับจากคนเหล่านี้ก็ทำให้พูดไม่ออก กลุ่มที่กำลังมาแรงในตอนนี้เป็นคือ กลุ่มของหัวคะแนนพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งแม้ว่าคนพ้อที่เป็นที่นับหน้าถือตาจะเสียชีวิตไปแล้ว ลูกที่รับช่วงต่อก็สามารถเข้าถึงใจคนในชุมชนได้ดี

ด้วยโครงสร้างความสัมพันธ์ทางการผลิตที่ทุนเป็นฝ่ายครอบงำและมีอำนาจเหนือกว่านี้เอง ที่ทำให้ผู้ผลิตรายย่อยและแรงงานรับจ้างต้องเสียเปรียบและมีความเป็นอยู่ที่ลำบาก แม้จะพยายามตอบโต้นายทุนด้วยวิธีการต่างๆ เท่าที่จะสามารถทำได้ ก็ไม่อาจเปลี่ยนแปลงความ

เป็นอยู่ให้ดีขึ้นได้ จนทำให้ผู้ผลิตรายย่อยและแรงงานรับจ้างมีสถานะไม่แตกต่างกัน หรือสรุปได้ว่าผู้ผลิตรายย่อยในกระบวนการผลิตยางพาราก็คือ แรงงานรับจ้างนั่นเอง

ผลจากความขัดแย้งในการแย่งชิงความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างผู้ลงทุน(เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต)กับแรงงาน ส่งผลให้ผู้เสียเปรียบตอบโต้ผู้เอาเปรียบ ซึ่งการตอบโต้นี้มีลักษณะของการต่อสู้ทางชนชั้น และการต่อสู้แบบนี้ก็เป็นไปเช่นเดียวกันกับผู้ผลิตรายย่อยที่ต้องอยู่รอดในสภาวะที่ทุนบีบรัด เพื่อตอบโต้ความเสียเปรียบจากนายทุน แต่ก็พบว่าฝ่ายผู้ผลิตรายย่อยยังไม่สามารถแย่งชิงเอาฐานะได้เปรียบมาให้ฝ่ายตนได้

2. บทบาทรัฐและท้องถิ่น

ผู้ผลิตรายย่อยในกระบวนการผลิตยางพารามีสภาพทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตยางพาราในบ้านห้วยพลูหนึ่ง สิ่งชาวสวนยางพาราที่เป็นผู้ผลิตรายย่อยต้องสัมพันธ์ด้วยนั้นมีอยู่ 2 อย่างหลักๆ คือ. ทุนและรัฐ

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐ กลุ่มทุน และชาวสวนยางรายย่อย พบว่า กลุ่มนายทุนในหมู่บ้านและตัวแทนท้องถิ่นมักเป็นคนกลุ่มเดียวกัน คือในขณะที่เป็นตัวแทนชุมชนบริหารงานท้องถิ่นโดยใช้อำนาจที่รัฐให้หยิบยืมเพื่อการบริหารนั้นหาประโยชน์เข้าตัวโดยอาศัยความสัมพันธ์ที่ได้จากการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มทุนอื่นๆ หรือผู้มีอำนาจในท้องถิ่นอื่นๆ จากการพบปะกันในฐานะผู้แทนอำนาจรัฐ และคนกลุ่มนี้ยังสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็วกว่าคนอื่นในชุมชน และสามารถนำเอาข้อมูลเหล่านั้นมาเตรียมตัวให้พร้อมต่อความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ หากู้ข้อมูลและรู้จักประเมินผลเพื่อตั้งรับหรือรุกแล้วก็ไม่ใช่เรื่องยากที่กลุ่มผู้นำท้องถิ่นเหล่านี้จะสามารถสะสมทุนและขยายฐานะจากชาวบ้านทั่วไป หรือเรียกแบบฝรั่งได้ว่าจากคนที่ เป็น “No body” เลื่อนระดับมาเป็นคนที่ มีฐานะทางสังคมสูงได้ การเลื่อนระดับนี้มักมาควบคู่กับเป็นนายทุนในหมู่บ้านด้วย คือ สามารถมีสวนยางพาราขนาดใหญ่ มีธุรกิจส่วนตัวหลายอย่าง ผู้นำท้องถิ่นที่ได้มีโอกาสพบปะผู้คนกว้างขวางมักหาประโยชน์เข้าสู่กลุ่มและพวกพ้องจากความสารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการสร้างเครือข่ายในกลุ่มนายทุนด้วยกัน เช่นการไปร่วมรับช่วงงานสัมปทานทำถนนหรือการขุดเจาะซึ่งช่วยสร้างฐานะให้แก่กลุ่มนายทุนเหล่านี้ยิ่งขึ้นไปอีก ในขณะที่ผู้ผลิตรายย่อยก็ต้องเผชิญกับการขูดรีดจากแก่นายทุนทั้งหลายอย่างยากลำบากต่อไป

ผลการวิเคราะห์พบว่า การแทรกแซงโดยรัฐเพื่อให้ความช่วยเหลือไม่สามารถปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขปัญหาของผู้ผลิตรายย่อยได้มากนัก การออกมาตรการต่างๆ มาช่วยเหลือถูกกลุ่มทุนที่แฝงคราบของนักการเมืองท้องถิ่น ทำให้รัฐกลายเป็นลักษณะหนึ่งเป็นเครื่องมือที่ชนชั้นนายทุนใช้หาผลประโยชน์ และในอีกหลายกรณีพบว่ารัฐและทุนมีผลประโยชน์ร่วมกัน จึงกลายเป็นว่ารัฐส่งเสริมให้นายทุนขูดรีดผู้ผลิตรายย่อยหรือแรงงานรับจ้างได้สะดวกยิ่งขึ้นไปอีก

รัฐและท้องถิ่นมีบทบาทอยู่ในช่วงต่างๆ ของกระบวนการผลิตยางพารากล่าวคือ รัฐมีบทบาทสัมพันธ์กับชาวสวนยางพาราในหลายบทบาท แต่การศึกษาในครั้งนี้พบว่าบทบาทของรัฐเอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายทุนมากกว่าแรงงานรับจ้าง

ผู้ผลิตยางพารารายย่อยในพื้นที่บ้านห้วยพลูหนึ่ง ไม่ได้เป็นอิสระจากทั้งรัฐหรือทุน และไม่อาจแข่งขันกันได้อย่างเสรี อย่างที่นักวิชาการกระแสหลักนำเสนอ และพบว่าวิธีการแก้ไขในระดับการปรับเปลี่ยนด้านเทคโนโลยี และปรับกลยุทธ์ทางการค้าไม่สามารถแก้ปัญหาให้ผู้ผลิตยางพารารายย่อยได้จริง นอกจากนี้ยังพบว่าแม้ชาวบ้านจะมีภูมิปัญญาท้องถิ่น และความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างแน่นหนาแน่นชุมชนอย่างที่แนววัฒนธรรมชุมชนนำเสนออยู่บ้างแต่ก็เป็นแค่ภาพเปลือกนอกที่ต้องอาศัยเวลาในการศึกษา เนื่องจากเมื่อฝังตัว อยู่ร่วมกับรายย่อยเหล่านั้นจริงๆ แล้วพบว่า การดำเนินชีวิตของผู้ผลิตยางพารารายย่อยในพื้นที่บ้านห้วยพลูหนึ่งขึ้นกับระบบการผลิตแบบทุนนิยมอย่างแท้จริง

ผู้ผลิตยางพารารายย่อยในบ้านห้วยพลูหนึ่งมีลักษณะการดำเนินชีวิตอยู่ในลักษณะดังนี้

- 1 ทำงานและใช้ชีวิตไม่ต่างจากการเป็นแรงงานรับจ้าง
- 2 ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการขึ้นลงของราคาในตลาดโลก ผู้ผลิตยางพารารายย่อยจึงดำเนินชีวิตอยู่บนความไม่แน่นอนเช่นเดียวกับที่แรงงานรับจ้างต้องเผชิญ
- 3 รัฐ เป็นผู้กำหนดนโยบายทั้งในและต่างประเทศ ในกรณียางพาราซึ่งเป็นพืชที่สร้างรายได้ให้แก่รัฐมหาศาล รัฐจึงต้องเข้ามาดำเนินการดูแลด้วยมาตรการต่างๆ เช่น มีกฎหมายเฉพาะที่ใช้ควบคุมในการผลิตยางพาราและควบคุมการค้ายางพารา ทำให้ชาวสวนยางพาราไม่ว่าจะเป็นรายเล็ก กลาง ใหญ่ และ โรงงาน ต้องปฏิบัติตามไม่ทางตรงก็ทางอ้อมอยู่แล้ว แต่รัฐมักเอื้อประโยชน์ให้ชนชั้นนายทุน
- 4 การยึดครองปัจจัยทางการผลิตได้ส่งผลต่อทั้งฐานะทางสังคมและช่วยให้สามารถสะสมทุนต่อได้มากยิ่งขึ้นไปด้วย ดังนั้นการเป็นผู้ครอบครองปัจจัยการผลิตจึงนำมาซึ่งอำนาจทางการเมืองด้วย

นั่นหมายความว่า ตัวแสดงที่มีบทบาทและอิทธิพลมากที่สุดต่อกระบวนการผลิตยางพารา คือ ฝ่ายทุน

งานชิ้นนี้จึงแสดงแง่มุมที่แตกต่างไปจากงานอื่นๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับชุมชนในภาคใต้ และตอกย้ำให้เห็นว่า กระบวนการผลิตแบบทุนนิยมได้หยั่งรากลึกกลงไปในจิตใจของผู้ผลิตในทุกระดับ และส่งผลต่อสภาพปัญหาและความยุ่งยากในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 5 ประเด็นด้วยกันคือ

1. ข้อจำกัดในงานชิ้นนี้และเสนอแนะประเด็นที่จะทำการศึกษาในงานชิ้นต่อไป
2. การปรับปรุงบทบาทรัฐเพื่อช่วยเหลือผู้ผลิตรายย่อย
3. กฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำของแรงงานในภาคการเกษตร
4. การจัดตั้งสหภาพแรงงานทางการเกษตร
5. สหกรณ์การเกษตร

1. ข้อจำกัดในงานชิ้นนี้และเสนอแนะประเด็นที่จะทำการศึกษาในงานชิ้นต่อไป
งานชิ้นนี้ตอบคำถามได้ในระดับเล็กที่เฉพาะเจาะจง เพราะสามารถรวบรวมข้อมูลได้ละเอียด แต่มีข้อจำกัดในนำเสนอข้อมูลของกระบวนการผลิตยางพาราในระดับหน่วยใหญ่ เพราะงานชิ้นนี้กำหนดขอบข่ายการศึกษาในระดับย่อย การศึกษาเฉพาะหน่วยย่อย เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณและระยะเวลาในการวิจัย ทำให้ยังไม่สามารถแสดงความซับซ้อนเชื่อมโยงระบบอย่างทั้งหมดในโลกได้ อาจดูว่าการศึกษารองของยางพาราในระดับโลกนี้จะเป็นไปได้ยาก แต่ผู้วิจัยมองว่า มีความจำเป็นต้องทำเช่นนั้นเพราะ ยางพาราเป็นลักษณะของการผลิตแบบทุนนิยมอย่างแท้จริง ถูกกำหนดจากทุนนิยมในระดับระหว่างประเทศเพื่อป้อนผลิตผลในรูปวัตถุดิบให้แก่โรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงงานผลิตยางรถยนต์ยักษ์ใหญ่ต่างๆ อย่างเช่นในสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น จีน และยุโรป อีกทอดหนึ่ง

ในแง่ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการผลิตยางพาราสามารถเก็บรวบรวมจากในประเทศไทยประมาณ 30% ไทยเป็นผู้ผลิต การหาข้อมูลระดับกระบวนการผลิตยางพาราในประเทศไทยสามารถศึกษาได้จากประเทศไทยเป็นหลัก ซึ่งด้วยลักษณะทางกระบวนการผลิตที่เฉพาะเจาะจงทำให้ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่เพาะปลูกใดในโลกก็จะมีลักษณะไม่แตกต่างกันมากนักส่วนที่ต้องเพิ่มเติมและอาจเกิดความยุ่งยากได้คือการเข้าถึงโรงงานผลิตยางรถยนต์ แต่ถ้ารู้จักเครือข่ายผู้ผลิตรายพาราในประเทศไทย (ซึ่งผู้วิจัยสามารถเข้าถึงได้) ก็สามารถจะสืบเสาะไปสู่เป้าหมายในระดับโลกได้ การศึกษาของผู้วิจัยยังจำกัดอยู่ที่กระบวนการผลิต ระบบความสัมพันธ์ทางการผลิต และผลจากความสัมพันธ์ที่เหลื่อมล้ำกันนำมาซึ่งความขัดแย้งและการต่อสู้

งานชิ้นนี้ยังไม่ได้ศึกษาละเอียดไปยังเรื่องของอุปสรรคในการต่อสู้ของแรงงาน และบทบาทรัฐต่อ แม้จะกล่าวถึงไว้บางส่วนแล้วในงาน แต่เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องใหญ่ที่สามารถแตกเป็นประเด็นย่อยและเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ได้อีกมากมาย ซึ่งหากได้ศึกษาต่อไปจะทำให้เรื่องสามารถเข้าใจระบบความสัมพันธ์ของชนชั้นรวมทั้งจะช่วยให้ได้เห็นเรื่องของการต่อสู้ทางชนชั้นและแนวทางที่จะขจัดอุปสรรคของการต่อสู้ทางชนชั้นชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยหวังว่าจะสามารถต่อยอด

งานชิ้นนี้ไปในอนาคตได้ และหรือผู้ใดสนใจจะหยิบยกไปศึกษาต่อ หรือเพื่อพิสูจน์ ได้แย้งงานชิ้นนี้ เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ๆเพิ่มขึ้นได้ก็จะเป็นเรื่องที่น่ายินดียิ่ง

2. การปรับปรุงบทบาทรัฐเพื่อช่วยเหลือผู้ผลิตรายย่อย ในการผลิตยางพาราภายใต้ระบบทุนนิยมนั้นมีปัญหา และปัญหาส่วนใหญ่สร้างความลำบากซ้ำเติมแก่ชาวสวนยางพารารายย่อยและกลุ่มผู้รับจ้างการผลิตหรือแรงงานรับจ้างมากที่สุด ทั้งที่พวกเขาเหล่านี้คือผู้ทุ่มเทแรงกายแรงใจที่แท้จริงในกระบวนการผลิตยางพารา แต่กลับไม่ได้รับความเป็นธรรม ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขปรับปรุงได้ แต่ก็ต้องขึ้นกับว่าผู้มีอำนาจในบ้านเมืองจะหันมาสนใจใส่ใจร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหรือไม่เท่านั้น เราจะเห็นได้ว่าชาวสวนยางพารารายย่อยและแรงงานรับจ้างต้องเผชิญชีวิตกับความไม่แน่นอนอยู่ตลอดเวลา ถึงเวลาแล้วที่รัฐต้องเข้าไปช่วยเหลือคนกลุ่มใหญ่ที่สุด ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าผู้ผลิตรายย่อยที่สร้างมูลค่าส่วนเกินมากที่สุด กำลังหวังพึ่งพาความช่วยเหลือจากรัฐ แต่เป็นเรื่องของการที่เราควรต้องร่วมมือกันเพื่อให้เกษตรกรในทุกภาคการเกษตรให้มีหลักประกันที่มั่นคงในชีวิตของพวกเขาเหล่านั้นบ้าง

3. กฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำของแรงงานในภาคการเกษตร กฎหมายค่าจ้างขั้นต่ำของแรงงานในภาคการเกษตร จำเป็นต้องเกิดขึ้นในประเทศไทย เพราะประเทศเราดำรงอยู่ได้ก็เพราะผลจากพลังแรงงานของเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ แต่ผู้ใช้แรงงานในภาคเกษตรกลุ่มนี้ ไม่มีกฎหมายรองรับรายได้ของพวกเขาเลยอยู่ในลักษณะที่ต่ำกว่าแรงงานในภาคอุตสาหกรรม แรงงานในโรงงานมีกฎหมายคุ้มครองค่าจ้างให้อยู่ การที่จะทำให้แรงงานภาคเกษตรได้รับความมั่นคงโดยการรับรองจากรัฐด้วยเช่นกันก็ไม่ใช่เรื่องยาก เพราะแรงงานไม่ว่าจะอยู่ในส่วนของภาคการผลิตใดก็คือผู้ใช้แรงงานเพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์ด้วยกันทั้งสิ้น

4. การจัดตั้งสหภาพแรงงานทางการเกษตร เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญ เพราะการที่แรงงานซึ่งไม่มีอำนาจต่อรองในแบบตัวต่อตัวกับนายทุนอยู่แล้วจะสามารถพลิกกลับมามีอำนาจต่อรองที่มากขึ้นได้นั้นจะต้องอาศัยการรวมกลุ่มกันให้เข้มแข็งเท่านั้นจึงจะสร้างความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีแก่พวกเขาได้ อีกทั้งการรวมตัวเป็นสหภาพแรงงานยังช่วยให้เกิดแหล่งระดมสมองจากการปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนประสบการณ์กันระหว่างแรงงานในภาคเกษตร ที่จะให้ได้มีวิสัยทัศน์และมุมมองที่กว้างไกลขึ้น เป็นประโยชน์ในการรวบรวมเอาปัญหาจากประสบการณ์จริงของแต่ละคน แล้วระดมพลังสมองกันเพื่อหาทางเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้

แม้การรวมตัวกันในแบบสหภาพของผู้ผลิตรายย่อยอาจเกิดขึ้นได้ยากกว่าการรวมตัวของแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม แต่หากมีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ผลิตรายย่อยในเรื่องของประโยชน์จากการรวมตัวกัน ก็มีความเป็นไปได้ว่า ผู้ผลิตรายย่อยจะสามารถรวมตัวกันอาจเริ่มจากการเป็นกลุ่มก้อนของแรงงานรับจ้างและเจ้าของสวนรายย่อยที่ออกรับจ้าง เพื่อต่อรองหรือจัดการการรับงานว่าจ้างอย่างเป็นระบบ

5. การปรับปรุงสหกรณ์การเกษตรให้ดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของเกษตรกร โดยตัวระบบของสหกรณ์แล้วเป็นระบบการจัดการที่ดี หากแต่ปัญหาที่สหกรณ์ ที่พบในปัจจุบันคือการใช้อำนาจที่ถือว่าเหนือกว่าของกลุ่มพรรคพวกของทุนเข้าไปควบคุม บงการจัดการเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม และพบบ่อยครั้งว่าคนที่เห็นแย้งเห็นต่างจะค่อยๆ ถูกกีดกันออกไปจากกลุ่ม(alienation) จนทำที่สุดสหกรณ์ที่มีจุดประสงค์ของการจัดตั้งเพื่อผลประโยชน์ของชาวบ้านส่วนใหญ่ก็แทบจะกลายเป็นธุรกิจของวงศาคณาญาติของนายทุนท้องถิ่นและพวกพ้อง เมื่อใดที่สามารถจัดรูปแบบนี้ หรือลดทอนข้อด้อยตรงนี้ได้ สหกรณ์จะเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยลดต้นทุนการผลิต เพราะมีทุนให้ฟรีจากรัฐมาลงในเครื่องมือเครื่องจักร อุปกรณ์ให้หมดแล้ว ชาวสวนทุกคนเข้าถึงได้ การรวมกลุ่มกันขายผลิตผลเป็นปริมาณมาก ทำให้สามารถมีอำนาจต่อรองกับนายทุน อย่างเช่นโรงงานรับซื้อยางได้ ความสำเร็จของสหกรณ์จะยิ่งเป็นไปได้อย่างสูงและดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงแข็งแรงได้ก็ต่อเมื่อ เป็นการริเริ่มสร้างสรรค์โดยคนในชุมชนนั้นๆเอง และต้องอาศัยผู้ริเริ่มที่มีความรู้และตั้งใจจริงที่จะทำเพื่อผลประโยชน์ของท้องถิ่นเป็นสำคัญ

ตัวอย่างของความสำเร็จในการรวมกลุ่มขอชาวสวนยางพาราที่รู้จักกันดี นั่นคือกลุ่มของนายประยงค์ รัตนรงค์ อายุ 63 ปี ชาวบ้านจาก ต.ไม้เรียง อ.ฉวาง ในจังหวัดนครศรีธรรมราช นายประยงค์ แม้จะจบการศึกษาเพียงแค่ชั้น ป.4 แต่ เป็น "นักเรียนรู้" ที่เรียนไม่รู้จบ ค้นหาคำตอบ ค้นหาทางออกของปัญหาต่างๆ โดยไม่รอสูตรสำเร็จหรือคำตอบสำเร็จรูปจากที่ไหน ทั้งยังมีบทบาทชวนผู้นำและชาวบ้านที่ไม้เรียงหาคำตอบพร้อมกัน พร้อมกับค้นหา "นวัตกรรมทางสังคม" ที่เหมาะสม นายประยงค์ เป็นต้นแบบหนึ่งของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งหมายถึงการจัดการ "ทุน" ของชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน ซึ่งทุนในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลิตผล ความรู้ภูมิปัญญา และทุนทางสังคมด้วย¹

ผู้วิจัยเลือกที่จะเสนอแนะทางออกดังกล่าวเพราะข้อค้นพบจากการวิจัยได้แสดงให้เห็นแล้วว่าผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนที่สุดในสังคมการผลิตแบบทุนนิยมนี้คือผู้มีปัจจัยการผลิตน้อย หรือไร้ปัจจัยการผลิตนั่นเอง และคนกลุ่มนี้ก็คือ คนกลุ่มใหญ่ที่สุดในสังคม หากประเทศเรายังปล่อยให้คนกลุ่มใหญ่ลำบาก โอกาสจะเปลี่ยนแปลงอะไรต่างๆให้ดีขึ้นก็เป็นไปได้ยาก ข้อเสนอแนะนี้จะช่วยคนกลุ่มนี้ได้ตรงที่สุดและมีรูปธรรมให้เห็นอยู่บ้างแล้ว แม้ข้อเสนอแนะนี้จะไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของผู้ใช้แรงงานในภาคเกษตรแบบทันทีทันใด แต่เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดียิ่งขึ้นไปได้

¹ ประชากรชาวบ้าน "ประยงค์ รัตนรงค์" คิวี่ แมกไซไซ ผู้นำศก.ชุมชน [ออนไลน์], (ม.ป.ป.), แหล่งที่มา:

ทั้งนี้การที่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาของชาวสวนยางพารารายย่อยมิได้มุ่งหวังที่จะโจมตีตัวบุคคล หรือก็คือนายทุนหรือกลุ่มทุนในลักษณะที่เป็นบุคคลที่มีความชั่วร้าย หากแต่ต้องการแสดงให้เห็นว่าระบบทุนนิยมต่างหากที่คลุมครอบผู้คนที่อยู่ในระบบของทุนให้ดำเนินการต่างๆ เพื่อผลกำไร เป็นการคลุมครอบที่ลึกกว่าเพียงแค่รูปแบบของระบบเศรษฐกิจ แต่เป็นการฝังลึกในความคิด นายทุนเองที่เป็นเพียงตัวละครที่แสดงบทบาทหน้าที่ของตนตามที่ระบบทุนนิยมชักพาเพื่อความอยู่รอดของตน เหล่านี้เป็นข้อเสนอแนะด้วยความจริงใจที่อยากจะแก้ไขปัญหา จึงได้เปิดช่องทาง ให้ได้มีการศึกษาหาทางออกกันต่อไป และคงจะต้องอาศัยท่านที่สนใจในเรื่องนี้ ได้มาต่อยอด การศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้นไป



ศูนย์วิทยพัทยาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กาญจนา แก้วเทพ. การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์: แนวคิดและตัวอย่าง

งานวิจัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

ปราชญ์ชาวบ้าน "ประยงค์ รณรงค์" คำว่า 'แมกไซไซ' ผู้นำศก.ชุมชน [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.).

แหล่งที่มา: <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2004q3/article2004aug03p4.htm>
[12 มีนาคม 2550]

กลุ่มการศึกษาปัญหาภาคใต้. วิกฤตการณ์ยางพาราไทย. กรุงเทพฯ : พันธมิตรปริทัศน์, 2525.

จรรยา สุภาพ. สารานุกรมทางรัฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์, 2533.

จิราภรณ์ คำจันทร์. ความนิยมของพรรคประชาธิปัตย์ในภาคใต้: ศึกษากรณีเขต

เลือกตั้งที่ 1 และ 10 จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชา
การปกครอง ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

ใจ อึ้งภากรณ์. ๑๖ ไร่ในลัทธิมาร์กซ์ เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ชมรมหนังสือ

ประชาธิปัตย์แรงงาน, 2543.

ใจเซฟ อี สติกลิทซ์ สรุปความโดย นภาพร อติวานิชยพงศ์ ใน ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ

,บรรณาธิการ. 1999 จุดเปลี่ยนแห่งยุคสมัย : จากโลกาภิวัตน์...สู่...ชุมชน.

กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, 2541.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ. ทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชาวนา. กรุงเทพฯ:

อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2541.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:

เดือนตุลาการพิมพ์, 2541.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ สุธี ประศาสตร์เศรษฐ์. ระบบเศรษฐกิจไทย ค.ศ. 1851-1910, ใน ฉัตร

ทิพย์ นาถสุภา,บรรณาธิการ. วิวัฒนาการทุนนิยมไทย. กรุงเทพฯ : สารศึกษาการพิมพ์
, 2523.

ใจ อึ้งภากรณ์, ชาลิส่า สร้อยจินดา และศิริชัย สิงห์ทิศ, บรรณาธิการ, ระบบศักดินาไทย,

ประชาธิปัตย์แรงงาน, เล่มที่ 1 ปีที่ 3 มกราคม, 2552.

เจ้าของสวนขนาดกลาง ท. ผู้จัดการสวน. สัมภาษณ์. 8 กรกฎาคม 2550.

เจ้าหน้าที่กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง. สัมภาษณ์(อัตเทป). 21 กุมภาพันธ์ 2551

- ชาวสวนยางพารารายกลาง 1/5. สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2550.
- ชาวสวนยางพารารายกลาง 20/4. สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2550.
- ชาวสวนยางพารารายย่อย 1/7. สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2550.
- ชาวสวนยางพารารายย่อย 19/3. สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2550.
- ชาวสวนยางพารารายย่อย 41. สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2550.
- ชาวสวนยางพารารายย่อย 43/2. สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2550.
- ชาวสวนยางพารารายย่อย 43/2. สัมภาษณ์ (อัดเทปลำดับที่ 5), 26 ตุลาคม 2550.
- ชาวสวนยางพารารายย่อยที่ออกรับจ้างด้วย 3/1. สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2550.
- ชาวสวนยางพารารายย่อยที่ออกรับจ้างด้วย 3/1. สัมภาษณ์ (อัดเทปลำดับที่ 7), 27 ตุลาคม 2550.
- ชาวสวนยางพารารายย่อยที่ออกรับจ้างด้วย 45/1. สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2550.
- ชาวสวนยางพารารายย่อยที่ออกรับจ้างด้วย 45/9. สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2550.
- ชาวสวนยางพารารายย่อยและแรงงานรับจ้าง. สัมภาษณ์กลุ่ม (เทปลำดับที่ 7), 26 ตุลาคม 2550.
- ชาวสวนยางพารารายใหญ่ 14. สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 2551.
- ชาวสวนยางพารารายใหญ่ ว. สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2550.
- ชาวสวนยางพารารายใหญ่ ว. สัมภาษณ์, 21 ก.ค. 2550.
- ชาวสวนยางพารารายใหญ่ ว. สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2551.
- ชาวบ้านเรื่องการเมืองท้องถิ่น. สัมภาษณ์ (อัดเทป) 5 เมษายน 2551.
- ชาวบ้าน (พี ด). สัมภาษณ์ (อัดเทป), 28 มิถุนายน 2551.
- ไชรัตน์ เจริญสินโฮฟาร์. รัฐศาสตร์แนววิพากษ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- ทิพวัลย์ สีจันทร์. พลวัตการเกษตรและเศรษฐกิจชุมชนภาคกลาง. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี, 2546.
- แนวทางการพัฒนาทางพารา [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://cdc_server.nesdb.go.th/datawarehouse/research_south /data13.doc
- ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3. สถิติการปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมันของหมู่ที่ 3 ต.ทรายขาว อ.คลองท่อม จ.กระบี่, 1 กุมภาพันธ์ 2550. (อัดสำเนา)
- พัชณีย์ คำหนัก. รูปแบบการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของกรรมกรไทย: ศึกษากรณีโรงงานในจังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

พีรพล ประเสริฐศรี. ยุทธศาสตร์ยางพาราแห่งชาติ 'In Step with AFET Futures' กรุงเทพฯธุรกิจ (31 กรกฎาคม 2551): 13.

พอพันธ์ อุษยานนท์. เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคกลาง. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีจำกัด, 2546.

พ่อค้ารับซื้อยางหมายเลข 41/1, สัมภาษณ์(อัดเทป), 29 มิถุนายน 2551.

ภูวดล ทรงประเสริฐ. ทุนสิงคโปร์ การผูกขาดตลาดยางพาราและดีบุก. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

มณีมัย ทองอยู่. การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชาวนาอีสาน. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี จำกัด, 2546.

มณีมัย ทองอยู่. เศรษฐกิจชาวนาอีสานและแนวคิดชุมชน. ใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์, ประวัติศาสตร์ความคิดไทยกับแนวคิดชุมชน, หน้า 87 กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2548.

แม่ค้ารับซื้อน้ำยางพารา ด. สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2550

ยุกติ มุกดาวิจิตร. อ่าน "วัฒนธรรมชุมชน": วาทศิลป์และการเมืองของชาติพันธุ์นิพนธ์ แนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ: ฟาเดียวกัน, 2548.

ยศ สันตสมบัติ. พลวัตและความยืดหยุ่นของสังคมชาวนา : เศรษฐกิจชุมชนภาคเหนือและการปรับกระบวนการทัศน์ว่าด้วยชุมชนในประเทศโลกที่สาม. เชียงใหม่ : วิทอินดีไซน์, 2546.

รวีวรรณ บุญศิริธรรมชัย. การเมืองเรื่องช้าง: ศึกษากรณีหมู่บ้านตากกลาง ตำบล กะโพ อำเภอบ้านด่าน จ.สุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549 .

แรงงานรับจ้างรายวันในสวนยางพารา 9. สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2550.

แรงงานรับจ้างแบบแบ่งรายได้เป็นสัดส่วนหมายเลข16/4. สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2550.

แรงงานรับจ้างแบบแบ่งรายได้เป็นสัดส่วนหมายเลข21/2. สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2550.

แรงงานรับจ้างแบบแบ่งรายได้เป็นสัดส่วนหมายเลข43/3. สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2550.

สงบ ส่งเมือง. เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคใต้ในรอบห้าทศวรรษ. กรุงเทพฯ: วิถีวรรณ, 2546.

สถาบันวิจัยยาง. รายงานประจำปี 2549. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยยาง, 2550.

สถาบันวิจัยยาง. ราคายางวันนี้. [ออนไลน์]. ม.ป.ป. แหล่งที่มา: <http://www.rubberthai.com>.

[12 มีนาคม 2550]

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีทางสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่13. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

- สมภพ มานะรังสรรค์. พัฒนาการของภาคเกษตรและผลกระทบต่อชาวไร่ในช่วงหลัง สมัยสงครามโลกครั้งที่2-พ.ศ.2536. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- สมศักดิ์ สามีคศิริธรรม. แนวคิดมาร์กซิสต์กับการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงในสังคม ชาวนาประเทศไทยที่สาม. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2533.
- สุชาย ตีรรัตน์, การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านชนบทไทยภาคกลาง: กรณีศึกษาหมู่บ้านใน อ. อุ้มทอง จ. สุพรรณบุรี พ.ศ. 2546-2548. เอกสารในโครงการวิจัย ยุทธศาสตร์ในการเผชิญผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ต่อสังคมไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, 5 ตุลาคม 2549.
- สุธีระ ประเสริฐสุวรรณ. รายงานพิเศษ : ปัญหา "ยางพารา" ไทยผลิตได้มากที่สุดในโลก มาเลเซียได้เงินมากกว่า. มติชนสุดสัปดาห์. 24 (9 เมษายน 2547): 101.
- สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา. แบบรายงานบัญชีคนในบ้าน หมู่ที่3 ต.ทรายขาว. ระเบียบ : สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา, 10 เมษายน 2550. (อัดสำเนา)
- สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง. เงื่อนไขในการยื่นขอทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง [ออนไลน์]. ม.ป.ป. แหล่งที่มา: <http://www.rubber.co.th> [12 มีนาคม 2550]
- สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง. อำนาจหน้าที่กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง [ออนไลน์]. ม.ป.ป. แหล่งที่มา: <http://www.rubber.co.th> [12 มีนาคม 2550]
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ. ข้อมูลงบการเงินของรัฐวิสาหกิจ [ออนไลน์]. ม.ป.ป. แหล่งที่มา: <http://www.sepo.go.th/b05.3.html>. [12 มีนาคม 2550]
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ. คำจำกัดความรัฐวิสาหกิจ [ออนไลน์]. ม.ป.ป. แหล่งที่มา: <http://www.sepo.go.th/b05.3.html>. [12 มีนาคม 2550]
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ. พระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางพ.ศ. ๒๕๐๓. [ออนไลน์]. ม.ป.ป. แหล่งที่มา: <http://www.sepo.go.th>. [12 มีนาคม 2550]
- องค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว. ระเบียบ : องค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว, สิงหาคม 2549 (อัดสำเนา).
- องค์การสวนยาง. ประวัติและอำนาจหน้าที่. แหล่งที่มา : <http://www.reothai.co.th/P2.htm> (ม.ป.ป.).
- อดีตผู้จัดการโรงแรมควันยางพาราบ้านห้วยพลูหนึ่ง. สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2550.
- อนุสรณ์ ลิ้มมณี. รัฐ สังคม และการเปลี่ยนแปลง : การพิจารณาในเชิงอำนาจนโยบายและเครือข่ายความสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เด็อนตุลา, 2542.
- อภิฤดี สมบุญตนนท์. ทิศทางยางพาราไทย...หลังไร่ INRO ใน รายงานเศรษฐกิจรายเดือน

ธนาคารแห่งประเทศไทย. ปีที่ 40 เล่มที่ 3 (มีนาคม 2543). หน้า 38 .

คู่มือของ ปรศาสตร์นิวิจจัย. การครอบงำและความหวาดกลัวในสังคมไทย แปลจาก Limits of Ideological Domination and the Formation of social Conciousness. by Andrew Turton. กรุงเทพฯ : คอมแพ็คท์ปริ้นท์, 2551.

ภาษาอังกฤษ

Bottomore, Tom. A Dictionary of Marxist Thought. Oxford : Blackwell Reference, 1983.

Girling John. Capital and Power : Political Economy and Social Transformation,
New York : Croom Helm, 1987, p. 3,

Haralambos and Holborn. Sociology:Themes and Perspective. HatperCollins
Publlishers, 2004.

Lipson, Leslie. The Great Issues of Politics: An Introduction to Political Science.
Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, 2002.

Marx, Karl (introduce by Ernest Mandel , translated by Ben Fowkes). Capital Volume 1: A critique of political economy. The Pelican Marx Library.

Marx Carl. Capital : a critique of political economy, vol.1, Penguin Books, 1981.

Pongsapich, Amara. Socio-Cultural Change and Political Development in Central Thailand. Background Report. Bangkok : Chulalongkorn University, 1993.

Siamwalla, Ammar. Farmers and middlemen : Aspects of Agricultural Marketing in Thailand. Bangkok : U.N. Asian Development Institute, 1975.

Siamwalla, Ammar. The Evolving Roles of State, Private, and Local Actors in Rural Asia. Hong Kong : Oxford University Press(China), 2001.

Stifel, Laulence D. “Rubber and Economy of Southern Siam”, Journal of The Siam Society (a paper present at the meeting of the siam society on September 24, 1970). Bangkok : TIC, 1971

Terrell Carver. Special introduction, in Marx for the 21st Century. edited by Hiroshi Uchida.New York. Routledge. 2006 p.1



ต้นฉบับไม่มีหน้านี้

NO THIS PAGE IN ORIGINAL

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานพระราชบัญญัติกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง
พ.ศ. ๒๕๐๓

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
ในพระปรมาภิไธย
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
สังวาลส์
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
ไฟไว้ ณ วันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๓
เป็นปีที่ ๑๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
โดยที่เป็นการสมควรจัดให้มีกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง เพื่อช่วยเหลือ
เจ้าของสวนยางปรับปรุงสวนยางให้ดีขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
พระมหากษัตริย์โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะ
รัฐสภา จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง พ.ศ. ๒๕๐๓”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วัน
ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้
“ต้นยาง” หมายความว่า ต้นยางพารา (Hevea SPP.)

“ยางพันธุ์ดี” หมายความว่า ต้นยางพันธุ์ที่ให้ผลตามที่คณะกรรมการกำหนด
โดยคำแนะนำของกรมกสิกรรม

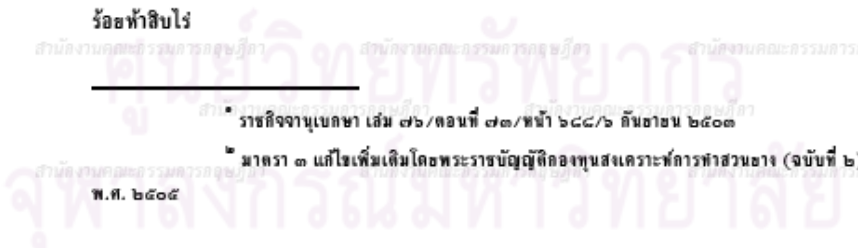
“สวนยาง” หมายความว่า ที่ดินปลูกต้นยางมีเนื้อที่ไม่น้อยกว่าสองไร่ แต่ละไร่มี
ต้นยางปลูกไม่น้อยกว่าสิบต้น และโดยสวนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าไร่ละห้าสิบห้าต้น

“สวนขนาดเล็ก” หมายความว่า สวนยางที่มีเนื้อที่ไม่เกินห้าสิบไร่

“สวนขนาดกลาง” หมายความว่า สวนยางที่มีเนื้อที่เกินห้าสิบไร่ แต่ไม่ถึงสอง
ร้อยห้าสิบไร่

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๖/ตอนที่ ๗๓/หน้า ๖๔๘/๖ ถึงอาชน ๒๕๐๓

มาตรา ๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๒)
พ.ศ. ๒๕๐๔



“สวนขนาดใหญ่” หมายความว่า สวนอ่างที่มีเนื้อที่ตั้งแต่สองร้อยห้าสิบไร่ขึ้นไป

“เจ้าของสวนอ่าง” หมายความว่า ผู้ทำสวนอ่าง และมีสิทธิได้รับผลผลิตจากสวนอ่างในสวนอ่างที่ทำนั้น

“อ่าง” หมายความว่า น้ำยาง อ่างแผ่น อ่างเครพ อ่างก้อน เศษอ่าง หรืออ่างในลักษณะอื่นใดอันผลิตขึ้นหรือได้มาจากสวนใด ๆ ของต้นอ่าง แต่ไม่รวมถึงวัตถุประดิษฐ์จากอ่าง

“การปลูกแทน” หมายความว่า การปลูกอ่างพันธุ์ดี หรือไม้อื่นต้นชนิดอื่นที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจตามที่คณะกรรมการกำหนด แทนต้นอ่างเก่าหรือไม้อื่นต้นเก่าทั้งหมดหรือบางส่วน

“ปีสงเคราะห์” หมายความว่า ระยะเวลาตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคมของปีหนึ่งถึงวันที่ ๓๐ กันยายนของปีถัดไป และให้ใช้ปี พ.ศ. ที่ถัดไปเป็นชื่อสำหรับปีสงเคราะห์นั้น

“เจ้าพนักงานสงเคราะห์” หมายความว่า บุคคลซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานสงเคราะห์

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการสงเคราะห์การทำสวนอ่าง

“ผู้อำนวยการ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนอ่าง

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่ง ประกอบด้วยเงินสงเคราะห์ซึ่งสมทบตามพระราชบัญญัตินี้ เรียกว่า “กองทุนสงเคราะห์การทำสวนอ่าง” เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายในการทำสวนอ่างที่ได้ผลน้อยให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

ให้กองทุนสงเคราะห์การทำสวนอ่างเป็นนิติบุคคล มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการกิจการสงเคราะห์การทำสวนอ่างตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจกระทำการใด ๆ ที่จำเป็นหรือเป็นอุปกรณ์แก่วัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ได้ รวมทั้งการทำสวนอ่างและสวนไม้อื่นต้น ตลอดจนกิจการที่เกี่ยวข้องเป็นการสาธิตและส่งเสริม เพื่อประโยชน์ในการสงเคราะห์ กับให้รวมตลอดถึงการดำเนินการส่งเสริมหรือสงเคราะห์การปลูกแทนไม้อื่นต้นชนิดอื่นที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจตามที่รัฐบาลมอบหมาย

ให้กองทุนสงเคราะห์การทำสวนอ่างมีสำนักงานแห่งใหญ่ในกรุงเทพมหานคร เรียกว่า “สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนอ่าง”

มาตรา ๓ บิยามคำว่า “การปลูกแทน” แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนอ่าง (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๑๘

มาตรา ๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนอ่าง (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๑๘

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๔ ตรี^๑ ในการดำเนินการส่งเสริมหรือสงเคราะห์การปลูกแทนไม้ยืนต้น
ชนิดอื่นตามมาตรา ๔ ให้ใช้เงินทุนค่าใช้จ่ายจากรัฐบาล หรือจากกองทุนสงเคราะห์เกษตรกรตาม
กฎหมายว่าด้วยกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๕^๒ บุคคลใดส่งยางออกนอกราชอาณาจักรต้องเสียเงินสงเคราะห์ตาม
หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และอัตราเงินสงเคราะห์ที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา
สำหรับการกำหนดอัตราเงินสงเคราะห์จะต้องได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีก่อน
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ในการกำหนดอัตราเงินสงเคราะห์ตามวรรคหนึ่งให้นำจำนวนเงินสงเคราะห์ที่
กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางต้องจ่ายเพื่อการสงเคราะห์ในแต่ละปีและอัตราอากรขาออกตาม
กฎหมายว่าด้วยพิกัดอัตราศุลกากรที่เรียกเก็บจากการส่งยางออกนอกราชอาณาจักรมาเป็นหลักใน
การพิจารณาด้วย โดยใช้อัตราค่าน้ำหนักยางหนึ่งกิโลกรัมเป็นเกณฑ์
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา การคำนวณจำนวนเงินสงเคราะห์ที่บุคคลตามวรรคหนึ่งต้องเสีย ถ้าเศษของ
น้ำหนักยางเกินครึ่งกิโลกรัม ให้คิดเงินสงเคราะห์เท่ากับน้ำหนักยางหนึ่งกิโลกรัม ถ้าเศษของ
น้ำหนักยางไม่ถึงครึ่งกิโลกรัม ให้ถือเป็นน้ำหนักที่ไม่ต้องนำมาคำนวณ
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำหรับยางที่ส่งออกนอกราชอาณาจักรเพื่อเป็นตัวอย่างซึ่งมีน้ำหนักไม่เกินห้า
กิโลกรัม หรือยางที่กระหรง หบวง กรม เป็นผู้ส่งออกเพื่อประโยชน์ใด ๆ อันมิใช่เพื่อการค้าไม่ว่า
จะมีน้ำหนักเท่าใด ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียเงินสงเคราะห์
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

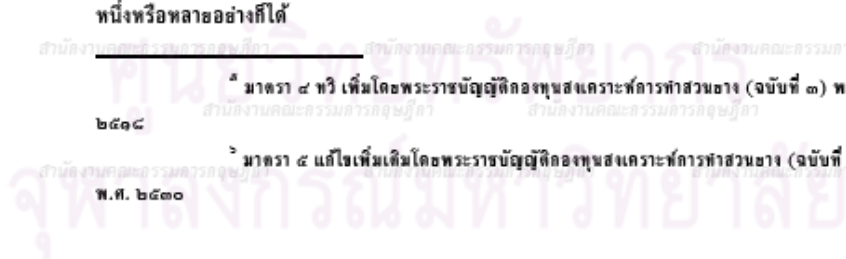
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๖ ให้รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา ใ้จัดการเรียกเก็บ
เงินสงเคราะห์จากบุคคลผู้ส่งยางออกนอกราชอาณาจักรซึ่งต้องเสียตามมาตรา ๕ ได้โดยกำหนด
ระยะเวลาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้จะงดเว้นการเรียกเก็บสำหรับยางทุกชนิดหรือเฉพาะบางชนิดก็
ได้ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๗ เงินสงเคราะห์ที่เก็บได้ตามมาตรา ๕ ให้ส่งสมทบกองทุนสงเคราะห์
การทำสวนยาง และให้ใช้จ่ายในกิจการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้โดยเฉพาะ
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๘ ผู้จะได้รับการสงเคราะห์ตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องเป็นเจ้าของ
ยางที่มีต้นยางอายุกว่าสิบห้าปีขึ้นไป หรือต้นยางทรุดโทรมเสียหาย หรือต้นยางที่ได้ผลน้อย
การสงเคราะห์ต้องจัดทำด้วยการปลูกแทน และจะสงเคราะห์ประการอื่นเพื่อ
ประโยชน์ในการปลูกแทน โดยจ่ายให้แก่เจ้าของสวนยางซึ่งยางพันธุ์ดี พันธุ์ไม้ยืนต้น พันธุ์พืช ปุ๋ย
เครื่องมือเครื่องใช้ จัดบริการอย่างอื่นช่วยเหลือ หรือจ่ายเงินให้ก็ได้ ทั้งนี้ จะจัดให้อย่างใดอย่าง
หนึ่งหรือหลายอย่างก็ได้
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

^๑ มาตรา ๔ ตรี เพิ่มโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.
๒๕๑๘
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

^๒ มาตรา ๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๔)
พ.ศ. ๒๕๓๐
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา



มาตรา ๙^๑ ให้มีคณะกรรมการเพื่อดำเนินกิจการกองทุนสงเคราะห์การทำสวน
 ฝายคณะหนึ่งเรียกโดยย่อว่า “ก.ส.ช.” ประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
 หรือรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและ
 สหกรณ์มอบหมายเป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นรองประธาน
 กรรมการ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้อำนวยการสำนัก
 งบประมาณ อธิบดีกรมวิชาการเกษตร อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร อธิบดีกรมศุลกากร
 ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร เป็นกรรมการ และกรรมการอื่นอีกไม่เกินหกคน
 ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากเจ้าของสวนยางสีคนและบุคคลอื่นซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับราชการสอง
 คน

ให้ผู้ผู้อำนวยการเป็นกรรมการและเลขานุการ

มาตรา ๑๐^๑ กรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสอง
 ปี

ในกรณีที่กรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระหรือในกรณีที่
 ที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งกรรมการเพิ่มขึ้นในระหว่างที่กรรมการซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ใน
 ตำแหน่ง ให้ผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแทนหรือเป็นกรรมการเพิ่มขึ้นอยู่ในตำแหน่งเท่ากับ
 วาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งได้แต่งตั้งไว้แล้ว

เมื่อครบกำหนดตามวาระดังกล่าวในวาระหนึ่ง หากยังมีได้มีการแต่งตั้งกรรมการ
 ขึ้นใหม่ให้กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินการต่อไปจนกว่า
 กรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

มาตรา ๑๑^๑ นอกจากพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๑๐ กรรมการซึ่ง
 คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) คณะรัฐมนตรีมีมติให้ออก
- (๔) เป็นบุคคลล้มละลาย

^๑ มาตรา ๙ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๔)
 พ.ศ. ๒๕๓๐

^๑ มาตรา ๑๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่
 ๔) พ.ศ. ๒๕๓๐

^๑ มาตรา ๑๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่
 ๔) พ.ศ. ๒๕๓๐

- (๕) เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (๖) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (๗) พ้นจากการเป็นเจ้าของสวนยางหรือเป็นผู้ไม่เกี่ยวข้องกับยาง

มาตรา ๑๒ การประชุมคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการ เป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการและรองประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม^{๑๑}

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา ๑๓^{๑๒} ให้คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ควบคุมดูแลทั่วไปซึ่งกิจการกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง และโดยเฉพาะให้มีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้ คือ

- (๑) ดำเนินกิจการสงเคราะห์การทำสวนยาง
- (๒) วางข้อบังคับหรือระเบียบเกี่ยวกับการบริหารงานหรือการเงิน เพื่อดำเนินการสงเคราะห์การทำสวนยาง
- (๓) วางข้อบังคับว่าด้วยการบรรจุ การแต่งตั้ง การถอดถอน การเลื่อนชั้นเงินเดือน การตัดเงินเดือน การลดชั้นเงินเดือน วินัยของพนักงาน ตลอดจนกำหนดอัตราตำแหน่ง เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าพาหนะ เบี้ยเลี้ยง ค่าเช่าบ้านหรือที่พัก ค่าทดแทน และเงินที่ควรจะได้รับอย่างอื่น
- (๔) วางข้อบังคับว่าด้วยเครื่องแบบพนักงาน

คณะกรรมการจะมอบอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างให้ผู้อำนวยความสะดวกดำเนินการก็ได้ โดยกำหนดไว้ในข้อบังคับหรือระเบียบตาม (๒)

มาตรา ๑๔^{๑๓} ให้ประธานกรรมการ กรรมการ และเลขานุการคณะกรรมการได้รับเบี้ยประชุมและประโยชน์ตอบแทนอื่นตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

^{๑๑} มาตรา ๑๒ วรรคหนึ่ง แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๓๐

^{๑๒} มาตรา ๑๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๓๐

^{๑๓} มาตรา ๑๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนการทำสวนยาง (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๓๐



- ๖ - **สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา**

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **มาตรา ๑๕^๑** ให้คณะกรรมการเป็นผู้แต่งตั้ง ถอดถอน และกำหนดอัตราเงินเดือนของผู้อำนวยการด้วยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๓๖** ให้ผู้อำนวยการได้รับประโยชน์ตอบแทนอื่นที่พนักงานของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางพึงได้รับด้วย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๖** ให้ผู้อำนวยการมีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการให้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการ และให้มีอำนาจบังคับบัญชาพนักงานทุกตำแหน่ง

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๗** ในเมื่อผู้อำนวยการไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้คณะกรรมการแต่งตั้งผู้รักษาการแทน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๘** ให้ผู้รักษาการแทนผู้อำนวยการมีอำนาจและหน้าที่อย่างเดียวกับผู้อำนวยการ เว้นแต่อำนาจและหน้าที่ของผู้อำนวยการในฐานะกรรมการ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๙** ในกิจการเกี่ยวแก่บุคคลภายนอก ให้ผู้อำนวยการเป็นตัวแทนของกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางและเพื่อการนี้ ผู้อำนวยการจะมอบให้บุคคลใดๆ ปฏิบัติการบางอย่างแทนด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการก็ได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๘^๒** ทุก ๆ ปีสงเคราะห์ ให้คณะกรรมการจัดสรรเงินสงเคราะห์ที่เก็บได้ตามมาตรา ๕ ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **(๑)** จำนวนไม่เกินร้อยละห้า เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานค้นคว้าทดลองเกี่ยวกับกิจการยางในอันที่จะเป็นประโยชน์แก่เจ้าของสวนยางโดยเฉพาะ มอบไว้แก่กรมวิชาการเกษตรเป็นงวด ๆ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีกำหนด เงินที่กรมวิชาการเกษตรได้รับนี้มิให้ถือว่าเป็นรายรับตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **(๒)** จำนวนไม่เกินร้อยละสิบ เป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารงานการสงเคราะห์การทำสวนยางของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง หากเงินจำนวนที่ตั้งไว้ไม่พอจ่ายในงานต่าง ๆ ดังกล่าว ให้รัฐบาลตั้งรายจ่ายเพิ่มเติมในงบประมาณประจำปีตามความจำเป็น

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **(๓)** จำนวนเงินนอกจาก (๑) และ (๒) เป็นเงินที่จัดสรรไว้เพื่อสงเคราะห์เจ้าของสวนยางตามพระราชบัญญัตินี้ทั้งสิ้นและจะจ่ายเพื่อการอื่นใดมิได้ เงินอันเป็นดอกผลของเงินสงเคราะห์ที่เก็บได้ตามมาตรา ๕ ถ้าหากมีให้คณะกรรมการจัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารงานการสงเคราะห์การทำสวนยางเพิ่มขึ้นจากที่จัดสรรไว้ตาม (๒) เท่าจำนวนที่เห็นว่าจำเป็น ส่วนจำนวนเงินที่เหลือถ้าหากมี ให้จ่ายสมทบเงินที่จัดสรรไว้เพื่อสงเคราะห์เจ้าของสวนยางในปีสงเคราะห์ถัดไป

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๘^๓** **๑๘** แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๓๐

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๘^๔** **๑๘** แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๓๐

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๘^๕** **๑๘** แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๓๐

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๘^๖** **๑๘** แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๓๐

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๘^๗** **๑๘** แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๓๐

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๘^๘** **๑๘** แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๓๐

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๘^๙** **๑๘** แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๓๐

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๘^{๑๐}** **๑๘** แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๓๐

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๘^{๑๑}** **๑๘** แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๓๐

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๘^{๑๒}** **๑๘** แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๓๐

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๘^{๑๓}** **๑๘** แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๓๐

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๘^{๑๔}** **๑๘** แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๓๐

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๘^{๑๕}** **๑๘** แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๓๐

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๘^{๑๖}** **๑๘** แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๓๐

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **๑๘^{๑๗}** **๑๘** แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๓๐

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เงินที่จัดสรรไว้เพื่อการสงเคราะห์เจ้าของสวนยางตาม (๓) หากมีเหลือจ่ายในปี
สงเคราะห์ใดให้นำเงินที่เหลือจ่ายไปสมทบเงินที่จัดสรรไว้เพื่อสงเคราะห์เจ้าของสวนยางตาม
(๓) ในปีสงเคราะห์ถัดไป

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๑๔ เงินสงเคราะห์ที่ได้จัดสรรไว้เพื่อสงเคราะห์เจ้าของสวนยางตาม
มาตรา ๑๔ (๓) นั้น แต่ละปี ให้แบ่งส่วนสงเคราะห์เจ้าของสวนยางตามประเภทของสวนยาง
ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ประเภทสวนขนาดใหญ่ ร้อยละสิบ
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ประเภทสวนขนาดกลาง ร้อยละสิบลี
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ประเภทสวนขนาดเล็ก ร้อยละเจ็ดสิบ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา แต่สำหรับประเภทใดประเภทหนึ่ง มีผู้ได้รับการสงเคราะห์น้อยกว่าส่วนที่กำหนด
ให้คณะกรรมการมีอำนาจพิจารณานำส่วนที่เหลือไปเพิ่มให้แก่สวนประเภทอื่นได้ ในกรณีเช่นว่านี้
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มีให้นำอัตราส่วนเงินสงเคราะห์ที่กำหนดไว้ข้างต้นมาใช้บังคับ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เจ้าของสวนยางประเภทเดียวกันอาจได้รับการสงเคราะห์มากกว่ากัน หรือ
อาจได้รับการสงเคราะห์ก่อนหลังกัน หรืออาจไม่ได้รับการสงเคราะห์ก็ได้ ทั้งนี้ให้คณะกรรมการ
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา จัดสรรตามกำลังเงินสงเคราะห์ที่จัดสรรไว้ และโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะพึงได้จากการเพิ่ม
ปริมาณผลจากต้นยางเป็นส่วนรวม

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา การที่เจ้าของสวนยางรายใดไม่ได้รับการสงเคราะห์ตามวรรคก่อน อ่อมไม่เป็น
เหตุให้เสียสิทธิในการที่จะได้รับการสงเคราะห์ในปีต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๒๐ เจ้าของสวนยางผู้ใดประสงค์จะขอรับการสงเคราะห์ตาม
พระราชบัญญัตินี้ ให้ยื่นคำขอรับการสงเคราะห์ต่อเจ้าพนักงานสงเคราะห์ประจำท้องที่ที่สวนยาง
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา นั้นตั้งอยู่ ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ในกรณีที่ผู้ขอรับการสงเคราะห์เป็นผู้ทำสวนยางในที่ดินที่ตนเช่าหรืออาศัยบุคคล
อื่น ผู้ขอรับการสงเคราะห์ต้องแสดงต่อเจ้าพนักงานสงเคราะห์ให้เป็นที่พอใจคำว่า ผู้ให้เช่าหรือ
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ผู้ให้เช่าอาศัยได้ให้ความยินยอมในการที่ตนขอรับการสงเคราะห์ด้วยแล้ว

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เพื่อประโยชน์ในการสำรวจตรวจสอบของคณะกรรมการในการพิจารณาให้การ
สงเคราะห์ ผู้รับการสงเคราะห์ต้องอำนวยความสะดวกและปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการ
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามความจำเป็น

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๒๑^{๕๕} เจ้าของสวนยางซึ่งมีส่วนยางแปลงเดียวมีเนื้อที่ไม่เกินสิบห้าไร่
หรือหลายแปลงมีเนื้อที่รวมกันไม่เกินสิบห้าไร่ จะขอรับการสงเคราะห์ด้วยการสร้างสวนยางพันธุ์ดี

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ^{๕๕} มาตรา ๒๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่
๒) พ.ศ. ๒๕๐๔

ในที่ดินแปลงใหม่ซึ่งที่ดินแปลงนั้นมีเนื้อที่ตั้งแต่สิบห้าไร่ขึ้นไปแทนการปลูกแทนในที่ดินสวนยางเดิมก็ได้ แต่จะได้รับการสงเคราะห์เพียงเท่าที่จะพึงได้รับสำหรับสวนยางที่มีอยู่เดิมเท่านั้น

มาตรา ๒๑ ทวิ^๖ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมให้มีการทำสวนยางพันธุ์เพิ่มขึ้น

ในกรณีที่มีผู้ซึ่งไม่มีสวนยางมาก่อนและมีที่ดินเป็นของตนเองไม่น้อยกว่าสองไร่ มีความประสงค์จะขอรับการสงเคราะห์ในการทำสวนยาง ให้ยื่นคำขอรับการสงเคราะห์ต่อสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในการดำเนินการสงเคราะห์ตามวรรคหนึ่งให้ใช้เงินอุดหนุนหรือเงินจากงบประมาณประจำปีหรือเงินกู้ที่รัฐบาลจัดให้

ให้คณะกรรมการมีอำนาจจัดสรรเงินสงเคราะห์ให้แก่ผู้ขอรับการสงเคราะห์ตามวรรคหนึ่งได้รายละเอียดไม่เกินสิบห้าไร่ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีกำหนดโดยคำแนะนำของคณะกรรมการโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ให้นำความในมาตรา ๒๒ และมาตรา ๒๓ มาใช้บังคับแก่ผู้ได้รับการสงเคราะห์ตามมาตรานี้โดยอนุโลม

ในกรณีที่ผู้ขอรับการสงเคราะห์ตามวรรคหนึ่งไม่ได้รับการสงเคราะห์ ย่อมไม่เป็นเหตุให้เสียสิทธิในการที่จะได้รับการสงเคราะห์ในปีต่อไป

มาตรา ๒๒ เจ้าของสวนยางผู้ได้รับการสงเคราะห์ตามพระราชบัญญัตินี้ไม่ปฏิบัติตาม หรือฝ่าฝืนกฎกระทรวง ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของคณะกรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งสั่งการตามพระราชบัญญัตินี้ คณะกรรมการมีอำนาจสั่งให้ระงับการสงเคราะห์เสียได้

มาตรา ๒๓ เงินสงเคราะห์ที่เจ้าของสวนยางได้รับสงเคราะห์ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีอากรและค่าธรรมเนียมใด ๆ

มาตรา ๒๔ เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ให้กรรมการ เจ้าพนักงานสงเคราะห์ และบุคคลที่ได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากคณะกรรมการ มีอำนาจดังต่อไปนี้

(๑) เข้าไปในสวนยางที่เจ้าของสวนยางขอรับการสงเคราะห์ และที่ดินต่อเนื่องกับสวนยางนั้น เพื่อทำการสำรวจตรวจสอบและรังวัด

(๒) มีหนังสือเรียกเจ้าของสวนยางผู้ขอรับการสงเคราะห์ และบุคคลใด ๆ ที่มีเหตุควรเชื่อว่าอาจให้ข้อเท็จจริงใด ๆ เกี่ยวกับกรณีที่จะเป็นประโยชน์แก่การปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ มาให้อธิบาย

(๓) มีหนังสือเรียกให้บุคคลดังกล่าวใน (๒) ส่งหรือแสดงเอกสารใด ๆ อันมีเหตุควรเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์แก่การปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

^๖ มาตรา ๒๑ ทวิ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๔)

มาตรา ๒๕^๑ ภายในกำหนดเวลาหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันสิ้นปีงบประมาณ
 ให้คณะกรรมการจัดทำบัญชีแสดงฐานะการเงิน โดยมีคำรับรองการตรวจสอบของคณะกรรมการ
 ตรวจสอบเงินแผ่นดิน และทำรายงานแสดงผลการปฏิบัติงานเสนอต่อรัฐมนตรี
 ให้รัฐมนตรีจัดให้มีการประกาศงบดุลและรายงานดังกล่าวในวรรคก่อนในราช
 กิจจานุเบกษาโดยมีชักร้า

มาตรา ๒๖ ผู้ใดกระทำความผิดประการใด ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงไม่เสียเงินสงเคราะห์ตาม
 มาตรา ๕ หรือเพื่อเสียเงินสงเคราะห์น้อยกว่าที่ควรเสีย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือ
 ปรับไม่เกินสิบเท่าของเงินสงเคราะห์ที่ยังต้องชำระ แต่ต้องไม่น้อยกว่าหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้ง
 ปรับ
 เงินค่าปรับตามมาตรา นี้ ให้ถือว่าเป็นเงินสงเคราะห์ที่เก็บได้ตามมาตรา ๕ และ
 ให้นำส่งสมทบกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง

มาตรา ๒๗ ผู้ใดรั้งชว่างหรือไม่ให้ความสะดวกแก่กรมการ เจ้าพนักงาน
 สงเคราะห์ หรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการในการปฏิบัติตามมาตรา ๒๔ (๑)
 หรือไม่ปฏิบัติตามหนังสือเรียกซึ่งบุคคลดังกล่าวได้เรียกตามมาตรา ๒๔ (๒) หรือ (๓) ต้อง
 ระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบวัน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๒๘ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้
 และให้มีอำนาจแต่งตั้งเจ้าพนักงานสงเคราะห์และออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติตาม
 พระราชบัญญัตินี้
 กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ส. ธนะรัชต์
 นายกรัฐมนตรี

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

^๑ มาตรา ๒๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๐๔

สำนักงาน กฤษฎีกา
หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่สวนยางในประเทศไทย
ส่วนมากเป็นส่วนเก่า และเป็นยางที่มีไซยางพันธุ์ดี เป็นเหตุให้การผลิตยางไม่ได้ผลตามที่ควรจะได้
และโดยที่การแก้ไขสภาพที่เป็นอยู่ดังกล่าวให้ดีขึ้น ต้องกระทำด้วยการปลูกยางพันธุ์ดีแทนยาง
เก่า จึงสมควรให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนขึ้นเพื่อใช้จ่ายในการนี้
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

พระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๐๕^{๙๔}

สำนักงาน กฤษฎีกา
หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เพื่อให้มีบทบัญญัติให้
คณะกรรมการสงเคราะห์การทำสวนยางมีอำนาจนำเงินที่เป็นดอกผลของเงินสงเคราะห์ถ้าหากมี
มาใช้จ่ายในการบริหารงานสงเคราะห์การทำสวนยางและสงเคราะห์ผู้ทำสวนยางได้ตามความ
เหมาะสม และแก่บทบัญญัติให้เจ้าของสวนยางขนาดเล็กมีโอกาสได้รับการสงเคราะห์การทำสวน
ยางในที่ดินแปลงใหม่ได้มากยิ่งขึ้น
สำนักงาน กฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

พระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๑๘^{๙๕}

สำนักงาน กฤษฎีกา
มาตรา ๖ การให้การสงเคราะห์การปลูกแทนไม้อื่นชนิดอื่นแทนในสวนไม้อื่น
ต้นเก่า ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีกำหนดตามคำแนะนำของ
คณะกรรมการ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา
สำนักงาน กฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน กฤษฎีกา
มาตรา ๗ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รักษาการตาม
พระราชบัญญัตินี้
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน กฤษฎีกา
หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากไม้ต้นบางชนิด เช่น
มะพร้าว ปาล์ม น้ำมัน และไม้ผลต่าง ๆ เป็นพืชสำคัญในทางเศรษฐกิจ สมควรจะได้ดำเนินการ
ส่งเสริมหรือสงเคราะห์ให้มีการปลูกแทนต้นเก่าที่ให้น้อยเพื่อให้ได้ผลยิ่งขึ้นเช่นเดียวกับต้น
ยางพารา จึงจำเป็นต้องขยายวัตถุประสงค์ของกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางให้สามารถให้การ
สงเคราะห์การปลูกแทนสวนไม้อื่นต้นได้ด้วย โดยใช้เงินทุนค่าใช้จ่ายในการให้การสงเคราะห์จาก
รัฐบาลหรือจากกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร จึงจำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยกองทุน
สงเคราะห์การทำสวนยาง
สำนักงาน กฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

พระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๓๐^{๙๖}

สำนักงาน กฤษฎีกา
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๘/ตอนที่ ๑๐๘/หน้า ๑๒๕๓/๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๕
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๑/ตอนที่ ๘๑/ฉบับพิเศษ หน้า ๑/๒๘ ธันวาคม ๒๕๑๘
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๓/ตอนที่ ๒๖๑/ฉบับพิเศษ หน้า ๑/๒๘ ธันวาคม ๒๕๓๐
สำนักงาน กฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๙ ในระหว่างที่ยังมิได้มีประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ในการเสียดเงินสงเคราะห์และอัตราเงินสงเคราะห์ตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติกองทุน สงเคราะห์การทำสวนยาง พ.ศ. ๒๕๐๓ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ ให้การเสียดเงิน สงเคราะห์และอัตราเงินสงเคราะห์เป็นไปตามกฎกระทรวง และประกาศที่ใช้บังคับอยู่ในวันที่ พระราชบัญญัตินี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๐ ให้คณะกรรมการซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา อยู่ในตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะแต่งตั้งคณะกรรมการตาม พระราชบัญญัตินี้ ซึ่งอาจเข้าต้องไม่เกินเก้าสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๑๑ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รักษาการตาม พระราชบัญญัตินี้

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากบทบัญญัติแห่ง พระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง พ.ศ. ๒๕๐๓ ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และอัตราเงินสงเคราะห์ในการจัดเก็บเงินสงเคราะห์จากผู้ส่งยางออกนอก ราชอาณาจักรยังไม่เหมาะสมกับสภาวะการณ์ในปัจจุบัน สมควรกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และ เงื่อนไขในการจัดเก็บเงินสงเคราะห์ ตลอดจนอัตราเงินสงเคราะห์เสียใหม่ โดยกำหนดให้อัตรา การจัดเก็บเงินสงเคราะห์สัมพันธ์กับระดับอัตราการจ่ายเงินสงเคราะห์และอัตราอากรขาออกตาม กฎหมายว่าด้วยพิกัดอัตราศุลกากร เพื่อให้เงินสงเคราะห์ที่เก็บได้มีอัตราคงที่แน่นอน ซึ่งจะเป็ นผลดีต่อการจัดทำแผนทางการเงินเพื่อให้การสงเคราะห์แก่เจ้าของสวนยางได้แน่นอนยิ่งขึ้น และ เพื่อให้อัตราการจัดเก็บเงินสงเคราะห์และอัตราอากรขาออกรวมกันแล้วสามารถแข่งขันกับ ประเทศเพื่อนบ้านได้ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อประเทศในด้านการป้องกันการลักลอบส่งยางออก นอกประเทศ และยังสอดคล้องกับนโยบายทางด้านการเงินของประเทศ และนอกจากนี้สมควร แก่ไขข้อข้องใจและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางตลอดจน ภาวะการดำรงตำแหน่งของกรรมการกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง เพื่อให้การบริหารงานของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้ง สมควรกำหนดอัตราการจัดสรรเงินสงเคราะห์เสียใหม่เพื่อให้เพียงพอต่อการที่จะนำไปใช้จ่ายใน การบริหารงานการสงเคราะห์ และเพื่อให้ผู้มีที่ดินเป็นของตนเองแต่ไม่เคยมีส่วนยางมาก่อนให้ ได้รับการสงเคราะห์ปลูกยางพันธุ์ดีรายย่อย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ศูนย์วิทยุทัพยากร
ลิขสิทธิ์/ปรับปรุง
๑๓ ธันวาคม ๒๕๔๙
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ-สกุล	นางสาวพรศิริ เจริญสืบสกุล
วันเกิด	21 กรกฎาคม 2525
วุฒิการศึกษา	วุฒิปริญญาตรี(ศศ.บ.) เกียรตินิยมอันดับ 2 จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผลงาน	วิชาเอกรัฐศาสตร์ (การปกครอง) วิชาโทภาษาอังกฤษ ปี พ.ศ. 2547 นำเสนอบทความเรื่อง “การดำรงอยู่ของชาวสวนยางพาราขายอยู่ในหมู่บ้านห้วยพลูหนึ่ง ตำบลทรายขาว จังหวัดกระบี่” ในเวทีการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 9(พ.ศ.2551) ในวันที่ 2 ธันวาคม 2551

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย